

študijski oddelek

2

STOPINJE /1995

19285/1995

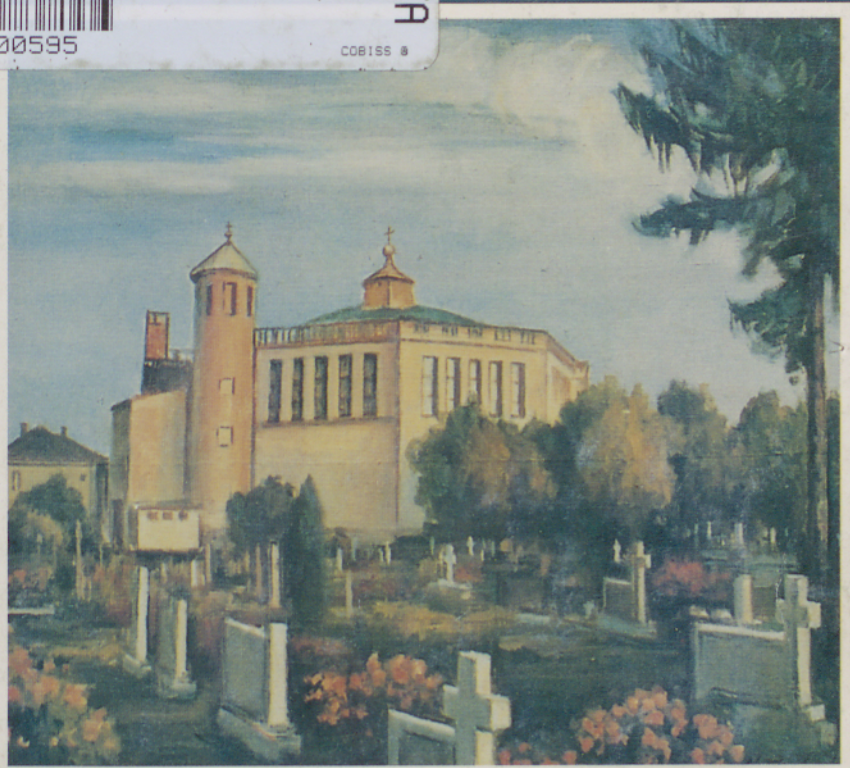
262.2(497.12-18)(059)

19000595

Pišk M. SOBOTA

COBISS S

STOPINJE

1995

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Franc Kodila, Martin Poredoš, Izidor Veleberi

Uredil uredniški odbor:
Jože Ftičar, Lojze Kozar, Lojze Kozar ml., Vilko Novak,
Franc Puncer, Jože Smej, Jože Zadravec

Naslovna stran ovitka:
Karel Jakob – Valentinčičeva cerkev v Odrancih (olje)

Zadnja stran ovitka:
Rilanje – odstranjevanje glavic z lanu – posnetek J. Ftičar

Barvni posnetki (str. 145–160) – Jože Ftičar

Zbornik STOPINJE spada med proizvode, za katere se po mnenju Min. za kulturo Rep. Slovenije z dne 7. 10. 1993, št. 415 – 85/93 mb plačuje 5 % davek od prometa proizvodov.

Tisk: GP Pomurski tisk, Murska Sobota

STOPINJAM NA POT

STOPINJE

1995

N 49/595

Šolski Programi posrednega izobraževanja
Vrsta šole: Matica Slovenska, Izdava Valjovski

Učenci, učitelji, starši,
Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana,
Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana, Ljubljana

STOPNJE

Leto 1995 je navadno leto, ima 365 dni, začne in konča se z nedeljo.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z večjim rdečim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Cerkveni prazniki: Zapovedani: telovo – 15. junij, Marijino vnebovzetje – 15. avgust, vsi sveti – 1. november, božič – 25. december. Nezapovedani: novo leto (Božja Mati Marija) – 1. januar, sveti trije kralji – 6. januar, svečnica – 2. februar, sv. Jožef – 19. marec, Gospodovo oznanjenje – 25. marec, velikonočni ponedeljek – 17. april, vnebohod – 25. maj, sv. Peter in Pavel – 29. junij, Marijino rojstvo – 8. september, Brezmadežna – 8. december, sv. Štefan – 26. december.

Državni prazniki: novo leto – 1. in 2. januar, Prešernov dan – slovenski kulturni praznik – 8. februar, dan upora proti okupatorju – 27. april, praznik dela – 1. in 2. maj, dan državnosti – 25. junij, dan spomina na mrtve – 1. november, dan samostojnosti – 26. december.

Dela prosti dnevi so tudi naslednji verski prazniki: velikonočna nedelja in ponedeljek – 16. in 17. april, binkoštna nedelja – 4. junij, Marijino vnebovzetje – 15. avgust, dan reformacije – 31. oktober, božič – 25. december.

Kratice: c.uč. = cerkveni učitelj, dev. = devica, duh. = duhovnik, muč. = mučenec, pušč. = puščavnik, red. = redovnik, red. ust. = redovni ustanovitelj, spok. = spokornik.

Lunine spremembe: polna luna ☽ mlaj ☾
prvi krajec ☾ zadnji krajec ☾

STOPINJAM NA POT

STOPINJE so pred nami. Vzemimo jih, da bodo z nami. Obudijo naj nam svet preteklosti. Bogatijo naj nam našo sedanost. Povežejo naj nas, da močneje zadihamo, da zajamemo nove sape za čase, ki jih živimo.

Spomin mi uhaja nazaj. Preteklosti nihče ne more izbrisati. Tudi siloviti tempo sedanjega življenja ne. V otroško dušo se mi je vtisnila podoba: Odrasli so posedali ob poti. Prinesli so klop in soseda ni bilo treba vabiti. Sam je prišel. Otroci smo se »potakali«. Starši so nas imeli pred očmi, mi smo imeli starše ob sebi. Bil je nedeljski popoldan, ko smo dopoldne bili v cerkvi. V soboto smo pometli pot, pospravili dvorišče. Za praznik. Za nedeljo. Vas je bila kot velika družina. Imeli smo časa dovolj. Vzeli smo si ga. Sprejeli smo soseda in sosed je sprejel nas. Z obrazov je sijalo zadovoljstvo. Bogato življenje miru in sproščenosti smo imeli. Ljubili smo zemljo, jo blagoslovljali z znojem svojega obraza. In pomagali smo drug drugemu.

Dan se je nagibal in na travniku smo pograbljali. Sosed je bil nekoliko bolj poznen. Brez besed smo mu pomogli dokončati. Ne bi mogli iti domov, ne da bi mu pomagali.

Hišo so gradili. Gradila je vsa vas. Ta je pripeljal gramoz, drugi je pomagal izdelovati in žgati opeko. Tretji je gasil apno. Vsi smo gradili hišo in z njo svoje dobre sosedske odnose.

Ceste smo urejali sami. »Mali rijtar« je nabil »skale« ob poti s priimkom gospodarja in zraven še številko. Pomenila je število voz gramozov, ki ga je hiša bila dolžna pripeljati. In tako smo imeli vedno prijazno cesto skozi vas. Kadilo se ni, saj smo vozili samo s kravami.

Vesel in pijazen je bil obraz človeka ob Muri.

Zdaj vse to plačujemo. Prispevek na prispevek, zdaj za to zdaj za ono. Denar dajemo brez osebnega odnosa, brez ljubezni, bolj z jezo in nestrpnostjo. Vedno samo dajati je težko, saj je denarja vedno premalo. In ne vemo, komu dajemo, ne vemo, za kaj dajemo.

Bled in zaskrbljen je obraz človeka ob Muri.

Toda **STOPINJAM** tarnanje ne pristoji. **STOPINJE** naj kažejo smer naprej, zato pogumno stopimo v prihodnost.

To je čas našega življenja, našega dela, naše vere, naše dobrote.

Pustimo za seboj **STOPINJE** in stopinje, po katerih nas bodo zanamci poznali in presojali, kdo smo bili in kaj smo delali. Božja ljubezen pa naj spremlja naše delo in blagoslovlja našo zemljo.

Izidor Veleberič

1 N NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)
Božja beseda se je učlovečila (Jn 1, 1-18)

2 P Bazilij Vel. in Gregor Nac., šk., c.uč.

3 T Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.

4 S Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof

5 Č Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.

6 P Gospodovo razglašenje, sv. Trije Kralji (1)

7 S Rajmund Penjaf., duh. (4); Lucijan Antiohijski, muč.

8 N JEZUSOV KRST (2); Severin Noriški, opat

»Ti si moj ljubljeni Sin« (Lk 3, 15-16. 21-22)

9 P Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat

10 T Viljem iz Bourgesa, škof; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.

11 S Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat

12 Č Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč., Ernest, škof

13 P Hilarij, škof in c. uč. (4); Veronika Milanska, dev.

14 S Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.

15 N 2. NAVADNA (2); Pavel Puščavnik; Habakuk, prerok
O svatbi v Kani Galilejski (Jn 2, 1-12)

16 P Marcel, papež; Berard in tov., franč. muč.

17 T Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.

18 S Marjeta Ogrska, red.; Priska, muč.

19 Č Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.

20 P Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), muč. (4)

21 S Neža (Agnes, Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof

Pečarovci

22 N 3. NAVADNA (2); Vincenc (Vinko), diakon, muč.
Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1-4; 4, 14-21)

23 P Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof

24 T Frančišek Saleški, škof, c. uč. (3); Felicijan, škof, muč.

25 S Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.

26 Č Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, red. ust.

27 P Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež

28 S Tomaž Akvinski, duh., c.uč. (3); Peter Nolasko, red. ust.

29 N 4. NAVADNA (2); Valerij, škof; Julijan Ubogi, spok.
Jezus ni poslan le k Judom (Lk 4, 21-30)

30 P Martina, dev., muč.; Hijacinta Marescotti

31 T Janez Bosko, red. ust. (3); Marcela, vdova.

- 1 S Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.
2 Č Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana
3 P Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
4 S Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
-

5 N 5. NAVADNA (2); Agata, dev., muč.
Obilni ribji lov (Lk 5, 1-11)

- 6 P Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, škof
7 T Nivard, red.; Adavkt in frigijski mučenci
8 S PREŠERNOV DAN; Hieronim Emiliani (4); Janez de Matha
9 Č Apolonija, dev., muč.; Nikefor, muč.
10 P Sholastika, dev. (3); Viljem Veliki, pušč.
11 S Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
-

12 N 6. NAVADNA (2); Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat
Govor na gori (Lk 6, 17. 20-26)

- 13 P Katarina de Ricci, red.; Gregor II., papež
14 T Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
15 S Jordan Saški, opat; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.
16 Č Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
17 P Sedem ustanoviteljev servitov (4); Francišek Clet, muč.
18 S Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
-

19 N 7. NAVADNA (2); Konrad iz Piacenze, spok.
Jezus uči sočutje z bližnjim (Lk 6, 27-38)

- 20 P Sadot in tov., muč.; Evherij, škof
21 T Peter Damiani, škof, c.uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof
22 S Sedež apostola Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
23 Č Polikarp, škof, c. uč. (4); Dositej, menih
24 P Matija, apostol (2); Sergij, muč.
25 S Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.
-

26 N 8. NAVADNA (2); Matilda iz Hackeborna, dev.
Drevo se spozna po sadu (Lk 6, 39-45)

- 27 P Gabrijel Žalostne MB, Leander, škof
28 T Roman, opat; Hilarij (Radovan), papež; Pust

- 1 S †† Pepelnica (1); Albin, škof; Svitbert, škof
 2 Č Neža Praška, dev.; Karel Dobri, knez
 3 P † Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij; muč.
 4 S Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, škof, muč.

5 N 1. POSTNA (1); Janez Jožef od Križa, red.

Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1-13)

- 6 P Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), dev.
 7 T Perpetua in Felicita, muč. (4); Gavdioz, škof
 8 S Janez od Boga, red. ust. (4); Beata, muč.
 9 Č Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, škof
 10 P † Štirideset mučencev; Makarij, škof
 11 S Kvatre; Sofronij, škof; Evlogij, muč.

12 N 2. POSTNA (1); (Gregor Vel., papež); Doroteja muč.

Jezus se med molitvijo spremeni (Lk 9, 28b-36)

- 13 P Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), muč.
 14 T Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
 15 S Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.
 16 Č Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, muč.
 17 P † Patricij, škof (4); Jedrt Nivelska, opatinja
 18 S Ciril Jeruzalemski, škof, c. uč. (4); Salvator, red.

19 N 3. POSTNA (1); Jožef, mož Device Marije

Cankova

Jezus opominja k spreobrnjenju (Lk 13, 1-9)

- 20 P Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof
 21 T Nikolaj Fluc, pušč.; Filemon, muč.
 22 S Lea, spok.; Katarina Genovska, spok.
 23 Č Turibij iz Mongroveja, šk. (4); Viktorijan in tov.
 24 P † Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.
 25 S Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik

26 N 4. POSTNA (1); Evgenija, muč.; Kastul, muč.

**Prehod na
poletni čas**

Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1-3. 11-32)

- 27 P Rupert Salzburški, škof; Lidija, muč.
 28 T Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.
 29 S Bertold, red. ust.; Evstracij, menih
 30 Č Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
 31 P † Modest Gosposvetski, škof (4); Gvido, opat

- 1 Č Justin, muč. (3); Pamfil, muč.
 2 P Marcellin in Peter, muč. (4); Erazem, škof, muč.
 3 S Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kralj.

4 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Francišek Caracciolo, red. ust.
Prejmite Svetega Duha (Jn 14, 15-16. 23b-26)

- 5 P Marija, mati Cerkve (2); Bonifacij, škof, muč.
 6 T Norbert, škof, red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof
 7 S Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, dev.
 8 Č Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
 9 P Efreim Sirski, diakon, c. uč.; Primož in Felicijan, muč. (4)
 10 S Kvatre; Bogumil, škof

11 N SV. TROJICA (1); Barnaba, apostol
Tri Božje osebe so eno (Jn 16, 12-15)

Odranci, G. Petrovci
 M. Nedelja

- 12 P Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.
 13 T Anton Padovanski, red., c. uč. (3); Trifil, škof
 14 S Elizej, prerok; Valerij in Rufin, muč.

15 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Vid (Vitomir), muč.

- 16 P Francišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kortonski, red.
 17 S Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof

18 N 11. NAVADNA (2); Marko in Marcelijan, muč.

Jezus odpusti spokorjeni grešnici (Lk 7, 36 – 8, 3)

- 19 P Romuald, opat (4); Nazarij, škof
 20 T Silverij I., papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.
 21 S Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzebij, škof
 22 Č Pavlin iz Nole, škof; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4)
 23 P Srce Jezusovo (1); Agripina, dev., muč.
 24 S Marijino Srce; Rojstvo Janeza Krstnika (1); Kres

Velika Polana
 Ljutomer, Razkrižje

25 N 12. NAVADNA (2); DAN DRŽAVNOSTI; Doroteja, dev.

Peter izpove vero v Kristusa (Lk 9, 18-24)

- 26 P Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, muč.
 27 T Ema (Hema) Krška, kneg. (3); Ladislav Ogrski, kralj
 28 S Irenej, škof, muč. (3); Potamijena, muč.
 29 Č Peter in Pavel, apostola (1); Marcel, muč.
 30 P Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana, muč.

Beltinci
 ☉

Hotiza, G. Radgona

1 S Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena

2 N 13. NAVADNA (2); Oton Bamberški, škof

Jezusove zahteve do učencev (Lk 9, 51-62)

3 P Tomaž, apostol (2); Heliodor, škof

4 T Elizabeta Portugalska; Urh, škof (4)

5 S Ciril in Metod, slovan. ap. (1)

Radenci

6 Č Marija Goretti, dev., muč. (4); Bogomila, spok.

7 P Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, dev.

8 S Kilijan, škof, muč.; Prokop, muč.

9 N 14. NAVADNA (2); Veronika Giuliani, opatinja

Jezus razpošlje učence (Lk 10, 1-12. 17.20)

10 P Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.

11 T Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneg.

Benedikt v Prekm.

12 S Mohor in Fortunat, muč. (4); Nabor in Feliks, muč.

13 Č Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, škof

14 P Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.

15 S Bonaventura, škof, c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez

16 N 15. NAVADNA (2); Karmelska Mati Božja

Prilika o sočutnem Samarijanu (Lk 10, 25-37)

17 P Aleš (Aleksij), spok.; Marcelina, dev.

18 T Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnold, škof

19 S Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlata), dev.

20 Č Marjeta Antiolijska, dev., muč.; Elija, prerok

21 P Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel, prerok

22 S Marija Magdalena (Majda) (3); Menelij, opat

Kapela

23 N 16. NAVADNA (2); Brigita Švedska, red. ust.

Marta in Marija (Lk 10, 38-42)

24 P Krištof (Kristo), muč. (4); Kristina, dev., muč.

25 T Jakob, apostol (2); Olimpija, vdova

26 S Joahim in Ana, starša DM (3); Valens, škof

27 Č Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Pantaleon, muč.

28 P Viktor (Zmago), papež; Samson (Samo), škof

29 S Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj, muč.

**Dobrobnik
Bakovci**

30 N 17. NAVADNA (2); Peter Krizolog, škof, c. uč.

Prosrite in se vam bo dalo (Lk 11, 1-13)

31 P Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, muč.

- 1 T Alfonz M. Ligvorij, škof, c. uč. (3); Makabejski bratje
- 2 S Evzebij iz Vercellija, škof (4); Štefan, papež
- 3 Č Lidiya, makedon. žena; Avguštín Kažotić, zagr. škof
- 4 P Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
- 5 S Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kralj

**6 N 18. NAVADNA (2); Jezusova spremenitev na gori
Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13-21)**

- 7 P Sikst II., papež in tov. muč.; Kajetan, duh. (4)
- 8 T Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak in tov.
- 9 S Peter Faber, red.; Roman, muč.
- 10 Č Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.
- 11 P Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
- 12 S Evplij, muč.; Inocenc XI., papež

**13 N 19. NAVADNA (2); Poncijan, papež in Hipolit, duh., muč.
Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32-48)**

- 14 P Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.

15 T MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč.

**Apače, Grad, Turnišče
Cezanjevci, Dokležovje**

- 16 S Rok, spok.; Štefan Ogrski, kralj (4)
- 17 Č Hijacint Poljski, red.; Liberat (Slobodan), opat
- 18 P Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit, muč.
- 19 S Janez Eudes, red. (4); Ludvik Toulouški, škof

Pertoča

**20 N 20. NAVADNA (2); Bernard, opat, c. uč.
Ločitev duhov (Lk 12, 49-53)**

- 21 P Pij X., papež (3); Baldvin, kralj; Sidonij, škof
- 22 T Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
- 23 S Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, red.
- 24 Č Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.
- 25 P Ludvik IX. francoski, kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)
- 26 S Ivana Elizabeta Bichier, red. ust; Rufin, škof

**27 N 21. NAVADNA (2); Monika, mati sv. Avgušтина
Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22-30)**

- 28 P Avguštín, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.
- 29 T Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
- 30 S Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
- 31 Č Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, škof

- 1 P Egidij (Tilen), opat (4); Vercena, dev.
2 S Maksima, muč.; Kastor, škof

3 N 22. NAVADNA (2); ANGELSKA; Gregor Vel., papež
Jezus uči ponižnosti (Lk 14, 1.7-14)

- 4 P Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
5 T Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
6 S Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.
7 Č Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
8 P **Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.**
9 S Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.

Tišina

10 N 23. NAVADNA (2); Nikolaj Tolentinski, spok.
Hoja za Kristusom (Lk 14, 25-33)

- 11 P Prot in Hiacint, muč.; Ertruda (Erna), dev.
12 T Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
13 S Janez Zlatousti, škof, c. uč. (3); Mavrilij, škof
14 Č Povišanje sv. Križa (2); Notburga, dev.
15 P Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
16 S Kornelij, papež in Ciprijan, škof, muč.

Črensovci, Križevci

17 N 24. NAVADNA (2); Robert Bellarmino, škof, c. uč.
Prilika o Božjem sočutju (Lk 15, 1-32)

- 18 P Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.
19 T Januarij, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, red.
20 S Korejski mučenci (3); Kandida (Svetlana), muč.
21 Č Matej, apostol in evang. (2); Jona, prerok
22 P Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
23 S Kvatrec; Paternij (Domogoj), škof, muč.; Lin, papež

24 N 25. NAVADNA (2); Rupert Salzburški, škof
Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1-13)*

 Vrnitev na
sončni čas

- 25 P Avrelija (Zlata), dev.; Sergij Radoneški, škof
26 T Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat
27 S Vincenc Pavelski, duh. (3); Hiltruda, dev.
28 Č Vencoslav (Vaclav), muč.; Lovrenc Ruiz in jap. muč. (4)
29 P Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
30 S Hieronim, duh., c. uč. (3); Zofija, spok.

Kuzma

Veržej

**1 N 26. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Terezija Deteta Jezusa
Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19-31)**

①

- 2 P Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub), spok.
3 T Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.
4 S Francišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof
5 Č Marcelin, škof; Flavija, muč.
6 P Bruno, red. ust. (3); Renato, škof
7 S Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
-

**8 N 27. NAVADNA (2); Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5-10)**

②

- 9 P Dioniz, škof in tov. muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
10 T Francišek Borgia, red.; Hugolin, muč.
11 S Emilijan (Milan), škof; Aleksander Sauli, škof
12 Č Maksimilijan Celjski, škof (4); Serafin, red.
13 P Edvard, kralj; Koloman, muč.
14 S Kalist I., papež, muč. (4); Gaudencij (Veselko), škof
-

**15 N 28. NAVADNA (2); Terezija Velika, dev., c. uč.
Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11-19)**

③

- 16 P Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat
17 T Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3); Viktor, škof
18 S Luka, evangelist (2); Julijan, muč.
19 Č Izak Jogues in kanadski muč.; Pavel od Križa (4)
20 P Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
21 S Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat
-

**22 N 29. NAVADNA (2); MISLJONSKA; Marija Saloma
Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1-8)**

④

- 23 P Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, škof
24 T Anton M. Claret, škof (4); Feliks, škof, muč.
25 S Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.
26 Č Lucijan, muč.; Amand iz Strasbourga, škof
27 P Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28 S Simon in Juda Tadej, apost. (2); Cirila, muč.
-

**29 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Narcis, škof
Prilika o farizeju in cestnarju (Lk 18, 9-14)**

⑤

- 30 P Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, red.
31 T DAN REFORMACIJE; Volbenk (Bolfenk), škof

1 S VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.

2 Č Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.

3 P Viktorin Ptujski, škof, muč.; Just, tržaški muč. (4)

4 S Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.

**5 N 31. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Zaharija in Elizabeta
Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1-10)**

6 P Lenart (Narte), opat (4); Sever, škof, muč.

7 T Engelbert, škof, muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof

8 S Bogomir, škof; Deodat, (Bogdan), papež

9 Č Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)

10 P Leon Vel., papež, c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.

11 S Martin iz Toursa, škof (3); Menas, pušč.

Martjanci, Kobilje

12 N 32. NAVADNA (2); Jozafat Kunčević, škof, muč.**O vstajenju mrtvih (Lk 20, 27-38)**

13 P Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec

14 T Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toolc, škof

15 S Albert Veliki, škof, c. uč. (4); Leopold, knez

16 Č Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4); Otmar, opat

17 P Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.

18 S Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdiija, prerok

19 N 33. NAVADNA (2); Narsej, škof, muč.**Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5-19)**

20 P Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.

21 T Marijino darovanje (3); Gelazij, papež

22 S Cecilija (Cilka), dev., muč. (3); Maver, škof, muč.

23 Č Klemen, papež, muč.; Kolumban, opat (4)

24 P Andrej Dung-Lac in tov., vietnam. muč. (3)

25 S Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.

Lendava

26 N JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)**Kristus vlada s križa (Lk 23, 35-43)**

27 P Virgil, apostol Karantanije (4); Jožef Pignatelli, red.

28 T Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, škof

29 S Saturnin, muč.; Radogost (Radobod), škof

30 Č Andrej, apostol (2); Justina, dev.

- 1 P Eligij, škof; Natalija (Božena), spok.
2 S Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
-

3 N 1. ADVENTNA (1); Frančišek Ksaver, duh.

Potrebna je čuječnost (Mt 24, 29-44)

- 4 P Janez Damaščan, duh., c. uč. (4); Barbara, dev., muč.
5 T Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6 S Nikolaj (Miklavž), škof (3); Apolinarij, muč.
7 Č Ambrož, škof, c. uč. (3); Agaton, muč.
8 P Brezmadežno spočetje Device Marije (1)
9 S Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očaj
-

Dolenci, Sobota

10 N 2. ADVENTNA (1); Melkijad, papež, muč.

Nebeško kraljestvo je blizu (Mt 3, 1-12)

- 11 P Damaz I., papež (4); Daniel Stilit, pušč.
12 T Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.
13 S Lucija, dev., muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč.
14 Č Janez od Križa, c. uč. (3); Spiridion (Dušan), škof
15 P Kristina, dev.; Marija K. di Rosa, red. ust.
16 S Albina, dev., muč.; Adelhajda, cesarica
-

17 N 3. ADVENTNA (1); Lazar iz Betanije; Jolanda, red.

Janez Krstnik pošlje učence k Jezusu (Mt 11, 2-11)

- 18 P Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof
19 T Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.
20 S Evgenij in Makarij, muč.; Dominik Siloški, opat
21 Č Peter Kanizij, duh., c. uč. (4); Severin, škof
22 P Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.
23 S Kvatre; Janez Kancij, duh., c. uč. (4); Viktorija, dev., muč.
-

24 N 4. ADVENTNA (1); Sveti večer; Adam in Eva

Jožef vzame Marijo k sebi (Mt 1, 18-24)

- 25 P BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.**
26 T DAN SAMOSTOJNOSTI; Štefan, prvi mučenec (2)
27 S Janez Evangelist, apostol (2); Fabiola, spok.
28 Č Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov., muč.
29 P Tomaž Becket, škof, muč. (4); David, kralj
30 S Liberij, škof; Roger, škof; Evgen, škof
-

31 N SV. DRUŽINA (2); Silvester, papež

Beg v Egipt (Mt 2, 13-15. 19-23)

ROŽNI VENEC

Uvod

*Marija, ave, Sina boš rodila.
Vsa srečna že hiti k Elizabeti.
Rodi se Jezus, božji Sin presveti.
Je Bogu Mati Sina podarila.*

*Spet najdenega srečna poljubila.
Kako krvi se vsaka kaplja sveti.
Bič poje, ko vihti krvnik ga vneti.
Iz trnja krona glavo je pokrila.*

*Obloženega s križem so peljali.
Na Golgoti na križ pribit kraljuje.
Mir z vami, nam želi od mrtvih vstali.*

*V nebesa sebe in še nas vzdiguje.
Po Svetem Duhu sveti smo postali.
V nebesa k Materi naš rod vzdihuje.*

Veseli del

*Marija, ave, Sina boš rodila.
Naj se zgodi, Gospodova sem dekla,
nevesta svetega Duha, je rekla.
Nebesa so se zemlje dotaknila.*

*Prerokba davna se je izpolnila.
Ko smrtna tema je ves svet zatekla,
Beseda, luč nebeška, je pritekla,
Devico polnost milosti oblila.*

*Kot angel naj te tudi jaz pozdravljam,
vse rože, pesmi tebi v slavo trosim,
tvoj trubadur ljubezen ti poklanjam.*

*Priprošnje tvoje materinske prosim,
ko na poslednjo uro se pripravljam,
naj vedno božjo milost v duši nosim.*

*

*Vsa srečna že hiti k Elizabeti
Marija Jezusa pod srcem nosi.
Na njeno pot narava cvetje trosi,
saj ve, da v njej je Bog presveti.*

*Še ptičic zbor poskuša mu zapeti,
ves svet kleče ga odrešenja prosi,
težijo grehov silni ga kolosi,
Device sad le more ga oti.*

Elizabeta srečna jo blagruje,
pod srcem se ji njeno dete zgane,
Marija božjo moč povelečuje.

Nje slava več nikoli ne prestane
in njena duša v Bogu se raduje,
prizor, ki vsako dobro srce gane.

*

Rodi se Jezus, božji Sin presveti,
zbor angelov Bogu prepeva slavo,
ljudem na zemlji mir in srečo pravo.
Pastirjem na poljani luč zasveti.

Hitijo v borni hlevček vsi prevzeti,
tam vidijo prečudno zamenjavo:
Bog si privzel človeško je naravo,
nas hoče pobožanstvene imeti.

Deteta smrt rešitev bo vesoljna,
Marija, naj ta misel te ne moti.
O sveta noč, skrivnostne luči polna,

naj tvoja luč prisije mi naproti,
če kdaj objame noč obupa polna
me na življenja težki strmi poti.

*

Je Bogu Mati Sina podarila,
postava stara to od nje zahteva,
v sladkosti mlado ji srce prepeva.
Marija vrača le, kar je dobila.

Vse narode ta luč bo razsvetlila,
preroka glas pod templja svod odmeva,
preplavljen ves od sreče tega dneva.
Največja želja se mu je spolnila.

In zdaj kot mečev bridkih bi sedmero
prebodlo blaženo srce Marije,
prihodnost starček baja neveselo.

Naj tvoja, Mati, mi pomoč prisije,
ko bo trpljenje z grozo me objelo
in temna noč obupa me ovije.

Spet najdenega srečna poljubila
Marija Sina, ki ga je iskala,
tri dni v strahu zanj je trepetala.
Glej, Jožef, zdaj nama je sreča mila.

Čeprav ve, da je božja volja bila,
»Zakaj si storil to«, ga je vprašala,
mu svetle kodre ljubko poravnala.
Domov se vsa družina je vrnila.

Jaz pa zares velikokrat zablodim,
siren lažnivih glas poslušam,
k Očetu ne, po krivih potih hodim.

Bridkosti kelih pa zato okušam.
Odslej naj svojo zemsko pot prehodim
s teboj, o Mati, zvesto te poslušam.

Žalostni del

Kako krvi se vsaka kaplja sveti.
Zemljan, veš, kdo je ta, ki tukaj joka,
pod težo naše hudobije stoka?
O Jezus, kaj vse moral boš trpeti,

vso krivdo grešnega sveta sprejeti.
Že tolpa preko Cedrona potoka,
da tebe ujame, zveže, besna stopa.
Na nebu polna luna milo sveti.

Ne spim, s teboj bedim, srce zdihuje,
pod oljke k tebi moja pot zavija.
Če kdaj me zlodej spet strahuje,

gestapo, ozna, kaka hudobija,
poljuba Judovega obvaruje
naj bramba tvoja, Mati, me, Marija.

*

Bič poje, ko vihti krvnik ga vneti.
Ubogi Jezus, tvoje svete rane
od mojih grehov so bile zadane.
Ponižanje si moral to sprejeti,

na kol privezan, nag presveti.
Udarcev glas naj moje srce gane,
ljubezen nova, zvesta ga prevzame,
krepost začne v meni naj zoreti.

Krvava orgija se nadaljuje,
ubijanje nedolžnih brez števila
človeštva zgodovina zaznamuje.

Bo božja milost kdaj nam naklonila,
da svet se varnosti, miru raduje?
Miru Kraljica to bo izmolila.

*Iz trnja krona glavo je pokrila.
Zbor veliki, Pilat, Herod tekmuje,
z drhaljo družno podlo zasramuje.
Vsa zloba nate, Jezus, se je zlila,*

*podoba Ecce homo se razkrila.
Naj križa ga, kriči seduj še huje.
Nedolžno kri na njih naj Bog kaznuje,
nahujskana je množica zavpila.*

*Ob tebi se ponižnosti učimo,
brez smisla letamo za venci slave,
zaman po sreči tukaj hrepenimo.*

*Naj tebi trnje pulimo iz glave,
ko ranjeni na poti ti sledimo
in glorie se veselimo prave.*

*

*Obloženega s križem so peljali.
Zdi se, da zanj ni več nobene nade,
pod težo naših grehov Jezus pade,
saj tudi mi smo smrti ga izdali,
na križev pot Kalvarije poslali.
Sovraštvo, jeza, grešne vse navade,
vse to ljubezen nam iz duše krade.
Daj moč nam, da iz grehov bomo vstali.*

*Te prosim, vzemi, o preblaga Mati,
na srečanje z Gospodom tudi mene,
ob tebi srčen hotel bi postati.*

*Veronika in Simon iz Cirene,
hotel jokati bi in žalovati
iskreno kot jeruzalemske žene.*

*

*Na Golgoti na križ pribit kraljuje.
Pod križem Mati žalostna si stala,
Kraljica zemlje in nebes jokala,
si videla, kako se Sin daruje,*

*»Moj Bog, moj Bog«, ves zapuščen zdihuje.
Ti žejnemu bi rada vode dala,
krog tebe srca trda so kot skala.
Saj že Očetu dušo izročuje.*

*Srce za nas na križu prebodeno,
odrešenih ljubezen sprejmi vdano,
kraljaj nam zdaj, srce ti umorjeno.*

*V daritvi svete maše te imamo,
naj vedno Rešnje bo telo češćeno,
pozemsko romanje naj z njim končamo.*

Častitljivi del

*Mir z vami, nam želi od mrtvih vstali.
Raduj se zdaj, Marija, aleluja,
tvoj Sin resnično vstal je, aleluja,
ko prvi žarki grob so obsijali.*

*Oznanja angel nam sedeč na skali:
Ni smrt življenja konec, aleluja,
je prag v novo žitje, aleluja.
Kako se ne bi srčno radovali.*

*Veliko noč proslavljamo veseli.
V njeno svetlo luč naj se zamaknem,
po njej se večne smrti smo oteli.*

*

*Daj, Jezus, da se tvojih ran dotaknem,
to milost, vdano prosim, mi dodeli,
da v vstajenjski veri ne omahnem.*

*V nebesa sebe in še nas vzdiguje.
Izpolnil vso Očetovo poslanstvo,
kot Bog in človek je odšel v onstranstvo.
Z Očetom, svetim Duhom tam kraljuje
in zbore angelske razveseljuje.
Okusil tu na zemlji je pregnanstvo,
tam mu neskončna sreča je božanstvo,
za svoje brate sestre posreduje.*

*Nevera naših dni naj nas ne zmoti.
Da smo doma v nebesih, to zdaj vemo,
tu romarji smo le na božji poti.*

*Nekoč, ko zemeljske oči zapremo,
po tvoji božji brez meja dobroti
presrečni k tebi, Jezus, naj dospemo.*

*

*Po Svetem Duhu sveti so postali.
Vihar z nebes, ki srce ohrabruje
in ogenj, ki vso vednost razsvetljuje,
apostoli z Marijo prvi so zaznali.*

*Ne bodo se odslej nikogar bali.
Naj evangelij Kristusov se čuje,
ljubezen Kristusova naj kraljuje,
to bodo vsem ljudem oznanjevali.*

*Duha svetosti Jezus nam pošiljaj,
da v njem se naše duše prerodijo,
v nas krsta, birmo milosti oživljaj,
da od ljubezni znova zagorijo.*

*Na delo v svoj vinograd nas pošiljaj,
da v miru, slogi vsi ljudje živijo.*

*

*V nebesa, k Materi naš rod zdihuje.
Tam Jezus je poslušen svoji mami,
ob njej so angeli, svetniki zbrani,
otrok v dolini solzni moleduje,
roke proseče k nebu povzdiguje:
Odšla v nebeško slavo si pred nami,
te prosimo, da Mati nam ostani,
naj tvoje pomoči se vse raduje.*

*Takrat, ko smrtna tema nas objame,
naj dobri Bog to milost nam podeli,
v nebeške dvore naj nas k sebi vzame,
da v novem bivanju nadvse veseli,
ko vso zemeljsko težo nam odvzame,
na veke srečni ave bomo peli.*

* * *

*Sem mislil, da pero mi bo zapelo
dostojno tebi, moja sveta Mati.
Naj angeli pojo ti v zarji zlati,
bo morda njim, kar meni ni uspelo.*

Jože Smej

Premišljevalna molitev ob rožnem vencu

Jožef Klekl st. piše v svojih spominih (Pomembnejši dogodki Slovenske krajine v Železni in Zalski županiji od 20. avgusta 1914 do 25. aprila 1941, tipkopis, str. 3), kako je bil na veliki torek 8. aprila 1941 aretiran od Nemcev in kako je prebil v celici soboških zaporov od 8. do 25. aprila 1941.

»Nemško vojaško poveljstvo«, tako Klekl, »sem prosil, naj mi vsaj za veliko noč dovolijo maševati, pa četudi – kolikor je to potrebno – pod vojaškim nadzorstvom. Odgovorili so mi: Dovolj ste že pridigali (...). Potemtakem nisem mogel maševati (...). 20. aprila sem moral dvakrat stopiti k zidu, da bi me neki poročnik s popolno opremo fotografiral. Molil sem rožni venec. Tako me je posnel na fotografsko ploščo. Čemu? Ne vem. Po nekem vojaku sem ga prosil, naj mi pošlje en posnetek. Ta mi bo namreč eden izmed najlepših spominkov. Do sedaj te fotografije še nisem prejel. Zakaj so poročnik in nekateri vojaki po fotografiranju prasnili v rogajoče se krohotanje, ne vem. Fotografijo pa si drznem še enkrat lepo prositi od gospoda poročnika.«

Med Kleklovo zapuščino smo našli to fotografijo. Klekl s povešenimi očmi in na smrt bledim obrazom stoji pred zidom in drži v rokah rožni venec.

Zakaj je Klekl s tako vnemo širil po prekmurskih župnijah molitev rožnega venca? Zakaj je leta 1912 izdal knjižico Bratovščina živega rožnega venca in hkrati dal natisniti dvodelne podobice na štirih straneh s sliko posamezne skrivnosti rožnega venca, z ustreznim svetopisemskim navedkom in z razlago skrivnosti? Zakaj je tudi v zaporu ostal zvest molitvi rožnega venca, čeprav so se mu stražarji posmehovali? Zato, ker se je zavedal, da rožni venec pri duhovnikih in laikih zavzema takoj za sv. mašo in brevijem (molitvenim bogoslužjem) prvo mesto.

Navado petdesetkrat ponavljati »zdravamarijo« s premišljevanjem Jezusovega življenja, trpljenja in poveličanja najdemo v Cerkvi že v zgodnjem srednjem veku. Trikrat po petdesetkrat ponoviti besede, s katerimi je angel oznanil Mariji učlovečenje Božjega Sina in s katerimi je Elizabeta blagrovala Marijo, ustreza številu psalmov, ki jih je prav tako trikrat po 50, torej skupaj 150. Zato so trikratno petdesetorico »zdravamarij« radi nazivali »Marijin psalterij«, tj. Marijino »zbirko psalmov« (teološko je to utemeljeno v Marijinem listu 4-1908, str. 356 sl.)

Rožni venec obsega najbolj častitljive molitve, kar jih ima Cerkev v svoji zakladnici. Zato je rožni venec ves svetopisemski. Vsebuje Gospodovo molitev očenaš, nato zdravamarijo, sestavljeno iz dveh navedkov iz evangelija, in končno še slavospev »častbodi« v slavo troedinega Boga. Zato ni čudno, da rožni venec nekateri imenujejo kar »evangelij po Mariji«.

Jagode na rožnem vencu nam pomagajo za zbranost. Pri veselem delu rožnega venca so te jagode bele kakor mašni plašč na praznik Gospodovega oznanjenja, obiskanja Device Marije, na božič in svečnico.

Pri žalostnem delu rožnega venca so te jagode rdeče, posvečene z Jezusovo krvjo in Marijinimi solzami.

Pri častitljivem delu rožnega venca pa so ozarjene s svitanjem velikonočnega jutra, s svetlimi oblaki vnebohoda, z ognjenimi plameni binkošti in z biseri ter dragimi kamni nebeškega Jeruzalema, vgrajenimi v krono Kraljice v nebesa vzete, bolj bleščečimi se kakor nekoč na naprsni zlati tablici velikega duhovnika (prim. Raz 21,19 sl. in 2 Mz 28).

Za globlje umevanje vrednosti molitve rožnega venca je prav, da ponovno preberemo članek Lojzeta Kozarja, Rože živega rožnega venca, v: Stopinje 1986,

35–39 in Anketo o družinski molitvi v Pomurskem pastoralnem področju, v: Stopinje, 1990, 35–37.

Danes slišimo in beremo veliko o meditaciji ali premišljevalni molitvi, kakor da bi bilo to neko novo odkritje. Zakaj ne bi gojili lepe in prastare molitve rožnega venca, te pristne oblike premišljevanja?

Za razdelitev premišljevanja rožnovenskih skrivnosti naj nam rabi 4. nedeljski hvalospev v zgodovini odrešenja: »Gospod Jezus Kristus, s svojim rojstvom si prenovil človeštvo (1), s svojim trpljenjem uničil naše grehe (2), s svojim vstajenjem si nam dal pravico do večnega življenja (3) in s svojim vnebohodom odprl nebeška vrata (4).«

1. Z Marijo v radostih

Cerkveni očetje, predvsem Origen, sv. Ambrož, sv. Hieronim, pravijo, da je človeški rod bil podoben človeku, ki je šel iz Jeruzalema v Jeriho in padel med razbojnike. Ti so ga oropali, pretepli do krvi, pustili napol mrtvega in odšli. Takega sta ga videla starozavezni duhovnik in levit, a sta šla mimo. Samarijan pa je zlil olja in vina na njegove rane, ga peljal v gostišče in poskrbel zanj (prim. Lk 10,30-35).

Človeštvo, izgnano iz Jeruzalema, iz mesta varnosti in miru, se pravi iz raja, pride v Jeriho (»Jarih« = luna), mesto nestalnosti in sprememb. Po hudobnem duhu oropano in do smrti ranjeno leži na tleh. Zakon in postava, starozavezni duhovnik in levit, ga ne moreta rešiti. To stori šele Samarijan (= čuvaj), Jezus Kristus, ki z oljem svojega usmiljenja celi rane človeštva in ga z vinom, to je s svojo krvjo, očisti. Odpelje ga v gostišče (gr. pan-dochëion = zavetje za vse), se pravi v naročje Cerkve.

Bolna, padla in tako rekoč mrtva človeška narava je hrepenela po tem, da bi bila ozdravljena, dvignjena, obujena od mrtvih. Pahnjena v temo je koprnela po luči: »Čuvaj (= Samarijan), kako daleč je noč?« Čuvaj pravi: »Pride jutro...« (Iz 21,11-12). Ujetnica v verigah greha je pričakovala rešitelja: »O, da bi predrl nebesa in stopil dol« (Iz 64,1).

Krik tisočletij: »Rorate caeli desuper«, »Rosite ga, nebesa, od zgoraj« (Iz 45,8) je ganil Boga, da se je spustil prav do naše bedne človeške narave. Ker je velik bolnik (človeštvo) ležal nemočen na tleh, je prišel velik zdravnik iz nebes: »Glejte, vaš Bog! On sam pride in vas reši« (Iz 35,4).

Zaradi nas ljudi in zaradi našega zveličanja je prišel iz nebes. In se je utelesil po Svetem Duhu iz Marije Device in postal človek (veroizpoved).

Božji Sin, Beseda se je učlovečila, da bi nas odrešila in nas spravila z Bogom; da bi mi tako spoznali božjo ljubezen in da bi nas napravila deležne božje narave.

»V šestem mesecu (Elizabetine nosečnosti) je Bog poslal angela Gabrijela v galilejsko mesto Nazaret, k devici, zaročeni z možem, ki mu je bilo ime Jožef, iz Davidove hiše, in devici je bilo ime Marija. Angel je vstopil pri njej in rekel: Veseli se, milosti polna, Gospod je s teboj! Spočela boš in rodila Sina, ki mu daj ime Jezus (...). Blagoslovljena ti med ženami« (Lk 1,26-31; 42).

Z »Zlatobesednim«, s sv. Petrom Krizologom, moremo reči: »Zares si blagoslovljena, Devica Marija! Sedaj si večja od nebes, močnejša od zemlje, prostranejša od veselja. Boga, ki ga nebo in nebes nebesa ne morejo obseči, si obsegla ti. Nosila si njega, ki nosi veselje. Rodila si svojega Stvarnika, z mlekom hranila tistega, ki daje hrano vsemu, kar živi.«

Ko jo Elizabeta blagruje: »Odkod meni to, da prihaja k meni mati mojega Gospoda (...). Blagor ji,« Marija ne pripisuje nobenih zaslug sebi, marveč vse

stavi na Gospoda: »Moja duša povelečuje Gospoda...« (Lk 1,43-46).

Jezus, ki si ga Devica rodila! »Rodila je sina, prvorojenca, ga povila v plenice in položila v jasli« (Lk 2,7).

Rojstvo Božjega Sina. Velik dogodek in tako preprosto opisan! Kakor da sam Božji Sin govori po svetopisemskem modrecu: »In ko sem bil rojen, sem tudi jaz dihal skupni zrak in sem prvi glas enako prejel kakor vsi drugi. V plenicah sem bil vzrejen in v skrbeh« (Mdr 7,3-4).

Marija je rodila sina, prvorojenca. Kdo pa je drugorojenec? To si ti, to sem jaz. Marija sodeluje pri nadnaravnem rojstvu vsakega človeka. Če je rodila Glavo skrivnostnega telesa, Cerkve, potem rodi tudi ude tega telesa.

Na 40. dan po rojstvu, pri darovanju v templju, vzame starček Simeon dete Jezusa v naročje in zapoje svoj labodji spev: »Zdaj odpuščaš svojega služabnika, o Gospodar, po svoji besedi v miru, kajti moje oči so videle Rešitelja, Luč v razsvetljenje« (Lk 2,29-30; 1,69).

Po prepričanju nekdanjih prirodoslovcev, pesnikov in pisateljev so labodi božanski ptiči, obdarjeni z darom jasnovidnosti in prerokovanja. Ob svojem umiranju naj bi čutili in videli vnaprej, kar je dobro, zato se poslavljajo s tega sveta s sladkim petjem (prim. Cicero Tuscul I.).

Tako tudi starorimski pesnik Marcial:

Jezik, čeprav oslavljen, melodije sladke izliva.

Labod sam pevec pogreba je svojega.

Simeon je star po videzu, a mlad po srcu, ker je ohranil tisto, kar so drugi, žal, zgubili že v mladih letih: nepotešljivo hrepenenje, da bi se srečal s pravo LUCJO. Simeon je na koncu svojih moči, vendar njegov duh (kakor »božanski labod«) čuti novo pomlad, nov začetek, ki je večji od tistega, ko je Bog ustvaril nebo in zemljo. Ta LUC, s katero se je srečal, ne razsvetljuje samo tistega minljivega časa, razpetega med rojstvo in smrt, marveč sveti prek groba v večnost.

Dvanajstleten deček Jezus ostane v Jeruzalemu. Jožef in Marija tega ne opazita, zato ga vsa žalostna iščeta tri dni. Najdeta ga v templju.

Je v moji duši vsaj nekaj tistega silnega hrepenenja po Jezusu, kot ga ima nevesta po ženinu v Visoki pesmi? Vstane sredi noči, obhodi mesto po cestah in trgih. Srečajo jo čuvaji, jo tepejo in ranijo. Snamejo ji ogrinjalo, a ona venomer išče ženina in ponavlja prav isto: »Ste li videli njega, ki ga ljubi moja duša?« Končno najde njega, ki ga ljubi njena duša (3,2-4; 5,7).

Čas iskati Boga je sedanje življenje; čas najti ga je ob smrti; čas uživati ga pa je v večnosti.

2. Z Marijo v žalosti in bolečinah

Velik je bil kitajski filozof Konfucij (551–479 pr. Kr.), ustanovitelj vzvišenega moralnega sistema, toda ni bil napovedan. Tudi Buda (5. stol. pr. Kr.) je bil velik s svojo osnovno mislijo, da »živeti se pravi trpeti«, vendar ni bil napovedan. Kristusa, Božjega Sina pa so napovedovali vsi preroki v Izraelu. Kakor božji jasnovideci so vnaprej zrlj njegovo trpljenje. Če beremo ta starozavezna besedila brez mojesovskega zagrinjala, v luči Kristusove velike noči, potem so preroki za nas kakor evangelisti. Kakor da vnaprej opisujejo Kristusovo trpljenje in smrt s podrobnimi okoliščinami.

Napovedan je njegov mesijanski (kraljevski) vhod v Jeruzalem: »Od veselja vriskaj, hči jeruzalemska! Glej, k tebi prihaja tvoj kralj: krotak, na osliču jezdi« (Zah 9,9).

Napovedano je bilo Judovo izdajstvo in da bo prodal svojega Učenika: »Če vam je prav, mi dajte moje plačilo! In odtehtali so mi moje plačilo, trideset srebrnikov« (Zah 11,12).

Jezusa bodo zapustili njegovi učenci: »Udari pastirja, da se razkrope ovce« (Zah 13,7).

Kristus bo trpel: »Jaz pa sem črv in ne človek, zasramovanje ljudi in zaničevanje ljudstva. Vsi, ki me vidijo, me zasmehujejo, ustnice raztezajo, z glavo majejo: Zaupal je v Gospoda, naj ga osvobodi, naj ga reši, če ga ima rad« (Ps 22,7-9). In še: »Svoj hrbet sem ponudil njim, ki so me bili, svoje lice njim, ki so mi pulili brado, svojega obličja nisem skrnil sramotenju in pljunkom« (Iz 50,6). »Mučili so ga, a uklonil se je in ni odprl svojih ust, kakor jagnje, ki ga peljejo v zakol« (Iz 53,7).

Napovedano je bilo Kristusovo križanje: »Svoje življenje je dal v smrt in bil prištet med hudodelce, medtem ko je nosil grehe mnogih in prosil za grešnike« (Iz 53,12). »Drhal hudobnežev me obkroža. Prebodli so mi roke in noge (...). Razdeljujejo si moja oblačila in za mojo suknjo žrebajo« (Ps 22,17 sl.). »V jed so mi dali žolča in v moji žeji so me napajali s kisom« (Ps 69,22). »Varuje vse njegove kosti: niti ena izmed njih se ne bo strla« (Ps 34,21). »Ozirali se bodo nanj, ki je bil preboden« (Zah 12,10).

Tem starozaveznim »evangelistom« se pridružijo evangelisti nove zaveze. Učinek Jezusove smrtne groze v vrtu Getsemani je njegov krvavi pot. O t.i. hematidrozi ali krvavem potenju v primerih skrajne stiske govori že Aristotel.

Z eno samo vrstico poročajo evangelisti Matej, Marko in Janez, kako je Pilat dal Jezusa bičati. Luka pa sploh ne govori o tem. Kakor da ga sveta groza zadržuje pisati o tem strašnem dejanju. Pri Ciceronu in Plutarhu beremo, kako se obsojenec med bičanjem zvija, se zgrudi na tla in včasih še pred koncem bičanja izdihne. Pri Rimljanih (Jezusa so bičali rimski vojaki) namreč število udarcev ni bilo z zakonom določeno. Predpis v 5 Mz 25,3 pa je dovoljeval največ 40 udarcev.

»Jezus si je nesel križ in šel ven proti kraju, ki se imenuje Lobanja, po hebrejsko Golgota« (Jn 19,17).

Plutarh poroča, da so morali na križ obsojeni sami nositi svoje mučilno orodje.

Vsi štirje evangelisti omenjajo, da je bil Jezus križan. Križanje, kazen perzijskega izvora. Smrt na križu je strašna. Cicero jo imenuje »crudelissimum teterimumque supplicium« (»najbolj kruto in najbolj strašno kazen«).

»Ko bom povzdignjen z zemlje, bom vse pritegnil k sebi,« je napovedal Jezus (Jn 12,32).

Z rožnim vencem nas Jezus po svoji Materi nenehno priteguje k sebi. Zato rožni venec ne bo nikoli dovršen. Vanj se zlivajo in se bodo zlivali življenjski križi, trpljenje in smrt vsakega človeka. Z drugo besedo: vsak človek prebira jagode rožnega venca svojega trpljenja in smrti. Tiste, ki jim je bil Jezus pravilno oznanjen in so ga s pomočjo božje milosti sprejeli, vodi rožni venec sicer na Kalvarijo, vendar jim to ni zadnja postaja. Sledijo še častitljive, poveljane postaje rožnega venca.

3. Z Marijo v Sinovih zmagoslavjih

Tudi Kristusovo vstajenje od mrtvih je bilo prerokovano: »Zakaj moje duše ne boš pustil v kraljestvu mrtvih, svojemu svetemu ne boš dal gledati trohnohe« (Ps 16,10).

»In tretji dan je od mrtvih vstal« (apostolska veroizpoved). »Od mrtvih vstal«, ta obrazec veroizpovedi moramo vzeti dobesedno. Naj se zdi še tako neverjetno,

Jezus je res vstal od mrtvih in živel 40 dni svoje drugo življenje na zemlji. Čeprav v prvi vrsti nadzgodovinsko, je vendarle Jezusovo vstajenje tudi zgodovinsko kakor drugi dogodki iz njegovega življenja. Moremo ga celo datirati: Jezus je vstal iz groba in začel svoje drugo življenje tretji dan. Tako naglaša apostolska vera: Tretji dan po svoji smrti. Umrli pa je v petek 14. nisana leta 30.

Vsak od štirih evangelistov različno, se pravi po svoje poroča, kako svete žene tisto jasno aprilsko jutro 16. nisana najdejo prazen grob. Vsi evangelisti pa se ujemajo v tem, da so bili skrivnostni dogodki najprej razodeti ženam. Bile so bolj pogumne od moških in so se bolj ravnale po svojem srcu kot pa po razumu.

Kar na lepem jim pride Jezus naproti in reče: »Pozdravljene!« to je: »Veselite se, avete!« Prekletstvo EVE se je v teh ženah spremenilo v AVE.

Toda kdo bi verjel pričevanju žensk, da je Jezus res vstal? Zato dobijo žene od Jezusa naročilo, naj sporočijo apostolom, da se jim bo v Galileji prikazal.

Marija Magdalena je po pričevanju evangelistov prva žena, ki se ji prikaže od mrtvih vstali Kristus.

Dejstvo Jezusovega vstajenja jedrnato povzame Katekizem katoliške Cerkve: Da je Jezus res od mrtvih vstal, spričujejo apostoli, ki so ga po vstajenju večkrat videli, z njim govorili, se ga dotikali, in so potem zanj tudi trpeli in umrli.

Da nas resnica o Jezusovem vstajenju ne pusti hladne, je prav, če pred prvo desetko častitljivega dela rožnega venca iz Lukovega evangelija preberemo, kako se je od mrtvih vstali Jezus prikazal dvema učencema na poti v Emavs.

Učencem počasnega mišljenja Jezus na podlagi vseh knjig Svetega pisma razlaga: »Potrebno je bilo, da je Kristus pretrpel smrt in tako šel v svojo slavo!«

Ko je Jezus hotel iti dalje, sta ga prosila: »Ostani z nama, kajti proti večeru gre in dan se je že nagnil!«

In ko sta ga spoznala, sta rekla drug drugemu: »Ali ni najino srce gorelo v nama, ko nama je po poti govoril in razlagal Sveto pismo?« (Lk 24,13 sl.).

Če se nam pri tej prvi desetki častitljivega dela rožnega venca posreči z vso zbranostjo ponoviti deset zdravamarij, in v družbi dveh emavških učencev zaupno prositi od mrtvih Vstalega: »Ostani z nami, Gospod« – potem bo tudi v nas srce gorelo. Prežarjala ga bo namreč božja ljubezen.

4. Z Marijo v slavi

Po naših cerkvah, ki so posvečene Svetemu Duhu, vidimo sliko: Apostoli so zbrani ob Mariji. Nad glavo vsakega od njih je plamen. Tako je upodobljen binkoštni dogodek, kakor ga nam je opisal evangelist Luka v Apostolskih delih: »Ko je prišel binkoštni dan, si bili vsi (Marija, apostoli, učenci) zbrani na istem kraju. Nenadoma je nastal z neba šum, kot bi se bližal silovit vihar, in napolnil vso hišo, kjer so se zadrževali. Prikazali so se jim jeziki, podobni plamenom, ki so se razdelili, in nad vsakim je obstal po eden. Vsi so bili napolnjeni s Svetim Duhom« (2,1-4).

Sveti Duh v podobi ognjenih jezikov. Ogenj sveti, greje in čisti. Ogenj razsvetljuje. Sveti Duh prinaša luč, ki razsvetljuje naš razum. Kako nam je potrebna ta duhovna luč, duhovna razsvetlitev! Kaj bi bila naša zemlja brez luči na nebesnem obloku? Kaj bi bila naša duša brez notranjega razsvetljenja Svetega Duha. Tega se je zavedal že psalmist, ko je prosil Boga: »Razsvetli mi oči, da ne zaspim v smrti!« (13,5). In apostol Pavel prosi, da bi Bog dal našemu srcu razsvetljene oči (Ef 1,18).

Ogenj greje. Ni dovolj, da imamo razsvetljen razum, razsvetljeno srce. Srce mora goreti v ljubezni do Boga in bližnjega. Na žgalnem oltarju je moral zmeraj

goreti ogenj: »Ogenj na oltarju naj se neti, ne sme ugasniti« (3 Mz 6,5). Sveti Duh je ogenj ljubezni, ki nam pomaga, da bi ljubili, kakor je ljubil Jezus.

Ogenj čisti. Prvo očiščenje se je zgodilo pri krstu. Po moči Svetega Duha smo bili očiščeni izvirnega greha. Sledijo nadaljnja čiščenja. Poslušanje božje besede nas čisti. Jezus je dejal: »Vi ste že čisti po besedi, ki sem vam jo povedal« (Jn 15,3). Zakramenta pokore in evharistije nam še posebej čistita dušo. In še zadnje očiščenje: zakrament bolniškega maziljenja. Ni sicer nujno, da je zadnje, pač pa je usmerjeno na konec našega zemeljskega popotovanja. Ta zakrament posreduje bolniku milost Svetega Duha, ki celotnemu človeku pomaga k ozdravljenju, mu krepí zaupanje v Boga in ga utrdi zoper strah pred smrtjo.

Kako veliko je delovanje Svetega Duha v duši, ki se mu dá voditi. To bomo spoznali šele v večnosti.

Marijino telesno vnebovzetje in kronanje v nebesih ni sicer izrecno omenjeno v Svetem pismu. Sveto pismo pa nam pove, da je bila Marija najtesneje povezana s svojim Sinom in dejavno navzoča ob odločilnih trenutkih Jezusovega odrešenjskega delovanja.

V protoevangeliju, Prva Mojzesova knjiga 3,15, je popolna zmaga nad »kačo« obljubljena ne samo prihodnjemu Odrešeniku, marveč skupaj z njim in zaradi njega tudi njegovi materi. Njeno telo se ni smelo vrniti v prah, sicer ne bi obhajala zmage nad smrtjo. K popolnemu zmagoslavju božje Matere nad smrtjo spada tudi njeno vstajenje, podobno kakor pri njenem Sinu.

Cerkev na praznik Marijinega vnebovzetja blagoslavlja rože. Z besedami Svetega pisma govori o Mariji in ji pravi, da je: roža skrivnostna, cipresa na vrhovih Hermona, rožni grm v Jerihi, lilija v dolinah, saronka narcisa, ciprovo cvetje in aloja, narda in cimet... Kakor bi hotela reči: Tu ni nobenega vonja po trohnobi, tu je Marijina velika noč.

Rožni venec. Ne bomo mogli vsak dan ponoviti 50 zdravamarij ali celo 150. Bratovščine živega rožnega venca si pomagajo tako, da se 15 oseb združi in vsaka od njih odmoli desetko rožnega venca s premišljevanjem določene skrivnosti. Te skrivnosti si vsak mesec izmenjavajo. Ob smrti člana te bratovščine ga preživeli s prižganimi svečami spremljajo h grobu.

Vzrok za odpor do rožnega venca je naglica pri molitvi. Rožni venec ni samo ustna molitev, marveč predvsem premišljevalna. Zato je treba to molitev opraviti ne le z usti, marveč z razumom, voljo in srcem, da se ne spremeni v prazno »blebetanje«, pred čemer nas Jezus resno svari (Mt 6,7-8).

Vsaka zdravamarija naj bi bila poljub na Marijine stopinje, na pot, ki jo je prehodila z Jezusom; naj bi bila pobiranje kapelj Jezusove krvi v Getsemani, pri bičanju, na križevem potu in Kalvariji; naj bi bila odmev tiste aleluje, ki se poje Jagnjetu po ulicah večnega Jeruzalema (Tob 13,22).

Ce smo pa utrjeni, menim, da je dovolj zmoliti vsaj očenaš in zdravamarijo z mislimi, ki jih zgoščeno podajajo kitice v Bogoslužnem molitveniku na rožnovensko Mater božjo (7. oktober):

Ave, tvoj Sin je zmagal smrt,
v nebesa šel, poslal Duha,
še tebe vzel v nebesa je
in kronal za Kraljico vseh.

(Prevod te kitice J.S.)

Veseli se, milosti polna, in spomni se

1

Z zbranostjo božjepotnika, ki nosi v srcu pred brezjansko božjo Mater svoje življenje, tisto vsakdanje, v skrbah, v stiskah, v joku, v bolečini, pa tudi v zahvali za ljubezen, srečo, življenje, mir, sožitje. Zdaj za ta praznik »Ki je tebe, Devica, v nebesa vzel!« kot moli romar, bi morala biti sončna vsaka misel, beseda. Duša, samo duša bi morala peti kot v rosi prvega dne stvarjenja. Saj bi ne smelo biti drugače, vsaj za ta veliki dan, Marijin dan, slovenski dan. Kdor je kdaj dojel slovensko dušo, odkril je v njej Marijo, božjo Mater, otroško predanost, zaupanje vseh, ki jim je bila dana božja milost, da preživijo svoj zemeljski tek na tem prelestnem koščku zemlje. Peli so ji Ave Maria. Največji solisti človeštva so jo imeli na ustih. Iz predanosti, najglobljega čiščenja porojena, tista izvirna, prvič zapeta. Blagodejno se nas dotakne še dandanašnji. Stabat Mater dolorosa. Na dnu najgloblje radosti in najgloblje bolečine je ena sama melodija – božja, sveta, odrešujoča. Mati radosti in mati bolečin. V njej odpeva življenje, tvoje, moje, slednjega na tej zemlji, zemljici naši.

2

Življenje se obrablja, dnevi hitijo. Komaj si malce oddahnemo, že nas spet vsakdanji dril zajame v svoje kolesje. Vse drvi. To minevanje, to grozljivo odhajanje, to pošastno hitenje. Pred leti me je obiskal rojak z onstran velike luže. Še ves čil, svež, nasmejan, zdrav kot dren. Prinasel mi je debeli sveženj zapiskov. Tu imaš drobce iz mojega živaljenja, iz tistih povojnih ustrahovanj in preganjanj. Poveži, da bo berljivo, kot zrelo klasje v poveseu, da bodo moji vnuki, pravnuki vedeli, kaj smo prestali v tistih povojnih letih, ko se je tuja učenost zakotila v tej lepi deželi. V teh dneh je spet prišel. Sključenega pod težo let, skoraj strtega, izčrpanega sem ga motril; in vendar mu je srce oddajalo vedrino v obraz. Ni verjel, da bo še kdaj videl svoj rojstni kraj. Pa vendar se je zgodilo. Samo za deset dni sem prišel, je dejal, zato da se poslovim od Slovenije, najlepše dežele na svetu. A je moral tudi k Mariji pod logom, kamor je v mladosti vsaj za veliki šmaren poromal.

»Kje bo trudni romar trajni / našel mir, ko pride dan?« se s pesnikom Heinejem sprašujem. Dobro zveni ta nemir. S Petrarkom si dopovedujem:

»Mineva dan, vse manj ga še ostaja, / a čas beži kot nagla ptica; / le ti si tukaj, o Devica, / ko vest tišči srce, ko smrt razsaja: / zdaj sinu svojemu me priporoči, / ki pravi Bog je, pravi človek, / naj bo moj zadnji vzdih v njegovi moči!«

Najlepši dar, srca oltar! Najlepši spomin, otroštva dar. Kakor iz gorskega izvira priteka voda, osvežujoča, razveseljujo igriva, je hribovska mati odstrla zaveso spomina... Hodili smo k cerkvi na goro, čez travnike, po obronku gozda. Spomladi smo nabirali teloh, poleti pa dišeče ciklame. Povzpeli smo se potem skozi zadnjo strmino gozda, kjer se je korak vdiral v mehki travi. Koliko veselja je bilo v tem! Vsak teden smo šli to pot – na goro k cerkvi. Nekdo je bil prvi, nekdo zadnji. Kadar je kdo prispel na vrh, je potegnil na vrv v zvoniku in daleč je odmevala pesem zvonov. »Za zdravje zvonil!« smo rekli. Za šmarnice smo se zbirali spet. Takrat se je prelest narave tako radodarno navrgla. V oktobru smo tu molili rožni venec. Vselej smo peli Marijine pesmi – od otroštva naprej. In molili smo:

»Zdrava Marija milosti polna...« Na gori pesem in molitev tečeta tako gladko iz grla. Besedilo nas je prevzelo, da smo si še domov grede peli po gorskih stezicah.

Zdaj več ne hodi na vrh gore, priklenjena je na bolniško posteljo. Njeni pogledi pa pogosto potujejo v daljo, na goro. Takrat zaživijo spomini na otroštvo: vsa narava takrat zablesti v vsej svoji prelesti, v vseh stoterih odtenkih pomladnih in jesenskih dni. Sveži in vznemirljivi spomini se vrste, to pa tako silovito, da ji bo duša nekega dne splavala med oblake in pravljica se bo znova začela, lepša od otroštva samega.

3

Vsa prizadevanja so se izjalovila. Nobena zdravniška pomoč ni mogla zaustaviti slutnje obeh, očeta in matere: Najin prvi otrok bo ostal na vozičku. Mlada mati, Marija je bilo njeno ime, je to bogovdano sprejela. Ni bila katoliške vere, pa vendar je dovolj globoko verovala, da se je vsako nedeljo pridružila možu in sta skupaj bila pri maši in ob večerih sta skupaj molila. Otrok je odrasčal, mlajši je shodil, starejši ne. Skrbela je za oba enako. Otroka na vozičku je vozila k verouku, ob nedeljah in praznikih v cerkev, pri osmih letih je prejel prvo sveto obhajilo. V naročju z njim je ob nedeljah čakala v vrsti tistih, ki so prejemale obhajilo; na rokah ga je nosila pred oltar, da bi ga tam prejel tudi on. Prenekateri bi ga skrival doma, Marija ne. Mnogokrat je postavljala vprašanja: Mama, zakaj se jaz ne morem igrati kakor vsi drugi otroci, zakaj ne morem sam v šolo kot drugi, zakaj moram biti jaz zmeraj le doma, ko drugi otroci tekajo naokrog in se pode za žogo? Mama, povej, zakaj je tako? Devetleten je postavljaj »sto in tisoč zakajev«. S svojo ljubeznijo in skrbjo je nadomestila, na kar ni mogla odgovoriti. Še usodnejši dnevi so se napovedovali. Marija je morala k zdravniku. Vrnila se je, sicer mirna, a le bolj tiha, kot so jo poznali mož in otroka. Strta, a vdana v božjo voljo. Čez dan, dva je zaupala možu: Še kakšen mesec pa se bom od vas poslovila, neozdravljiva bolezen se me je polastila. Hudo mi je, ker boš ostal sam, sam z dvema otrokoma, sam s tem na vozičku. Toda ne omaguj! Bodi pogumen! Marija je počasi odhajala, hiral je, toda vse do zadnjega je bila z otrokoma, delala v hiši in okrog nje, bila je skrbna kot da se nič posebnega ni zgodilo. Marija je prosila moža: Pridi, poglej, da boš vedel, kaj in kako kuhati otrokoma, kako očistiti to in ono, glej, da bosta otroka vedno čista, glej, da boš z otrokoma vsak večer molil; naj začitata, da oče moli z njima. Marija je vabila svoje rojake na dom. Hotela je z njimi kramljati, peti, povsem po domače, kot so to nekoč počeli doma – na Goričkem – z domačo besedo, ne z angleško, tujo... Vabila jih je, oni pa niso prišli. Ker niso imeli časa, ker so morali še čuda stvari postoriti, ker so morali bogve kam vse. Marija je ostajala sama z otrokoma in z možem. Ob večerih, vedno manj jih je ostajalo neodkljukanih, je možu govorila: Glej, nihče nima več časa, vsi samo drviijo nekam, vsak samo zase živi, za svoj dom, za svoj »job«, posel. Nič več si nismo prijatelji, nič več se ne znamo pomenkovati. Le kje so časi, ko smo posedali ob hiši, pod krošnjami dreves, ter imeli čas za drugega. Veš, moj dragi, če bi še enkrat živela, bi želela biti le s svojimi otroki, samo zanje bi živela. Če bi še enkrat živela, bi večkrat vabila svoje rojake na dom. Skupno bi se poveselili in si rekli to in ono. Če bi še enkrat živela, bi ti želela biti žena, ki te pričaka na pragu najinega doma. Pogrnjena miza bi te pričakala doma, sveže in topla hrana; na mizi bi bile vselej sveže rože. Ob večerih bi kramljali, tako kot so kramljali naši starši, povsem po domače in o domačih – in ne tujih – stvareh... Čas je prinesel tisto zadnje – slovo. Marija je umrla. Njene zadnje

besede so bile: Z vami bom, spremljala vas bom z nebes, nikoli, nikoli ne boste brez mene – in tudi ne jaz brez vas!

Dober mesec po tistem, odkar je Marija odšla, kam drugam kot v nebesa, sem ga obiskal, rojaka, na domu v Hamiltonu. V najboljših letih je prenesel svoj križ na Kalvarijo. Glej, sedaj delam, kot mi je naročila Marija: kuham, perem, čistim, z otrokoma se kaj poigram, z njima molim, gremo v cerkev, poskušam kaj zapeti. Do podrobnosti poskušam storiti vse, kakor me je ona poučila. Očetovsko skrben in ves domač postajam. Toda za božjo voljo, kaj naj storim, da bosta otroka v meni začutila tudi blagodejen Marijin pogled, nežen, srce, toplo, ljubečo materino dlan?

4

»... Kočo si bom postavil, / tam imel čebelnjak, devet fižolovih redi, / živel sam na jasi bom brenčavi. / Tam bom miru deležen, ker tja, kjer čriček gode, / mir počasi prikaplja z jutranjih tančic; / tam se polnoč vsa blešči, škrlat žari opoldne...« Sen, kot si ga pesniki upovedujejo v svojih pesmih. Miru pa ni, ne tistega kot so o njem peli »angelcev glasovi / v višavah pri Mesijasa prihodi«, ko je Marija dete zazihala, ne tistega med narodi, ne tistega v sozvočju veselja in srca. »Srce, le sanjaj ven in ven. / O pač! – Izgini sen kot sen, / pa dej vresniči se!«. Sveta odkletev Goriškega slávčka. Dokler bo ta svet, miru ne bo; zgolj na obroke ga sprejemamo, da nam oko ne zatemni in srce ne opeša in ne zakrknje v nenehnem upanju. Miru ne bo. Ločilne stene – sovraštvo, hudobija, nasilja vseh vrst – stojijo neomajne. V 34 deželah sveta kosi smrt na vojnih žariščih, človeštvo luknjajo ne le bombe, temveč tudi vse vrste bolezni, v narodih, družinah gloje črv prepirov, zavisti, hladni odnosi, razveze, samomori, smrti na drvečih asfaltih, smrti kar tako. Miru si želim pred pošastjo, ki na naših cestah dan na dan odšteva naš narod, pred minusi v rojstvih, pred izrazito popadljivostjo na vseh področjih družbenega življenja, pred množico otrok, ki so brezdomci ob lastnih starših, ker so noč in dan zaposleni. Bog, pa ti masakri na tvojem zemeljskem vikendu, hkrati na tolikih krajih sveta. Mati božja, kako zelo si želim miru pred ljudmi, pred stvarmi, pred načrti, pred resolucijami, ki jalove sadove prinašajo, pred programi, obetavnimi v zapisanih obljubah, a nikoli ne prinesejo lepše prihodnosti. Mati božja – svetogorska, brezijanska, ptujskogorska, višarska, lurška, fatimska, čenstohovska – kako naj v meni pozvanjajo »angelcev glasovi« ob misli na Slovenijo, ki v svoji narodovi duši nosi včerajšnjo dramo Kočevskega Roga, Teharij, Crngroba, Dola, Hrastnika, neštevilna bratovska morišča, današnjo dramo 50.000 težjih duševnih bolnikov, blizu 100.000 družin, v katerih sta oče ali mati ali oba skupaj kronična alkoholika. Tu mati, ki varuje mrtvega otroka in ga kopa v svojih solzah, tam procesija žena, ki ubijajo življenja v sebi. Miru si želim pred listo čakajočih na delo, pred množico mojih rojakov na robu preživetja, pred številnimi glasnimi in skritimi hiti, aferami, skupščinskimi spori, strankarskimi prestiži, sumljivimi klubi. Mir pred slovenskim valom odvisnikov od vseh vrst mamil, od drog do alkohola, mir pred razbohotenimi sedmimi ta naglavnimi grehmi ♡ slovenski družbi. Če nas že tipalke niso v to potegnile, pa je prišla neprijazna beseda, ki rani huje kot sekira, sproži plaz, ki neusmiljeno lomi, kar je živega, za sabo pa pušča razdejanje.

Brez konca je ta povest! Več kot pet milijard nas je na svetu. Koliko krikov po odrešenju! S trpljenjem, morečim molkom, s solzami je orošena ta zemlja, zemljica moja, vse človeštvo, posamezniki in narodi. Koliko joka, krivic, koliko sirot, brezdomcev, koliko prevratnikov, ki so hoteli odrešiti človeka, koliko vzklikov, iz človeške nemoči porojenih: Da sem bil jaz Bog! In vendar – najgenialnejši med našimi pesniki je zapisal v svoj Krst slovensko upanje:

»Koliko kratov sem od tod v samoti / klečala, klicala pomoč Marije: / 'Zavreči v jezi ga, moj Bog, ne hoti, / ker v zmoti žali te, ne 'z hudobije, / ne daj v oblast sovražni ga togoti, / pred njo naj milost tvoja ga zakrije!' / In čudno te je tisto noč ohranil...«

Kristjanu je dana uteha, da bo vsa žeja milijard, vsa bolečina sveta, ves krik mojega naroda vseh časov v Kristusu potešena. Umrl bo ta naš čas in večnosti bom zrl v obraz. Srce naj se ne vznemirja in ne plaši. Bog bodi vekomaj zahvaljen za vesoljski red, ki je tako zasnovan, da iskreno kesanje in pokora izbrišeta tudi najhujšo krivdo in pomirita še tako zbegano vest. »Če bi bilo srce spovednik, dolga in strašna bi bila spoved!« Tako Cankar. Bolj kakor smo si zmožni sami sebi in drug drugemu odpustiti, nam daje srčnost Odrašenikova beseda: »Če te tvojo lastno srce obsoja, Bog je večji od tvojega srca!« Zato poveljuj, moja duša, Gospoda, poveljujte ga ptice v grmih logov, in pojte njegovemu veličastvu. Poslej bom pel hvalnico Gospodu za njegov dar vere in za zaupanje, za mir, ki ga on podarja. »Deni me kakor pečat na svoje srce!« Z Marijo bom pel: »Moja duša, poveljuje Gospoda, moje srce se raduje v Bogu, mojem Zveličarju!« On daje upanje v mir, obdarja nas s slutnjo čistega veselja, da je kot balzam na razbolelo dušo. Tebi, romar, bo dano gledati, kar v teh brezdanjih globočinah časa oko ni videlo, uho ne slišalo, razodela se ti bo intimna radost in lepota vseh stvari, zajel te bo božji svet milostnega občestva in sreče z vsem, kar se je odrešilo na splav spomina, navrgla se ti bo nedopovedljiva bližina vseh stvari, neminljivo sonce ljubezni in prijateljstva. Verujem z vso dušo, z vsem srcem, z vsemi silami svojega duha v veličastni praznik, odpiram se neizrekljivi resnici, da se vanj spreminja vse človeštvo, vse vesolje, dan na dan.

5

Tisočero je milostnih podob, pred katerimi kristajni poklekajo in častijo Marijo. Kajti cerkveni očetje so zapisali o njej, da je »proseča vsemogočnost«, Cerkev pa ji daje na usta besede poosebljene božje Modrosti: »Blagor človeku, ki me posluša in čuje pri mojih vratih vsak dan ter bedi na pragu mojih durí. Zakaj kdor najde mene, najde življenje in prejme milost od Gospoda.« Ko Dostojevski v enem izmed svojih romanov pripelje svojo osebo v trenutek, da poljubi ikono Bogorodice, ji hkrati da na usta: »Na tem obrazu je veliko trpljenja... Taka lepota je moč, s katero lepoto bi lahko človek ves svet spreobrnil!«

Marija Vnebovzeta je slovenski dan. V čas po Brižinskih spomenikih, teh starodavnih pričah slovenske besede, konec dvanajstega stoletja, segata najstarejši Marijini upodobitvi. Kartoteka, na kateri temelji monografija »Marija«, obsega 3558 enot. Osnovno marijanske umetnosti na Slovenskem je eno samo: Marija je Mati Božja! »Marija je velika samo v zvezi z učlovečenim Bogom; če je ne poznamo v tej zvezi, ne bomo dobro govorili o njej,« je zapisano v tej knjigi.

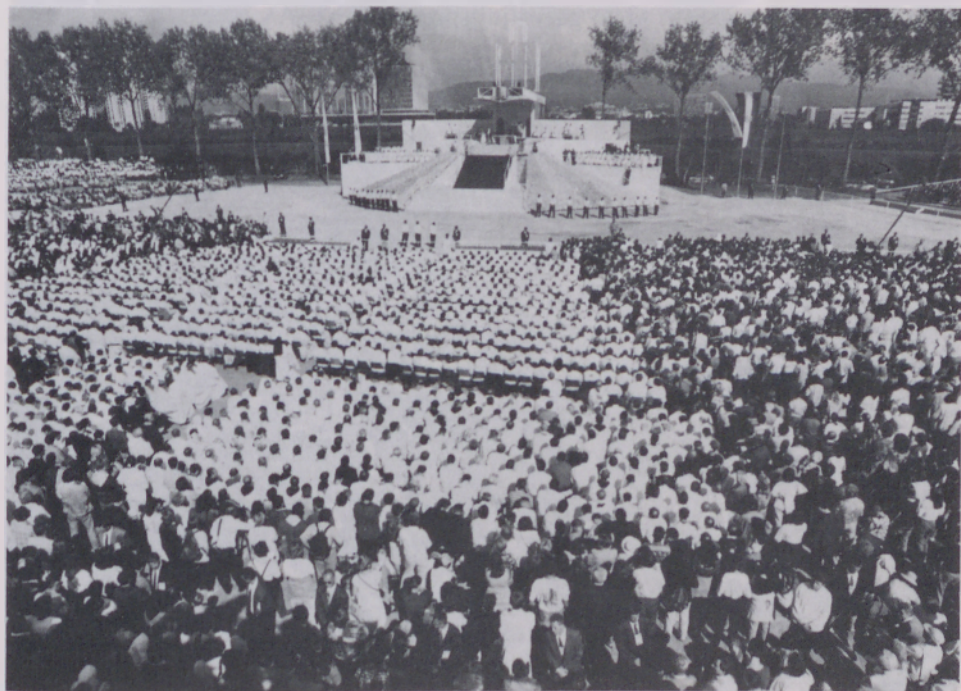
Ko se oglasi v cerkvi Ave Marija Charlesa Gounoda, tedaj vse prisluhne. Podoba je, da so se odmaknile stene in da vesolje odpeva. Schubert, Perosi, Bruckner in še toliko drugih. Slovensko dušo so ji dali Foerster, Mav, Tomc, Kimovec, Pavčič... Trinajsto stoletje je dalo Stabat Mater – Mati žalostna je stala, zraven križa se jokala... Svetniku Bonaventuri pripisujejo izvirnik v gregorijanskem koralu. Dušo dramatičnega osemnajstega stoletja je pesmi vtisnil d'Astorg, devetnajstega pa Rossini, Dvoržak, Liszt in Verdi. Še preden je izšla prva slovenska knjiga, je ljudstvo pelo Marijine pesmi, denimo »Je angel Gospodov oznanil Marijo«, »Lepa si, lepa, roža Marija«, »Pozdravljena kraljica«. Najobsežnejša pesmarica slovenskih cerkvenih pesmi, imenovana »Venec svetih pesmi«, prva izdaja v letu 1864, deveta izdaja v letu 1921, ima 1000 pesmi, 340 je Marijinih.

Se povrh 150.000 zalih Slovenk ima njeno ime – Marija, kar v izvirniku pomeni »gospa, ljubljena, vzvišena, tista, ki jo Bog ljubi«, in 320 cerkva ji je na Slovenskem posvečenih. Zato, pravim, je praznik Vnebovzete slovenski dan.

Jože Zadavec

»Pri vas sem, goloroki romar evangelija...«

Vsem deželam, ki jih povezujeta Sava in Donava, je bila namenjena papeževa beseda ob obisku zagrebske nadškofije – za njen 900 letni jubilej.

Oltar za sveto daritev

Dostojanstveno in z najgloblji spoštovanjem je hrvaško ljudstvo sprejemalo svetega očeta od sobote do nedelje zvečer, 10. in 11. septembra. Uresničeval se je veliki sen katoliškega hrvaškega naroda: obisk papeža Janeza Pavla II. Vsa sredstva družbenega obveščanja, od radiotelevizije do poslednjega časopisa, revije, glasila, so sporočala: Sveti oče z nami in med nami! Njegov prihod je že nekaj tednov pred tem po zagrebških ulicah oznanjalo nad 3000 velikih plakatov, ki jih je mladina prilepila na stene in reklamne deske ob ulicah. Vse dneve je papeža spremljalo 1350 časnikarjev (871 domačih).

Besede, ki jih je sveti oče spregovoril v tistih dveh dnevih, so naposled veljale vsem ljudem dežel, ki jih med seboj povezujeta veliki reki: Sava in Donava.

Kako zelo je srce svetega očeta s trpečim ljudstvom vsega sveta, o tem so zgovorna njegova pričevanja v besedi in v zgledu. Kako boleče je sprejel preložitve

potovanja v Sarajevo, načrtovano za 8. september, je povedal v svojem prvem nagovoru na letališču Pleso pri Zagrebu, 10. septembra.

Po poljubu zemlje na zagrebškem letališču, je po prvem stavku pozdravnega nagovora hrvaškemu narodu dejal: »Moj pozdrav velja tudi Sarajevu, mučeniškemu mestu, ki sem si ga kot romar miru in upanja tako srčno želel obiskati. Od trpljenja izmučenemu narodu sem hotel prinesiti besedo tolažbe in sočutja; hotel sem k njim, da bi jih opogumil ter jim vlil upanje. Že predolgo vihra vojna v tej deželi, pa so njeni ljudje različnih narodnosti in veroizpovedi stoletja živeli v dobrih medsebojnih odnosih in sodelovanju. Že doslej sem na vse načine poskušal, da bi se zaustavila bratomorna vojna. Trkal sem na vsa vrata. S tem namenom sem tudi hotel obiskati Sarajevo. Bogu zaupam bolečino, s katero sem sprejel preložitve tega potovanja. Prosim pa Gospoda, naj moj boleč vzklik po miru prenese v srca vseh, ki so ga voljni sprejeti.«

Papež med množico na hipodromu

Kamorkoli je papež doslej potoval, je bil predvsem glasnik miru. Ni človeka na svetu, še najmanj kakšnega državnika, ki bi kot papež Wojtila tolikokrat poljubil zemljo ljudstva, h kateremu je prišel. »To je poljub hrvaški zemlji,« so pisali vsi hrvaški časopisi. »Poljub najlepši, najdražji, božanski... poljub vsemu hrvaškemu ljudstvu, doma in po svetu, katoliškim družinam, poljub mučencem in svetnikom skozi stoletja, živim in mrtvim, vsem ljudem dobre volje. Poljub miru in ljubezni!«

Doslej je papež Janez Pavel II. zunaj Italije obiskal 113 držav. Zato mu pravijo svetovni potnik, maratonski, leteči papež. Na prvo daljše potovanje je šel le nekaj mesecev po izvolitvi za papeža: v januarju 1979 je obiskal Dominikansko republiko

in Meksiko, sedemkrat je bil v ZDA, v bližnji prihodnosti je načrtovan njegov nastop v OZN, potovanje na Hrvaško je 62. po vrsti. Na teh potovanjih je imel nekaj nad 2000 govorov.

Najbolj pogostne besede v njegovih govorih so: ljubezen, mir, sprava, odpuščanje, sožitje, razumevanje, spoštovanje, pravičnost.

Slednji papežev nagovor v Zagrebu je vseboval »boleč vzklik« po miru. »Napredek in blagor narodov na Balkanu imata eno samo besedo: Mir!« Cerkvi in državi, odraslim in mladim, politikom in duhovnikom, oblastnikom vseh vrst, pripadnikom različnih veroizpovedi, kristjanom raznih narodnosti v deželah, ki jih povezujeta Sava, Donava... vsem je veljal ta vzklik svetega očeta.

Papež Janez Pavel II. med svojimi

Katoliška cerkev med hrvaškim ljudstvom (doma in po svetu) ima 1721 župnij (v tujini 197), od teh je 52 grškokatoliških, štiri metropolije (Zagreb, Reka, Split, Sarajevo), zadarska nadškofija je podrejena Svetemu sedežu, skupno 14 (nad)škofij); vseh duhovnikov med hrvaškim ljudstvom (doma in po svetu) je 3578 (med zdomci in izseljenci deluje 252 duhovnikov), škofijskih bogoslovcev je 343, pripravnikov za redovne skupnosti je prav tako 343, redovnic je 28 vrst, skupaj jih je 4861, največ je usmiljenk (869), redovnikov je 16 vrst, vseh je 1259, najštevilnejši so frančiškani (627). V Republiki Hrvaški deluje 24 verskih skupnosti, od 4,760.344 prebivalcev na vsem ozemlju je katoličanov 76,5 odstotkov. (Center press, Zagreb, 11.9.)

Mir z vami, mir je vselej mogoč, če si ga iskreno želimo, delati za mir sveta in narodov, ustvarjati obnebeje za kulturo miru je dolžnost vsakega vernika. Za mir

moramo predvsem moliti, zato je tudi bilo januarja 1993 v Asizu molitveno srečanje katoličanov in predstavnikov drugih krščanskih skupnosti in nekrščanskih verstev, podobno bogoslužje je bilo tudi v baziliki sv. Petra ob koncu molitvene osmine za edinost vseh kristjanov. Molitev mora spremljati velikodušnost vseh ljudi dobre volje.

Kulturo miru spodbuja strpnost, vzajemnost, uničujejo pa jo nacionalistična hotenja, pretiravanja, izključevanja. »V kulturi miru se porajajo velika in plemenita srca. Ta namreč vedo, da se rane, ki jih je naredilo sovraštvo, ne celijo drugače kot s strpnostjo in odpuščanjem: s spravo, ki jo je potrebno iskati in dajati, ponižno, nesebično, velikodušno. Brez te kulture miru je vojna vedno v zasedi ter pod pepelom krhkih premirij čaka samo ugodnega trenutka. S krščanskim upanjem vas v tem slovesnem trenutku z bolečim vzlikom rotim: Naj že vendar preneha govorica orožja, srca naj se odpro zanosni nalogi ustvarjanja miru!«

Ta klic je veljal vsem, ki jih je papež zajel v svoje pozdrave: Srbski pravoslavni cerkvi z njenimi dušnimi pastirji v Zagrebu in na Hrvaškem (najprisrčnejši pozdrav!), skupnosti Muslimanov in Judov.

Za mir in sožitje so govorili papeževi pozdravi različnim skupinam romarjev: z vsemi močmi si prizadevajte, da bodo vsi narodi spoštovali človekove pravice in dostojanstvo (Nemcem), v svoji deželi bodite ustvarjalci razvoja, ki bo temeljil na pristnih človekovih vrednotah (Slovincem), bodite še naprej sodelavci pri ustvarjanju miru med narodi (Madžarom), veselim se vašega družbenega napredka v slogi in miru (Albancem), mir in napredek v medsebojnem življenju in delu (Čehom, Slovakom in Romunom), vsem pravoslavcem dobro in mirno sobivanje v tej deželi ter vse dobro od Kristusa, ki ga skupno izpovedujemo kot božjega zveličarja (Srbom), s pregnanci delim vso bridkost, ker sem moral odložiti potovanje v Sarajevo; vsi, ki živijo v tem mučeniškem mestu, vedite, da niste sami: z vami sem v molitvi, z vsem svojim srcem, mišljenjem in z željo, da vas bom obiskal, kakor hitro mi bodo to dopuščale okoliščine (vsem iz BiH).

Mir ni utopija, brez njega ni perspektive zgodovinskega realizma. Skozi stoletja so balkanski narodi bili strpni drug z drugim, med seboj se je oplojevala umetnost, jezik, književnost, ljudsko izročilo; verska strpnost je bila skupno bogastvo in tradicija. »Nihče ne more vere dolžiti, češ ona nosi krivdo za nacionalistične nestrpnosti, ki razsajajo v teh krajih. To velja ne le za kristjane različnih Cerkva, temveč tudi za vernike drugih veroizpovedi, posebno pa muslimane, ki so močno navzoči na Balkanu. Vsem velja klic, da družno uresničujejo civilizirano sožitje, v medsebojnem spoštovanju« (hipodrom). Stotinam tisočev romarjev je veljala papeževa poslanica miru: »Romar sprave, papež, vas vabi k pripravi na veliki jubilej, na leto 2000. To zgodovinsko sročanje vas zavezuje k oblikovanju pravične družbe, v slogi in vzajemnosti vseh. Vašemu velikodušnemu in ponosnemu narodu, vaši suvereni Republiki, vsem prebivalcem ne oziraje se na različnost jezika, verske tradicije ter na čustva narodne pripadnosti, posebno pa božji Cerkvi na Hrvaškem, želim po priprošnji svete Device Marije, vse resnično dobro v Gospodu« (Pleso). Razpoznavno znamenje pravega kristjana je: ustvarjati kulturo miru. »To je kategorični moralni imperativ, ki se v kristjanovi zavesti oglašuje vselej, kadar nam usta govore molitev »očenaša«. S to molitvijo nas je Kristus poučil, kako naj se obračamo k Bogu. Beseda »očče« je prijetna, draga, toda zelo zahtevna. Če nam je namreč Bog »Očče«, potem mi smo in moramo biti bratje med seboj – vsem razlikam, pripadnostim in narodnostim navkljub. V vsakem človeškem bitju je neka temeljna, globoka razsežnost, ki nas vse povezuje. Kristjani smo poklicani,

da to temeljno edinstvo z vso močjo in odgovornostjo izpričujemo. Mar ne bi bila nedopustna dvoličnost moliti »očenaš«, v sebi pa gojiti jezo, zavist, ali celo naklepati nasilje in maščevalnost. Papeževe besede so odmevale premočrno in dosledno v smislu: Kdor tako misli in dela, naj ne moli z mano očenaša. Slednji s to molitvijo na ustih mora z vsemi močmi sodelovati pri oblikovanju družbe, v kateri se posamezniki in skupnosti počutijo sprejete, spoštovane in ljubljene. »Ta kultura miru in vzajemnosti mora rasti v družini. Mednarodno leto družine nas zavezuje, da ji posvetimo vso svojo pozornost. Nujno je, da postanejo družine resnične 'šole ljubezni': družine, katere člani so med seboj tesno povezani, a hkrati odprti v celotno družbo, družine, ki s svetim spoštovanjem sprejemajo človeško življenje od trenutka spočetja naprej, družine, kjer je vzgoja za ljubezen do slehernega človeka, brez ločevanja na prijatelje in neprijatelje. Če ljubimo tiste, ki nas ljubijo, kakšno zasluženje imamo? Mar ne delajo tega tudi cestnarji – nas opozarja Gospod« (hipodrom).

Na Hrvaškem je bilo v letih 1991 – 1993 prizadetih 887 cerkvenih stavb, od tega porušenih 229 cerkva (in kapelic), 19 samostanov, 98 župnijskih domov, pregnanih je bilo 226 duhovnikov, redovnikov in redovnic, iz domačih ognjišč razseljenih in pregnanih 338.481 katoliških vernikov, ubitih 5.769 ljudi, ranjenih in mučenih v taboriščih 8.996 ljudi, zavzetih 135 župnij. Vrhbosanska nadškofija je prej štela 530.000 katoliških vernikov, 144 župnij, sedaj je ostalo le še 125.000 vernikov; iz 512 župnij so Srbi pregnali 160.000 vernikov, muslimani pa iz 52 župnij 140.000 vernikov, 13 župnij pa so popolnoma uničili in izselili katoličane. V Katoliški cerkvi v BiH je zrušenih 99 cerkva, poškodovanih 127, prav tako 336 cerkvenih stavb, pregnanih pa 450.035 katoliških vernikov. (Center press, Zagreb, 11. sept.)

Denver je zbral mladino vsega sveta. »Prečudovito, nepozabljeno doživetje. Prijateljsko in praznično snidenje, v globokem medsebojnem spoštovanju. Tista mladina je za ta svet pomenila novo znamenje. Bili so pričevanje, da so sicer pripadniki raznih narodov in kultur, vendar jih to ne moti, da se med seboj ne bi mogli razumeti in ljubiti. Vi mladi na Balkanu, Denver vas spodbuja, da tudi vi vstopite v prve vrste pri ustvarjanju miru. Ena je pot, ki vodi k miru: Poslušajte Jezusa Kristusa, odprite se njegovi milosti, da vas vse prevzame...« Spreobrnite svoja srca. Boga postavite na prvo mesto. »Kadar se od Boga oddaljujemo, nepreklicno začnemo malikovati prazne idole. Tudi narod, rasa, stranka lahko postane idol, potem pa v njihovem imenu opravičujemo sovraštvo, diskriminacijo in silo. Samo Bog je trden temelj življenja in neprizadetega dostojanstva slehernega človeka« (hipodrom, Angelovo češčenje).

Cerkvi in družbi so potrebni duhovniki, redovniki in redovnice – posvečene osebe kot vidno znamenje duhovnih in večnih vrednot, nosilci miru in sprave z Bogom in ljudi med seboj. »Posebno v tem današnjem trenutku, ko je ta nesmiselna in okrutna vojna opustošila balkanske dežele, segla tudi k vam ter naredila prepad sovraštva, ki ga je mogoče prerasti samo z evangelijem.« Pomagati ljudem, da odpuščajo, da prosijo odpuščanja. V zvestobi Cerkvi, posvečenemu življenju je to mogoče. Sveti možje – duhovniki in redovnice – so zmogli skozi stoletja, tudi v najbolj razburljivih trenutkih, razbrati najbolj pristno tradicijo svojega naroda. Demokratične razmere sedaj odpirajo nove možnosti v šolstvu, pri sredstvih družbenega obveščanja, dušnega pastirstva med vojaki, bolniki in zaporniki. »Kako zelo cenim tudi delo redovnih sester po župnijah..., z otroki, ostarelimi, bolnimi... Redovnice v klavzuri: Vztrajajte v vaši prvinski karizmi. Vi ste kontemplativna duša Cerkve, čuječi varuhi Absolutnega, vztrajni v pogovoru

z Bogom mu darujte 'veselje in upanje, bol in stisko današnjega človeka', prosite ga usmiljenja in odpuščanja, ki ga potrebuje toliko bratov in sestra v svojih nesrečah.«

Vilko Novak

Spomini na Jožefa Klekla st.

Zdaj, ko sta bila že dva simpozija o življenju in delu Jožefa Klekla starejšega – mnogi še ne ločijo le-tega od mlajšega bratranca istega imena, ki je drugi urejeval Kalendar srca Jezušovega in nekaj časa tudi Novine – spoznavajo tudi že tisti, ki ne soglašajo z njegovo miselnostjo in vero, da ga – kot tudi ne vse prekmurske preteklosti, posebno tega stoletja – ni moči odpraviti kar z zamahom roke ali z vzdihom: »ah, klerikalizem...«, kot so v zadnjih letih marsikje zapisali razni »strokovnjaki«. In ga ni moči kar zavreči in obsoditi z užaljenostjo nekaterih, ki so objavljali svoje prve spise v njegovih Novinah in Kalendarju (npr. Mihael Mihajlovič Fajso, poznejši Miško Kranjec), pozneje pa uživali naklonjenost vseh slovenskih nazorskih barv in karikirali Klekla kot nepomembnega čudaka, ki ni naredil ničesar za svojo krajino. Prepričan pa sem, da je J. Klekla st. težko pravično oceniti – in s tem del prekmurske preteklosti v najbolj kočljivih njenih desetletjih – tako zavoljo njegovih značajskih lastnosti, kot zavoljo časa, v katerem je odraščal in pozneje deloval. Pa predvsem zato, ker je treba celotno njegovo delovanje poznati, iz vseh razpoložljivih virov, tiskanih in ustnih. To pa za pravično presojo – ni lahko. Nekaj podobnega je bilo z Ivanocyjem, ki so ga nekateri tudi ocenjevali z navidez duhovitimi frazami (npr. »začetnik političnega klerikalizma v Prekmurju«), simpozij o njem pa je le dovolj osvetlil njegov pomen – toda to je bilo lažje zavoljo množice njegovih spisov in ohranjenih pričevanj njegovih sodobnikov.

Klekl, st. je umrl v takem času, ko niti nismo smeli o njem pisati polne resnice niti je ne bi imeli kje objaviti, pa tudi ni bilo lahko tega storiti tistim, ki smo ga še поблиže poznali. Danes mineva od tedaj že skoro pol stoletja, ko je sicer čut za resnico in pravičnost v mlajšem rodu bolj izostren, toda premalo smo zbirali še ohranjeno izročilo o njem in nismo natančno raziskovali posameznih področij njegovega dela, vsega njegovega tiska. Zato sem prepričan, da tudi poročila o njegovih dejavnostih na simpoziju v Rimu ne bodo zadnja beseda o njegovi osebnosti. Manjkajo nam spomini in pričevanja njegovih sodelavcev, kot so bili na zadnje Ivan Jerič, Franc Kolenc, Stefan Bakan, salezijanci Radoha in drugi. V zvezi z gradnjo in ustanavljanjem Martinišča so gotovo še na Rakovniku kaka pisma in poročila. Nepopravljiva škoda je, da je bil ob raznih prilikah, posebno ob zasedbi in njegovi aretaciji v aprilu 1941, vsaj delno uničen njegov arhiv, pa tudi še pozneje ni bilo vse storjeno, da bi se marsikaj o njem ohranilo. Zato bi morali sedaj zapisati vse o njem in zbrati ohranjene dokumente tisti, ki so imeli kakršnekoli stike z njim ali vedo za zapise o njem.

Kdaj sem spoznal upokojenega sebeščanskega župnika in urednika Novin ter Marijinega lista v Črensovcih, se natančneje ne spominjam. Gotovo od daleč v zgodnjih letih, ko sem od sedmega leta starosti živel (po zgodnji očetovi smrti l. 1915) v bogojanskem župnišču, pri uju župniku Ivanu Baši. Klekl je hodil tja vsaj na proščenje, na velike spovedi v postu, ko so bili pomembni sestanki prekmurskih duhovnikov, posebno v vojnih letih.

J. Klekl st. je bil slabo leto starejši od Ivana Baše, toda bila sta sošolca posebno v sombotelskem bogoslovju, kjer sta skupaj s Sakovičem vzdrževala slovensko zavest med tovariši, brala slovenske knjige in časopise, npr. tudi *Dom in svet*, imela stike s štajerskimi bogoslovci: Fr. Gomilškom, Slavičem, A. Korošcem, ki so na Kleklovi novi maši na Krajni razvili slovensko zastavo in kajpada peli slovenske pesmi.

Posebno napeto je postajalo od oktobra 1918, ko so Madžari in njihovi somišljeniki na soboškem zborovanju obsojali jugoslovansko gibanje, ki se je začelo širiti tudi v Prekmurju, vlada v Budimpešti pa je začela misliti na ureditev zahtev narodnih manjšin. Klekl je v zadnjih letih, po Ivanocyjevi smrti (1913), postal kot urednik slovenskih katoliških publikacij samoposebi predstavnik ogrskih Slovencev, zato se je vlada dogovarjala z njim. Klekl pa je pritegnil prijatelja Bašo, ker je čutil njegovo trezno, umirjeno naravo in ustrezeni nastop v razgovoru z oblastmi. Tako je z nekaterimi drugimi duhovniki nagovoril Bašo po sestanku v Črenšovcih v januarju 1919, ko so sprejeli takoiimenovani »avtonomistični« načrt za Prekmurje, če bi ostalo po vojski v mejah ogrske države, da bi šel kot zastopnik Slovencev v Budimpešto na razgovore z vlado. Vendar si je župnik Baša, potem ko je bil že pripravljen za odhod, premislil in odpovedal svoj pristanek in ostal doma. O tem sem večkrat slišal popraviti in menim, da je spoznal, kako je bilo v tistih dneh vse nestalno in bi zato njegova pot bila brez pomena.

Ob tem naj povem, kar je razvidno tudi iz Smejeve disertacije o pastoračiji Ivanocyjevega kroga, da se s Kleklom drugi duhovniki niso vselej strinjali. To je naravno in dokazuje življenjsko stvarnost: bili so različnih značajev, temperamentov, z različnim obzorjem, gledali so vsak iz svojega delovnega mesta, s svojimi skušnjami z ljudmi. Zato so npr. večinoma glasovali za bogojanskega župnika, ko bi naj predložili kandidata za apostolskega administratorja za Prekmurje. Klekl ni imel župnijskega dela, obveznosti in je v svoji samoti, čeprav je imel stike z drugimi duhovniki, snoval načrt za načrtom, urejanje posebno Növina pa ga je izoblikovalo v nekeakega vodjo, ki ni pričakoval vselej ugovora, čeprav si je dal od nekaterih prijateljev marsikaj dopovedati.

Növine so bile glavni pojem, povezan s Kleklovim imenom in delom, tako pri preprostih ljudeh, kot pri izboražencih, tudi nasprotnikih. Pozabljajo, da so Növine začele v decembru 1913 izhajati v gajici, ki so jo istočasno sprejeli tudi Marijin list, Kalendar in vse druge publikacije. Pošiljali so jih na župnišča, kjer so jih razdelili po vaseh in »širitelji« so v nedeljo prihajali ponje ter jih raznašali po hišah. Tudi sam sem sodeloval pri tem razdeljevanju. Za vse nas je bil to sploh prvi časnik, ki je prinašal sicer preproste novice iz domačih in tujih krajev, posebno priljubljen pa je bil med prvo svetovno vojsko, ker je poročal o njej in ker je prinašal mnoga pisma naših vojakov, ki so nadrobno popisovali svoje doživljaje, izražali slovensko navdušenje. Poleg verskih in poučnih člankov so prinašale tudi kako ljudsko pripovedko (zapisi Števana Kuharja iz Bratoncec), pesmi mladega Jožefa Baša-Miroslava in Avgusta Pavla ter pozneje drugih. Ko so kratkotrajni boljševiki na spomlad 1919 prevzeli Növine, so jih ljudje kot docela tuje zavrgli. Po nastanku Jugoslavije so Növine pisale – pod uredništvom mlajšega Klekla – o njej in za njo, po pridružitvi Prekmurja Sloveniji in Jugoslaviji 12. avgusta 1919 pa so največ pisale o novih razmerah v osvobojeni domovini. V njihov jezik je prihajalo vse več novih izrazov iz knjižnega jezika po drugih časnikih, nekoliko prilagojenih narečju. Ker se je začelo živahno politično življenje v državi in je J. Klekl bil izvoljen za poslanca v belgrajskem parlamentu na listi Slovenske ljudske

stranke, ki je imela v Sloveniji večino, so Novine mnogo pisale o volitvah in političnem dogajanju v vsej državi.

Tedaj smo hodili v nižjo gimnazijo v Soboti in naš ljubljeni profesor **Franc Sušnik** je v oktobru 1924 začel v dnevniku Slovenec objavljati (do decembra) podlistke **PREKMURSKI PROFILI**, ki so jih 1929 (ob desetletnici osvoboditve Prekmurja) v Mariboru ponatisnili v knjižici. Zaslužila bi novo izdajo tudi danes. Za uvodnimi besedami je sledil prvi profil: KLEKL. Takole označuje petdesetletnika: »Vendar mu je neka sila v licih in mirnih očeh, kakor sila človeka, ki ve, kaj hoče. Ljudstvo mu zaupa. Toda komu vse ne zaupa! Njega pa ljubi! – Tiho kakor pozabljena pesem je rastlo prekmursko ljudstvo ob »Novinah« in »Marijinem listu« – Ah, za nas sta to dolgočasna lista! Kdo naših kmetov bi bil zadovoljen s samimi »Novinami«? »Novine«, ki prinašajo mesto ognjevitih člankov – evangelije in Opekove pridige! Ki objavljajo teden za tednom dolge kolone o blagoslavljanju zvonov! Tega mi otroci sekundnega življenja ne razumemo več... – Koliko njih že, ki so iskreno želeli, da raztegnejo čimprej slovensko kulturno življenje tudi na Prekmurje, je nervozno skomignilo nad Kleklom! – Dolžimo Klekla, da ne razume modernega časa. – Menda pa so tu načelne razlike med prekmursko in našo miselnostjo. – Prekmurci odklanjajo racionalizem. Odklanjajo sisteme. – Pravijo: dobro temu ljudstvu, dokler ima Klekla: a gorje mu, kadar ga ne bo več! Prišli bodo volkovi in si s krvjo delili njegovo zapuščino.« In še nadaljuje z dobro oznako o voditelju, kakršnega želi ljudstvo. Končuje pa: »Ali bo Klekl zmozel tudi sintezo prekmurske čustvenosti in našega racionalizma, ne da bi se izgubile vrednote enega ali drugega dela, bo pokazala bodočnost. Če bo znal zanesti svojo prekmursko romantiko, ki je živa iz krvi prastare tradicije, v našo slovensko kulturo, potem bo stalo njegovo ime poleg velikih slovenskih mož«.

To so besede za izhodišče simpoziju o Kleklu, da jih razloži ali zavrne, če ne veljajo. Tako močno ga pač nihče ni označil pozneje. – Tako nekako smo gledali Klekla tedaj doraščajoči, tudi najmlajši, ki smo se začeli oglašati v Novinah od 1926 dalje, ko je prevzel uredništvo sobočki kaplan **Ivan Jerič**, vzgojen že v mariborskem bogoslovju (po enem letu v šentvidski gimnaziji!) in po sedmih letih v svobodni Sloveniji. Za veliko noč tega leta sem napisal zanje menda prvi članek in potem še nekaj v tem delu in 1927 dopise iz Ljubljane, kamor smo morali jeseni 1926, ker so nam v Soboti zaprli na gimnaziji najvišja razreda. V tem času smo že imeli v Novinah svoje zaglavje »Dijaško polje«, kjer smo se oglašali. Leta 1927 je prevzel uredništvo pravnik **Franc Bajlec**, ki je še bolj moderniziral naš tednik, čeprav je poudarek moral ostati na pokrajinskem značaju, za kar je bilo vedno dovolj gradiva in perečih vprašanj (gimnazija, gospodarstvo). Ko je Bajlec poleti 1929 šel na mednarodni orlovski izlet v Brno, me je naprosil, da sem ga nadomeščal pri uredniškem delu. Tako sem moral sam oblikovati nekaj števil, naščil sem se tipkati, spoznal delo v tiskarni (Hahnovi). To je bilo v stari Kerčevi hiši ob bolnici.

Tu naj omenim najbrž moje prvo zavestno srečanje s Kleklom: po maturi 1928 smo konec septembra potovali kot »prekmursko zastopstvo« v Beograd na proslavo desetletnice preboja solunske fronte 1918, te pomembne odločitve konec prve svetovne vojske. Bilo je vse brezplačno. Klekl kot skupščinski poslanec je bil vodja, toda zdi se mi, da se nam je pridružil šele v Beogradu. Bili smo: Ivan Jerič, tudi poslanec, prof. Janko Sever, pravnik Franc Bajlec, veterinar Ignac Baša in jaz. Stanovali smo v hotelu London v sobi – brez oken! V spominu sta mi ostali le dve stvari: pod Kleklovim vodstvom smo nekega poznega popoldneva bili sprejeti od ministra dr. Korošca, ki je poslušal naše tožbe o nepopolni sobočki

gimnaziji in ob slovesu izročil Kleklu kuverto: To si po bratovsko razdelite! Tako sem se vpisal na univerzo s tistim »bratovskim deležem«. In še: tedaj je bil šef Koroščevega kabineta pesnik in pisatelj dr. Stanko Majcen, s katerim sem se tedaj prvič rokoval.

Drugi spomin je bil celodnevni izlet v Smederevo, kjer smo si ogledali znamenito »kulo proklete Jerine« v razvalinah in kupili vsak gajbico slovitega grozdja, ki smo jo prinesli domov. Vožnja po Donavi je bila posebno doživetje. Mislim, da smo bili Kleklovi gostje. V beograjskem parku je nastala slika še z ostalimi odposlanci iz Slovenije: spredaj poslanci dr. Hohnjec, Bedjanič, Žebot, desno od njih Ruda Jurčec (s klobukom), v zadnji vrsti na levi I. Baša, na desni V. Novak.

Naslednji urednik, **Frane Kolenc** (1929-1932), nas je pravtako vabil k sodelovanju in je vnesel marsikaj novega v list. Tedaj smo prišli visokošolci, kakor smo se imenovali slušatelji univerze, že v osebni stik s Kleklom. V sadovnjaku njegove najete hiše v Žižkih – tik ob črensovski meji, blizu cerkve, zato so vedno govorili o črensovskem Kleklu – je stal velik šotor, kjer je poleti delal in sprejemal obiske. Sem so prihajali ljudje iz vsega Prekmurja z vsemi težavami, predvsem gospodarskimi: Klekl je bil v središču tim. agrarne reforme, ki je delila veleposestniško zemljo med kočarje in male kmete; sem so hodili sezonski delavci, ki so v tistih letih v velikem številu hodili v Nemčijo in Francijo. Klekl je pomagal organizirati zanje delo izseljenskih duhovnikov: Čamplina v Franciji, Ivana Škafarja v Nemčiji in občasno še drugih. Pri njem je bilo središče tretjeredništva, zveze s frančiškani v Sloveniji in na Hrvaškem, z lazaristi misijonarji v Celju in Ljubljani (Jože Godina idr.); tu je potekalo politično delo, ko so ga volivci iskali za premnogo pomoč. Pa pozneje vse delo za ustanovitev Martinišča, posojilnice v Črensovcih, pa šolske sestre pa ta in ona ustanova pa dopisovanje na vse strani sveta. Sem so prihajali mladi pesniki in pisatelji, bogoslovci, evangeličanski L. Hari. Tu se je pripravljaj Kalendar srca Jezušovoga, čeprav je bil urednik dejanski kdo drug (seznam vseh urednikov in tiskarn z letnicami v: Novak, Slovenska krajina, 1935, str. 132).

V tem poletnem šotoru se je Jožef Klekl med svojimi sodelavci in drugimi gosti najbolj razživel. Bil je visok, kar krepak mož, s prijaznimi, razumnimi očmi. Kljub temu je od časa do časa zbólel za močnim prehladom, ki se je spremenil tudi v pljučnico. Toda živel je zelo trezno in se obdržal. Govoril je z močnim, naravnim, prijaznim glasom, tako da niti približno ni delal vtisa kakega svetu odmaknjenega človeka, kot so ga nekateri prikazovali. Rad je pripovedoval kaj zabavnega in se pristržno smejal. Vemo tudi o zgodbicah, ki so vzbujale smeh v beograjskem poslanskem klubu, ko so se začeli Prleki z njim šaliti. Znal je tudi javno govoriti zelo odločno, jasno. Zato je znal pritegniti ljudi.

Res je – kot je že Sušnik zapisal – da so bile tako Novine kot Marijin list na preveč preprosti ravni, kar je razumljivo, saj sam ni mogel napisati toliko člankov z boljšo vsebino, sodelavcev pa tudi ni imel, ki bi to zmogli. Preveč prostora je dajal krajevnemu novičarstvu, ker so to ljudje radi brali, saj niso bili povečini vzgojeni za kaj zahtevnega. Premalo je bilo vzgojnih, kulturnih člankov v prvih letnikih, kar so pozneje mlajši uredniki skušali nadomestiti. Zato so se mu uprli mlajši bogoslovci in širili Slovenskega gospodarja.

Leta 1932 se je zgodilo nekaj »revolucionarnega«: Klekl je prepustil uredništvo študentoma filozofske fakultete v Ljubljani, nama z Jožetom Maučecem, ki je bil podpisan kot urednik. Tiskali pa so Novine v Kranju, kjer je bilo ceneje. Maučec se je kot zgodovinar in geograf zelo zanimal za politiko, tudi zunanjo, saj so to bili nemirni časi vzpona nacizma in fašizma v Evropi, pri nas pa kraljeva diktatura. Pisal je ostre politične članke, v katere je večkrat posegla cenzura – mislim, da

so bile Novine tedaj najbolj cenzuriran list v Sloveniji, kar dokazujejo bele lise na njihovih prvih straneh. Sam sem jezikovno pregledal vsako številko in Jože me je vedno naprosil, da sem pripisal k njegovemu članku »kak krepek stavek«, kot je dejal. Skušala sva tednik dvigniti s preproste pokrajinsko novičarske ravni s kulturnimi in narodnovzgojnimi članki. Zato sem prirejal v narečju – starejši so ga želeli – spise naših pripovednikov od Jurčiča do Finžgarja in Preglja. Ko je v tistih letih Klekl začel izdajati prilogo Novinam v knjižnem jeziku »Pomoč«, sem tam objavil več člankov o naših pisateljih in pesnikih. V juliju 1932 smo v Bratonicah postavili nagrobnik Števanu Kūharju, zapisovalcu ljudskih pesmi in pripovedi. Klekl je zanj začel nabirati denar menda že kmalu po Kūharjevi smrti med vojsko, nato je šla stvar v pozabo. Ko sem jo sprožil, sem arh. Plečnika naprosil za načrt, tako da sta v tem letu bila v Prekmurju postavljena dva Plečnikova nagrobnika: še župniku Horvati v Martjancih, ki ju pa nobena knjiga o mojstru ne pozna, čeprav sem sliko objavil v zborniku Slovenska krajina (1935). V tem času nam je arh. Plečnik, ki je Novine rad prebiral, narisal lepo glavo zanje, ki so jo nosile do konca. Tudi sliko za platnice Kalendarja 1933 nam je narisal Plečnik. Napisal sem tudi brošurico o Kūharju v narečju, ki jo je založilo uredništvo Marijinega lista (Klekl). Rokopis sem poslal Blasnikovi tiskarni, kjer ji je Plečnik zbral format in črke, kdo je pa opravil korekturo, sam ne vem. – Naj tu omenim še postavitev nagrobnika Ivanocyju 1937 pri Sv. Benediktu v Kančovcih, ki pa ni Plečnikov, kot marsikje piše (kljub temu, da je Prekm. muzejsko društvo izdalo razglednico), marveč po načrtu arh. F. Tomažiča. Isti dan smo odkrili tudi spominsko ploščo Miklošu Kūzmiču na cerkvi. Klekl na slavnosti ni sodeloval.

Ko sem v februarju 1933 diplomiral in živel v Beltincih, sem prevzel z majem uredništvo Novin. Tako sem se moral voziti s kolesom skozi Črensovce, kjer sem se ustavil pri Kleklu, v Lendavo, kjer smo jih tiskali. Vendar se je moje urednikovanje prenehalo že konec junija, čeprav je moje ime bilo še na nekaj številkah, ker sem dobil v Ljubljani neko zaposlitev. Nato smo poleti z drugimi Bogojančarji (Joško Berden, Hajdinjak) »notri rukivali«, ker sem bil na zadnjem naboru potrjen. V Varaždinu, kjer je bil sedež našega vojaškega okrožja, sem se zglasil, da sem bolan, nakar so me poslali v Zagreb pred višjo komisijo, ki me je zavrгла. Šele zdaj sem mogel zaprositi za državno službo. V Ljubljani me je inšpektor Vrhovnik (matematik!) po zaslišanju in zadnjem vprašanju: Ste Sokol? – odgovor: ne – odslovil: mi vas ne potrebujemo. Potožil sem raznim uglednim znancem, tudi Kleklu. Ta je kmalu nato potoval v Belgrad in med vožnjo ga je minister Ivan Pucelj (iz kmetijske stranke, umrl v Dachauu) povabil v svoj vagon. Vprašal ga je po željah in Klekl mu je navedel moj primer. Konec novembra je bil podpisan dekret, da sem imenovan za suplenta v Mariboru. Bil sem obema hvaležen.

Po 1937 sva se s Kleklom malo srečevala. Ko sem bil v šol. letu 1937-38 na gimnaziji v Soboti, sem pomagal Maučecu, ki je tam urejeval Novine. Moja poročila so bila odslej o Prekm. muzejskem društvu. Prišla je vojska in madžarska zasedba. Klekl je bil po zaporu interniran v bolnišnici v Celdömölku. Ko sem se nekoč peljal na počitnice iz Vojvodine, je tam vstopil v vlak. Ganljivo sva se pozdravila in spregovorila o svoji usodi. Tudi nanj je to srečanje naredilo tak vtis, da mi je kmalu o tem pisal. – Po vojni 1945 je bil obisk pri njem v Črensovcih za nekatere varuha »reda« in obstoja države tako pomemben za oba »udeleženca«, da ga ni kazalo tvegati. Zato sva se zadnjič srečala za nekaj hipov v Beltincih pred našo hišo, ko se je poleti 1946. selil v Sobotu in me je dal poklicati na cesto. Izročil mi je v varstvo dva pomembna rokopisa: Števana Kūharja zapise ljudskih

pesmi, prirejene za natis in Kūharjev rokopis prekmurske slovnice s Kleklovimi in Pavlovimi pripombami, pravtako namenjen za natis. Oba rokopisa sta dokaz kulturnega in znanstvenega prizadevanja naših izobražencev samoukov v času pred prvo svetovno vojno in o obeh poročam v uvodu h Kūharjevi knjigi *Ljudsko izročilo Prekmurja* (Pomurska založba, 1988, str. 14 in 23-24), kjer sem tudi navedel nekaj stavkov iz dveh Kleklovih pisem leta 1912 Kūharju. V njih je tudi navedek iz pisma velikega jezikoslovca, p. Stanislava Škrabca Kleklu o prekmurškem naglasu. Ob tem se spomnimo, da si je Klekl pred vojno mnogo dopisoval s Škrabcem, ki je prebiral tedanje naše izdaje poleg starejših prekmurskih knjig, saj naše narečje mnogokrat omenja v raznih spisih, tako v polemikah z Oblakom in tujimi slavisti o oblikah »vucké, písáčke« v ravenskem govoru (iz vucjé, písáčje); zavzemal se je, naj bi vsi Slovenci molili po našem zgledu Zdrava Marija namesto tedanjega netočnega Češčená... – ne da bi bil vedel z drugimi vred, da so naši predniki ta izraz prevzeli iz kajkavščine, ko smo bili v zagrebski škofiji. Pisal je tudi obširno o Pavlovem Glasoslovju cankovskega narečja (po Asbthovi nemški razpravi v poljskem časopisu) in še kaj – vse to na znamenitih platnicah Cvetja z vrto v sv. Frančiška, ki ga je urejeval in je ta časopis prav po Kleklovem posredništvu prihajal v velikem številu tudi k nam, tretjerednikom. Poiščite ga!

Tako ta pisma kot mnoga druga velike vrednosti so žal povečini bila uničena ob raznih preiskavah pri Kleklu. Pravtako je bilo uničenih mnogo rokopisov Kūharja, Pavla in drugih. Bilo bi prav, ko bi vsi, ki imamo še kako malenkost od Klekla in tudi drugih iz naše preteklosti, to zbrali in izročili dekanijškemu arhivu v Soboti, ki naj bi se zavedal svoje naloge ter to skrbno hranil.

Omenim naj še v zvezi z Miškom Kranjcem, da sem njegovi prvi dve knjigi (Težaki in Življenje) v Novinah ugodno ocenil in ne uničujoče »skritiziral«, kot je nekje natisnjeno. Pač pa sem v reviji Čas (1936/37) v širšem članku o dotedanjih Kranjčevih delih zavrnil kot neumetniško, le politično pristransko smešenje Klekla v romanu Zalesje se prebujá, kar so pisatelju povedali tudi drugi ob povojnih knjigah Pisarna in še kateri. Mišku pa sem osebno povedal, da je nasedel neumnemu prevodu Kleklovih spominov (v Rdečem gardistu), češ da je bil v semenišču pod vplivom nekega »špiritista«, ko je Klekl zapisal »spirituala«, to je duhovnega vodje. Miško mi je tedaj izjavil (ko sem mu omenil še druge pristranosti o Kleklu in Ivanocyju, ki naj bi bil proti mohorskim knjigam!!): Nikomur nočem delati krivice, tudi Kleklu ne – to bom popravil – toda to je pozabil. Že pred tem je v nekem članku o prekmurškem tisku sicer priznal Kleklu zasluge za ohranitev narodnosti z izdajanjem listov in Kalendarja, z uvodbo gajice.

Ne vem, kaj so pričakovali ali nekateri še pričakujejo od Klekla, pa tudi od Ivanocyja in njunih sodelavcev, ko ocenjujejo, sodijo njegovo delo na raznih področjih, posebno ko ga negativno, slabo ocenjujejo. Pišejo in govorijo namreč tako, kot vsi slabi »zgodovinarji«, ki gledajo na preteklost le s svojega vidika in poznavanja, svojih želja: če se je že pojavil in nastopil tak in tak človek, z imenom Jožef Klekl, tedaj in tam, bi bil moral npr. pisati takoj v knjižnem slovenskem jeziku, ki se ga v šolah nikoli ni učil, pa si ga je pozneje dovolj dobro prisvojil; seve naj sploh ne bi pisal nič verskega, pobožnega, ampak vsaj liberalno, če že ne komunistično – »napredno«, kot mislijo taki modrijani o sčbi, da tako mislijo in pišejo. Pisal naj bi le visoko, nad ravni mariborskih in ljubljanskih časopisov in časnikov, ne pa tako »naivno«, preprosto – da bi potem ljudje njegove liste metali tako v obcestne jarke, kot so leta 1919 boljševiške »Erdečé Novine« metali proč. Skratka: delal, pisal je vse narobe – ja, v politiki: naj bi se pod Vogri postavil vsaj v Soboti na glavni trg in kričal (mogoče že 1914-17): živela Jugoslavija,

dol z Vogri! Tako potem ne bi bilo (ker bi ga najprej zaprli, potem obsodili...) poznejšega Klekla, njegovega »taktiziranja«, neodločnosti, kar mu očitajo, nasprotovanja vsemu »naprednemu« – in imeli bi manj romanov, manj člankov o njem itn. itn. Vsi ti iznajditelji ne bi imeli o čem pisati... – Oprostite, mogoče se vam zdi neumno to moje pisanje – toda če stvari dobro pretehtamo, taki so v pretirani obliki prikazani vsi nesmisli, ki jih drzni površneži in ponarejevalci preteklosti sejejo za varnimi mizami za dober denar že nekako sedemdeset let. Ker za starejšimi prihajajo mlajši.

Zato: študirajmo Klekla, starejšega in mlajšega, po virih, v dobi, v kateri je živel, na Ogrskem, v Sloveniji, v Jugoslaviji, med ljudmi in razmerami, med katerimi je živel in deloval. Ni študiral na univerzi, ni bil »faliran« študent, bil pa je slovenski vaški duhovnik, z veliko ljubeznijo do svoje Slovenske krajine, do vsega slovenskega naroda in njegovega jezika in kulture. Bil je pa najprej in predvsem duhovnik z enako pravico, kot je kdorkoli karkoli drugega – le škodljivec soljudem in narodu ne.

Jože Smej

Nastajanje, izid in začetne težave Marijinega lista

Leta 1899 je Jožef Klekl st., Ivanocyjev kaplan na Tišini, pripravil prvi snopič mesečnika **DOBER PASTIR**, in sicer v gajici. V tisku pa ni izšel, ker Klekl ni dobil ustreznega dovoljenja. Sombotelški škof Kornél Hidasy je bil sicer Ivanocyju naklonjen, vendar zaradi obstoječih razmer Kleklovi prošnji za izdajanje slovenskega mesečnika ni ugodil. Pa četudi bi bil Dober Pastir izšel, bi ga bila takratna madžarska šovinistično usmerjena civilna oblast prav gotovo zaplenila!

Vendar Klekl v svoji mladostni navdušenosti ni odnehal. Kot kaplan v Črensovcih (1903-1905) je zasnoval nov mesečnik **MARIJIN LIST**. Ta naziv »Marijin list« (ML) je Klekl dal mesečniku še v prvi številki (str. 4). Toda »ad usum Delphini« (»za Delfinovo rabo«: Delfin – Dauphin, sin Ludvika XIV., ki so mu morali latinske klasike narediti prikupne, sicer se jih ne bi bil lotil) je izbral za naslovno stran daljši naslov: »Nevtepeno Poprijêta Devica Marija Zmozna Goszpá Vogrszka«. To je bila njegova diplomatska poteza, da bi pridobil neklonjenost madžarskih šovinističnih oblasti.

Klekl opisuje kakšne težave je moral premagati, preden je dobil dovoljenje za izdajanje ML. Bil je brez denarja, slabega zdravja in kot kaplan v obsežni črensovski župniji preobremenjen z delom. Do tistega časa madžarska oblast še nikoli ni dovolila verskega lista v slovenskem jeziku. Več tednov v letu 1904 so črensovski verniki v cerkvi molili, Klekl pa je maševal za pokojne starše škofa Vilmosa Istvána, da bi ti pri Bogu izprosili milost, da bi se škof, njihov sin, omehčal in dovolil izdajati ML. Klekl se je do kraja ponižal. Sam pravi: »Po šestih tednih molitve sem se odpravil v Sombotel k škofu, pokleknil predenj in ga prosil, naj vendar dovoli izdajanje Marijinega lista. Vidno ganjen me je dvignil in dal pisno dovoljenje s pridržkom, da se mora Marijin list tiskati v madžarskem črkopisu.«²

Poglejmo še zadevno korespondenco v sombotelskem škofijskem arhivu, da ne bi nasledli nesmiselnim trditvam, kakor da bi bila madžarska oblast komaj čakala, naj Klekl začne z izdajanjem ML. Ali še druga krivična trditev: Klekl naj bi ustanovil ML zato, da bi prekmursko slovensko ljudstvo namerno odvrčal od poseganja po slovenski knjigi z one strani Mure; ali: da ML ni odigral nikakršne

pomembnejše vloge v smislu zbiranja slovenskih narodnih sil in formiranja slovenske zavesti in da ni prispeval k zbliževanju ali celo k združevanju Slovencev to stran in on stran Mure.

Te neupravičene trditve zavrača Vilko Novak.³ Miroslav Kokolj sicer priznava, da je narečni tisk Ivanocyjevega kroga izhajal v gajici in se bližal knjižni slovenščini, vendar naj bi po drugi strani podiral, kar je gradil.⁴

Da se jasneje pokažeta vrednost in pomen ML, objavljamo korespondenco med Kleklom in sombotelskim škofom. Korespondenca je potekala v madžarskem jeziku. Tu jo navajamo v slovenskem prevodu.⁵

Klekl je dne 28. avgusta 1904 pisal sombotelskemu škofu⁶ takole:

Ave Maria!

Prevzvišeni in prečastiti gospod škof!

Predobri oče!

Ko se Vam iz globočine svojega srca zahvaljujem za Vašo širokosrčno dobroto na duhovnih vajah,⁷ se sedaj z izredno veliko prošnjo obračam na Vas in v duhu padam na tla pred obrazom Vaše prevzvišenosti, milostni duhovni oče, kot pred velikim častilcem in gorečim oznanjevalcem Imakulate.

Med duhovnimi vajami, ki sem jih začel v imenu Imakulate ter pod njenim varstvom, in jih nadaljeval okrepljen po Vašem lepem zgledu, sem svoje grešno srce popolnoma posvetil božjemu Srcu Jezusa Kristusa, čigar voljo hočem odslej spolnjevati tudi v najmanjši stvari v brezpogojnem zaupanju in v vsej predanosti. In prav v tej popolni predanosti se je v tem jubilejnem letu porodila najgorečnejša želja mojega srca: storiti nekaj izredno velikega brezmadežni Devici. In to, kar nameravam storiti, je odvisno od Vaše privolitve. Osmega decembra tega leta hočem namreč v čast brezmadežni Devici začeti z izdajanjem mesečnika. To sem sporočil tudi uredniku lista Kraljice presvetega rožnega venca,⁸ ki je obljubil, da bo poleg madžarskega mesečnika z Vašim privoljenjem dal prostor podobnemu mesečniku v slovenskem jeziku.

Ker pa se bo on s svojim listom ob novem letu poslovil od naše tiskarne, je moja vroča želja nadaljevati in razvijati tisk, to sredstvo, ki služi dobremu. Z Vašim odobrenjem torej želim začeti z urejevanjem prej omenjenega mesečnika z naslovom »Nevtepeno Poprijeta Devica Marija, Zmožna Gospa Vogrszka« (to navaja Klekl v slovenščini; v oklepaju prevede ta naslov v madžarski jezik takole: Szeplötelenül fogantott Szűz, Magyarok Nagyasszonya – op. J.S.). Za naslovno stran bi uporabil sliko »Magyarok Nagyasszonya« (Zmožna Gospa vogrska – op. J.S.). To krasno Soldaticsevo umetnino so jezuiti z velikim veseljem prepustili v ta namen, kakor so jo bili ponudili tudi že prej za Kalendar.

Urejevanje mi ne bo povzročalo težav: za vsak mesec sproti bi Vam v odobritev poslal gradivo, od Vas bi ga prevzela tiskarna, meni pa poslala krtačni odtis, vse to je le ena poštna pošiljka.

Vendar pa kakor vse stvari, tako še posebej tudi določitev urednikove osebe popolnoma prepuščam Vaši modri izbiri. S svoje strani pa obljubim, da bom mesečnik podpiral in ga širil v veselje brez madeža spočete Device. Hkrati pa prosim Vašo prevzvišenost, da privoli v izdajanje mesečnika in da ga v prihodnji škofijski okrožnici priporoči duhovnikom, ki delujejo med verniki, katerih materin jezik je slovenski.

Da to ubogo, a k dobremu težeče ljudstvo ne bi bilo zaradi pomanjkanja dobrih knjig primorano iskati telesno in duhovno razvedrilo v gostilnah – saj se to razvedrilo konča navadno tako, da uniči duha in telo – se sedaj obračam na Vašo

prevzvišenost kot duhovnik, ki že 7 let deluje v tem okolju in objokuje vsako moralno pokvarjenost. Z neomajnim zaupanjem v brezmadežno Devico stopam pred Vas kot pred višjega pastirja tega v temi tipajočega, toda z vsem srcem svetlobo iskajočega ljudstva in si drznem z vsem pogumom priporočiti Vam začetek in izdajanje prej omenjenega lističa kot obrambo pred moralnim propadom in hkrati kot zdravilo.

Ponižna prošnja moje malenkosti k presveti Devici je, da bi bil cilj urednika tega lističa: uporabiti čisti dobiček za samostan, ki naj bi ga pozidali – četudi čez nekaj desetletij, vendar še med Vašim škofovanjem. Tako to ubogo ljudstvo ne bo primorano hoditi v inozemstvo, da uredi svoje dušne zadeve.

Patri tega bodočega samostana bi pomagali duhovnikom naše krajine pri spovedovanju. Naši duhovniki namreč ne morejo spovedati vseh vernikov zaradi njihovega zelo velikega števila, posebej kar zadeva generalno spoved, spoved čez vse življenje.

Končno če se uresniči ta moja vroča želja, se uresniči tudi želja dobrih duhovnih voditeljev, jezuitskih patrov. Uresniči se prav tako želja našega svetega očeta in tudi Vaša želja: omnia renovare in Christo – per Mariam⁹ (vse prenoviti v Kristusu – po Mariji – op. J.S.). Vaša privolitev bo v veliki meri pripomogla k duhovnemu prerodu naše domovine in Sabaria se bo priljubila Brezmadežni z dvema najlepšima prenovama: in capite et in membris (s prenovno v glavi in s prenovno v udih – op. J. S.). Oboje bo Vaša zasluga in za oboje lahko pričakujete plačilo od Brezmadežne.

Jaz, ki sem le en grešen duhovnik, vendar ves prežet z resnico, da mi je bilo duhovništvo od Pastirja pastirjev, od Jezusa Kristusa, dano samo za delo vse v večjo čast božjo in za rešitev neumrjočih duš, darujem svoje telesne in duhovne moči za ta plemeniti cilj. Zaupam v tiste, ki to delo – tako v največji ponižnosti mislim – želijo od mene; zaupam v Jezusovo presveto srce, ki želi, da vsak narod spozna njegovo Mater; in zaupam v Marijo, v Brezmadežno, ki želi zveličanje sleherne duše, še posebej pa tistih, ki jim je Velika Gospa.

Prepričan sem, da Vaša prevzvišenost s tem, da mi izda zaproseno dovoljenje, izpolni božjo voljo. To moje prepričanje temelji na dejstvu, da sem kakor vsako zadevo tako tudi to že dolgo časa z vsem srcem v molitvi razgrinjal pred Najsvetejšim zakramentom in kot v odgovor – to trdno verujem – sem prejel to razsvetljenje.

Da uresničim božjo voljo in željo brezmadežne Device, z vso dušo milo prosim, kakor sploh najlepše more prositi grešen duhovnik, da mi dovolite začeti z izdajanjem omenjenega mesečnika.

Vaši prevzvišenosti kot škofu in očetu ostajam v Kristusu

vaš pokorni duhovni sin

Jožef Klekl

kaplan

Črenšovci, 28. avgusta 1904

Škof je na Kleklovo pismo odgovoril 4. septembra 1904 pod številko 3259:

V Kristusu predragi duhovni sin!

Z veseljem višjega pastirja sem vzel na znanje tvoje pismo z dne 28. avgusta t.l., v katerem mi sporočaš svoj plemeniti namen, da želiš z 8. decembrom 1904 za naše slovensko govoreče rimskokatoliške vernike izdajati mesečnik z naslovom »Nevtepeno poprijeta Devica Marija Zmozsna Goszpá Vognrszka« (škof citira naslov tudi v slovenskem jeziku – op. J.S.). Čisti dobiček pa – tako pišeš – bo namenjen pozidavi samostana, da ubogo slovensko ljudstvo ne bo prisiljeno hoditi v drugo državo zadostiti svojim dušnim potrebam.

Da bi se tu plemeniti namen čim bolj uspešno uresničil, kličem nanj božji blagoslov in ti hkrati dajem dovoljenje za izdajanje mesečnika. Tudi urejevanje zaupam tebi, vendar pod pogojem, da je mesečnik pisan v tistem slovenskem jeziku, ki ga govori tukajšnje slovensko ljudstvo, in tudi tiskan v črkopisu, ki je tu v navadi. Popolnoma moraš torej izključiti slovenske besede, ki so se udomačile v inozemstvu, prav tako tudi črkopis, ki ga tam uporabljajo. Objavljati moraš take članke, ki poleg npravnosti in vere gojijo tudi sveto ljubezen do domovine in trajno zvestobo do kralja.

Glede tvoje prošnje, naj mesečnik v prihodnji številki škofijske okrožnice priporočim duhovnikom, ki delujejo med slovensko govorečimi verniki, sporočam, da bom to storil, in sicer toliko rajši, ker upam: čim bolj se bo mesečnik razširil, tem prej se bo iz čistega dohodka pozidal samostan; še več, tem prej se bo uresničila zamisel, ki je ena izmed mojih škofovskih skrbi: da se bo namreč ob samostanu ustanovila tudi šola, iz katere se bo med slovensko govorečimi rimskokatoliškimi verniki širila madžarizacija in napredovala z velikimi koraki.

Sombotel, 4. septembra 1904

(običajen pozdrav in podpis v osnutku odgovora manjkata – op. J.S.).

V škofijski okrožnici je škof priporočil ML takole: »Jožef Klekl st., črensovski kaplan, je začel izdajati slovenski mesečnik z naslovom Nevtepeno Poprijeta Devica Marija, Zmožna Gospa Vogrska (v okrožnici je naslov le v madžarščini – op. J.S.). Cilj tega mesečnika je z ene strani med katoliškimi slovenskimi verniki širiti Marijino češčenje, z druge strani pa skupaj z verskim čutenjem gojiti med njimi domovinski duh.

Mesečnik najtopleje priporočam častiti duhovščini, ki deluje med mojimi slovenskimi verniki, in prosim, da ga dobrohotno podpira in čimbolj širi« (Püspöki körlevél 1905, I., str. 3).

Po začetnem navdušenju (prvi snopič ML so morali ponatisniti) je število naročnikov ML začelo marsikje upadati (prim. ML 3-1907, 124-128).

Tako je bil Klekl primoran pisati novemu sombotelskemu škofu Jánosu Mikesu, naj mu za ML dodeli denarno pomoč.

št. 106/912

*Prevzvišeni in prečastiti gospod škof!
Premilostni oče!*

Vaš blagopokojni prednik¹⁰ v Kristusu je s svojim dopisom štev. 3259 z dne 4. septembra 1904 z veseljem višjega pastirja privolil, da podpisani lahko začnem izdajati in urejevati slovenski (szlovén) verski nabožni list z naslovom Nevtepeno Poprijeta Devica Marija, Zmožna Goszpa Vogrszka.

Ta moj list, ki edini podpira versko življenje ogrskih Slovencev (a magyar szlovének hitéletét), je v velikih gmotnih težavah, zato zelo potrebuje pomoč katoliškega tiskovnega društva. Pomoč potrebujemo toliko bolj, ker za borni 2 kroni temu uhogemu ljudstvu ne dajemo samo vsak mesec snopič, ki obsega 2 tiskarski poli, marveč mu vsako leto priložimo tudi Kalendar Srca Jezušovoga.

Moj namen je, da bi poln zaupanja v presveto Jezusovo mater od leta 1913 dalje dodajal Marijinemu listu in Kalendariju tudi po eno versko knjigo. Tako bi bila ta knjiga protiutež brezbožnim in prevratniškim idejam, ki se širijo med ljudstvom.

Da bi dosegel ta cilj, Vas ponižno prosim, blagovolite posamezne darove kakor tudi nabirko, zbrano v slovenskih župnijah leta 1912 (a szlovén ajku plebaniákon) zu katoliško tiskovno društvo nameniti za naš Marijin list. S tem bi posnemali zgled

esztergomske škofije, ki na ta način podpira Društvo sv. Adalberta, ki izdaja in širi slovaške verske izdaje.

Ko ponižno ponavljam svojo prošnjo, ostajam prevzvišenemu in prečastitemu gospodu škofu

v Kristusu zvesti duhovni sin
Jožef Klekl

Črensovci, 31. oktobra 1912

Škof je na Kleklovo prošnjo odgovoril 5. novembra 1912 pod št. 5964. V odgovoru pravi, da bo za Marijin list namenil le polovico nedeljske nabirke za tisk, zbrane po slovenskih župnijah (a szloven ajku plébaniakon). Drugo polovico nabirke pa da mora zagotoviti za katoliški dnevnik, ki ga načrtujejo.

Polovica nabirke v letu 1913 je znašala 133 kron in 05 filerjev.

Proti koncu leta 1913, se pravi 2. decembra, piše Klekl škofu pod številko 134/913. Pismu prilaga gradivo za 1. številko ML 1914 in ga prosi za odobrenje. Hkrati sporoča, da namerava ML tiskati v tiskarni domače pokrajine. Ta bi ga natisnila za 300 kron ceneje na leto kot pa sombotelska škofijska tiskarna. Teh 300 kron bi bil namreč nujno potreboval, da bi kril deficit pri tedniku, ki ga bo škofijska tiskarna tiskala v slovenskem jeziku (szloven nyelven). Če pa bo od tiskovnega društva prejemal vsako leto 300 kron, potem bo tudi ML še naprej dal tiskati v škofijski tiskarni.

Tu Klekl govori o tedniku (társadalmi lap), o družbenem listu. To so Novine, ki so začele izhajati 8. decembra 1913. Tiskala jih je sombotelska škofijska tiskarna.

Ker Klekl ni dobil tistih 300 kron na leto, je dal ML od 1914 tiskati v tiskarni Ernő Balkányi, Lendava in Sóbota. Prejemal je namreč le polovico nabirke slovenskih župnij za katoliški tisk.

Podroben seznam nabirke za katoliški tisk v slovenskih župnijah za leto 1916 je tale:

1. Črensovci	40.-
2. Beltinci	50.-
3. Cankova	14.19
4. Bogojina	37.94
5. Dolenci	9.68
6. Gornji Senik	52.40
7. Dolnji Senik	7.-
8. Martjanci	12.-
9. Sv. Jurij	22.63
10. G. Petrovci	29.96
11. M. Sóbota	38.50
12. Turnišče	27.-
13. Števanovci	20.-
14. Tišina	40.-
15. Sv. Benedikt	20.80
16. G. Lendava	64.-
17. Sv. Sebeščan	26.40
18. Pertoča	48.66
Skupaj	561.36

Škof je 11. decembra 1916 ta seznam podpisal in polovico, tj. 280 kron in 68 filerjev, določil Jožefu Kleklu za ML.

Tudi urednikovo osebo je določala škofijska oblast.

Klekli 12. decembra 1912 sporoča škofu, da je bil leta 1908 zaradi bolezni prisiljen predati urednikovanje ML Ivanu Baši, takrat župniku v Novi gori, sedaj župniku v Bogojini. Nadalje piše, da mu župnik Baša konec leta 1912 vrača uredništvo, ker tega zaradi dušnega pastirstva v obsežni župniji več ne zmore.

Klekli pravi, da bo urednikovanje prevzel, najtežji del urejevanja, tj. korekturo, pa bo še naprej opravljal Baša.

Škof 19. decembra 1912 pod št. 6919 odgovarja, da se s tem strinja.

Sklepne misli

Iz navedene korespondence je razvidno, da je škof dovolil ML le pod pogoji, ki jih je postavljala tudi takratna madžarska svetna šovinistična oblast: prekmurščina; madžarski črkopis; izločitev besed, ki jih uporabljajo Slovenci v Avstriji; članki, ki poleg vere gojijo ljubezen do madžarstva; samostan s šolo, od koder bi se naj širila madžarizacija.

Klekli teh zadnjih pogojev ni spoštljivo. Tega mu človeška in duhovniška vest ni dopustila. Pač pa se je z ML krepila slovenska narodna zavest. Ko se je po letu 1905 ML začel širiti, je neki madžarski profesor bogoslovja v Sombotelu izjavil: »Žal nam je, da smo dovolili ML.«¹

ML je začel izdajati v času, ko je bilo za izobraženega človeka govoriti slovensko toliko kot zatajiti madžarsko državo; ko so besno pisali proti slovenskim knjigam, ki so prihajale iz Avstrije; ko so morali slovenski duhovniki po svoji vesti »naznaniti«, kaj mislijo o knjigah Družbe sv. Mohorja, če niso nevarne madžarski državi; ko so »slobodnozidarski liberalci« zahtevali, naj se po cerkvah madžarsko pridiguje, pojejo madžarske cerkvene pesmi in prepove slovenski katekizem v šoli.

Klekli je po ML povezoval tudi Slovensko Porabje (župnija Gornji Senik je npr. zbrala za ML več kot Beltinci in Črenšovci). Še naprej je gojil stike s slovenstvom v Avstriji (mladina je hodila na duhovne vaje k lazaristom v Celje; povezava ML že od leta 1904 s Štajersko, Kranjsko in Goriško; uvedba gajice z obrazložitvijo na platnicah 1. številke letnika 1913: ogrski Slovenci nimajo dovolj knjig, zato si morajo krepiti dušo z branjem knjig, ki prihajajo z desnega brega Mure in so tiskane v gajici, KAJTI NIMA POMENA, DA BI SE LOČILI V PISAVI, itd.).

Zanimiva je notica na platnicah 1. štev. ML 10 (1914): Goriško ilovnato steptano zemljo ni tako težko orati, kot urejevati ML. Najprej cerkvena oblast pregleda rokopis. Nato gre ta v tiskarno. Tiska se dvakrat ali celo trikrat, dokler ni brez napake. Korektura je eno izmed najtežjih del, posebej ker tiskarji ne znajo slovensko.

Če upoštevamo še to notico, potem gre zahvala in priznanje uredniku Jožefu Kleklu st. in korektorju Ivanu Baši.

Opombe

¹ Prim. Jože Smej, Kleklovo snovanje mesečnika Dober Pastir leta 1899, v: Stopinje 1994, str. 36–40.

² Prim. Jože Smej, Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga, Maribor 1972, str. 75; Jožef Klekl, Začela se je desetletnica našega lista, v: ML 10 (1914) str. 1–5 (navajam: Začela se je); Jožef Klekl, K desetletnici našega lista, v: ML 10–11 (1914–1915), str. 355–357 (navajam: K desetletnici).

³ Prim. V.N., Prekmurska duhovščina in borba za osvoboditev, v: Stopinje 1980, str. 21–36.

⁴ Prim. Miroslav Kokolj, Prekmurški Slovenci od narodne osvoboditve do nacistične okupacije 1919–1941, Pomurska založba 1984, str. 11–16.

⁵ Zadevna korespondenca je v sombotelskem škofijskem arhivu pod skupno številko: Kancelláriai iratok 1059-60/ 1914.

⁶ Škof dr. Vilmos István, rojen 22. junija 1849, pomožni škof od 1899 do 1901, rezidenčni škof pa od 1901 do smrti, tj. do 24. decembra 1910.

⁷ To je bil misijon za duhovnike leta 1904 v Sombotelu ob 50-letnici razglasitve dogme o Marijinem brezsm. spočetju. Po misijonu je škof nagovoril duhovnike in jim priporočal veliko gorečnost do Device Marije. Klekla je to ganilo in porodila se mu je misel, da mora na svetlo dati mesečnik ML (prim. K. desetletnici, str. 355).

⁸ Madžarski naslov lista: Legszentebb Rozsafuzer Királynője. List so izdajali dominikanci v Sombotelu od leta 1885.

⁹ Geslo papeža Pija X. (papež od 1903 do 1914) je bilo: Instaurare omnia in Christo (Vse prenoviti v Kristusu, Ef 1,10).

¹⁰ To je bil škof Vilmos István. Klekl piše njegovemu nasledniku, sombotelskemu škofu grofu zabolaiskemu Janosu Mikesu (škof v Sombotelu od 1911 do 1935).

¹¹ Prim. J. Klekl, Izročitev Novin in Mar. Lista z Kalendarom Srca Jezušovega Kat. Tiskovnimi Društvi v Slovenski Krajini, v: Kalendar Srca Jezušovega 1914, 31.

Franc Kuzmič

Plečnikova pisma Jožefu Kleklu

O slovitom slovenskem arhitektu Plečniku in njegovem delu v Prekmurju in za Prekmurje je bilo že nekaj napisanega. Toda Plečnik ni imel stikov le z Bašo, ampak tudi z drugimi možmi iz Prekmurja. Med njimi je bil tudi Jožef Klekl st. (1874–1948), upokojeni župnik v Črensovcih, a zelo agilen na več področjih, posebno na publicističnem, saj je izdajal in urejal tednik Novine, mesečnik Marijin list in koledar Kalendar Srca Jezušovega.

V Kleklovi zapuščini je ohranjenih nekaj Plečnikovih pisem in kartic – voščilnic. Klekl je Plečnika zelo cenil, zato si je njegova pisma tudi shranjeval, nekatera celo objavil. Lep čas sta si pošiljala tudi voščila za god – Jožefovo.

Pismo s čestitko za Kleklov god je Plečnik poslal 16. marca 1934.

»Visokočastiti gospod,

od srca se Vam zahvaljujem za Vašo dobroto! Naj Vam jo sam Gospod Bog bogato poplača na tem in onem svetu! Vaše delo spremljam z velikim zanimanjem, v kolikor seve to morem iz daljine. Zakopan sem v delo in zdi se, ne preveč zdrav, prosim ne zamerite, ker sem skop v besedah. Priloženo kapljico blagovolite porabiti kar po volji – Vse najboljše za god – Bog živi Vas in vse naše ljubo Prekmurje – in nomine domini semper avanti!

Vedno Vaš Plečnik

16. III. 34.«

Iz Ljubljane je 7. julija 1934 poslal kartico, na kateri je slika (fotografija) notranjosti neke cerkve. Pod sliko je na belem polju Plečnik pripisal: »To je od nekje z Nemčije – ne pošiljam kot vzorno.« Na hrbtni strani je kratko sporočilo: »Za Vaše Novine Vas Bog blagoslovi! Spoštljiv pozdrav

Plečnik.«

Naslednje pismo je Plečnik pisal 10. decembra 1937:

»Velečastiti gospod! Ni to moj poklic, ampak, ker sem obljubil, mučil sem se s priloženim. Pričakujem, da Vam stvar ne bo ugajala ter da jo v prijateljstvu pokopljewa. Če bi pa kakor rečeno proti pričakovanju godila, pošljite mi pas z napisom »NOVINE SLOV. KRAJINE«, da ga dam v Jugoslovanski kliširati – tiskarnar naj pa medtem napravi 5. kolono prvo stran ter mi jo pošlje v korekturo – kajti treba je, da se vse ujema in soglaša – to ni za prepustiti barabam v tiskarnah.

Sprejmite moje spoštljive pozdrave

10. dec. 37«

Udano Plečnik

Ker nimam Kleklovega pisma, menim, da je Klekl prosil Plečnika za novo, sodobnejšo opremo tednika Novine. Novine so imele štiri kolone, Plečnik predlaga pet kolon (gl. v tem letniku Novakove Spomine). Mogoče je na prvi pogled to res nenavadno in tudi tiskarju povzroča težave, saj se stolpec kaj hitro konča. Po tem sodeč je oblikoval mojster Plečnik tudi znova naslov za Novine, kajti poslej imajo Novine novo in drugačno glavo in tudi pet kolon. Torej je Klekl vseeno mojstru Plečniku zaupal in prevzel predlog, s katerim Plečnik sicer ni bil najbolj zadovoljen. O tem dovolj zgovorno priča naslednje plečnikovo pismo 7. januarja 1938.

»Velečastiti gospod!

Veste, da me veseli, ker ste bili tako pogumni?

Sicer nisem zadovoljen, stvar bi moral sedaj še enkrat premeriti in prevagati – pa taka, kakršna je, izgleda nikakor »nazadnjaško«. Ljudje se bodo navadili na ozke kolone in drugo. Če pa ne, naredi se drugače in boljše. Tiskar naj se potruži pokazati, da ima Slov. kr. tudi okus! Od srca Vam želim mnogo uspeha! Izbrana pisma le še priobčujte, je to kapitala zase, kakor cel Vaš list!

Priloženo je ostanek prvega risa – črke so tu širje. Morebiti morete to prilično porabiti za kakšno »glavo« ali pod.

Spoštljiv pozdrav.

Plečnik

7. jan. 38

P.S. O priobčenju portreta – omenjeno v enem Vašem pismu seve ne more biti niti govora. Bodi s tem tudi ta zadeva končana!»

Naslednje pismo, poslano in odpisano 15. marca 1938, je prav tako v znamenju bližajočega se godu, saj se glasi:

»Visokospoštovani gospod!

– naj tudi Vas in Vaše ljube krajane Bog ohrani! Verujte, da se mnogokrat na Vas spominjam. Vi ste redek mož, ki mirno misli in zaupljivo dela. Zakladni kamen krščanstva je svoboda, da ima pa Gospod Bog, kakor pravi kmečki pregovor »za vsako r. pravo palico« ena najpoglavitejših resnic –

Sprejmite, prosim, najpristrčnejša voščila in najspoštljivejše pozdrave za god.

15. III. 38

od Vam udanega

Plečnik

V pismu 8. septembra 1938 se Plečnik zelo pohvalno izraža glede Novin in v navdušenju želi božji blagoslov.

»Visokospoštovani gospod!

Zdi se mi, da ima malokateri list tako čisto vest kot Vaše Novine! Želim njim in zlatemu narodu, kateremu so posvečene, ves božji blagoslov!

Sprejmite, prosim, izraze mojega velikega spoštovanja in najpristrčnejše pozdrave!

Vam udani Plečnik

8. sept. 1938«

Zadnje pismo v letu 1938 je datiral z 18. decembrom 1938. Zahvaljuje se za spominsko številko Novin. Novine so obhajale v tem letu petindvajsetletnico izhajanja.

»Velečastiti gospod!

Prisrčno se zahvaljujem za poslano mi lepo spominsko številko Novin. Ob priliki

poletnih slavnosti Slovenske Krajine, napisal sem Vam »nevem, če ima še kateri časopis tako čisto vest kot Vaša«. To ponovim še sebi v opomin, ker sem ravno ondan bral izrek francoskega generala Focha »živeti in umirati s čisto vestjo!«

Bodite z Bogom ter prejmite vse moje najboljšje želje k praznikom!

Vam spoštljivo udani

Plečnik

18. dec. 1938

Na hrbtni strani tega pisma si je Klekl zapisal: »Spomin«. Omenjeno Plečnikovo pismo je tudi objavil v prvi številki Novin na prvi strani naslednjega leta (N 26 (1939) 1 (1. I.) 1).

Teh nekaj pisem mojstra Plečnika naslovljenih na Jožefa Klekla bo gotovo pripomoglo k še boljši osvetlitvi teh dveh markantnih osebnosti, saj so vsa pisma, razen zadnjega, tokrat prvič objavljena.

Franc Kuzmič

Ustvarjalnost dr. Antona Trstenjaka

Rojak dr. Anton Trstenjak, rojen leta 1906 v Rodmoščih pri Gornji Radgoni, se je po študiju filozofije in teologije in doktoratoma iz filozofije (1929) in teologije (1933) specializiral v Italiji še v psihologiji.

Kot univerzitetni profesor je predaval na teološki fakulteti v Ljubljani filozofijo in psihologijo, bil pa še gostujoči predavatelj na raznih univerzah po svetu. Nastopal je tudi z referati na raznih svetovnih kongresih in simpozijih.

Poleg vsega že omenjenega se je specializiral še za grafologijo in je na tem področju celo sodni izvedenec.

Dr. Trstenjak je član in tudi častni član številnih domačih in tujih društev in znanstvenih ustanov, dobitnik zlatega doktorata (1983), od leta 1983 redni član SAZU. Prejel je številna odlikovanja in priznanja doma in po svetu.

Nadvse bogata pa je njegova publicistična dejavnost. Napisal je veliko znanstvenih in poljudnoznanstvenih knjig s področja psihologije, pa tudi filozofije, da o razpravah, poročilih o raznih knjigah in zbornikih sploh ne govorimo. S svojim strokovnim delom je takorekoč zaslovel po vsem svetu, na nekaterih področjih je oral ledino, tako da spada celo med pionirje nekaterih specialnosti.

V nadaljevanju bomo skušali prikazati le delček iz bogatega Trstenjakovega knjižnega dela – knjige, ki jih je napisal, da prikažemo Trstenjakov velik delež v stroki. Tisti, ki jih to področje zanima, pa dobijo pregled njegove strokovne literature. Kvaliteto kažejo številni ponatisi in dopolnjene izdaje.

1941 – Metodika verouka. Ljubljana 1941. 266 str.

1946 – Pastoralna psihologija. Ljubljana 1946. 452 str.

1948 – Zlivanje in ločevanje barvnih vtisov. Celje (MD) 1948. 143 str. (Znanstvena knjižnica ; 3)

1951 – Psihologija dela. Ljubljana (DZS) 1951. 205 str.

1953 – Psihologija umetniškega ustvarjanja. Ljubljana (SAZU) 1953. 150 str.

1954 – Med ljudmi. Celje (MD) 1954. 172 str.

1956 – Pota do človeka. Celje (MD) 1956. 204 str.

1957 – Človek v ravnotežju. Celje (MD) 1957. 180 str.

1960 – Človek v stiski. Celje (MD) 1960. 159 str.

1965 – Če bi še enkrat živel. Celje (MD) 1965. 168 str.

1968 – Hoja za človekom. Celje (MD) 1968. 166 str.

- 1969 – Oris sodobne psihologije. Maribor (O) 1969. 2 knjigi.
- 1971 – Človek samemu sebi. Celje (MD) 1971. 145 str.
Med ljudmi. Celovec (DsM) 1971. 175 str.
Metafizična psihologija. (Ponatis) Ljubljana (CDSB) 1971. 50 str.
- 1973 – Uvod v filozofijo. Ljubljana (CDSB) 1973. 88 str.
V znamenju človeka. Tinje 1973. 84 str.
- 1974 – Človek in sreča. Celje (MD) 1974. 138 str.
Oris sodobne psihologije. Maribor (O) 1974. 2 knjigi. (Ponovna izdaja)
Stara in nova podoba družine. Tinje 1974. 133 str.
- 1975 – Da bi bili z Njim. Tinje 1975. 142 str.
Krščanstvo in kultura. Tinje 1975. 220 str.
O sreči, ki je ni. Ljubljana (NT) 1975. 39 str. (Izbrana predavanja ; 22)
- 1976 – Problemi psihologije. Ljubljana (SM) 1976. 523 str.
- 1978 – Človek in barve. Ljubljana (U) 1978. 425 str.
- 1979 – Psihologija dela in organizacije: okvirni sistemsko funkcionalni vidik. Ljubljana (U) 1979. 279 str.
- 1980 – Med ljudmi. (3. izp. izd.). Celje (MD) 1980. 202 str. (Družinska knjižnica ; 5)
Pota do človeka. (2. dop. izd.). Celje (MD) 1980. 242 str. (Družinska knjižnica ; 6)
- 1981 – Človek v ravnotežju. (2. popr. izd.). Celje (MD) 1981. 212 str. (Družinska knjižnica ; 8)
Človek v stiski. (2. izp. izd.). Celje (MD) 1981. 191 str. (Družinska knjižnica ; 7)
Psihologija ustvarjalnosti. Ljubljana (SM) 1981. 536 str.
- 1982 – Temelji ekonomske psihologije. Ljubljana (GV) 1982. 285 str.
- 1983 – Temelji ekonomske psihologije. (1. ponat.). Ljubljana (GV) 1983. 285 str.
Teorije zaznav. Ljubljana (SAZU) 1983. 112 str.
- 1984 – Človek samemu sebi. (2. izd.). Celje (MD) 1984. 170 str. (Družinska knjižnica ; 11)
Ekološka psihologija. Ljubljana (GV) 1984. 324 str.
Hoja za človekom. (2. popr. izd.). Celje (MD) 1984. 238 str. (Družinska knjižnica ; 10)
- 1985 – Človek bitje prihodnosti. Ljubljana (SM) 1985. 490 str.
- 1986 – Človek in njegova pisava. Ljubljana (CZNG) 1986. 191 str.
Človek in sreča. (2. dop. izd.) Celje (MD) 1986. 176 str. (Družinska knjižnica ; 16)
Ko bi še enkrat živel ali Psihologija življenjske modrosti. (2. izd.). Celje (MD) 1986. 244 str. (Družinska knjižnica ; 15)
- 1987 – Pastoralna psihologija. (2. pred. izd.). Celje (MD) 1987. 362 str. (Teološki priročniki ; 10)
- 1988 – Človek končno in neskončno bitje. Celje (MD) 1988. 620 str. (Znanstvena knjižnica / Nova serija ; 20).
Dobro je biti človek. Ljubljana (KC) 1988. 120 str. (Teološka knjižnica ; 1)
- 1989 – Biti človek. Ljubljana (CZ) 1989. 293 str.
Skozi prizmo besede. Ljubljana (SM) 1989. 283 str.
- 1991 – Med ljudmi : pet poglavij iz psihologije medčloveških odnosov. (Ponat. iz 1980). Celje (MD) 1991. 201 str. (Družinska knjižnica ; 21)
Misli o slovenskem človeku. Ljubljana (ZSK) 1991. 205 str.

- Pota do človeka. (Ponat. izd. 1980). Celje (MD) 1991. 242 str. (Družinska knjižnica ; 22)
- Za človeka gre. Maribor (0) 1991. 449 str.
- 1992 – Človek v ravnotežju. (2. popr. izd.). Celje (MD) 1992. 212 str. (Družinska knjižnica ; 25)
- Človek v stiski. (2. izp. izd.). Celje (MD) 1992. 1890 str. (Družinska knjižnica ; 26)
- Misli o slovenskem človeku. Ljubljana (Mihelač) 1992. 205 str.
- O slovenskem človeku in koroški duši. Celovec, Ljubljana, Dunaj 1992. 215 str. – (Soavtor Erwin Ringel).
- Pet velikih. Ljubljana (SM) 1992. 286 str. (Razprave in eseji ; 35).
- Po sledih človeka. Ljubljana (MK) 1992. 321 str.
- 1993 – Gora in človek. Celje (MD) 1993. 47 str. – (Soavtorji Viktor E. Frankl, Jože Ramovš)
- Umrješ, da živiš. Celje (MD) 1993. 158 str.
- 1994 – Človek in sreča. (3. izd.). Celje (MD) 1994. 157 str. – (Družinska knjižnica ; 31)
- Človek samemu sebi. (3. izd.). Celje (MD) 1994. 170 str. – (Družinska knjižnica ; 30)
- Človek simbolično bitje. Ljubljana (MK) 1994. 185 str.
- Hoja za človekom. (3. izd.). Celje (MD) 1994. 238 str. – (Družinska knjižnica ; 29)
- Ko bi še enkrat živel : ali psihologija življenjske modrosti. (3. izd.) Celje (MD) 1994. 244 str. – (Družinska knjižnica ; 28)

Kratice

CDSB	Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev
CZ	Cankarjeva založba
CZNG	Center za napredek gospodinjstva
DsM	Društvo sv. Mohorja
DZS	Državna založba Slovenije
GV	Gospodarski vestnik
KC	Katehetski center
MD	Mohorjeva družba
MK	Mladinska knjiga
NT	Naše tromostovje
O	Obzorja
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
SM	Slovenska matica
U	Univerzum
ZSK	Založništvo slovenske knjige

V imenu ljudstva

Največja in najbolj krvava vojna v zgodovini človeštva je tudi v slovenskem narodu zapustila mnoge duševne pretrese. Vse se je pokazalo drugačno, kakor je bilo videti, morda takšno, kakršno je v resnici bilo – država, narod, družbena plast, poklic, nazor, stranka, vsaka skupina in vsak posameznik.

Danes, ko se iz več desetletne razdalje oziramo na ta čas, vidimo, da se marsikomu ne posreči opravičiti se za svoje takšno ali drugačno ravnanje, pa naj je šlo za ideološke, razredne ali kakršnekoli druge razloge. Kadar nas neopravičljivost nekega trenutka vodi v desetletno, morda stoletno ponovno in ponovno obsojanje, potem se moramo vprašati, kaj so nas naučile bolečine, tisočere žrtve, solze, odrekanja... Če nas niso naučile, da bi si znali pogledati v oči, da bi znali pogledati v oči resnici brez ogorčenja in obtoževanja, nas niso naučile ničesar. Pogled pa nam največkrat zastira prizadetost tistih, ki so v krvavi vojni in krvavih povojnih dogodkih sodelovali, nam, rojenim v miru, pa morda le neznanje in premajhno poznavanje zgodovinskih dejstev. Le resnica, zgodovinska resnica nam lahko da tisti blagodejni občutek, da smo z nekim obdobjem svojega življenja opravili. Ne pozabili, ampak le opravili.

Zgodovinopisje nam je v zadnjih letih odkrilo že nekaj zastrtih podob, sama pa želim v pričujočem prispevku nakazati osnovne značilnosti delovanja oblasti, tako politične kot sodne ter ozadje in potek nekaterih sodnih procesov ali kazenskih obravnav, ki so potekale v Prekmurju v prvem povojnem letu.

Nastanek nove države, Demokratične federativne Jugoslavije in z njo izgradnja novega državnega aparata sta pogojevala tudi nastanek novega pravosodnega sistema. Urejeno pravosodje, ki naj bi utrdilo novo ureditev in njene ustanove, je bilo namreč ena od začetnih stopenj politične utrditve nove države. Sodišča so bila tista, ki so pomagala pri uveljavljanju ljudske oblasti, odstranjevanju ostankov fašizma, kaznovanju predstavnikov stare družbe in so formalno-pravno uzakonila vse spremembe družbenogospodarskih odnosov.

V sistemu, ki je nastajal, je bilo pomembno, da so sodniki poleg zakonodaje poznali tudi politično usmeritev vladajočih sil. Urejanje sodniške mreže je bilo izključno pod vplivom komunistične stranke, predvsem Komisije za izgradnjo ljudske oblasti pri CK KPJ. Zaradi pomanjkanja predpisov so se v letu 1945 vsa vprašanja, ki zakonsko niso bila regulirana, reševala z navodili. V interesu ohranjanja revolucije se je marsikatera norma, marsikateri pravni predpis razlagal svobodneje kakor je to določal zakon, kar je seveda že na začetku pomenilo potencialno (mogočo) nevarnost za samovoljno uporabo prava.

Že sama 2. svetovna vojna je na področju mednarodnega prava marsikaj spremenila. Pojavile so se nove formulacije o vojnih zločinih, zločinih proti čoveštvu in načinih kaznovanja zločinov. Ko so se s svojim mednarodnim merilom doma pridružili še: spretna, nasilna in ideološko obarvana propaganda, svež spomin na vojno, na okupacijo in kolaboracijo (sodelovanje s sovražnikom), prepričanje, da je šlo za pravično vojno proti fašizmu, se je na zunaj ustvaril vtis, da so sodni procesi ki so potekali, popolnoma upravičeni.

Skupaj z oblikovanjem nove države lahko prvim zametkom oblikovanja novega sodnega sistema sledimo že v vojnih letih. Od leta 1942 so se v Sloveniji ustanavljalačasna partizanska sodišča pri štabih partizanskih enot. Podrobneje so vlogo partizanskih vojaških sodišč določila Navodila sodnega odelka glavnega

štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, izdana avgusta leta 1943, kjer so bila ta sodišča opredeljena kot izredna sodišča. Pristojna pa so bila za vsa kazniva dejanja vojaškega in nevojaškega značaja pripadnikov gibanja ali civilnih oseb. V izjemnih primerih, kjer ni bil možen sodni postopek, so kazensko dejanje ugotavljale okrožne komisije VOS (Varnostno obveščevalna služba) in po kratkem postopku izvrševale tudi sodno kazen.

Na zasedanju SNOS-a (Slovenski narodnoosvobodilni svet) v Črnomlju leta 1944 je bil VOS ukinjen, njegove pristojnosti pa naj bi prenesli k notranjim zadevam. Vendar se to ni zgodilo, ker je v istem času Tito ustanovil OZNO (Odsek za zaščito ljudstva), jo direktno podredil Poverjeništvu za narodno obrambo in ji dodelil izključno pristojnost aretacije in preiskave v primeru suma političnih kaznivih dejanj. Že med vojno, pa tudi po njej, je bilo zato več primerov samovoljnega nastopanja OZNE in celo likvidacij brez sodb sodišča.

Aprila istega leta je pričel pri predsedstvu SNOS delovati glavni javni tožilec, istočasno pa je bil sprejet tudi odlok o ustanovitvi Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev, katere delo je bilo tesno povezano z delom javnega tožilca kot preiskovalca.

Kljub težnjam SNOS, da bi z uredbo o začasnem urejenju narodnih sodišč, o narodnih sodnikih in sojenju po zakonih omejl pristojnosti vojaških sodišč, je Titova uredba o vojaških sodiščih dajala le-tem pristojnosti tudi nad civilnim prebivalstvom in tako je ostajalo vse do jeseni 1945. Sojenje t.i. ljudskim sovražnikom, ne le vojnim zločincem, ampak tudi tistim, ki so se opredelili zoper ljudsko oblast, pa so dajala tem sodiščem tudi v poznejših povojnih letih pravico posegati v civilni del sodstva. Z razglasitvijo neveljavnosti vseh predvojnih pravnih predpisov, ki so nasprotovali pridobitvam NOB, je bilo uradno konec negotovosti med pravniki: ali se lahko sodi brez ustrezne zakonodaje in ali lahko vojaška sodišča sodijo civilnemu prebivalstvu. Obveljalo je načelo, da morajo sodišča soditi po navodilih političnega vodstva.

Prekmurje vse do začetka leta 1945 ni imelo nobene partizanske vojaške enote in zato tudi ni poznalo nobene od oblik partizanskega sodstva. Z aprilsko osvoboditvijo pa so tudi v to pokrajino kmalu prišle vse ustanove ljudske oblasti, med njimi tudi sodstvo. V Soboti je bilo kmalu po prihodu delegacije SNOS, aprila 1945, ustanovljeno Vojaško sodišče za Prekmurje in Štajersko. Nalogo javnega tožilca je opravljal Roman Pezdir, sodne razprave so potekale v dvorani bivšega sodišča v soboškem gradu in so bila javne.

Prvo sodbo je vojaško sodišče v Soboti izreklo 26. aprila 1945 zaradi izdaje Petru Tothu iz Genterovec, ki je bil obsojen na smrt s streljanjem, trajno izgubo državljanskih časti in zaplembo premoženja. 26. aprila je potekala sodna razprava proti sodniku Ladislavu Džubanu in poštnemu uradniku Nikolaju Puhanu, ki sta bila obsojena na nekaj let prisilnega dela in začasno izgubo državljanskih časti. 30. aprila je bil obsojen na smrt učitelj Jožef Titan, ki ga je obtožnica bremenila aktivnega sodelovanja v madžarski predvojaški mladinski organizaciji »Levente«.

Že pri teh prvih procesih je potrebno opozoriti na jasno politično navodilo, ki je bilo: kaznovati vojne zločince, ljudske sovražnike, ki bi jih lahko imenovali tudi politične nasprotnike; podržaviti privatno lastnino; odvzeti državljanske časti, kar je pomenilo odvzem pasivne in aktivne volilne pravice, in tako pripraviti teren za bližajoče lokalne volitve. Organi za notranje zadeve so imeli tudi pravico brez sklepov sodišč pošiljati ljudi na prisilno delo. Ustanovljena so bila številna kazenska taborišča, ki so bila do septembra 1945 pod upravo vojske oziroma OZNE, nato pa so nekatera prešla pod upravo Ministrstva za notranje zadeve,

nekaj pa so jih ukinili. V Prekmurju posebnega kazenskega taborišča ni bilo, je pa bil nekakšen zbirni center pod nadzorstvom OZNE v Filovcih, ki je bil razpuščen po splošni amnestiji, septembra 1945.

Sodišča so po obremenilem gradivu, ki so ga dobila od OZNE, preiskavo opravila v nekaj dneh in največkrat brez konkretnjših dokazov tudi izrekla obsodbo. Sojenja so bila bupna, v vzdušju nedavne zmage, razprave pa so spremljale številne parole, kot na primer: »Noben madež ne sme kaliti novega življenja, ki je prišlo v Prekmurje« ali »Kazen je jamstvo, da se ne bo več ponovilo leto 1941« in druge.

1. maja 1945 sta se pri vojaškem sodišču v Soboti zagovarjala Ludvik Kerčmar, ki ga je obtožnica bremenila mučenja jetnikov v soboških zaporih, in Oskar Franko zaradi izdaje. Oba sta bila obsojena na smrt s streljanjem, kazen pa je bila izvršena na soboškem židovskem pokopališču, kjer so se na splošno izvrševale vse obsodbe s streljanjem.

Največ zanimanja je vzbudila sredi maja razprava proti predvojnemu poslancu in tovarnarju Josipu Benku, ravnatelju Prekmurske banke Jožefu Lipiču ter proti Evgenu Antauerju, Rudolfu Števančecu, Jožefu Adaniču in Alojzu Fafleku. Benko je bil obsojen na 12, Lipič pa na 6 let strogega zapora, oba pa na odvzem državljskih časti in zaplembo celotnega premoženja. Višjemu vojaškemu sodišču v Ljubljani se je sodba glede Benka očitno zdela premila, saj jo je 12. junija spremenilo v smrtno kazen, ustrelili pa so ga na soboškem židovskem pokopališču 15. junija 1945.

Vojaško sodišče za Prekmurje in Štajersko je pričelo 25. junija 1945 delovati kot vojaško sodišče mariborskega vojnega področja s sedežem v Mariboru, razprave proti obtožencem iz Prekmurja pa so v večini primerov še vedno potekale v soboškem gradu. Predsednik sodišča je bil poročnik Rudolf Borovič, sekretar Franc Kutin, tožilec pa Franc Bajc. Prva obsodba, ki jo je izreklo v tej sestavi, je bila smrtna kazen Francu Zrimu, ki je bil usmrčen v Mariboru.

V odsotnosti je bil obsojen na smrt tudi nekdanji soboški župan, med vojno pa madžarski poslanec Ferdinand Hartner, ki ga je obtožnica bremenila veleizdaje, nasilnih mobilizacij, internacij in deportacij. Zaradi veleizdaje so bili istočasno na sojenju v Soboti na smrt z obešanjem obsojeni Jožef Kerčmar, Josip Turk in Ladislav Štokai. Sodba je bila izvršena 23. julija 1945 na soboškem grajskem dvorišču. Na istem procesu sta bila na smrtno kazen s streljanjem obsojena Janez Peterka in Franc Poredoš, na 10 oziroma 20 let prisilnega dela pa Ernest Štivan in Anton Horvat.

Sodišča so se pri obsodbah iz kategorije »sodelovanje z okupatorjem« vedno bolj usmerjala v kaznovanje gospodarskega sodelovanja s sovražnikom, s čemer se je pričela obsežna akcija za odpravo privatne lastnine. Vsem, ki jim je bilo na ta način odvzeto premoženje in prenešeno v fond Komisije za upravo narodne imovine pri Ministrstvu za industrijo, so bile istočasno odvzete vse državljske pravice, s čemer so bili popolnoma izločeni iz javnega življenja in z njimi prav doleden sloj prebivalstva.

V skladu s takšno politično usmeritvijo je bil junija 1945 sprejet zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, po katerem so pričela delovati posebna sodišča za zaščito slovenske narodne časti. Najpomembnejša kazen, ki so jo izrekala ta sodišča, je bila izguba narodne časti, med ostalimi pa popolna ali delna zaplemba premoženja v korist države ter lahko ali težko prisilno delo. Iz Prekmurja so bili za člane Sodišča slovenske narodne časti imenovani: Viktor Prohinar, Jožef Šiftar, Štefan Kuhar, Koloman Cigüt, Matija

Gašparič, Marija Kardoš in Ludvik Rapoša. Senat tega sodišča v Murski Soboti je pričel delovati 10. julija in je v mesecu dni izdal okrog 60 obtožnic, največja kazen, ki jo je izrekel, pa je bila 20 let prisilnega dela, izguba narodne časti in zaplemba premoženja.

Branje obtožnice pred vojaškim sodiščem v M. Soboti, 23. 7. 1945

Sodišča narodne časti so bila v Sloveniji ukinjena 25. avgusta 1945, skoraj mesec dni po izdaji zveznega zakona o splošni amnestiji in pomilostitvi. Celotno dokumentacijo teh sodišč je prevzelo Vrhovno sodišče federalne Slovenije.

Septembra 1945 so pričela v Sloveniji delati redna sodišča, ki so jih izvolili ustrezni narodnoosvobodilni odbori, izvoljeni na poletnih volitvah. Že 29. avgusta so bili na zasedanjih skupščin izvoljeni narodni sodniki za lendavski okraj: Štefan Lebar, Karol Tassotti, dr. Maks Peterlin, dr. Janko Leskovec; za soboški: Jože Podlessek, dr. Janko Horvat, Štefan Vlaj, dr. Franc Golar. Nova sodišča so razveljavila nekatere sodbe vojaških sodišč in sodišč narodne časti in zato kmalu postala deležna številnih kritik s strani oblasti. Sodnike so dolžili reakcionarstva, prav tako tudi sodnike prisednike iz vrst delavcev in kmetov. Po obsežni kampanji, češ da ščitijo špekulante in črnoborzijance, jih je bilo mnogo odstavljenih, mnogi pa so celo končali v zaporu. Z izgradnjo centralističnega sistema administrativnega upravljanja so okrajna in okrožna sodišča vedno bolj izgubljala na svojem pomenu. Vse ugotavljanje krivičnih del se je združevalo pri javnem tožilcu, ki je po zaključku preiskave, ki so jo lahko opravili tudi organi OZNE, odločal ali se vloži obtožnica ali ustavi postopek. Javno tožilstvo in OZNA, ki je prvotno bila v okviru Ministrstva narodne obrambe, od leta 1946 pa v okviru Ministrstva za notranje zadeve in je bila pod neposredno kontrolo Partije, kot organ zaščite njene politike

Na smrt obsojeni Jožef Kerčmar, Josip Turk, Ladislav Štrokai, Franc Peterka, Franc Poredoš

s posebnimi pooblastili, sta postala najpomembnejša dejavnika borbe proti kontrarevoluciji in utrjevanja novega sistema. Javnemu tožilcu so se v podjetjih, ustanovah in vaseh pridružili še t.i. ljudski tožilci, kot nekakšni družbeni organi kontrole, pri vrhovnem sodišču pa je bil ustanovljen senat, ki se je ukvarjal s pomembnejšimi primeri sabotaže, špekulacije in črnoborzijanstva. Po velikih gospodarskih obratih, ki so bili zaplenjeni že takoj po koncu vojne, se je začelo že pred uradno nacionalizacijo postopno podržavljanje tudi vse privatne trgovine in obrti.

Pravni sistem, ki je bil zgrajen med vojno in v prvem povojnem letu kot začasen, je postal temelj pravne ureditve nove države. Podaljševanje izrednih razmer pa je zaradi odsotnosti vseh pravnih norm ustvarilo popoln in učinkovit sistem državnega nadzora nad družbo in vsakim posameznikom.

Viri in literatura:

- Jera Vodušek-Starič: Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem povojnem letu, Prispevki za novejšo zgodovino XXXII, 1-2/139-153, Ljubljana 1992*
Metka Fujs: Organizacija sodišč in sojenje vojnim zločincem, Vestnik, 20. 2. 1986
Metka Fujs: Obnova v Prekmurju, Zbornik soboškega muzeja 2/33-41, Murska Sobota 1992
Uradni list SNOS in NVS, 1945, št. 4, 31, 37, 7, 35, 29
Uradni list DFJ, 1945, št. 67, 47
Slovenski poročevalec, letnik 1945
Novi čas, letnik 1945
Vestnik (mariborski), letnik 1945

Svoboda že, toda kakšna...?

Svoboda, to je beseda, ki je v našem času najbolj slišna. Odmeva najbolj pozitivno, obljublja kar se da največ, mami mlade ljudi v največjem obsegu. Od nje smo in še pričakujemo vse najlepše tukaj na zemlji. Za mnoge sodobnike bi svoboda naj postala edino pravilo za urejevanje osebnega in družbenega življenja. Kdor hoče navdušiti, mora govoriti o svobodi. Po vojni so s parolami o svobodi mnoge navduševali za novi režim. Z njo je najlažje delati propagando zase. Nič ni tako vabljivega za mladostnika, ki že po zakonu naravnega razvoja teži po osvoboditvi od otroških spon, kakor svoboda. V njej mu mladostna fantazija riše najlepše trenutke in doživetja življenja. Marsikdo sanja o zemeljskem raju, ki mu ga obljublja svoboda.

V srcih slovenskega človeka beseda svoboda ali osvoboditev zveni še vedno vzvišeno in osrečujoče. Tudi po 50 letih in po zamenjavi političnega režima še danes mnogi ne morejo podvomiti v absolutno vrednost takih političnih kategorij in obljub. Res je, da tisti, ki so take pojme snovali med vojno in morda po vojni, zanje marsikaj žrtvovali in tvegali, in tisti, ki jim je boj za takšno svobodo prinesel zavidljive položaje in velike penzije, težko priznavajo, da je o tej svobodi treba marsikaj kritičnega doreči in tudi spremeniti. Žal je še danes vse preveč Slovencev, ki jim beseda osvobodilna fronta zveni povsem sveto in nedolžno, dasi je prav v imenu tega osvobodilnega boja moralo na tako krut in zverinski način končati življenje okrog 20000 Slovencev, o čemer govorijo še žive priče.

Mnogi svobodo preveč cenijo in se zanjo potegujejo z vsemi sredstvi in jo v življenju želijo uveljavljati kot najvišjo vrednoto, vendar se mnogokrat »zanjo zavzemajo napačno, kakor da bi šlo za dovoljenost delati karkoli, da je le človeku pogodu, tudi zlo«, kakor pravi papež v okrožnici Sijaj resnice (34).

Take svobode ne!

Ne bojim se zapisati gornjih besed, kajti vemo, da je človekovo razmišljanje, pojmovanje in izražanje rezultat njegovega življenjskega izkustva. Vsako izkustvo pa ne moremo moralno in kulturno pozitivno ocenjevati. Pod pojmom svoboda je mogoče marsikaj razumeti. Vsakdo tej besedi lahko pripiše svojo vsebino in jo razlaga glede na osebno izkustvo. Lahko bi rekli, da je toliko svobod, kolikor je ljudi. Želel bi opozoriti samo na nekatere vrste svobode.

Slovenskemu človeku je bila od nedavnega najbližja *politična svoboda*. Za dosego te svobode je bilo potrebno organizirati in voditi osvobodilni boj. V imenu te svobode so mnogi umirali, a drugi bili ubiti, porušeni so bili mnogi slovenski domovi, razdrte ceste in poti, razdejane premnoge cerkve in druge pomembne stavbe in razbite številne slovenske družine. Zaradi te svobode so morali mučeniško smrt prestati tisoči slovenskih mož in fantov zato, ker se niso hoteli boriti pod isto zastavo, čeprav za iste cilje, za svoj narod. Ta svoboda je pomenila konec tuje oblasti nad našo zemljo. Mnogi so bili prepričani, da se borijo za svobodo vsakega slovenskega človeka, pozneje pa so razočarani ugotavljali, da si je to svobodo prilastila in jo uživala predvsem vladajoča stranka, tj. komunistična partija. Politične svobode si ni mogoče priboriti z orožjem, ampak z vztrajnim in doslednim izvajanjem demokratičnega razvoja na vseh ravneh družbenega življenja.

Nismo se še povsem otresli vplivov napačno razumljene politične svobode oziroma nesvobode, že smo vrgli na tržišče idej in gospodarjenja *gospodarsko svobodo*. Ljudstvo je pač treba zmeraj z nečim hraniti, mamiti in pomirjati. Vstop v Evropo, kjer je zdaj povsem drugače, kot je smelo biti prej, zahteva svoboden trg. Proizvodnja se mora oblikovati po zakonitosti svobodnega tržišča. Prodaja naj tisti, ki zmore cenejše in bolje proizvesti. Razvija naj se svobodna konkurenca. Kdor je močnejši, ta bo zmagal. V Sloveniji bomo proizvajali to, kar trenutno gre v prodajo. Proizvodnja torej ne bo več politično vođena. Zaradi takega razmišljanja uvažamo živino in druge kmetijske proizvode, čeprav naše kmetijstvo zaradi tega prihaja v krizo. Svoboda je tudi to, da kupiš tam, kjer je cenejše, četudi naš proizvajalec, kmetijstvo ali tovarna, danes ali jutri propade. S takim liberalnim gospodarstvom v Sloveniji bodo kmetijstvo zadušili.

Svoboda trga je tudi to, da nekatere tovarne in obrati propagirajo svoje izdelke, da si je dokazano, da so škodljivi. V imenu ekonomske svobode se dela propaganda tudi za cigarete, čeprav je vsem znano, kakšne posledice rodi kajenje.

Prav občutljivi in ljubosumni smo na svobodo čustvovanja in lastnih notranjih vzgibov. To svobodo bi lahko imenovali *antropološko svobodo*. Kaj pravzaprav pomeni ta? Ta predstavlja možnost, da se človekova čustva in nagnjenja prebujajo, razvijajo in uveljavljajo po mili volji ne glede na kakršnekoli razumske zapore. Če se npr. poročena žena zaljubi v šefa, si ne more kaj, da se ne bi dala voditi takšni svobodni ljubezni. V imenu take svobode se bo opravičevala pred drugimi in morda celo pred svojo vestjo rekoč: Kaj si pa morem, če ga imam rada«. Tako »negovana« čustva lahko preplavijo celo vse druge plasti človekove osebnosti. Drugi se sklicujejo na svobodo, ko bi se morali upreti zahtevam svojega spolnega nagnjenja ali kakšne druge telesne potrebe.

Ljudje, ki se potegujejo za takšno svobodo, so pozabili, da človek vendar ni samo gonsko in čustveno bitje, njegovo dostojanstvo se namreč kaže v enoti duše in telesa, za čigar skladnost skrbi njegova umska sposobnost in moralna zavest. Po predajanju svojim nagonom se v človeku pojavlja nekakšen mehanizem, ki se mu je zmeraj teže upreti in ga zmeraj bolj slabi. Človek takšne svobode postaja dejansko človek notranjega nereda, kaosa in velik slabič.

Zelo razširjena med našimi ljudmi je tako imenovana *moralna svoboda*. Ta se praktično enači s prostostjo od vsake moralne obveznosti. Zaradi take svobode lahko človek dela in govori po mili volji ne glede na moralne vrednote. Za takšno odločanje je edini kriterij lastno ugodje in korist. Ljudje, ki se navdušujejo za tako svobodo, se ne ozirajo na moralne vrednote. Zanje ne obstaja nobena moralna norma. Svoboda, ki ne priznava nobenih moralnih meja in kriterijev, je kriva, da se moralni temelji človeka in družbe rušijo. Za zagovornike take svobode je morala, če še obstaja, nekaj relativnega in subjektivnega. Ti ljudje ne priznavajo več objektivnih moralnih norm. Če še obstaja kakšen kriterij, je to osebni občutek in korist.

V vsakdanjem življenju se na najbolj otipljiv način javlja prav takšna svoboda. Takšno svobodo mnogi jemljejo kot dovolilnico za greh. V imenu te svobode lahko delaš tudi zlo, ker si se tako odločil, ker ti pač tako prija. Vsi ljudje smo namreč zaradi izvirnega greha vrženi v razpetost med neomejeno svobodo in moralno zavezanostjo. Odločanje zaradi lastnih koristi pa dela življenje težko in krivično. Mnogi so oškodovani in prizadeti zaradi uveljavljanja take svobode drugih ljudi. Tako je npr. v imenu te svobode mogoče zapustiti svojo ženo, ker je druga boljša in lepša. Druga mu bolj ugaja. Takšno svobodo uveljavljajo mladi ljudje, ki mislijo, da čisto življenje pred zakonom ni možno. Mnogi slovenski

verniki uresničujejo tako imenovano moralno svobodo takrat, ko se sklicujejo na pravico, da lahko v nedeljo počnejo to, kar jim bolj ustreza. Delajo po svojem občutku, ne pa to, kar zahteva Bog. Po njihovem se Bog in Cerkev v njihovo svobodo ne smeta vmešavati. Njihova svoboda je nedotakljiva vrednota. Zato ponavadi zavračajo kar zapovrstjo moralne dolžnosti in zapovedi. Ker je svobodna, se marsikatera slovenska mati prej odloči za psička kakor za bratca ali sestrico svojemu edinčku.

V Sloveniji se Liberalna demokracija zavzema zlasti v šolstvu za *ideološko svobodo*. Trdijo, da je treba slovenskega človeka zavarovati pred ideološkim in cerkvenim nasiljem, hkrati pa pozabljajo, da je nad večino Slovencev bilo izvajano ideološko nasilje zaradi marksistične idoktrinacije skozi 50 let. Za naše liberalce naj bi bila svoboda to, da mladi Slovenci ne bi bili seznanjeni z vso resničnostjo tiste ustanove, ki je spremljala slovenski narod od vsega začetka in se je tako vrasla v njegovo bit, da bi vsako izkoreninjenje le-tega lahko bilo usodno za njegovo identiteto. Zdi se, da za take ljudi ideološka svoboda pomeni idejno enoumje, ki ne privoli v popolno resnico o človeku in njegovem življenju. Takšna ideološka svoboda je preprosto le farsa svobode.

Ideološka svoboda omogoča človeku, da se odloča za ali proti Bogu. Odločal naj bi se po lastni subjektivni presoji za ali proti tistemu, ki je naš Stvarnik in naš poslednji cilj, v čemer obstaja smisel našega življenja. Danes bi se ljudje morda bolj odločali za Boga, če bi bil bolj po njihovi meri, navduševali bi se bolj za Cerkev, če bi bila bolj odprta za moralno anarhijo, da bi lahko vsak delal, kar se mu ljubi, evangelij bi sprejeli, če bi oznanjal resnico, kakršno si oni želijo in ne bi zahtevala od njih nobene spremembe. Mnogi današnji zagovorniki ideološke in verske svobode se navdušujejo za odrešenje, ki ga skušajo sami izvesti, brez Kristusa in Cerkve. Razmišljajo o Bogu, o odrešenju in posmrtnem življenju v smislu New Age – nove dobe. Ideološka svoboda je omamila tudi tiste, ki so po pomurskih cestah klicali namesto Kristusa Hari Krišna.

Taka svoboda pa ne pomeni isto kot verska svoboda, za katero se je zavzemal 2. vatikanski zbor. Le-ta je razglašal, da vsi ljudje imajo pravico na zunaj izpovedovati svojo vero in da jih nihče ne sme v to sliliti, ampak je treba vsakemu omogočiti, da se lahko svobodno odloča tudi glede vere.

Zanimivo, da so se tudi ljudje ob Muri, ki so bili dokaj dobro versko vzgojeni, zelo hitro navdušili za svobodo v vzgoji. Danes se pogosto uporablja krilatica svobodna vzgoja, čeprav si jo vsak po svoje razlaga. Svobodna vzgoja pravzaprav ni ustrezen izraz za tisto, kar ljudje hočejo s tem povedati. Pravilneje bi bilo uporabljati *vzgojno svobodo*. Pri tem gre namreč za način vzgoje, ki pravzaprav ne pomeni vzgoje, saj ne predstavlja usmerjanja in razvijanja otrokovih sposobnosti ne uveljavljanja osebnih vrednot. Taka »vzgoja« nima vsebinskega in vrednotnega cilja, ampak ji gre predvsem za to, da človek svobodno in prosto deluje in živi. Duh take vzgoje otroka oprošča od vseh obveznosti, zunanjih okvirov, zapovedi, predpisov in moralnih vrednot. Svobodna vzgoja gleda pred seboj otroka, njegovo občutje, razpoloženje in notranje čustveno in gonsko valovanje. Za to vzgojo ne obstajajo ali pa niso pomembne objektivne moralne norme in vrednote. Vse ostaja na subjektivni ravni otroka.

Kakor razumejo to vzgojno svobodo mnogi starši, se vidi iz naslednjega primera. Akademska izboražena starša sta imela enega otroka, ki je jemal gospodinjski pomočnici denar, pripravljen za nakup hrane. Ko je pomočnica potožila gospodinjji, da je otrok jemal denar, je ta odgovorila, da je njen otrok tako vzgojen, da dela, kar hoče. Kakšna pojmovna zmeha! To, da otrok dela, kar hoče, imenuje vzgoja.

To pravzaprav ni vzgoja, ampak razvada oziroma uveljavljanje prostosti od vsake moralne zavezanosti. V duhu takega razmišljanja se bodo razvijali otroci, ki jih ne bodo motivirale moralne vrednote in obče dobro, ampak trenutno razpoloženje in lastna korist. Iz take vzgojne svobode bodo izhajali anarhisti in moralni izprijenci.

Se bi lahko navajali področja človeškega življenja, kjer se javlja tako čudno pojmovana svoboda. Pomislimo samo na glasbo, slikarsko umetnost, arhitekturo in splošne načine življenja ter delovanja! Za moderno in afriško glasbo je značilno, da se zelo svobodno izraža. Važno je, da melodija omogoči svobodno izražanje notranjih občutij ne glede na to, kako bo te glasove sprejemal poslušalec. Modni kreatorji, pogosto zaneseni nad svobodnim ustvarjanjem, presežejo meje spodobnosti, primernosti pa tudi estetike. Marsikateri modni kreator, ki bi naj skrbel za lepoto človekovega oblačenja, čisto svobodno podtakne svoji modni iznajdbi povsem druge motive, kot so npr. spolni ali ekonomski. Ekonomija, estetika in človeške slabosti naj se svobodno mešajo. Tako sta se za mnoge povsem zenačila pojma lepo in moderno. Vse to pa v imenu svobode, ki jo pogosto starejši ne »razumejo«.

Premalo kritični smo tudi do tiste svobode, ki jo v svoji ustvarjalnosti uveljavljajo arhitekti. Sodobna arhitektura je odklonila toge in urejene linije preteklosti in posegla po svobodnejšem izražanju. Tako danes imamo stanovanjske bloke, ki so priče revščine in bladnosti človekovega duha. Imamo tudi cerkve, v kateri se molilec ne počuti najboljše. Mnogi arhitekti so svobodno pozidavali podeželje, čeprav danes ugotavljamo, da ta podeželjska arhitektura pomeni konflikt s podeželjsko dušo. Zaradi te svobode v arhitekturi marsikatera prleška ali prekmurska hiša ne nudi svojemu prebivalcu tega, kar bi prijal in ustrezalo njegovemu toplemu značaju in razgibanemu srcu.

Zlorabo svobode lahko zasledimo tudi v gospodarstvu. Gozdarski strokovnjaki opozarjajo, da se ljude ne morejo obnašati in delovati tako, kakor se jim zljubi. Gozd in narava imata svoje zakone in te mora človek spoštovati. Z naravo in gozdom je treba ravnati na način, ki je prilagojen naravnim zakonitostim. Sodobna ekološka kriza pomeni dejansko posledico svobodnega oziroma brezvestnega obnašanja do naravnega okolja. Narava namreč ne odpušča, kakor pravi azijski pregovor.

Prava svoboda v Kristusu

Ne maramo torej svobode, ki je zahtevala 20000 nedolžnih slovenskih žrtev po vojni. Odklanjamo tisto svobodo, ki dopušča mnogim vodilnim delavcem v podjetjih, ki nekaznovano grabijo državno imovino in jo prepisujejo na osebne bančne knjižice. Bojimo se svobode, v imenu katere mora vsako leto v našem malem narodu biti umorjenih okrog 16 tisoč še nerojenih otrok. To je svoboda, ki ne izbira žrtev, mori in žrtvuje vse. Zavračamo svobodo, zaradi katere v mnogih naših družinah mladi zorijo v samovoljnije, trinoge, klataže, kriminalce, delomrznije in anarhiste brez vsake odgovornosti in moralne zaveze. Obsojamo svobodo, v imenu katere se mnogi naši slovenski domovi praznijo in podeželje izumira. Ne odobravamo svobode, na katero se sklicujejo tisti, ki ogrožajo prihodnost slovenskega naroda. Kristjani nismo in ne smemo biti navdušeni za tiste, ki v imenu svobode ne dovolijo, da bi naš slovenski otrok že v šoli bil seznanjen z največjimi skrivnostmi, ki so odločilno vplivale na kulturo našega naroda. Liberalci ne dovolijo, da bi v naši šoli govorili o Bogu, Kristusu in Cerkvi tisti, ki so zaradi

svoje izobrazbe najbolj k temu poklicani, da bi se potem otroci lahko svobodno odločali za ali proti krščanstvu.

Nismo še povsem ozdraveli od komunistične ideologije, že se predajamo liberalni omami. Ali se res slovenski narod ne more ničesar naučiti iz zgodovine? Skrajni čas je, da si pred tako svobodo postavimo velik vprašaj in da do takih zavajalcev in krivih prerokov izrazimo nezaupanje in kritičnost. Slovenski človek se bo moral resnično zaustaviti, premisliti in odgovoriti na vprašanje, ali mu taka in tako opevana svoboda lahko zagotavlja lepšo prihodnost ali pa je to le znamenje, da misli na trenutno korist samega sebe in svoje družine. Tako razumljena in uveljavljana svoboda je dokaz, da je slovenski človek nehal biti idealist in jo postal privrženec *hedonizma*. Te ljudi bo treba ponovno opozarjati na Pavlov opomin, ko pravi: »Vi ste namreč poklicani k svobodi, bratje. Le da vam svoboda ne bo pretveza za življenje po mesu, temveč služite drug drugemu v ljubezni« (Gal 5,13). Danes bi sv. Pavel moral še glasneje zakričati in opozarjati na to, da nam svoboda ne bo pretveza za prekrivanje naših slabosti in nagnjenj. Tudi kristjani pogosto pozabljamo, da smo svobodni v resnici šele takrat, »če vas torej Sin osvobodi« (Jn 8,26). »Kristus nas je osvobodil, da bi ostali svobodni« (Gal 5,1). Koristoljubnost, oblastnost in meso ne prinašajo svobode, to je le ujetost v greh. Svoboda je dar Duha. »Gospod je Duh, kjer pa je Duh Gospodov, tam je svoboda« (2 Kor 3,17). Svobodni smo zato, ker smo odrešeni greha; in če tega v srcu ni, potem je človek prost, da se lahko odloča za dobro v sebi in družbi.

Karel Bedernjak

Družina ob konferenci v Kairu

Vsem je znano, da se število prebivalcev na svetu naglo povečuje, hkrati pa vemo, da pridelava hrane ne more naraščati v nedogled. Množice so lačne in ob naraščanju prebivalstva se bo število lačnih nenehno večalo. Ameriški institut za raziskavo okolja World Watch opozarja, da bo v svetu prišlo do prevelikega pomanjkanja hrane, če bo število prebivalcev še naprej tako naraščalo. Zanimivo, da na ta problem najbolj opozarjajo prav v Ameriki, kjer je največja poraba na prebivalca. Podobno, kakor če največji bogataši tožijo, da ne morejo imeti več otrok kakor enega ali dva, dasi ta dva imata trikrat več, kakor je nujno potrebno in kakor ima večina otrok po svetu. Duh je isti: ne moremo imeti več, ker so potrebe zmeraj večje.

Omenjeni institut je ocenil, da bo leta 2030 na svetu živelo 8,9 milijarde ljudi. Če se dosedanja pridelava hrane ne bo povečala, bo letna pridelava žitaric takrat 237 kilogramov na osebo. To pa je le četrtnina zdajšnje porabe v ZDA in le 20 odstotkov več od porabe v Indiji. Škoda, da inštitut ne poudarja, koliko kilogramov žitaric pa je potrebno za enega človeka letno, da lahko živi zdravo in zmerno. Najvišja poraba na prebivalca v Ameriki ne more biti merilo za vse, kajti vprašanje je, če taka poraba res zmeraj ustreza zahtevam človekovega zdravja, še manj pa njegovi duhovni in moralni rasti. Seveda v skladu s svojim razmišljanjem poziva ameriški inštitut k primernejšemu načrtovanju družine, boju proti nepismenosti, revščini, boljšemu varovanju naravnih bogastev ter k večjemu vlaganju v pridelavo hrane. Žal pa se ne spomni, da bi človeštvo pozval med drugim tudi k omejevanju porabe in k pravičnejši razdelitvi, na kar najbolj opozarjajo veliki krščanski ekologi. Jasno je, da taka zahteva ne bi bila v skladu z ameriško liberalno miselnostjo.

Ob konferenci v Kairu pa pogledjmo še našo slovensko demografsko problematiko. Naša je morda nekoliko drugačna. Podatki iz Amerike nam lahko naš pogled odvrtaajo od naše konkretne demografske resničnosti. Mnogim Slovencem pa morda le taka opozorila ugajajo, saj so voda na njihov mlin. Še več, mnoge slovenske družine se že ravnaajo po tem priporočilu: omejiti število otrok in povečati proizvodnjo. V naši deželi so rezultati takšnega razmišljanja že vidni, čeprav gledano v perspektivi lahko tudi usodni za naš narod, našo pokrajino ob Muri, naše podeželje in tudi za naše družine.

Demografski podatki za Slovenijo, objavljeni pred kratkim, so tudi zaskrbljujoči, vendar v drugačnem smislu. Število članov slovenskega naroda se manjša, povprečno število otrok na družino je premajhno, da bi se naš narod lahko naravno obnavljal in ohranjal. Novoletne župnijske statistike se navadno končujejo z rdečimi številkami. V večini podeželskih župnij so župniki bolj zaposleni s pogrebi kot pa s krsti. V župnijah, kjer ni priseljevanja, je toliko pogrebcev ali pa še več kot krstov. Na videz vzorne krščanske družine tudi ne premorejo več kot enega ali dva otroka. Vasi v Prekmurju, ki so bile najbolj goste naseljene, se sicer ponašajo z novimi domovi, toda v njih pogosto ni življenja ne otroškega veselja. Marsikje sameva le en otrok, ki neznosno pogreša sebi primerno družbo. Naše prelepo Goričko se je usodno razredčilo. Kmetije samevajo ali se prodajajo, namesto starih tipično kmečkih hiš, rastejo moderne stavbe, pogosto nič kaj preveč vgrajene v okolje, a vendar primerne za življenje ob koncu tedna, za piknike in zabave. Tudi zemlja ostaja neobdelana, a gozdovi zanemarjeni ali načeti od raznih strupenih plinov. Prleški prijazni vinorodni vrhovi med tednom povečini samevajo, a zaživijo šele ob sobotah in nedeljah, ko se njihovi lastniki vračajo iz novih domov v mestih. Tako so se naenkrat naši ljudje spremenili iz brezdomcev ali enodomcev v dvodomce ali celo večdomce. Gradijo in obnavljajo se slovenski domovi, vendar brez prebivalcev in pravega otroškega živčava. In če hočemo slišati otroški živčav, ga ne smemo žal več iskati po naših domovih, ampak se moramo obrniti proti otroškemu vrtcu, šoli ali proti veroučni učilnici. Tudi to je rezultat našega časa. Po mnogih naših kmečkih domovih bomo prej zaslišali pasji lajež kot otroški smeh in jok.

Na tem mestu ne bomo raziskovali vzrokov za takšno demografsko stanje naše pokrajine. Gotovo bi jih lahko našteali veliko. Med drugimi naj omenimo samo socialistični rek: vse v mesto, v industrijo!

Kako o problemih razmišlja svetovna konferenca?

Med 5. in 13. septembrom je bila v Kairu svetovna konferenca o prebivalstvu. To je tretja konferenca, ki je bila sklicana na podobno temo. Konferenca je želela odgovoriti na izzive, pred katerimi stoji naš čas, kot so blaginja in razvoj, demografska rast, staranje prebivalstva, bolj proti različnim boleznim in prisiljene selitve prebivalstva. Po zadnjih pripravah naj bi konferenca potekla v znamenju reševanja vprašanja, kako se opredeliti do kritično visokega števila prebivalstva v prihodnjih desetletjih. Konferenca se je želela vsekakor soočiti z zelo resnimi pa tudi usodnimi problemi sedanjega človeštva. Zanimivo je videti, kako te velike probleme rešuje človek, ki se ob tem dokaj skromno ali nič ne ozira na moralne norme.

Na mednarodnih konferencah je že ustaljena navada, da se že vnaprej pripravijo osnutki končnega besedila. Tudi akcijski programi so že naprej pripravljeni. Na konferenci se besedilo samo dopolni ali malo popravi. Osutek besedila je obsegal 117 strani. Že iz osnutka pa je bilo jasno razbrati, kaj misli konferenca ponuditi

kot rešitev. V osnutku so bili podani odgovori na rezultate demografskih analiz. Nakazana je bila predvsem demografska politika, jasno po vzoru bogatejših in liberalnejših dežel, katerim prednjačijo ZDA. Priporočeno je bilo delo za razvoj in gospodarski napredek. Že uvodoma je bilo rečeno, da ameriški inštitut za raziskavo okolja poziva k boljšemu varovanju naravnih bogastev in večjemu vlaganju v pridelavo hrane. Kot prvo pa osnutek priporoča načrtovanje družine, ki pa je zamišljeno zelo liberalno, saj se zavzema tudi za splav. Za ta način načrtovanja družine, ki vključuje tudi splav, se zavzemajo predvsem ameriški zastopniki in to mnenje je v osnutku tudi prevladalo. Ameriški pogled se zavzema na takšno opredelitev splava, po katerem le-ta ne bi bil uničenje življenja, pač pa sredstvo za uravnavanje rojstev. Že omenjeni inštitut je pripravil poročilo, ki se zavzema za legalizacijo in liberalizacijo splava. Ta ugotavlja, da bo v svetu čedalje več lakote, vedno manj pa obdelane zemlje, manjši bo ribolov in da se krčijo zaloge užitne vode. Po njihovem je torej edina rešitev v nadzorovanju rojstev, pa četudi se bo treba poslužiti splava, ki ga pa ne kaže pretirano problematizirati.

Kako pošastno dvolična morala modernega sveta, ki vsako rešitev pričakuje od drugega, sebe pa pušča neprizadetega? Kako globoko se je spridila človekova misel zaradi neobvladanega osebnega liberalizma? Najbogatejši najglasneje kričijo, da bo treba nekaj storiti, sicer bomo ogroženi v svoji udobnosti, in da se svoji veliki porabi ne smemo odreči. Udobno je treba naprej živeti, pa čeprav bo s tem ogroženo celo vsako živo bitje na zemlji. V duhu takega razmišljanja naj demografske probleme in ekološko stisko rešujejo tisti, ki so najmanj krivi za to: reveži in nerojeni. Neobvladano potrošniško življenje naj plačuje nedolžno še nerojeno bitje. V svoji potrošniški mrzlici žrtvuje človeštvu nedolžna človeška bitja. Da bi pa ta rod še sebe povrh opravičil pred lastno vestjo, skuša razviti in razglašati nauk, po katerem splav naj ne bi bil moralno slabo dejanje.

K takemu razmišljanju človeka spodbuja osebni in družbeni liberalizem, ki pa redno podcenjuje moralne norme ali pa jih po svoje razlaga. Za ameriške zastopnike na tej konferenci torej ni nič hudega, če bi morala umirati nedolžna nerojena človeška bitja in če bi se matere morale spreminjati v morilke zato, da se bodo državljani v razvitih in bogatih deželah še naprej nasičevali ob bogato in preveč obloženih mizah.

Kakšno rešitev pa ponuja Cerkev?

Na konferenci o demografski problematiki je želela sodelovati tudi Cerkev. K osnutku končnega besedila je tudi Cerkev podala svoja stališča in svojo kritiko ne glede na to, če bo z nekaterimi udeleženci prišla v spor.

Papež Janez Pavel II. je že spomladi glavni tajnici mednarodne konference izročil obširno poročilo, v katerem opozarja na nekatere pomankljivosti in nedoslednosti osnutka in razgrinja poglede Cerkve na zapleteno demografsko problematiko. Cerkev se zaveda tehtnosti in zapletenosti demografske problematike, vendar je ne želi in tudi ne more reševati v duhu individualističnih in liberalističnih pogledov. Papeško poročilo opozarja konferenco, da je ob vsem tem vendar treba uveljavljati moralna načela. Cerkev je prepričana, da je prihodnost človeštva odvisna od moralne preнове, od tega, ali bodo sedanji voditelji človeštva v reševanje gospodarskih, političnih, demografskih, kulturnih, osebnih in družbenih dosledno vključevali moralne resnice, ki vsem ljudem zagotavljajo enake pravice in dolžnosti. Odločati se bo treba v skladu s pristnimi

človeškimi vrednotami ne glede na različne kulture, vere in stopnje civilizacije, če hočemo preživeti.

V svojem poročilu opozarja papež najprej na dolžnost, da si vsi narodi in dežele bolj prizadevajo za razvoj. Ta razvoj pa ne more biti samo tehničen in materialen, »razvoj mora biti celosten in naravnan k resnični blaginji človeštva. Pravi razvoj mora pospeševati socialne, kulturne, duhovne in moralne vrednote. Napredek, ki zavira človečnost, ni napredek.«

Drugo vprašanje, na katerega opozarja papež, je družina. Okrnili bi vsebino družine, če bi jo obravnavali kot sredstvo za uveljavljanje »seksualnih in reproduktivnih pravic«. Cerkevno vodstvo ne more razumeti, da bi družina na tej konferenci utegnila postati tako razvrednotena. Namesto družine ne more nihče odločati, ne država ne mednarodna oblast. Ona ostaja edini subjekt, ki se lahko in mora odločati o številu otrok, vendar zmeraj odgovorno pred Bogom, seboj, družbo in narodom. Papež se ne strinja z duhom osnutka, kjer je družina pojmovana kot preživela ustanova, s katero bi lahko manipulirala država ali katera druga družbena struktura. Tako podcenjevanje družine vatikanski prispevek odločno odklanja in poudarja, da bi prav ta konferenca morala biti lepa priložnost, da bi izpostavili in zavarovali etične temelje družinskega življenja. Zdi se, da si osnutek sklepnega dokumenta prizadeva za družbo stvari in materialnih dobrin, ne pa za družbo zrelih človeških oseb. Zato si je Cerkev želela, da bi v sklepnem dokumentu bila upoštevana predvsem etična načela družine in družbe. Po nauku Cerkve demografske problematike ni mogoče reševati s ponujanjem umetnih in nemoralnih sredstev za načrtovanje rojstev.

Konferenca v Kairu bi rada kontrolirala in omejevala demografski razvoj, vendar pa nima dovolj posluha za tiste načine in možnosti, ki so v skladu z moralnimi načeli.

Eno od načel cerkvenega nauka je spoštovanje vsakega človeka ne glede na kraj in versko ali politično pripadnost. Pri oblikovanju gospodarstva in načrtovanju zdrave demografske politike je treba upoštevati tako osebne kakor družbene moralne vrednote. Nikakor ni prav če gospodarske dejavnosti zadovoljujejo samo nekatere potrebe in nekatere sloje ljudi. Pospeševati je treba celoten razvoj, zato ne sme biti nobenih bistvenih razlik med posameznimi državami ali pokrajinami ene države. Gospodarski načrtovalci si morajo prizadevati za zmanjšanje razlike med mestom in deželo. Slabo spričevalo za neko državo je, če vodi takšno gospodarsko politiko, da se mesta pretirano razvijajo, podeželje pa ostaja v revščini. Načelo enakosti pravic vseh ljudi tak razvoj zavrača. Ob razvoju gospodarstva je treba nujno upoštevati pravo lestvico vrednot in v skladu z njo prinašati odločitve, ki bodo v prid vsem ljudem.

K reševanju demografske problematike je želela prispevati svoj delež Papeška akademija znanosti, ki je v svoji izjavi poudarila, da je treba z načrtovanjem družine odgovorno upočasniti rast števila prebivalstva, vendar ne z metodami, kakršna je med drugim splav. Cerkev vztraja pri svetosti življenja. Ob nujnem zmanjšanju rojstev je treba ohranjanje moralna načela, ki varujejo človeško življenje kot temeljno vrednoto.

Clankar v Slovenju (29. julij 1994) »ugotavlja«, da se Cerkev glede načrtovanja rojstev le spreminja. Preseneča ga papeževa trditev, da ni nujno imeti mnogo otrok. Poznavalce cerkvenega nauka pa pravzaprav preseneča avtorjeva »ugotovitev«, da se v Cerkvi nekaj premika. Od koncila naprej se v teologiji in v vseh cerkvenih dokumentih v zvezi s tem stalno poudarja, da sta zakonca odgovorna za število otrok. Jasno pa je, da se zakonci v iskanju odločitve za morebitno

rojstvo otroka (ali ne), ne smeta dati voditi egoizmu, ampak jih pri tem morata voditi plemenitost in modrost, ki ocenjuje možnosti za razvoj otroka in na drugi strani potrebe naroda.

Ob tem razmišljanju pa ne kaže odmisлити ženskega vprašanja znotraj družine. Cerkev opozarja, da je kljub emancipiranosti prav v našem času ženska zelo diskriminirana. Ne gre pozabiti, da je materinstvo za žensko nekaj izjemno dragocenega, kar pa ne smemo razlagati samo kot dolžnost, da moškemu postane predmet in za otroka sredstvo. Žena se mora znotraj družinskega načrtovanja rojstev uveljavljati kot enakovreden subjekt in kot tako jo ne sme nobena demografska politika uporabiti kot žrtev.

In vendar obstaja upanje

Iz osnutka dokončnega besedila za mednarodno konferenco izžareva preveč porabniška, liberalistična in individualistična miselnost ameriške družbe. Le-ta se najteže podreja zahtevam sodobne ekologije, ki pa prav tako zahteva spremembo človeškega srca.

Znani ameriški psiholog E. Fromm je zapisal: »Prvič v zgodovini je fizično preživetje človeštva odvisno od radikalne spremembe njegovega srca, od tega, ali bo dal prednost etiki pred tehniko, duhu pred materijo, živemu pred mrtvim, več biti pred več imeti«. Tako mnenje, ki ga mnogi misleci današnjega časa potrjujejo, je povsem v nasprotju z idejami ameriških zastopnikov na konferenci. Ne verjamemo, da resni razpravljalci ne bi bili istega mnenja, kot ga je zapisal Fromm. Hvala Bogu, da je danes zmeraj več ljudi, ki bolj stavijo na moralo kot na denar. V potrditev našega mnenja naj navedem trditev italijanskega ekonomista A. Ferruci-ja, ki je v svoji knjigi Sever – Jug, kaj storiti? zapisal, da v zadnjem času tudi v razvitih deželah ljudje ne najdejo smisla samo v imeti in kupiti, ampak spoznavajo, da se človek v polnosti uresniči, če uveljavlja kulturo dejanja, ki pa je že po naravi navzoča v družini.

In katero pot naj ubira naša družina?

Tudi človek Pomurja mora reševati demografsko problematiko. Mnoge naše družine mislijo, da so že rešile demografske probleme, ob tem pa pozabljajo, da so nastali novi. Naši starši (matere in očetje) so že nasledili socialistični in liberalistični propagandi. Mnogi so se odselili iz svojih domov ne zato, ker so morali poskrbeti za preživetje, ampak zato, ker so verjeli ideološki in politični propagandi: vse v mesto in industrijo. Načelo svobodnjaškega načrtovanja družine tudi za ceno številnih splavov v naši pokrajini je bilo vse prevečkrat uveljavljano. Zakonci so dajali prednost tehniki pred etiko, materiji pred duhom, mrtvemu pred živim. Mnoge nosilke življenja so se raje odločale za smrt kakor za življenje. Kljub krščanski vzgoji so mnogi možje in žene, medicinski in socialni delavci teptali moralna načela zato, da bi »rešili« družinsko stisko. Ugotavljamo, da so se za nizkotno ceno, prehitro in nepremišljeno sprijaznili s civilizacijo smrti in navdušili za logiko prejemanja. Tudi naš človek je uveljavljal model prejemanja in nakupovanja ter se ogrel na vzorec čimvečje porabe. Človek ob Muri je torej že preizkusil teorije, ki jih zapadni svet ponuja kot rešitev sedanje demografske problematike.

In posledice takih teorij že čutimo na lastni koži. Zaradi take miselnosti se naši domovi praznijo, vasi izumirajo in prebivalstvo na deželi se usodno in zaskrbljujoče redči. Dežela ob Muri, ki je v družinskem življenju teptala moralna načela, danes

ne zagotavlja lepe prihodnosti in ne vliva upanja. Njena zelenina se spreminja v sivino in rjavino.

Človek ob Muri, ali si res obupal nad svojo prihodnostjo, da se ne moreš bolj navdušeno odločati za življenje? Ne, nisi upravičen v svojem malodušju. V tebi je še dovolj duhovne in moralne moči, da se tvoje srce (lahko) spremeni in zaživi ter odpre za življenje. Vse možnosti imaš, da se tvoj dom (lahko) spremeni v prostor veselja in razposajenosti otrok, saj je večji in bogatejši. Tvoji številni prenovljeni domovi lahko ponudijo odlične pogoje za skupno življenje starih in mladih (in sedanjih). Pomni, človek, da bo tvoja pokrajina ob Muri (Pomurje) lahko zaživela in se ohranila samo, če bo tvoje srce gojilo plemenitost, moralno odgovornost in nesebično ljubezen. Mož in žena iz Pomurja, samo od vajine srčne kulture in velikodušnosti je odvisno, ali se bo naša pokrajina v prihodnosti spremenila iz dežele optimizma in razgibanega in trdoživega življenja v deželo izumiranja in zgolj lepih domotožnih spominov.

Irena Šavel

Prenova stalne razstave v soboškem pokrajinskem muzeju

Razstavni in upravni prostori, delavnice in depoji Pokrajinskega muzeja so v delu gradu sredi parka v Soboti. Današnji двореc je naslednik srednjeveškega castella in Belmura. Pozidali so ga v 16. stoletju tedanji lastniki murskosoboškega ozemlja, grofje Széchy. Dvorec je zasnovan v obliki pravilnega renesančnega kastela. Stirje enako visoki stanovanjski trakti obdajajo pravokotno notranje dvorišče, na vogalih pa nastopajo poudarjeni štirioglati stolpi pravokotnega tlorisa, ki s svojo višino ne presegajo višine traktov. K zasnovi se na zahodni strani prislanja baročna tristrano sklenjena kapela. V prvi polovici 18. stoletja so novi lastniki Szapáryji dvorec s posegi na fasadah in v notranjščini polepšali. Fasade so na novo členili, dvorec je dobil nova portala na vzhodnem in severnem traktu, v notranjščini pa so preoblikovali predvsem svečano dvorano in kapelo. Zadnji lastnik, grof Géza Szapáry, je dvorec na javni dražbi leta 1934 prodal soboški občini, že pred tem pa razprodal grajske premičnine.

Osnova za ustanovitev muzeja ima svoje korenine prav gotovo v Prekmurskem muzejskem društvu, ustanovljenem 1935. leta v Soboti. Clani društva so poleg spodbujanja k ohranjanju kulturne dediščine v največji meri zbirali narodopisne predmete. Med vojno so madžarske oblasti hotele društveno zbirko prenesti v Sombotel, vendar se to po zaslugi domačinov ni zgodilo. Ostala je v Soboti in sicer v učilnici ljudske šole. Po vojni je bilo zbrano gradivo shranjeno v prostorih nekdanje luteranske šole. Na pobudo Sveta za prosveto in kulturo je Okrajni ljudski odbor v Soboti leta 1955 ustanovil muzej za pokrajinske potrebe. Istega leta je bila nastavljena tudi prva strokovna moč, muzej pa je dobil prostore za svoje delovanje v prvem nadstropju soboškega gradu in sicer tri sobe ter baročno poslikan salon. Kot je razvidno iz poročila¹, so bili prostori v gradu razdejeni – brez oken, vrat, parketa itd. Prostorsko se je muzej najbolj razširil v letih 1967 do 1973². Stalna muzejska razstava in upravni prostori so bili v vzhodnem, severnem in zahodnem traktu prvega nadstropja, delavnice in depoji pa v pritličju gradu. Ostale prostore v gradu so zasedali: knjižnica, ZKO, Gozdno gospodarstvo, Zveza slepih, Higijenska postaja in zasebna stanovanja. Leta 1987 se je iz gradu

izselilo Gozdno gospodarstvo, še prej pa so se sprostila zasebna stanovanja, prostori Higijenske postaje in Zveze slepih. Del teh prostorov je dobil muzej za depoje, del pa je bil namenjen za upravo Kulturnega centra. Muzeju pa se je ponudila priložnost, da poveča svoje prostore z izselitvijo Gozdnega gospodarstva, ki je zasedalo prostore v zahodnem traktu 2. nadstropja.³ Hkrati pa so muzejski delavci dobili priložnost, da dokončno prenovijo muzejsko razstavo, ki je bila po vsebini zastarela in neprimerna. Muzejski delavci so takrat prvič predstavili razvojni načrt muzeja.⁴ Prenova v muzeju se je pričela z letom 1990, ko so v 2. nadstropju preuredili prostore za muzejske kustose (ki so bili v 1. nadstropju in razvijali stalno razstavo) in razstavišča za stalno galerijsko razstavo in občasne lastne in gostujoče muzejske razstave. Leta 1992 so se v pritličju in v kletnih prostorih uredile muzejske konservatorske delavnice, postopno pa se urejajo tudi depoji za shranjevanje muzealij v 2. nadstropju. Prostor, namenjeni stalni muzejski razstavi, se prav tako v zadnjih dveh letih postopno urejajo (obnova elektroinštalacij, saniranje parketa, pleskanje, zamenjava oken).

V letu 1995 bo naš muzej praznoval 40 let obstoja. V tem času se je število osebja povečalo. Poleg redne muzejske dejavnosti opravlja tudi raziskovanja, uspešno se povezuje s šolami, pripravlja lastne občasne in gostujoče razstave iz domovine in tujine, pripravlja strokovna srečanja in simpozije, se ukvarja z založniško dejavnostjo (Zbornik soboškega muzeja) in objavljanjem muzejskega gradiva v domačih in tujih strokovnih publikacijah. Ni naključje, da muzejski delavci želimo za muzejski jubilej preurediti stalno razstavo v zgodovinsko razstavo, ki bo temeljila na sodobnih dognanjih muzeologije in muzejskih strok in bo zaobjemala vsa važna področja človeške dejavnosti v določenem času. Razstava bo prikazovala razvoj pokrajine ob Muri s strukturalnega in antropološkega vidika, v katerem bomo našli vse bistvene označevalce zgodovinskega, socialnega, nacionalnega, umetnostnega, kulturnega, skratka celovitega antropološkega pogleda na preteklost ljudi in pokrajine. Značilno za našo stalno razstavo je bilo, da so se ves čas razvoja muzeja zanemarjala in odrivala cela obdobja naše preteklosti, ki bi jih lahko demonstrirali z vrsto odličnih spomenikov, pa najsi gre za arheološke, zgodovinske, politične, socialne, etnografske, umetnostnozgodovinske in še kakšne. Prav tako pa ne smemo pozabiti in na razstavi poudariti, da je ta pokrajina na robu nacionalnega slovenskega prostora, da je to narodnostno mešano ozemlje, kjer se prepleta tudi več religij. Te prav gotovo pomembne stvari so se prav tako pri stari postavitvi popolnoma zanemarile in odrivale na rob.

Stalno muzejsko razstavo bomo postavljali postopno, tako v letu 1995 načrtujemo postavitev I. faze, ki bo postavljena v prvem nadstropju soboškega gradu. Zajela bo zgodovinska obdobja od prazgodovine do bitke pri Mohaču leta 1526 in bo povezovala temeljne dogodke v svetu z dogajanjem v pokrajini ob Muri. Opredeljeni bodo glavni dogodki, ki so odločilno vplivali na razvoj tega področja. Prav tako bodo opredeljene konkretne stopnje gospodarskega in družbenega razvoja posameznih skupnosti v določenem zgodovinskem obdobju in z njimi povezan način življenja. Oblika predavitve bo temeljila na opredeljeni vsebini ter muzealijah, ki jih hrani muzej. Vodilna misel pri postavitvi pa bo, da mora biti to živa in pisana razstava, kjer se bo obiskovalec srečal s preteklim življenjem, za katerim se bo nizala točna in razumljiva dokumentacija o vseh znanih dejstvih s pomočjo fotografij, kopij ali originalov ter celo rekonstrukcij.

Arheološki del razstave bo temeljil na znanstvenih dosežkih in bo zaobjemal vsa važna področja človeške dejavnosti v določenem času. Iz razstave mora izhajati duh nekega časa od gospodarskega razvoja, prometnih povezav, umetnosti do

religije. Poudarjene pa bodo vsekakor tiste aktivnosti, ki so dale tej pokrajini pečat izvirnosti in enkratnosti in pa seveda tiste, ki smo jih lahko z dolgotrajnim raziskovalnim delom izluščili iz anonimnosti in so za našo pokrajino dragocen vir za poznavanje preteklosti. Tako bo prazgodovinsko obdobje poudarjala zelo gosta poselitev naše pokrajine z naselbinami, njihovo lego, urbanizacijo in arhitekturo. Čas rimske zasedbe naših krajev pa bodo poudarjala gomilna grobišča kot značilni element tega časa v naših krajih. V zgodnjem srednjem veku zaznamuje to pokrajino bližina prestolnice kneza Pribine in Koclja, ter vpliv belobrdске kulturne skupine. Čas visokega srednjega veka bo poudarjal prikaz madžarskega mejnega obrambnega pasu s položajem strelcev od 11. do 13. stoletja. Sledilo bo obdobje do priključitve prekmurskega prostora v madžarsko civilno in cerkveno upravo, oblikovanje zemljiških posesti, nato čas v prvo slogovno obdobje, to je romanika, sledil bo prehod v 14. stoletje, kar je slogovno čas gotike in čas pozne gotike do izteka 15. stoletja.

Načrt izvedbe bo temeljil na osnovni muzejski opremi, na rekonstrukcijah (antična gomila, Slovanka z avtentičnim nakitom in nošo, obrambni zid, metalurška peč), originalnih restavriranih in konserviranih muzealijah, odlitkih oziroma kopijah (domanjševski portal, sklepnik iz starega soboškega prezbiterija, konzolna maska iz Martjanec in zakramentalna niša od Grada), fotopovečavah, risbah, zemljevidih, legendah, videoposnetkih, diapozitivih, avdiovizuelnih efekti in multimedijskih stebrov z računalniki.

Razen vsebinskega scenarija pa bo zamisel opredeljevala tudi pojem trga (market) in trženja, vzdušje in razpoloženje v muzeju, informacije in znanje, kajti zavedamo se, da bo muzej z novo muzejsko preobleko moral biti naravnan na trg in odprt navzven kot živa in prijazna ustanova. Pojem »public relation« bo opredeljeval, v kakšni obliki in kako se bomo vključevali v propagando muzeja in kakšna bo oblika sodelovanja z mediji. Prav tako bodo izdelani vsi vidiki stikov z javnostjo. Naravnost odprtosti muzeja navzven bodo dopolnjevale različne oblike muzejskega dela, da bomo lahko zadovoljili želje in potrebe, ki jih muzejska publika pričakuje in želi od muzeja. To bodo poleg ponudbe stalne muzejske razstave tudi občasne lastne in gostujoče razstave iz domačih in tujih bližnjih muzejev, razna predavanja, delavnice, tabori kot oblika vključevanja v raziskovalno delo, organizacije znanstvenih simpozijev, raznih poljudnoznanstvenih predavanj, predstavitev, salonski večeri, za javnost odprta muzejska strokovna knjižnica, trgovina s propagandnim gradivom, strokovnimi knjigami, razglednicami, posterji, odlitki originalnih predmetov itd.

Vsi zaposleni v muzeju, in ne samo obiskovalci, si želimo torej muzej, ki naj bi bil sodoben in privlačen, z razstavo, ki bo ponazarjala svojevrstno zgodovinsko pot, ki jo je doživljala pokrajina ob Muri in ki je dala temu kosu slovenske zemlje pečat izvirnosti in zanimivosti.

¹ V. Koren, Pokrajinski muzej za Pomurje. Spomeniško Pomurje 1956, 57–60.

² V. Koren, Pokrajinski muzej v Murski Soboti v letih 1967–1974. ČZN 1, 1976, 179–189.

³ I. Šavel, Sodobna stalna razstava v vzgojni in kulturni vlogi muzeja. Kulturni odsevi 1987, 3.

⁴ Koncept nove razporeditve razstavnih in delovnih prostorov v Pokrajinskem muzeju, 1987 (tipkopis).

Rokopisno bogastvo soboške knjižnice

V lanskih Stopinjah smo prikazali **knjižno** bogastvo soboške Pokrajinske in študijske knjižnice, v letošnjih pa bomo skušali opozoriti na nekaj najpomembnejšega **rokopisnega gradiva**, ki ga hrani ta naša pomembna regijska ustanova. Poleg knjig in drugega knjižničnega gradiva (revije, časniki, kartografsko, notno, dokumentacijsko in drugo gradivo) so namreč tudi rokopisi izredno pomemben sestavni del fonda vsake večje knjižnice, saj predstavljajo zelo dragocen vir za proučevanje, študij in raziskovanje zgodovine (literarne zgodovine itd.) nekega naroda, pokrajine, kraja... Kljub temu, da je današnja soboška knjižnica sorazmerno mlada, saj je bila ustanovljena leta 1946, Študijska knjižnica Murska Sobota pa šele leta 1955, hrani bogato rokopisno gradivo. Po izvoru bi ga lahko razdelili na domače, pokrajinsko oziroma prekmursko, na osrednjeslovensko in na tuje, po jeziku pa na tisto, ki je pisano v prekmurskem narečju, v slovenskem knjižnem jeziku dobe, v kateri je nastajalo, in v tujih jeziki (latinščina, madžarščina, nemščina idr.).

Največ je seveda prvega in nanj smo v ustanovi tudi najbolj ponosni, ponosni predvsem na najstarejše rokopisno gradivo. Med le-tem zavzema eno od prvih mest vizitacijska listina iz leta 1627, ki je nastala ob pregledu slovenskih protestantskih župnij na posesti Széchyjev in Batthiányjev v Prekmurju, obsega pa 10 listov, popisanih v madžarskem in deloma v latinskem jeziku. V razvidu je sicer še več vizitacijskih listin (zapisnikov ob pregledu kake cerkvene ustanove oziroma župnije po določbah cerkvenega prava) za našo pokrajino iz raznih obdobj (npr. iz let 1698, 1713/14, 1753, 1777, 1810), ki pa so shranjene v drugih ustanovah, največ na tujem.

Med rokopisne dragocenosti soboške knjižnice sodijo tudi prekmurske pesmarice iz 18. in 19. stoletja, ki jih je okrog petnajst. Omembe vredne so naslednje: **Peszem od sztare babé**, ki ni v celoti ohranjena, zato je naslov zanjo vzet po pesmi, s katero se začinja; poleg prve prinaša še 27 posvetnih pesmi in začetek naslednje, nove, potem **Vszakojacske szveczke pesmi II**, ki vsebuje 29 posvetnih pesmi, od katerih je prvih 14 prekmurskih in so zapisane v madžarskem črkopisu, ostale pa so večidel osrednjeslovenske in pisane v gajici, pesmarica, ki prinaša **prepise raznih pesmi** (slovenskih, madžarskih, nemških), med katerimi je največ napitnic, in **rokopisna pesmarica** iz konca 18. stoletja, ki je sicer zelo obsežna, čeprav ji manjka prvih 20 strani, prinaša pa cerkvene pesmi, pisane v madžarskem črkopisu. Med rokopisnimi pesmaricami je potrebno omeniti vsaj še **dve Borovnjakovi**.¹ Prva prinaša nabožne pesmi (nekaj jih je tudi posvetnih) in Borovnjakov lastnoročni podpis, a je ni moč točno datirati; je obsežna, saj šteje 90 listov (med njimi je 16 praznih). Druga je še obsežnejša, prav tako kot prva nosi ime »Borovnjak« in letnico 1850, prinaša pa na 146 straneh največ v madžarščini zapisanih pesmi (nekaj jih je tudi slovenskih oziroma prekmurskih).

Zanimiva v našem fondu sta tudi dva rokopisa dveh prekmurskih evangeličanskih duhovnikov. Prvi je izpod peresa Janoša Kardoša,² nosi pa naslov **Evangeliumszke vere ino czérkvi obszinszki prigodi**. Sestavljen je iz 6 snopičev z nad 180 stranmi, prinaša pa poleg Predgovora in Návoda dva dela: Prigodi vere pred popravkom czérkvi in Prigodi popravlne czérkvi ali protestantismusa. Drugi rokopis pa je pridiga Aleksandra Terplana,³ ki ima naslov »**Na riszalszko nedelo za odvecsere 1854**« in jo je avtor povedal svojim vernikom tega leta na cerkveni praznik

binkošti. Šteje kar 32 strani. Knjižnica hrani še nekaj krajših Terplanovih rokopisnih pridig, a tudi pridige nekaterih drugih duhovnikov.

Izmed starejših naših rokopisov je potrebno navesti vsaj še naslednje: **cerkveno kroniko**, ki zajema dogodke neke naše župnije od leta 1694 do 1860, pisana je v nemškem jeziku, a še neobdelana, nedatiran **molitvenik** z molitvami v različne namene, **urbar soboškega grofa Petra Szapáryja** za leto 1783,⁴ **cesarske uradne listine** avstroogrške monarhije, med njimi npr. dopisa Jožefa II. in Leopolda II., nepaginiran **rokopis zapiskov predavanja iz teologije** v nemščini (Jena 1787), **Bakoševo beležnico** iz leta 1768,⁵ v kateri so zapisana krajša predavanja in vaje, in več v **latinščini pisanih tekstov**, ki pa so večinoma še neraziskani.

Naš prikaz rokopisnih dragocenosti, ki so last soboške knjižnice, pa bi bil pomanjkljiv, če se ne bi nakratko ustavili še pri tistih mlajšega datuma. Le-teh ima knjižnica veliko, a vredni omembe so le nekateri, to je takí, ki izvirajo izpod peres priznanih slovenskih piscev, npr. Ivana Cankarja, Josipa Murna, Otona Župančiča, Gustava Strniše in Ivana Potrča, ter pomembnejših prekmurskih (pomurskih) ustvarjalcev, npr. dr. Avgusta Pavla, Cvetka Golarja, Miška Kranjca, dr. Bratka Krefta in še nekaterih mlajših.

Od predstavnikov slovenske moderne (med njimi manjka samo Kette) knjižnica hrani **14 pesmi v rokopisu** (večina verjetno v prepisih), ki jih je dobila iz zapuščine Cvetka Golarja, in sicer dve Cankarjevi (**Večerni koncert** in **Zjutraj v parku** – pod skupnim naslovom *Moji ljubici Ani*), devet Murnovih (**Ujetnik**, **Knez**, **Zdravstvuj**, **Urok**, **Na nebu**, **Semenišnik mlad s kitaro poje**, **Poj, le poj mi dolgo pesem**, **Kdo bila je mati tvoja** in **Trenutek**)⁶ in tri Župančičeve (**Beli dan na okno trka**, **Nebo** in **Bratje moji**). Poleg tega hranimo še **Župančičevo pismo**, ki ga je pesnik pisal svojemu prijatelju in sopotniku moderne Golarju 16. januarja 1910. leta iz Bregencea.

Marljivost in vztrajnost pa vejeta iz drobne rokopisne pesniške zbirke sicer manj znanega slovenskega pesnika in pisatelja Gustava Strniše. Zbirka nosi naslov **Dih prirode**, izšla pa naj bi v času med drugo svetovno vojno (leto izida ni navedeno) v kar 200 izvodih (naš ima številko 136). Prinaša ljubezenske motive in motive iz narave, zanimive v njej pa so tudi ilustracije, ki jih je vanjo prispeval avtorjev sin Gregor Strniša, sodobni slovenski pesnik in dramatik (umrl 1987).

Že prej smo omenjali, da je vse rokopisno gradivo predstavnikov slovenske moderne prišlo v knjižnico iz zapuščine Cvetka Golarja, v njej pa so bili tudi trije njegovi rokopisi – nekaj **začetek Golarjeve avtobiografije** in dve pesmi (**Bela tišina** in neka **priložnostna**, ki pa je brez naslova).

Izmed predstavnikov socialnega realizma v slovenski književnosti pa so s svojimi rokopisi v soboški knjižnici zastopani: Ivan Potrč s spisom **Tesnoba**, Bratko Kreft s fragmentom **Nemoč**, to je odlomkom iz njegovega romana **Človek mrtvaških lobanj**, Ferdo Godina z rokopisom romana **Človek živi in umira** in Miško Kranjec s precej rokopisi, med katerimi sta najboljšežnejša dva – povesti **V življenje** in **Magdalena**.

Največ rokopisnega gradiva pa je v knjižnico prišlo, skupaj z drugim – tiskanim – gradivom, po smrti dveh pomembnih prekmurskih osebnosti – Jožefa Klekla st.⁷ in dr. Avgusta Pavla,⁸ pri čemer je potrebno poudariti, da so v teh zapuščinah tako njuni rokopisi, kot tisti, ki sta jih posedovala. Prvi nam je zapustil **precej svojih rokopisov** (in **tipkopisov**), nekaj **korespondence** in svoj **odgovor madžarskim oblastem**, ko so ga 1941 obsodile izdaje, Pavel pa prav tako veliko svojih in tujih pisem, precej študij in zapiskov v več snopičih, originalne zapiske iz porabskih vasi, v madžarščini pisano **razpravo o glasovju cankovskega narečja** in drugo.

To bi bil naš skopi in nepopolni pregled rokopisov Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti. V njem smo se omejili le na omembo nekaterih najpomembnejših primerkov, sploh pa zanemarili tiste novejšega datum, čeprav tudi le-ti, ki so nam jih darovali npr. dr. Anton Vratuša, dr. Vanek Šiftar, dr. Vilko Novak, dr. Jožef Varga, Karolina Kolmaničeva, Milan Vincetič in mnogi drugi, pomenijo pravo bogastvo za našo ustanovo in za celotno pokrajino. Vsega pomembnega in vrednega rokopisnega gradiva v tako kratkem zapisu, ki ga dovoljuje objava v Stopinjah, enostavno ni bilo mogoče naštet, kaj šele podrobneje predstaviti. A že iz prikazanega se da sklepati, da ga je mnogo, da je po svojem izvoru iz različnih obdobj in zato tudi raznoliko. V knjižnici je dobro varovano (čeprav tudi na razpolago za proučevanje), zato je želeli, da bi vsi pišoč in ustvarjalni Prekmurci svoje rokopisno (in tipkopisno) gradivo odstopali njej. Tako bi se njena rokopisna zbirak še naprej bogatila, mlajše, prihajajoče generacije iz naše pokrajine pa bi imele še večjo možnost spoznavati kulturna in znanstvena prizadevanja svojih prednikov in sodobnikov.

¹ **Jožef Borovnjak** (r. 1826 v Ivanovcih, u. 1909 na Cankovi) je bil katoliški duhovnik, ki je priredil za tisk precej knjig, širil med ljudmi knjige iz osrednjeslovenskih dežel ter navezoval stike z vidnimi slovenskimi izobraženci.

² **Janoš Kardoš** (r. 1801 v Noršincih, u. 1875 na Hodošu) je bil evangeličanski duhovnik, prevajalec in prireditelj mnogih prekmurskih knjig, predvsem tudi učbenikov, ki so imeli vzgojni in narodnostni pomen.

³ **Aleksander Terplan** (r. 1816 v Ivanovcih, u. 1858 v Puconcih) – pastor, ki je jezikovno popravljaj in prirejal kasnejše izdaje *Nouvoga zakona Števana Kúzmíča* in jim dodal svoj prevod Psalmov.

⁴ Urbarji so bili neke vrste zemljiške knjige, v katere so zapisovali donose posameznih zemljišč in dajatve podložnikov fevdalnim gospodom.

⁵ **Mihael Bakoš** (r. okrog l. 1742 v Salovcih, u. 1803 v Šurdu na Madžarskem) je bil evangeličanski duhovnik, avtor knjige *Nouvi Građuvál* (prva tiskana evang. pesmarica, izšla v Sopronu 1789).

⁶ *Murnovi pesmi Semenišnik mlad s kitaro poje in Poj, le poj mi dolgo pesem dobita kasneje naslova Romanca in Romarska* (gl. Murnovo ZD I, Ljubljana 1954), str. 18 in 27 ter opombe k tema pesmima na str. 395–396 in 399).

⁷ **Jožef Klekl** st. (r. 1874 na Krajni, u. 1948 v M. Soboti) je bil v prvi polovici tega stoletja osrednja osebnost med prekmurskimi katoliškimi duhovniki, urednik in izdajatelj *Marijinega lista*, *Novin in Kalendarja*, pisec v te publikacije, pesnik idr.

⁸ **dr. Avgust Pavel** (r. 1886 na Cankovi, u. 1946 v Sombotelu na Madžarskem) je bil prvi pravi znanstvenik iz naše pokrajine, ki pa je deloval na Madžarskem; bil tudi pesnik, prevajalec in sploh odličen posredovalec med dvema kulturama – slovensko in madžarsko.

Štefan Skledar

Kupinárji iz Rénkovec

Kupinárstvo se je v Prekmurju začelo že v prejšnjem stoletju. Že leta 1885 so prišli v naše kraje kupinarji iz Soprona na Madžarskem in kupovali jajca ter perutnino. V prvih letih tega stoletja so se v Renkovcih pojavili prvi domači »pütarji« (püta = brenta), ki so peš hodili od vasi do vasi s pütami na rami, v katere so dajali kupljeno blago. Za časa avstro-ogrske monarhije so kupovali in blago naravnost vozili na Dunaj in v Budimpešto. Prekmurje je spadalo pod ogrski del monarhije in je bilo z Budimpešto povezano z železniško progo, saj je bila le-ta speljana vse do Lentija in od Sobote v Sombotel. Kot smo že omenili, so prihajali prvi kupinarji z Madžarskega, postopno pa so s tem trgovanjem začeli tudi domačini. Ljudje so bili v Prekmurju takrat v glavnem nepismeni. Za začetek je bil potreben določen denar, saj kupinár ni mogel postati kdorkoli. Za opravljanje te panoge je moral imeti namreč svoj voz in vsaj enega konja. Vsakdo

pa je lahko postal pütar, ki je potreboval le preprost lesen zaboj in kanček dobre volje, če vemo, da so ti pütarji dnevno prehodili po več deset kilometrov. Tako ugotavljamo, da so bili kupinarji mali kmetje s po 3 do 4 orale zemlje, ki so poleg goveje živine v hlevu redili tudi kakšnega konja, kar je v tedanjih razmerah že predstavljalo ugodnejše pogoje za življenje. Čeravno ti prvi kupinarji niso imeli naslednikov v lastni hiši, so h kupinarstvu množično pristopali ostali vaščani. V Renkovcih je bil glavni kupinar Martin Koren, ki je imel svoj voz. Zanj je nabiralo 20 do 25 »trougarov«, t.j. nosačev. Pred prvo svetovno vojno je bilo kupinarstvo svobodna trgovina, ki je oblasti niso preganjale.

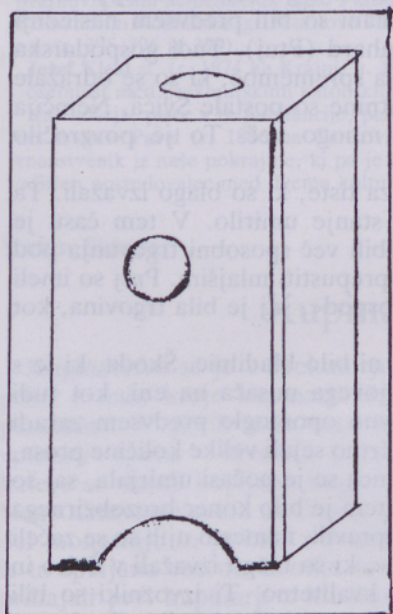
Ta trgovina je potekala tudi med prvo vojno, vendar v manjšem obsegu. Razširjenost kupinarstva je zopet narasla po prvi svetovni vojni, ko je nastalo veliko pomanjkanje in revščina, zato so gospodinje skrbno zbirale jajca in perutnino, da so lahko zaslužile kak dinar. Včasih so tudi možje skrivoma sami prinašali jajca h kupinarju domov, da so si lahko kupili tobak, saj so bile cigarete takrat pravo razkošje. Kupinarstvo se je v tem času razmahnilo najprej v Renkovcih, kasneje pa tudi v ostalih krajih: v Gomilicah, Odrancih, Gančanih, Veliki Polani, Gaberju, Genterovcih, Dobrovniku, Strehovcih, Ivancih. To pa ni bila posebnost le naštetih krajev v spodnjem delu Prekmurja, ampak tudi na Goričkem: v Fokovcih, Vučji Gomili, Čikečki vesi, v Selu, Rankovcih. Zaradi nastanka nove državne meje, se je v kupinarstvu marsikaj spremenilo, saj direktne trgovine ni bilo več in večja mesta, npr. Gradec, Dunaj in Budimpešta, niso bila več tržišče za Prekmurje. Število kupinarjev je naraščalo, konkurenca med njimi je bila zelo močna. Po drugi strani pa je zaradi posledic vojne bilo kupinarskega blaga na pretek. Stari kupinarji velikokrat niso uspeli zadržati pridobljenih položajev pred takojmenovanimi »friškimi«, to je mladimi kupinarji, ki so venomer dirjali za zaslužkom. Pobudo na področju kupinarske trgovine so sedaj prevzeli Židje, ki so odkupovali blago od kupinarjev. Znani so bili predvsem naslednji Židje: Vajda (Čakovec), Löbel (Čakovec), Reinhard (Ptuj). Tudi gospodarska politika v novoustanovljenih državah je povzročila spremembe, ki so se odražale tudi v kupinarstvu. Glavne uvoznice jajc in perutnine so postale Švica, Nemčija in Avstrija, izvoznikov tega blaga pa je bilo mnogo več. To je povzročilo konkurenco tudi v širšem, meddržavnem merilu.

Posledice so bile hude tako za kupinarja, kot za tiste, ki so blago izvažali. Ta zmešnjava je trajala do leta 1926-27, ko se je stanje umirilo. V tem času je propadla večina kupinarjev. Stari kupinarji niso bili več sposobni trgovanja pod novonastalimi razmerami. Svoje mesto so morali prepustiti mlajšim. Prej so imeli velik vpliv na tržišče in cene ter bili »sam svoj gospod«, saj je bila trgovina, kot že rečeno, direktna.

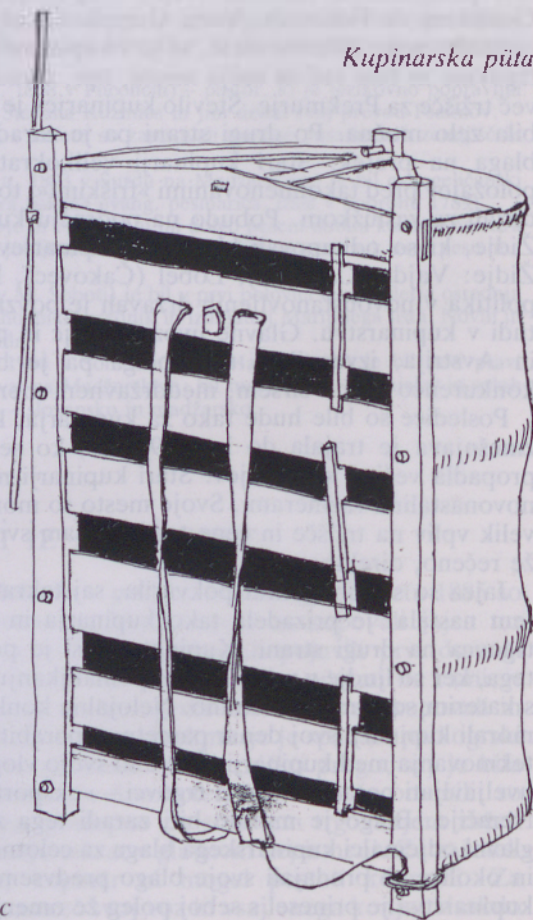
Jajca so se mnogokrat pokvarila, saj takrat še ni bilo hladilnic. Škoda, ki je s tem nastala, je prizadela tako kupinarja in njegovega nosača na eni, kot tudi trgovca na drugi strani. Kupinarstvo si je ponovno opomoglo predvsem zaradi tega, ker so ljudje v vsesplošnem pomanjkanju načrtno sejali velike količine prosa, s katerim so krmili perutnino. Nelojalna konkurenca se je počasi umirjala, saj so morali kupinarji svoj denar pametno uporabiti. S tem je bilo konec brezobzirnega tekmovanja med kupinarji. Židje so svojo vlogo opravili, namesto njih so se začeli uveljavljati posamezni novi trgovci – »eksporterji«, ki so blago izvažali v Švico in Nemčijo. Blago je moralo biti zaradi tega zelo kvalitetno. Ti izvozniki so bili glavni odjemalci kupinarskega blaga za celotno Prekmurje. Kupinarji iz Renkovec in okolice so prodajali svoje blago predvsem trgovcu Abtu iz Maribora. Razvoj kupinarstva je prinesel s seboj poleg že omenjenih sprememb (denimo preobliko-

vanje tržišča, pojav konkurence itd.) tudi premike, ki zadevajo kupinarje same. Iz nosačev – »pūtarjev« so se razvili nakupovalci, ki niso več hodili peš, ampak so se vozili s kolesi. Seveda so bili ti okrog leta 1930 še redki, a razvoj je bil viden. Kupinarstvo sicer ni več prinašalo tako velikega zaslužka kot na začetku, vendar se je z njim še vedno dalo preživljati. Čeravno ugotavljamo, da je bilo kupovanje jajc in perutnine dodatna dejavnost, s katero so se ukvarjali predvsem možje in fantje, pa ne smemo mimo tega, da so se ostali družinski člani – katerih ni bilo malo – v celoti posvečali obdelovanju zemlje. Ne smemo pozabiti, da so v tem času obstajale še velike družine, med njimi celo takšne, ki štejejo tudi po 24 članov, ali, kot nam je povedal eden izmed informatorjev, »na tri sklede«.

Seveda tudi sedaj brez nenehnega prilagajanja ni šlo. Nabiranci so se množili tudi v krajih, kjer jih prej ni bilo, zato so hodili nakupovat tudi v Međimurje in na drugo stran Mure. Marsikateri kupinar iz Renkovec pa se je odselil (tudi poročil) v sosednje kraje ali celo na Hrvaško (na primer družina Magdič, po domače Markovi, ki so odšli v Bjelovar in tam nadaljevali s kupinarstvom). Pet do šest kupinarjev pa je nabiralo na območju Podravine in se vračalo nazaj v Renkovec.

Naprava za ugotavljanje kvalitete jajc

Kupinarska pūta

Je jajce staro ali sveže?

Ženske so se začele ukvarjati s kupinarstvom po prvi svetovni vojni. V svoji in bližnjih vaseh so nabirale jajca, ki so jih dajala v jerbace, perutnino pa v košare. Enkrat ali dvakrat na teden je prišel kupinar z vozom in blago odpeljal. Po času »divjega«, neorganiziranega kupinarstva je nastopilo organizirano kupinarstvo, ki je potekalo po določenem redu. Izvozniki so postavili določeno ceno in po tisti ceni tudi prevzeli blago od kupinarjev ob dogovorjenem času, ki so se ga le-ti morali držati. Kupinarji pa so enako postopali do nabiralcev. Iz Renkovec so šli enkrat ali dvakrat na teden z vozom in vse blago pobrali. Blago je moralo biti sveže in sortirano, kar še najbolj velja za jajca. V letih 1936–37 so kvaliteto jaje natančno merili, in sicer s takoimenovanim »rinkanjem«. Jajca so dajali skozi 41-milimetrski krog. Jajca, manjša od te mere, so šla skozi obroč in so predstavljala drugo kvaliteto, tista, ki niso šla skozi, pa so bila prve kakovosti. Kvaliteto so preverjali tudi sami izvozniki, ki so jajca osvetljevali, in ugotovili, če so sveža. V leseno škatlo, ki je imela dve luknji v velikosti jajca, so postavili petrolejko, ki je jajce osvetlila. Staro jajce se začne sušiti, kar se je s to metodo zelo dobro videlo. Če jajce ni bilo sveže, so odbili pri ceni.

V letih pred drugo svetovno vojno so jajca tudi tehtali. Približno 18 srednje velikih jaje je tehtalo 1 kilogram.

Na začetku druge svetovne vojne se je trgovina prekinila za približno dva tedna, ko je vojska šla mimo. Po kratkem premoru so pobudo zopet prevzeli kupinarji iz Renkovec. Blago so kupovali po Goričkem in v Medimurju in ga vozili v Zalaszentiván, kjer je bila družba »Zalaexport«, katere lastniki so bili Binder, Toplak in Mraz. Ti so imeli svoj tovornjak in so kupinarjem priskrbeli potrdila z

njihovim pečatom, da so jih pokazali žandarjem. Madžari so jim leta 1942 odvzeli tovarnjak in tako se je zopet začelo trgovanje po starem načinu. Perutnine niso dodatno krmili, saj zaradi vojne kakovost ni bila več tako pomembna. Iz Zalaszentivána so pošiljali blago največ v Nemčijo. V letih 1941–43 je število kupinarjev v Renkovcih padalo, ker so morali mnogi od njih v vojsko. 7 do 8 kupinarjev je padlo na fronti. Kasneje pa so bombardirali vlake in trgovanje ni bilo več varno. 1943. leta se je začela obvezna oddaja prašičev, masti, pšenice, žita... Obvezna oddaja se je merila v obliki masti. Kupinarji so začeli ljudem dajati potrdila za oddano perutnino, ki so jim oblasti upoštevale pri oddaji. Gostilničar in mesar Sedonja iz Turnišča je pobiral mast. Tudi iz Madžarske so hodile v Prekmurje »kofe« – branjevke, in kupovale jajca. Jajca so nosile na glavi v posebnih košarah, imenovanih »korblače«. V eno košaro so lahko dale 400–500 jajc. Večkrat so kupile jajca kar v Lendavi, saj so se tam ustavljali kupinarji, ki so blago pripeljali iz Medimurja. Branjevke so jajca prodajale naprej v krajih ob Balatonu, vse do Budimpešte. Kupinarji pa so blago večji del prodajali v Soboto in Lendavo. Prekmurje pa je bilo takrat razmeroma dobro oskrbljeno s perutnino, zato so v Lendavo hodili nakupovat prekupevalci in drugi posamezniki iz notranjosti Madžarske.

Oktober 1944 je nastopila splošna mobilizacija vseh moških od 16. do 60. leta starosti, zato se je kupinarstvo končalo. Nadaljevalo pa se je tihotapstvo, čeprav je bilo blaga zaradi vsesplošnega pomanjkanja hrane tudi v Prekmurju sčasoma vse manj.

Po vojni je oživelo najprej tihotapstvo, pozneje pa tudi kupinarstvo. Tihotapili in preprodajali so moko, mast, kašo, jajca, perutnino... Protivrednost je predstavljala obleka in obutev, saj so bili ljudje dobesedno goli na podežlju, v mestih pa je močno primanjkovalo hrane. Tudi trgovine so bile takorekoč prazne. Preprodajali niso samo kupinarji, ampak tudi drugi ljudje. Tako stanje je trajalo približno eno leto, potem se je ponovno razvila kupinarska trgovina, in so zopet prednjačili kupinarji iz Renkovec. Trgovina je bila direktna – po prekmurskih vaseh so kupovali blago in ga vozili v večja mesta (Ljubljana, Maribor, Tržič, Jesenice, Celje). Perutnino so v zimskem času pošiljali v omenjena mesta z vlakom, in sicer že zaklano. Po vaseh se je pojavilo mnogo novih nabiralcev. Zastopnik podjetja Perutnina s Ptuja v Soboti Koblenzar je v letih 1946–47 tudi sam trgoval s kupinarskih blagom, kar je povzročalo nenehno konkurenco med njim in kupinarji iz Renkovec. Oblast ga je pri tem podpirala, saj je hotela uničiti samostojne kupinarje. Proti koncu leta 1947 so jim blago celo večkrat zaplenili in jim ga plačali po nižji ceni. Tako so bili prisiljeni s kupinarstvom prenehati. Naslednje leto so edino Francu Magdiču dovolili trgovati izključno s podjetjem Gostinstvo iz Ljubljane. Povpraševanje po blagu se je zmanjšalo, zato so morali odpustiti svoje nabiralce. Nekateri so pristopili k Perutnini iz Ptuja, ki je postala izvoznik (najprej jajc, po letu 1954 pa tudi perutnine).

Med 1946–49 je po Prekmurju morila »kurja kuga« – epidemija, ki je v marsikateri vasi pomorila tudi polovico perutnine. Da so se kupinarji sploh lahko ukvarjali z nabiranjem perutnine, je treba pripisati vplivu iz sosednje Hrvaške. Tam oblast ni tako ostro nastopila proti kupinarjem. Čakovsko podjetje Vajda se je prav tako ukvarjalo s kupinarstvom in to blago celo izvažalo. Njihovi nabiralci so pogosto prihajali tudi v Prekmurje. V Beltincih so imeli svojo izpostavo pri bivšem mesarju Prelogu. Njihov uspeh je vzbudil Perutnino Ptuj, da je poleg jajc tudi sama začela izvažati perutnino, saj mesta niso vsega pokupila. Za to novo delo pa so rabili kupinarje, saj brez njih ne bi mogli poslovati. Kupinarji iz

Renkovec so tako zopet dobili delo, ki je bilo dovoljeno vse do leta 1956, ko je moralo dokončno prisilno prenehati zaradi novoustanovljenih zadrug.

Oblast je zavračala kupinarstvo kot poklic zaradi tega, ker so po njihovem mnenju kupinarji s svojimi klici in načinom dela spominjali na berače, kar pa seveda za novo družbo ni bilo sprejemljivo. Naprtili so jim tudi »špekulantstvo«. Kupinarji so s svojim delom reševali težke gnotne probleme, ki so se pojavljali tako na deželi kot v mestu. Bili so najbolj neposredna vez med ponudbo in povpraševanjem, ki spričo popolnoma ohromljenega tržišča in prometnih povezav ni bila mogoča.

Lojze Kozar

Bitka pri Monoštru

Leto 1664 je bilo za naše davne prednike v Prekmurju in Porabju v vsej njihovi zgodovini verjetno najhujše. Turška vojska se je namreč tega leta iz svojega glavnega stana v Veliki Kaniži napotila proti Dunaju, da bi ga zavzela in si odprla vrata proti zahodni Evropi ter jo zavzela. Turške čete so korakale proti Kermedinu (Körmend), drugi del njihovih čet si je izbral smer proti Monoštru (Szentgotthárd). Sporedno s temi so se pomikale krščaanske čete, ki so prešle Muro in od Radgone prodirale proti istemu cilju – Monoštru. Ker vojaki morajo tudi jesti, pa naj bodo turški ali krščanski, so oboji vdirali v vasi in naseljene kraje, odnesli vse, kar je bilo mogoče pojesti, s seboj pa odgnali tudi živino vojakom za prehrano. Prebivalcem teh krajev pa je ostalo samo tisto, kar se jim je posrečilo dobro skriti. Skriti pa so se morali tudi sami, zlasti pred Turki, če so hoteli ohraniti svoje glave. Kaj več pa tako niso mogli, saj so Turki uničili cele vasi in hiše požgali do tal.

Prvi spopadi s krščansko vojsko so bili pri Kermedinu, kjer je del turške vojske skušal priti prek Rabe, da bi se njihove čete po levem bregu Rabe pomaknila proti Monoštru, kjer naj bi prišla krščanski vojski za hrbet. To se Turkom ni posrečilo, kajti pri Kermedinu so bili odbiti in so morali proti Monoštru prodirati po desnem bregu reke Rabe. Sporedno z njimi se je pomikal tudi del krščanske vojske.

Glavnina turške vojske je postavila topove ob Rabi pri Monoštru in Slovenski vesi. Njihova vojska se je utaborila na gričevju od Dolenjega Senika skoraj do Čretnika. Imeli so veliko topov, veliko pešcev, težke in lahke konjenice. Turška vojska je šla okrog sto tisoč vojakov. Vrhovni poveljnik turške vojske je bil veliki vezir Köprili, ki si je za boj s krščansko vojsko izbral polje med Modinci in tistim ovinkom, ki ga dela Raba malo više od Slovenske vesi. Prav pri tem ovinku se je delu turške vojske, njihovim osrednjim četam, posrečilo priti prek Rabe in se utrditi pred naseljem Modinci.

Krščanske vojske je bilo manj, komaj sedemdeset tisoč, kolikor so številke resnične, saj so včasih radi nasprotnikovo moč pretiravali, število svojih pa zmanjšali, da so svoje junaštvo tem bolj poudarili. Kakor koli, v resnici je bilo krščanske vojske veliko manj od turške. Vrhovni poveljnik krščanske vojske je bil slaven Montecuccoli (Montekukoli), ki je svoji vojski pred bitko med drugimi dal tudi sledeča povelja:

Vsa vojska naj zavzame položaje natanko po razporedu, ki je bil dan, in naj ostane na svojih mestih.

Posamezne čete stojijo v šestih vrstah. Štiri vrste sulicarjev in dve vrsti mušketirjev (strelcev). Mušketirji stojijo pred sulicarji.

Pred posameznimi četami stoji štiriindvajset do trideset strelcev. Ko izstrelijo naboj, se umaknejo za najbližjo četo.

Strelci naj nikoli ne streljajo istočasno, ampak strelja naj ena ali največ dve vrsti. Tako bo ogenj trajal neprenehoma. Ko strelja zadnja vrsta, mora prva biti zopet pripravljena na strel.

Isto velja tudi za topništvo.

Vsak vojak naj se strogo drži svojega mesta, ko vrsta napreduje ali se umika, da se vrste ne razdrobijo.

Težka konjenica med bitko ne sme zapustiti pešcev, da bi morda zasledovala sovražnika. Vsa vojska mora v eni vrsti napasti sovražnika. Če del vojske zbeži, naj ji lahka konjenica zapre pot.

Smrt z ustrelitvijo čaka vsakogar, ki bi začel pleniti, preden bi bila bitka končana in sovražnik premagan.

Turška vojska je strahopetna drhal in so v njej sami nepridipravi, ki jim gre predvsem za to, da odnesejo celo glavo, zato se njihovega kričanja med napadom ni treba bati.

Tudi turška vojska se je držala podobnih pravil vojskovanja, vendar je bila veliko bolj prožna in so se njihovi vojaki sproti prilagajali razmeram v boju, kar je posamezniku marsikdaj koristilo, lahko pa je imelo v sebi tudi klice razkroja.

Turški veliki vezir Koprili je bil zelo sposoben vojskovodja. Prelisičil je Bathyányijeve, Eszterházyjeve in Nádasdyjeve čete, ki jih je Montecuccoli poslal proti Kermedinu z namenom, da bi Turkom preprečili prehod čez Rabo, toda Turki so kljub temu prišli čez in sicer nekoliko višje od omenjenih čet. Prišli pa so prek Rabe na napihnenih mehovich iz velblodjih kož, poskrili so se v grmovju in čakali na bitko.

Bitka se je začela prvega avgusta leta 1664 ob deveti uri zjutraj. Napad so začeli Turki in nenadoma jih je bilo na naši strani Rabe kot mravelj na velikem mravljišču. Zagnali so tak krik, kakor da se nebo podira, in se kot grozoten vihar zagnali proti Modincem. To je bilo Hoenloejevo področje, ki je hitro uredil svojo vojsko in strahovito udaril po Turkih. Naglo je prodiral proti glavnini turške vojske, ki je bila v tistem nesrečnem ovinku Rabe. Turki so se delali, kakor da se umikajo, oba krščanska sredinska polka pod vodstvom Bucherja in Pleitnerja sta lahkomiiselno planila za njimi kljub prepovedi, da nihče ne sme na lastno pest zasledovati sovražnika. Ko sta oba polka prodrla dovolj daleč, so jih Turki dobili v objem in klešče zaprli ter oba polka uničili skoraj do zadnjega moža. Zdaj so Turki poslali na bojišče vse čete, ki so že prešle Rabo in s tako silo pritisnili na najemniško krščansko vojsko, da je ta odvrгла orožje in se razkropila na vse strani.

Westfalski polk se je nekaj časa upiral bežečim in sovražnikom, toda pritisk obojih je bil premočan in je tudi nje potegnil s seboj. Tudi junaški grof Waldeck je zaman skušal častnike spraviti k pameti, tudi ti so se v neredu umikali, da je bila zmešnjava popolna.

V tej strašni gneči prerivajočih se teles, ko so padali konji s presekanimi kitami kakor od strele zadeti, ko je bilo vse v enem samem dimu, ko je bil zrak nasičen z osladnim vonjem po krvi, razparanih konjskih trebuhih in posekanih človeških telesih, ko so se konji brez jezdecev divje vzpenjali in tolkli s kopiti po svojih in po sovražnikih, ko je krik sovraštva, groze, bolečine, strasti po ubijanju ure in ure polnil ušesa, se je zdelo, da se je odprl pekel in se hudiči mučijo v svojo peklensko zabavo.

Čez Rabo pa so se valile nove in nove množice Turkov, kakor da jih zemlja izmetava. Fronta se je raztrgala. Ni bilo več ne vrst ne enot, vsakdo se je moral

bojevat na lastno pest ali zbežati ali se dati posekati. Trupla brez glav so ležala na kupu, saj so Turki sekali glave tudi že mrtvim, da bi našim pognali še več groze v kosti.

Vsa ravnina je bila en sam kotel smrada po mesu, po potu, po smodniku in krvi. Tla so bila sluzasta, lepljiva in nikjer ni bilo niti za dlan neoskrunjene zemlje. Turki so našo vojsko potisnili najprej v Modincee, kmalu pa so jo iz vasi pregnali in že so se za dober streljal približali našemu glavnemu taboru. Potrebna bi bila samo iskra in ves naš smodnik bi šel v zrak, krščanske glave pa bi žalostno gledale s kolov okrog vasi. Tu je padel švabski poveljnik Fugger, padel je tudi saški vojvoda Ende, mejni grof Durbach pa je komaj ušel.

Spominska kapela in križ nad Modinci

Ko so krščanski poveljniki že skoraj klonili, je edino vrhovni poveljnik Montecuccoli ostal na videz miren. Vedel je, da se bojna sreča obrača zdaj sem zdaj tja. Šlo je predvsem za Modincee, zato so Turki kar naprej tolkli po Waldeckovi vojski in ji povzročali strašne izgube. Na Hoenloejevo povelje je grof Waldeck znova zbral razpršeno vojsko, toda vsak poskus, da bi izgnali Turke iz Modincee, je bil zaman. Vzdolž Modincee so bili vkopani francoski prostovoljci, ki Turkov niso pustili bliže. Ko so videli, da deželna vojska proti Turkom nič ne more, so planili iz svojega kritja in s tako silo napadli sovražnika, da se je moral umakniti, vendar njegove moči še niso strli. Ojunačila se je tudi cesarska vojska spodaj ob Rabi in se krepko borila z nasprotnikom, čeprav jim je izgube povzročalo tudi krščansko topništvo, saj so bili njihovi topovi tako razgreti, da krogle niso letele več prek krščanskih glav, ampak so padale tudi nanje. Zaradi gostega dima topničarji tega niso mogli videti.

Ure so tekle, klanje pa je trajalo kar naprej in je postajalo vedno bolj zagrizeno. Opoldne pa se je začelo mračiti. Nihče ni mogel razločiti, ali je tema vse gostejša zaradi dima ali na oči lega mrak utrujenosti ali pa v resnici sredi dneva nastaja večer. Zaradi grmenja topov in prasketanja arkebuz (pušk), vpitja in rjovenja, konjskega hrzanja in krikov človeške smrtne groze nihče ni opazil, da se že nekaj časa bliska tam za Svetico in zamolklo grmi.

Okrog ene popoldne se je nebo čisto stemnilo. Nenadoma je nekaj vztrepetallo v zraku in privršal je silen vihar, da je ljudi metal ob tla in šotore odnašal kakor perje. Ulila se je tako močna ploha, da vojaki niti dva koraka niso videli predse. Nobena puška se ni več sprožila ne krščanska ne turška in konji so obstali kot vkopani. Menda se ne bi premaknili tudi če bi s sabljo vrtal vanje. Obe vojski sta morali obstati na mestu, saj ni bilo mogoče narediti koraka, ne da bi tvegali, da z nosom zadeneš ob sovražnika. Z vseh gričev je voda drla v potokih in nosila s seboj vse, kar se ji je postavilo na pot. Bojišče je kmalu bilo čisto razmočeno in preplavljeno. Potok Lapinč je divje narasel in voda se je na široko razlivala čez njegove bregove, naraščala pa je bolj in bolj tudi Raba, ki je nosila s seboj izruvano grmovje in drevesa, pa tudi mrtve, ki jih je dosegel njen tok.

Ko se je nevihta nekoliko unesla, je Montecuccoli sklical poveljnike svoje vojske in jim rekel:

»Vi imate vsak svoje mnenje, poznate položaj in dobro pretehtajte, ali lahko boj nadaljujemo ali ne. Dobro veste, kaj nas čaka, če bitko izgubimo. Moje mnenje je, da se je treba vkopati in se pred sovražnikom samo braniti.«

Knez Hohenloe je bil ves srdit in je govoril o tem, kako krščanska vojska ni mogla sovražnika zaustaviti pri Rabi, pri jarku, ki ga je izkopal sam Bog, kako naj ga zadrži ob jarkih, ki bi jih sami izkopali.

Francoski poveljnik Coligny je potegnil z Montecuccolijem, češ da ne sme po nepotrebnem izgubiti nobenega vojaka, pa mu je Hoenloe skočil v besedo:

»Oprostite, kako je mogoče bojevati se in ne izgubiti ljudi. Vem, rekli ste: po nepotrebnem. Za to sem tudi jaz. Toda če Turkom damo čas, da si oddahnejo, ni tabora ali utrdbe, da je jutri ne bi zavzeli. Res je, doslej smo se bolj branili kakor napadali. Toda naša vojska je zdaj kakor razdražen lev, ki je doslej dremuckal, zdaj pa je v njem zavrela kri. Če damo turški vojski dovolj časa za oddih, bodo najkasneje jutri opoldne naše glave visele ob njihovem sedlu. Danes je zemlja do kraja razmočena in turška lahka konjenica se bo le s težavo premikala, jutri nas bo pa gonila kot preplašene zajce. Zdaj pa odločajte.«

Nekaj časa je bila tišina. Pri odločanju nihče ne bi bil rad prvi. Pa se je oglasil zopet Francoz Coligny in izjavil, da s Hoenlojem popolnoma soglaša.

»Soglašam«, je dejal tudi Montecuccoli in za njim vsi ostali poveljniki. In vrhovni poveljnik Montecuccoli je začel preurejati krščansko vojsko:

Na desno krilo naj se postavijo La Croy, Spick, mejni grof Pio in Tassovi pešci v dveh kolonah. Za kritje so določeni Schmidtovi dragonci, Rappach in Schneidau s svojimi četami.

Sredino sestavljajo: würtenerški pešpolk, pirkenfeldski in bavarski polk.

Na levo krilo se postavijo Francozi pod poveljstvom Torrena, Laferta, Granseya in Espaignija, njim ob bok pa se postavi Hoenloe s svojo deželno vojsko.

Med tem je nekoliko nehalo deževalo in videli so, da se je preuredila tudi turška vojska in je na tem, da takoj napade. Toda Turke je prehitel Hohenloe in po njegovem zgledu je francoski poveljnik Feuilleade tako silovito pritisnil na Turke, da so se morali umakniti čisto do Rabe. Cesarski polk je napadel drugo krilo in ga prisilil na skrajno blaten teren, kjer so se noge globoko vdirale v blato, za

Tu v miru počivajo padli v monoštrski bitki – kristjani in nekrstjani

njimi pa se je razlivala blatna Raba, ki je še vedno naraščala. Pogumnejši Turki so se še nekaj časa bojevali, večina pa je gledala samo na to, kako bi se rešila čez deročo reko. In dveh brodov se je v smrtni sili oprijelo toliko turških rok, da je bila obremenitev prevelika. Oba brodova je odtrgalo in voda ju je z ljudmi vred odnesla v mokro smrt.

Veliki vezir Köprili je besnel od togote in zapovedal svojim topničarjem streljati v lastne bežeče vrste, toda že so bili pri topovih pogumni Francozi, ki se jim je kakor po čudežu posrečilo priti prek Rabe in so topove zabili ali sunili v reko. Zagon krščanske vojske je bil tako močan, da so Turke potisnili v Rabo, ti so pa zaman čakali pomoči lahke konjenice, saj se ti sploh niso mogli bojevati zaradi razmehčanih tal. Konjem so se noge tako vdirale v mehka tla, da so jih komaj izvlekli in za boj niso bili sposobni. To je rešilo krščansko vojsko, ali pravzaprav nevihta, ki se je razdivjala prav takrat, ko je bila krščanska vojska v hudi stiski.

Bitka se je zdaj prenesla na desno stran Rabe, na griče nad Monoštrom in Slovensko vesjo. Od padlih turških in krščanskih vojakov ter od ubitih konj se je Raba tako zaježila, da se je razlivala po vsej ravnini. V tej strašni bitki, ki je trajala do osme ure zvečer, je padlo okrog deset tisoč sovražnikov. V bitki pri Monoštru je padel evet turške vojske, mladi spahijski, elitna enota samih plemičev, ki jih je krščanska vojska že takoj na začetku pobila tam okrog Svetice. V tem strašnem klanju je padlo pet paš, med njimi slavni in pogumni Kaplan paša in Mehmed paša, trideset ag ter pet do šest tisoč janičarjev in albancev. Ogromno žrtev je terjala tudi Raba, v kateri naj bi utonilo štiri tisoč Turkov.

Seveda so tudi krščanske izgube bile zelo velike. Obojne mrličje je pokopal grof Bathányi s svojimi četami. Pomagali so pokopavati tudi okoliški kmetje, ki so

se vrnili iz svojih skrivališč. Pokopali so jih ob cesti, ki vodi iz Modinec proti Ženavcem.

Poražena, toda ne uničena turška vojska se je potem pomikala ob desnem bregu Rabe proti Kermedinu, nato mimo Šumega in Stolnega Belega grada proti Budimpešti. Skoraj dvajset let je potrebovala, da si je opomogla, spopolnila svoje vrste in se leta 1683 podala v odločilni boj s krščansko vojsko pri Dunaju. Tudi tisto bitko je izgubila in moč nekoč skoraj nepremagljive osmanske države je začela pešati in njeno ozemlje se je krčilo kakor mlaka vode, ki jo sonce použiva.

Vili Kovač

Hotiza nekoč in danes

Ko se v Stopinjah predstavljajo posamezne župnije, se bralcem poskuša orisati podoba, ki naj vsakemu da dovolj pojasnil o določenem kraju, župnji in župljanih.

Hotiza je vas, v kateri stoji 230 hiš. Leži na obeh straneh ceste Lendava – Beltinci – Murska Sobota in ob stranskem rokavu Mure – to je Mirišče. Vse je ravnina, zato je zemlja zelo rodovitna.

V prejšnjih časih, ko Mura še ni bila regulirana, je večkrat poplavljala, včasih vse do vasi, celo do magistralne ceste.

Od kod ime Hotiza? V starih listinah se navaja ime Hodica. To bi naj pomenilo kraj, kjer so ljudje »hodili« z brodom preko Mure. V času Avstroogrške je kraj nosil ime Murarév – Murski brod. Znano je, da je v času revolucije na Dunaju, v letih 1848 – 49, šel ban Jelačić s svojo vojsko na pomoč cesarski vojski. Ker so vaščani podpirali bana, so se Madžari maščevali tako, da so potopili brod na Muri, da ni mogel ban Jelačić prekoračiti Mure, niti niso mogli vaščani več priti do svojih obdelovalnih površin v Medjimurju.

Vas Hotiza leži na narodnostnem križišču. Čez Muro je Medjimurje, kjer je sedaj hrvaška država, dva kilometra proti Lendavi je Kapca, ki je vas z madžarskim prebivalstvom. Zanimivo je, da so se Hotižanci prej raje poročali z Medjimurkami, kakor da bi se poročali z vaščankami sosednjih madžarskih vasi.

Po poklicu so bili v tem kraju povečini poljedelci, saj je tod rodovitna zemlja. Še danes so v vasi mnogi ribiči, ki redno ribarijo v rokavih Mure. Včasih so bili ob in na Muri tudi mlini. Tako še danes obstaja »cehsko« društvo, čeprav mlinov in mlinarjev ni več.

GORICE ima skoraj vsaka druga hiša. Eni jih imajo v Lendavskih goricah, drugi pa v Medjimurju. Lendavsko vino je dobro in krepko. Pijejo ga radi. »Hotižanci so dobrodušni ljudje, a eno slabost imajo: radi se prepirajo in pravdajo pred sodišči. Največkrat kar v sorodstvu.« Tako piše v začetku Župnijske kronike, ki se redno piše od leta 1954.

Pred drugo svetovno vojno je mnogo župljanov hodilo na sezonsko delo. Eni v Nemčijo ali v Francijo, pa tudi v Baranjo in Bačko.

Pred in še po vojni so bile nekaj običajnega deset do dvanajst članske družine. Ker je bilo zemlje bolj malo, so morali mnogi oditi v tujino, da so si lahko priskrbeli najnujnejše za življenje. Veliko jih je odšlo v daljno Kanado. Tam so si ustvarili družine in si uredili svoje življenje. Domov se vračajo le še v času svojih letnih dopustov. Mnogi njihovi otroci že težko obvladajo materin jezik. Težko se bo med njimi ohranila slovenska beseda in narodna zavest. Na srečo se rojaki še zbirajo pri cerkvah, kjer je maša v domačem jeziku in druga družabna srečanja.

Hotiza je dolga stoletja spadala v lendavsko župnijo, katere začetek sega celo v deveto stoletje, v dobo Pribina in Koclja. 1. decembra 1923 je bilo 17 župnij dodeljeno Mariboru kot apostolska administratura. Tedaj je bil mariborski škof dr. Andrej Karlin. Prekmurje pa je upravljal generalni vikar Florian Strauss, ki je bil častni kanonik in lendavski dekan.

On je podprl odločne vaščane vasi Hotiza, ki so v letu 1924 dosegli pri škofu v Mariboru, da je Hotiza postala samostojna ekspozitura. Prvi ekspozit, ki je prišel na Hotizo, je bil Jožef Tivadar, rojen v Turnišču. V dveh letih, 1924 – 1926, je povečal cerkev, ki je bila prej malo večja kapela. Dogradil je troje ladij in povečal s tem cerkev za 8 metrov. V cerkvi je bil le en oltar, oltar Srca Jezusovega. Uredil je pouk verouka in redno božjo službo v cerkvi.

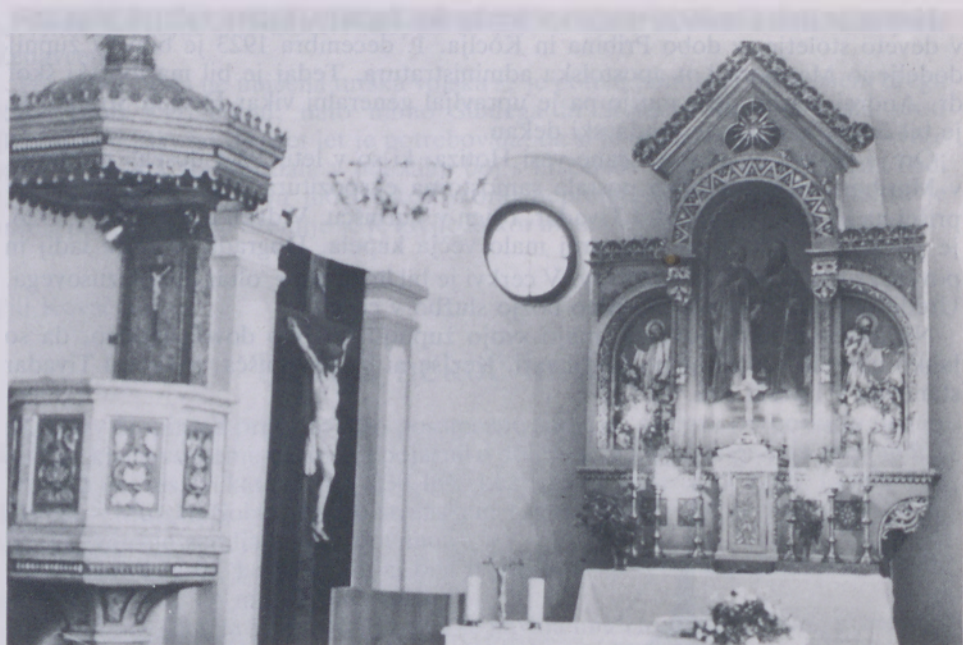
Navdušenje župljanov, da imajo svojo župnijo, je bilo dovolj močno, da so lahko naredili skoraj nemogoče stvari. Ker še ni bilo župnišča, je moral Tivadar stanovati v ljudski šoli.

Obnovljena hotiška cerkev

Leta 1926 je prišel na Hotizo Matija Zadravec, ki je bil prej kaplan v Črensovcih. On se je lotil zahtevne zidave župnišča. Tudi tega dela so se župljani lotili z veliko vnemo in požrtvovalnostjo. Potrebna so bila velika odrekavanja. Župnišče so dokončali v treh letih. Poleg gradnje župnišča, je Zadravec obnovil glavni oltar, na katerem so slike svetega Petra in Pavla in reliefi, ki predstavljajo dogodke iz njunega življenja. Peter in Pavel sta postala zavetnika župnijske cerkve in hotiške župnije. Uredil je tudi stranska oltarja: Marijin oltar in oltar Jezusovega Srca, ki je bil prej edini oltar.

V letih 1933 – 34 je bil ekspozit Jožef Bakan, rojen v Turnišču. Pospeševal je karitativne organizacije in uredil manjše izboljšave v cerkvi. Šest mesecev je bila

Notranjost hotiške cerkve

župnija prazna, ker tukaj duhovnik ne bi »mogel« živeti, je zapisano v Župnijski kroniki.

V oktobru 1934 je prišel na Hotizo novomašnik Jožef Berden, ki je bil rojen 1909 v Bogojini. Tu je bil vse do leta 1941, ko je moral iti v pregnanstvo na Madžarsko.

Ves ta čas je s svojo duhovniško dobrotljivostjo vodil svoje vernike, predvsem pa šolsko mladino. Cerkev je opremil s prižnico in spovednico. Sam je pobiral prostovoljne prispevke po vasi. V bogoslužje je vpeljal knjižno slovenščino in uporabljal slovenski obrednik. Med vernike je širil nabožne mesečnike in Mohorjeve knjige. V ljudeh je budil slovensko narodno zavest. Berden je bil čudovit duhovnik, že nekakšen »arški župnik«. Za vse je bil sejalec božje besede, vzgojitelj, razumevajoč oče, dobrotnik obubožanih. Še danes je med župljani živ spomin na najboljšega župnika.

Med drugo svetovno vojno je bil ekspozit Ivan Sukič, rojen v Domanjševcih leta 1910. Bil je »madžarsko čuteči vend«. Uvedel je madžarsko pridigo, bogoslužje in petje, kar se je zgodilo prvič, kar stoji cerkev na Hotizi. Zatiral je slovenščino, a zaradi odpora župljanov mu to ni povsem uspelo.

Po končani drugi svetovni vojni se je med svoje vrnil Jožef Berden. Čeprav mu je škof Tomažič ponujal večje župnije, je raje ostal na Hotizi. Tu je stal, kakor je zapisal v Župnijsko kroniko, trdno na travniku naroda in varoval čredo pred škodljivimi vplivi. Vse do 1. januarja 1975, ko je zaspal v Gospodu, je Berden z vso zavzetostjo, potrpežljivostjo in nesebično ljubeznijo vodil versko življenje v župniji.

Poleg vsakodneвне skrbi za duhovno rast vernikov, je obnavljal cerkev in župnišče, ga moderniziral, skratka, bil je duhovnik za ljudi. To se je pokazalo,

Župnišče na Hotizi

ko ga je velika množica vernikov spremljala k zadnjemu počitku na hotiško pokopališče.

Po njegovi smrti je prišel upravljat hotiško župnijo upokojeni grački župnik Ivan Kolenc. Čeprav so nekateri verniki pričakali njegov prihod z negodovanjem in nerazumevanjem, je vse do svoje smrti, leta 1982, dobro in uspešno vodil versko življenje in vernike hotiške župnije. Pokopan je v Gomilicah, v svoji rojstni vasi.

Od 1. julija 1982 pa je hotiško župnijo upravljal upokojeni lendavski župnik Štefan Zver. Do leta 1985, ko je odšel v stalen pokoj, je popravljal žlebove, elektrificiral zvonove in postoril druga manjša potrebna dela.

Od 15. julija 1985 pa upravlja župnijo Viljem Kovač, ki je bil rojen 1. maja 1953 pri Gradu na Goričkem.

Na tisoče ljudi se je zbralo 27. junija 1930, ko je bila na Hotizi prvikrat sveta birma. Obred je opravil dr. Ivan Jožef Tomažič. Birmancev je bilo 110.

Šest let pozneje, leta 1936, je bila birma le v Lendavi. Na Hotizi je bil samo sprejem škofa Tomažiča. Ta je tu opravil še izpraševanje otrok. Iz župnije Hotiza je bilo 135 birmancev.

Leta 1938 so bile velike poplave. 75% vasi je bilo pod vodo. Vaščani so se drug do drugega vozili s čolni. Tudi iz župnišča do cerkve si lahko prišel le s čolnom. Nastala je velika škoda, ki je še bolj obubožala prebivalstvo.

Leta 1939 je bila velika slovesnost, kakršne niso pomnili najstarejši vaščani. Novomašno daritev je daroval domačin, Matija Balažic. Velika množica Slovencev, Madžarov in Medjimurcev je bila navzoča pri mašni daritvi, ki je bila na prostem.

Leto 1941. Na cvetno nedeljo pridejo nemški vojaki v Prekmurje. Tudi na župnišču so bili oficirji dva tedna. 16. aprila prevzame Prekmurje madžarska

vojska in oblast. 25. junija 1941 je Prekmurje zopet priključeno sombotelski škofiji. Duhovniki – Slovenci morajo oditi v notranjost Madžarske, kjer pomagajo domačim župnikom. Župnik Berden je zapisal: »Z rokavicami so nas sprejeli, a nato s pestmi udrihali po nas.«

Vsi so težko čakali konec vojne. Tudi mnoge Hotižance so nasilno mobilizirali v madžarsko vojsko in jih poslali na rusko fronto.

26. septembra 1942 je bila birma na Hotizi. Birmoval je sombotelski škof Gröss Jožef. Birmancev je bilo 162. Hotižanci so na slavalok postavili slovenski napis. To ni bilo všeč ne škofu ne župniku Sukiču. Napis so morali odstraniti že pred birmo.

Maj 1945. Konec vojne. Vsepovsod veliko navdušenje. Cerkev je bila polna vernikov, ki so se zahvaljevali za srečno vrnitev mnogih vojakov in taboriščnikov. Navdušenje, ko se je vrnil župnik Berden. Umor polanskega župnika Daniela Halasa je odmeval tudi na Hotizi, saj so našli njegovo truplo ob bregu Mure. Zadnjič so ga videli, ko se je peljal skozi Hotizo.

24. aprila 1948 je mariborski pomožni škof Maksimiljan Držičnik podelil zakrament svete birme prvokrat v novi državi 188 birmancem.

Od 18. decembra 1948 do 28. junuarja 1949 je bil tudi Jožef Berden zaprt v lendavskih zaporih. Obtožen je bil, da deluje proti državi in ljudski oblasti.

V letu 1954, ko je bila birmanska slovesnost, je župnijsko občestvo nabavilo zvonove. Kupili so jih od župnije Čremošnjice pri Semiču. Ljudje so kar tekmovali v zbiranju darov. Tri mesece pred rokom so bili zvonovi že plačani.

Slovesno je bilo leto 1955.

Mariborski škof dr. Maksimiljan Držičnik je na prošnjo dekanijskega urada v Turnišču na praznik presvetega Jezusovega Sreca, dne 17. junija 1955, pod številko 909/55, povzdignil samostojno rimokatoliško ekspozituro Hotiza na stopnjo župnije svetih apostolov Petra in Pavla z vsemi pravicami in dolžnostmi.

Prvi župnik je postal dosedanjí upravitelj Jožef Berden. Kanonično umestitev novega župnika je opravil dekan Alojzij Šostarec na praznik svetega Petra in Pavla. Navzoči so bili dekanjski duhovniki in takorekoč vsi Hotižanci.

Slovesno je bilo 7. julija 1960, ko je mariborski škof Maksimiljan Držičnik podelil zakrament svete birme 133 birmancem. Tega leta je Hotiza štela 876 prebivalcev.

Leta 1965 je Mura zopet prestopila bregove in zalila večino vasi. Škoda je bila velikanska.

Sveta birma je bila spet 23. junija 1966 in 27. maja 1972. Tega leta je potekal tudi sveti misijon, ki so ga vodili patri kapucini.

1. januarja 1975 je umrl dolgoletni hotiški župnik Jožef Berden. Njegova oporoka se je glasila: »Pokopljite me na Hotizi. Namesto spomenika naj bo na grobu hrastov križ. Spominjajte se me v molitvi.«

7. februarja 1975 je škof Maksimiljan Držičnik postavil za župnijskega upravitelja Ivana Kolenca.

Sveta birma je bila 21. maja 1978. 76 birmancem je podelil zakrament stolni prošt dr. Jožef Smej.

Opažanja župnika Ivana Kolenca v letu 1978:

»Če bi sodil versko življenje po svetih obhajilih, ki jih je bilo 28.721, bi rekel, da je vse odlično. Vendar temu ni tako. Versko življenje nazaduje. Vsak dan je več takih, ki zanemarjajo nedeljsko sveto mašo. Veča se število tistih, ki opuščajo svete zakramente. Okrog 10% je takih, ki več ne opravljajo redno velikonočne spovedi in ne sprejemajo svetega obhajila. Družinsko življenje je v krizi. Rojstva

padajo. Skupna molitev je utihnila v mnogih družinah. Opušča se branje verskega tiska. Prevladuje pa gledanje televizije, šport in veselice. Župnija ni več kmečka župnija, kakor je to bila nekdanj. Vse bolj postaja delavska župnija. To pa se odraža pri verskem življenju in v medčloveških odnosih. »

1. julija 1979 je pel novo mašo domačin Martin Horvat. Navzočih je bilo veliko vernikov iz vseh sosednjih župnij in drugih krajev. Novomašni pridigar je bil bratranec pater Štefan Balažic.

Po desetih letih je bil sveti misijon. Vodila sta ga dr. Janez Jenko in Anton Pust iz Ljubljane. Sklep misijona je opravil škof ordinarij Franc Kramberger. Bila je velika udeležba pri misijonskih nagovorih in ob zaključku misijona.

21. marca 1982 je zadet od srčne kapi umrl župnik Ivan Kolenc.

5. junija 1982 je bila slovesnost svete birme. Zakrament je podelil škof Franc Kramberger.

Julija je škof ordinarij hotiško župnijo predal v upravljanje upokojenemu župniku Štefanu Zveru. Župnijo je vodil do leta 1985, ko je odšel v pokoj v Dom duhovnikov v Maribor.

V zadnjih desetih letih je bilo potrebno postoriti mnogo reči. Pred birmo, ki je bila 31. maja 1986, smo obnovili notranjost cerkve in ladjo »oblekli« z lesenimi opazi. Nanovo smo vzdali vsa okna in prepleskali vso notranjost.

Med časom do birme leta 1990 smo obnovili zunanost in notranjost župnišča. Na novo smo prekrili cerkev z rjavim eternitom in prekrili zvonik z bakrom. Naredili smo tudi bakrene žlebove. Leta 1990 je podelil Svetega duha kanonik Vilijem Pangerl.

V mesecu marcu, v letu 1992 je potekal sveti misijon, ki sta ga vodila pater Štefan Balažic in pater Stanko Matjašec. Tudi to pot je bil odziv hotiških vernikov dober.

Pred birmo, ki je bila 28. maja 1994, pa smo izolirali cerkev in obnovili zunanost svetišča. Škof Franc Kramberger je podelil zakrament svete birme 65 otrokom in je tudi blagoslovil obnovljeno cerkev.

Hotižanci so dobrosrčni ljudje. Zelo radi priskočijo na pomoč, pa naj gre za dela pri cerkvi, župnišču ali v župnijskem vinogradu, ki je na hrvaški strani.

Tudi hotiško občestvo boleha za sodobnimi boleznimi. Pretiran materializem je marsikoga tako prevzel, da je duhovno otopel, da je celo za neko lažno ugodje in zasluge zatajil, skril svoje krščansko bistvo. To se sedaj popravlja. Mnogi so našli v cerkvi vzdušje, kjer so se umirili in našli pravi smisel svojemu življenju.

Stara navada je železna strajca. Tako so še mnogi na žalost obiskovalci cerkve le ob velikih praznikih, čeprav najbrž ni več takšnega, ki ne bi nikoli prestopil cerkvenega praga.

Vsi otroci obiskujejo veroučna srečanja. Starši veroučencev se pravtako udeležujejo srečanj in pogovorov.

Ustanovili smo MOLTIVENO zvezo za duhovne poklice, ki šteje 70 članov in ki vsak dan molijo za nove duhovne poklice.

Pred dvema letoma smo ustanovili župnijsko Karitas, ki ga vodi Terezija Matajič.

Na peto postno nedeljo smo izvolili nov enajstčlanski župnijski pastoralni svet.

Vse to zagotavlja živo in dejavno duhovno življenje hotiškega cerkvenega občestva, ki šteje trenutno 870 župljanov.

Zgodovina župnije Dolenji Senik

Župnija obsega samo vas Dolenji Senik. Vas se prvič omenja leta 1387 kot Zelnuk Inferior. Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 navaja madžarsko in nemško ime: Alsó Szőlnek in Unter Czeming. Tega leta je Dolenji Senik spadal v župnijo Sv. Martin ob Rabi, ki je bila nemška župnija, kakor navaja vizitacijski zapisnik. Vodil jo je župnik Wilhelm Mak, po rodu Nemec. Dolenji Senik je spadal v to župnijo vse do leta 1816. Do župnijske cerkve je bilo daleč, zato je ena od grofic iz družine Batthyányi leta 1764 dala v vasi sezidati kapelo. A za versko rast je bilo to premalo, saj v kapeli ni bilo rednega bogoslužja. Zato so »prebivalci in njihova neomika prisilili imenovanega grofa (Alojza Batthyányija), da je na mestu majhne kapele zgradil cerkev s stolpom z uro v njem in leta 1816 v njej namestil duhovnika«. Tako piše Košič v spisu O Slovencih na Ogrskem.

Cerkev na Dolenjem Seniku

Župnijsko cerkev so začeli zidati leta 1815, naslednje leto so dobili prvega stalnega duhovnika, leta 1821 pa je bila župnija tudi uradno ustanovljena.

Sedanje župnišče je bilo zgrajeno leta 1934 na mestu stare zgradbe.

Matične knjige se vodijo od leta 1816.

Prebivalci

Župnija je bila nekoč in je tudi danes narodnostno mešana. Leta 1890 je na Dolenjem Seniku živelo 444 Slovencev, 264 Nemcev in 10 Madžarov (M. Slavič, Prekmurje, Ljubljana 1921, str. 66). Leta 1930 je bilo vsch prebivalcev 716, od

tega 456 Slovencev. V letu 1980 pa je bilo po oceni občinskih svetov le 231 Slovencev.

Da so na Dolenjem Seniku v preteklosti živeli le Slovenci in Nemci, pričujejo tudi šematizmi. Kot materin jezik dolenjeseniških vernikov navajajo le slovenski in nemški. Tako je bilo v prejšnjem stoletju in v prvih treh desetletjih tega stoletja. V 30-tih letih pa se obema jezikoma pridruži še madžarščina.

Glede vere je bilo prebivalstvo zmeraj precej enotno. Razen redkih izjem so bili vsi katoličani.

Število prebivalcev:

leto	prebivalci	katoličani	evangeliki	Judje	kalvinci
1698	123	121	(2)		
1793	299	299			
1812	504	504			
1846	636	628	8		
1868	609	599	2	8	
1891	713	701	—	12	
1909	803	800	1	2	
1914	687	680	4	—	3
1943	730	730			
1972	568	488			
1990	453				

Župniki

1. Jožef Košič (1816–1829)

Prvi dolenjeseniški župnik je bil rojen 9. oktobra 1788 v Bogojini kot učitelj sin. Gimnazijo je končal v Kőszegu, bogoslovje pa v Sombotelu, kjer je 11. avgusta 1811 prejel mašniško posvečenje. Kaplansko službo je opravljal v Turnišču, pri Gradu, v Soboti in pri Sv. Juriju. Leta 1816 je prišel na Dolenji Senik, kjer je 13 let vodil novoustanovljeno župnijo. V tem času je nastal njegov madžarski spis o življenju in kulturi njegovih rojakov O vendskih Totih (Slovenih) na Madžarskem. Leta 1829 se je preselil na Gorenji Senik, kjer je napisal in izdal več knjig. Umrli je 26. decembra 1867 na Gorenjem Seniku, kjer je tudi pokopan.

2. Arendás Károly (1829–1834)

Rojen je bil v kraju Tardos na Madžarskem. Služboval je v več madžarskih krajih, leta 1829 pa je postal župnik na Dolenjem Seniku od koder je po petih letih odšel za župnika v Števanovce.

3. Štefan Raisar (1834–1856)

Rojen je bil v Sombotelu 5. septembra 1807. Po posvečenju 27. avgusta 1832 je bil kaplan v Káldu, nato v Črensovcih in v Dolencih. Junija 1834 je postal župnik na Dolenjem Seniku, kjer je ostal 22 let. Nato je župnikoval v Bogojini do svoje smrti 18. septembra 1886. Zanjih 14 let je bil nadzornik slovenskih šol v dekaniji.

4. Štefan Krantz (1856–1870)

5. Štefan Žemlič (1870–1887)

Rojen je bil v Soboti in je bil zelo izobražen. Pisal je v madžarske in nemške liste. Kot beltski kaplan je imel prvi v Prekmurju naročene mohorske knjige že leta 1868, dve leti prej pa je imel naročene knjige Matice Slovenske. 17 let je bil župnik na Dolenjem Seniku in je tudi tam širil mohorske knjige, čeprav z majhnim uspehom. Umrli je pri Gradu 1891.

6. Ivan Perša (1887–1894)

Rodil se je 2. aprila 1861 v Ižakovcih. Po posvečenju leta 1885 je bil dve leti kaplan pri Gradu, nato sedem let župnijski upravitelj na Dolenjem Seniku. Leta 1894 je odšel na Gorenji Senik, od tam pa leta 1913 k Sv. Sebeščanu v Pečarovce, kjer je bil župnik do leta 1935.

7. Vincenc Keresztury (1894–1909)

Rojen je bil 10. januarja 1864 v Bakovcih, posvečen pa leta 1890. Bil je kaplan pri Gradu, pri Sv. Juriju, v Črensovcih in na Gorenjem Seniku. Leta 1894 je postal župnijski upravitelj na Dolenjem Seniku. Po petnajstih letih se je preselil na Cankovo, kjer je ostal do leta 1936. Ostala leta je preživel v pokoju v Bakovcih v svoji rojstni hiši, kjer je leta 1944 umrl.

Župnišče na Dolenjem Seniku

8. Jožef Sakovič (1910–1913)

Rodil se je v Vadarcih 2. februarja 1874. Mašniško posvečenje je prejel 2. julija 1899. Kaplan je bil v Papöcu, v Zalaegerszegu, v Rohoncu, v Črensovcih, v Tótszentmártonu in na Tišini. Eno leto je bil župnijski upravitelj v Bándolu (1905–1906), nato pa spet kaplan in župnijski upravitelj v Beltincih in kratek čas na Cankovi. Leta 1910 je prvič prišel za župnika na Dolenji Senik. Po treh letih je postal turniški župnik, kjer je vodil gradnjo cerkve. V tistem času je zgradil še cerkev v Veliki Polani in več katoliških šol. Leta 1928 se je vrnil na Dolenji Senik in tam ostal do smrti, 22. septembra 1930. Tam je tudi pokopan.

Sakovič je tudi veliko pisal, za tisk je priredil tudi Küzmičevo Knigo molitveno, ki so jo dolga leta uporabljali tudi v Porabju.

9. Mirko Lenaršič (1913–1924)

Ta učeni duhovnik je bil rojen v Gornjih Slavečih 13. novembra 1882. Pet let je kaplanoval pri Ivanocyju na Tišini, nato pa še dve leti v Soboti. Leta 1909 je

postal doktor cerkvenega prava. Na Dolenji Senik je prišel leta 1913 in tam ostal 11 let. Nato je bil župnik v Nyőgeru v bližini Sombotela, kjer je umrl 17. avgusta 1966.

Lenaršič je pisal članke v Kalendar Srca Jezusovoga in v Marijin list. Bil je tudi odličen fotograf. Dobil je tudi več odlikovanj in nagrad.

10. **Vince Kos** (1924–1928)

Rojen je bil 22. januarja 1893 v Prisiki (Peresznye). Kaplan je bil tudi v Črensoveih in v Beltincih. Na Dolenjem Seniku je deloval štiri leta in se nato preselil na Gorenji Senik (1928–1936).

11. **Jožef Sakovič** (1928–1930)

12. **Jožef Tivadar** (1931–1937)

Rojen je bil 8. januarja 1894 v Turnišču, za duhovnika posvečen 13. junija 1918. Bil je kaplan v različnih krajih, tudi v Črensoveih. Šest let je bil župnik na Dolenjem Seniku. Deloval je še na madžarski župniji Magyarszecsöd. Umrl je 10. maja 1967 v Szekesfehervaru.

13. **Fehér János** (1937–1940)

Rodil se je 26. aprila 1892 v kraju Abda blizu Győra. Tri leta je bil župnik na Dolenjem Seniku. Umrl je star 78 let in je pokopan v rojstnem kraju.

14. **Tóth Marton** (1940–1947)

Rojen je bil 28. aprila 1891 v kraju Gőgánfa, umrl pa je 16. aprila 1952. Na Dolenjem Seniku je deloval sedem let.

15. **Sinkovics Nándor** (1947–1949)

Na Dolenjem Seniku je deloval le dve leti, kasneje je odšel v Avstrijo in tam nadaljeval svoje duhovniško delo.

16. **Török Béla** (1949–1950)

Tudi on je le kratek čas bival na Dolenjem Seniku, nato pa odšel v Ameriko.

17. **Hargitai Ferenc** (1950–1966)

Rojen je bil 5. marca 1895 v Mariaújfalu pri Monoštru. Na Dolenjem Seniku je župnikoval 16 let, in tam tudi umrl 9. maja 1968. Pokopan je v Troušču (Rabakethely).

18. **Németh Rezső** (1966–1977)

Rodil se je 3. aprila 1928 v Sombotelu, kjer je 12. junija 1952 prejel tudi mašniško posvečenje. Tri leta je bil kaplan v Monoštru, nato pa enajst let župnik na Dolenjem Seniku.

Po njegovem odhodu je bila župnija dve leti brez župnika, za dušnopastirsko delo je bil odgovoren monoštrski župnik.

19. **Harangozó Vilmos** (1979–1987)

Rojen je bil 9. marca 1945 v Petrovem selu (Szentpéterfa). Posvečen 23. junija 1968 v Sombotelu. Več let je bil kaplan v raznih krajih (v Troušču (Rabakethely), Muraszemenyu, v Páki, v Kőzsegu). Na Dolenjem Seniku je služboval osem let.

Nato je eno leto župnija spet bila brez rednega dušnega pastirja.

20. **Bencze Sándor** (1988–)

Rojen je bil 10. novembra v kraju Hegyhátsál blizu Kőrmenda. Posvečen je bil v Sombotelu 23. junija 1957. Služboval je v različnih krajih. Leta 1988 je postal župnik na Dolenjem Seniku, upravlja pa tudi gorenjeseniško župnijo, kamor se je leta 1992 tudi preselil.

Drobci iz preteklosti

Anton Trstenjak je leta 1883 potoval po Porabju in o Dolenjem Seniku zapisal tudi sledeče vrstice:

»Tod žive Slovenci pomešani z Nemci. Slovenci občujo mnogo z Nemci, zato pa znajo vsi slovenski kmetje nemški. Pospešuje pa se ponemčevanje osobito s tem, ker se na Dolenjem Seniku naseljuje nemški rokodelci, kateri prodirajo vse dalje v notranje slovenske vasi. Dolenji Senik ima danes dvojezični značaj, a koliko časa bode tako, kdo to ve? Še cerkev se je morala udati nemškemu navalu. Nemci so si izvojevali, da mora župnik v cerkvi vsako tretjo nedeljo propovedati v nemškem jeziku.« (Stopinje 1984, str. 42)

Marijin list je prihajal tudi na Dolenji Senik. Leta 1904 je bilo v župniji 71 naročnikov, leta 1914 pa 129.

Rimskokatoliška šola na Dolenjem Seniku je bila ustanovljena leta 1817, leta 1873 pa je postala državna.

Križi in druga verska znamenja

- Križ iz sivga marmorja, ki stoji sredi vasi, pri odcepu ceste proti pokopališču, je bil postavljen leta 1913. Napis je vklesan v slovenskem in nemškem jeziku: VHALEN BOIDI JEZUS KRISTUS Gelobt Bei Jeßus Khrißtus.

- Blizu cerkve stoji betonski križ, ki ga je leta 1947 postavil Štefan Vugrinec z družino. Napis je v madžarščini.

- Tudi križ blizu pokopališča ima madžarski napis, ki pove, da ga je leta 1964 postavil Franc Kovač z družino.

- Na začetku vasi iz smeri G. Senika stoji na mestu starega nov križ iz kovanega železa. Leta 1992 ga je naredil domačin, kovač Janoš Racker.

- Kip sv. Florjana, ki ga je dal postaviti domačin Mikloš Žido, stoji ob cesti, nasproti cerkve.

- Kapelica pri cerkvi nudi zavetje staremu Marijinemu kipu.

Franc Tement

»Rojstvo« župnije Svetega križa v Črensovcih

I. V turniški prazupniji

Turniška prazupnija – ustanovljena okoli leta 1000 – je obsegala v svojem začetku ozemlje, kjer je danes šest župnij, namreč: Turnišče, Beltinci, Črensovci, Dokležovje, Odranci in Velika Polana. Tri Bistrice, Melinci, Izakovci in Dokležovje so bile najbolj oddaljene vasi od župnijske cerkve v Turnišču; hiša na skrajnem koncu Dokležovja gotovo nad 15 kilometrov. Prometne možnosti so bile še v prejšnjem stoletju več kot skromne, kaj šele pred 500, 300 ali 200 leti. Izpolnjevanje nedeljske obveznosti je bilo za vernike oddaljenih zaselkov povezano tudi z večurnim prešačenjem.

Tudi za duhovnike je bila težava obiskovati bolnike po vaseh ob Muri. Navadno so prihajali po duhovnika s konjsko vprego ali pa so duhovniki, zlasti mlajši, jezdili konja. Pa ne le znatna daljava od župnijskega doma v Turnišču, marveč tudi zaradi mnogih mlak in vode, ki je ob deževnem vremenu tekla čez poti, je bilo prešačenje naporno. Vedeti moramo, da je bil v srednjem veku vodostaj v Prekmurju znatno višji kot danes in tudi za redni odtok voda je bilo slabo poskrbljeno. Kjer so danes večinoma asfaltirane občinske in vaške ceste, so bila nekoč slabo vzdrževana, blatna in kotanjasta pota. Glede takratnega stanja vode naj bo naveden primer potoka Jarek skozi Črensovce. Danes je ta nekdanji potok skoraj povsem izsušen, leta 1381 in še naslednja stoletja pa je bil res pravi potok s čisto, tekočo vodo. V srednjem veku je Jarek delil zaselek Črensovci v dva dela.

Ob mladih nedeljah, na praznik najdenja in povišanja svetega križa ter na nedelje, kadar je sam hotel, je prihajal duhovnik iz Turnišča v Črensovcе. Vse druge nedelje so se valile množice vernikov tudi iz najbolj oddaljenih vasi v Turnišče in se vračale na svoje domove.

Število vernikov je v srednjem veku zaradi divjanja Turkov in nalezljivih bolezni tudi v teh krajih znatno upadlo. Mirnejši časi v 16., 17. in 18. stoletju pa so ugodno vplivali na porast prebivalstva. Duhovniki ogromne turniške župnije so bili vedno bolj obremenjeni z dušnim pastirstvom, ki so ga še oteževale velike razdalje obrobni zaselkov do pastoralnega središča v Turnišču. Zato so bili domači dušni pastirji naklonjeni upravičenim željam vernikov za ustanovitev nove župnije, čeprav so jim v dušnem pastirstvu pomagali frančiškani iz Ormoža, Varaždina in Sombotela. Tudi višja cerkvena oblast je z razumevanjem upoštevala upravičene želje vernikov.

2. Nova župnija v Beltincih

Do prve delitve turniške pražupnije je prišlo leta 1760 za časa župnika Nikolaja Gollacza. Približno polovico turniške župnije se je odecipilo in je nastala samostojna župnija v Beltincih. Za ustanovitev nove župnije ima največ zaslug, takratni beltinski gospod Ladislav Ebergényi. Ta je dal na voljo zemljišče in druga sredstva, da se je mogla ustanoviti nova župnija. Tam so imeli že od leta 1742 razmeroma prostorno cerkev, ki pa jo je dal prezidati grof Zichy ob koncu 19. stoletja.

Novi beltinski župniji so se leta 1760 pridružile tudi tri Bistrice. Ob priljučitvi k beltinski župniji je bilo na celotnem področju Bistrice okoli 900 ljudi.

3. Ustanovitev župnije Črensovcі

Leta 1793 je bilo v šestih vaseh, ki so štirinajst let pozneje stopile v novo župnijsko skupnost – 2016 prebivalcev; Črensovcі 496, Trnje 402, Žižki 274 – in v vseh treh Bistricah 844. Zadostno število prebivalcev za samostojno župnijo, razumevanje turniških župnikov, še posebej pa prizadevanje višje cerkvene oblasti, da bodo župnije učinkovitejše v dušnem pastirstvu in seveda želja vernikov – vse to je ugodno vplivalo na nastanek nove župnije SVETEGA KRIŽA V ČRENSOVCIH. Sombotelski škof Somogy pl. Perlaky Leopold (škofoval je v letih 1807–1822) je 21. maja 1807 podpisal ustanovno listino nove župnije Črensovcі; 18. decembra 1807 je imenoval za prvega župnika Petra Borkoviča, ki je bil inštaliran 20. decembra 1807. Matične knjige je začel voditi 1. januarja 1808.

Središče župnije je bilo od vsega začetka v Črensovcih. Gotovo najprej zato, ker je bila tu cerkev s pokopališčem. Vas Črensovcі je bila od vseh vasi še najbližje geografskemu središču nove fare. Tudi prometne zveze so bile skozi Črensovcе najugodnejše.

Župnijski farni patron je bil vedno sveti Križ. Svetemu Križu je bila posvečena že prvotna kapela v srednjem veku, enako tudi sedanja župnijska cerkev.

Zemljišče za župnijsko prebendo (nadarbino) je župniji Črensovcі podaril beltinski grof Csáky v obsegu 11 oralov njiv in 4 orale travnikov v različnih predelih (Duga njiva, Nadališče, Pod logom, Kamenščice, Pri Hrasti, Kónfi, Vraký). Pozneje je prišlo do zamenjave in je župnik namesto omenjenih številnih parcel dobil enotno parcelo v enem kosu, blizu župnišča. Iz gozda beltinskega grofa je bilo župniku zagotovljenih 60 kub. metrov drv letno, ki so jih bili verniki dolžni prepeljati na župnišče. Pozneje je grof podaril črensovski župniji gozd.

Zapisnik duš iz leta 1669 navaja, da je bilo na črensovskem marofu (pridvornem posestvu) 6 prebivalcev. Zgradba zemljiškega gospoda je stala na prostoru sedanjega župnišča v Črensovcih, ki jo je leta 1807 takratni zemljiški gospod

Pod kamnitim križem počiva prvi črensovski župnik Peter Borkovič

Ludvik Csáky prepustil župniji. Ker zgradba ni ustrezala za župnišče, je bila v letih 1808 – 1811 preurejena v sedanje župnišče.

Glede črensovskega župnišča naj bo omenjeno še, da je beltinski grof Csáky, ker je imel na področju današnje črensovske župnije znatne površine zemljišč, bil verjetno tudi zato pri ureditvi tukajšnjega župniškega doma posebej velikodušen. 3. decembra 1807 je obljubil, da bo krepko pomagal. Za župnišče je prispeval les in zidno opeko. Celotni proračun za župnišče je znašal 4677,38 kron, kar sta milostljivi grof in upravitelj grofovskega posestva Ivan Jost, velikodušno poravnala. Delavce in vožnje so dali župljani.

Istočasno z ustanovitvijo župnije so mislili tudi na ustanovitev prve šole v Črensovcih. Leta 1809 je bil nastavljen za prvega učitelja in kantorja Mihael Strinyi. Prva šola je bila lesena enorazrednica. V njej je bilo tudi skromno stanovanje za učitelja.

Še kratek odgovor na vprašanje: Od kdaj in od kod krajevno ime Črensovci? Iz srednjeveških in poznejših zgodovinskih zapisov je jasno razvidno, da izhaja od besede »črensa«. To je drevo, ki v naših krajih rado uspeva. V raznih časovnih obdobjih se je ime Črensovci nekoliko razlikovalo, vendar je bil vedno navzoč glavni koren »črens«. Zato današnja uradna oblika Črenšovci ni pravilna. Ta je nastala po drugi svetovni vojni pod vplivom madžarske izgovorjave »s« (=š). Pravilno je bilo in je ČRENSOVCI.

Okoli leta 1381 se namesto vedno običajnega krajevnega imena Črensovci pojavi ime Kendinci. To krajevno ime ostane v veljavi nekako sto let. V tem času se ime Črensovci v urbarjih in listinah ne omenja. Kje je vzrok za skoraj sto let trajajočo spremembo krajevnega imena? Dr. Ivan Zelko je dognal, da se pod krajevnim imenom Kendinci skriva večje zemljiško področje. V to zemljiško

področje so v omenjenem obdobju poleg Črenšovec spadale še vasi Trnje, Žižki, Dolnja Bistrica, marof Jula in Polana. Naselbina Črenšovci, prvotno zaselek ob kapeli sv. Križa, je bila v 14. in 15. stoletju le del celotnega zemljiškega kompleksa Kendinci.

Opomba uredništva: Zgodovina Črensovske župnije je bila objavljena v Stopinjah 1977, zato iz obširnega članka povzemamo samo nekaj dopolnil.

Jože Zadavec

Fotokronika

1. in 2. avgusta, so se slovenski misijonarji zbrali k svojemu tradicionalnemu srečanju v Stični. V 32 deželah sveta deluje 115 naših misijonarjev, med njimi je veliko Prekmurcev (Marija Sreš, Agica Kociper, Milena Zadavec, Janez Mujdrica, Gusti Horvat, Jože Mlinarič ...).

Praznik Marije Snežne, 5. avgusta, imenujejo sestre družbe Hčera Marije Pomočnice svoj »praznik zaobljub«. »Praznika zaobljub« sta se udeležili tudi dve sestre, doma iz Prekmurja (Milena Zadravec iz Odranec in Bernardka Gerič iz Melinca); praznovali sta 25-letnico svojih prvih zaobljub. Zadravčeva je prišla le za kratek čas iz Libanona, kjer že deset let deluje kot misijonarka.

V nedeljo, 24. julija, so se na Trdinovem vrhu, slovensko hrvaški meji na Gorjancih, ob cerkvi sv. Ilija in sv. Jere, k mašni daritvi zbrali verniki iz obeh strani. Somaševanje sta vodila pomožna škofa Juraj Jezerinac (Zagreb) ter Jožef Kvas (Ljubljana). Srečanje je želelo biti klic, da bi bili vsi ena družina.

Med letošnjimi biseromašniki sta tudi dva upokojena škofa: dr. Janez Jenko (Koper) in Alojzij Turk (Novo mesto). Prvi je svoj jubilej praznoval v koperski stolnici, v nedeljo, 10. julija, drugi pa v kapiteljski novomeški cerkvi, v nedeljo, 17. julija.

Pod vrh zvonika župnijske cerkve sv. Petra v Gornji Radgoni so v nedeljo, 3. julija, potegnili veliki zvon (2490 kg), ki mu je bil boter in glavni dobrotnik rojak prof. dr. Anton Trstenjak. Tako se je končalo še zadnje dejanje večletne prenove radgonske župnijske cerkve.

Ob mariborskih škofih, dr. Francu Krambergerju in dr. Jožefu Smeju, se je na praznik svetih blagovestnikov Cirila in Metoda, v torek, 5. julija, v stolni cerkvi zbralo 10 zlato- ter 14 srebrnomašnikov. Pred četrto stoletja je na petrovo kar enajst bilo posvečenih v župnijski cerkvi sv. Nikolaja v Murski Soboti.

Na praznik župnijskega zavetnika sv. Janeza Krstnika v Ljutomeru, v nedeljo, 26. junija, je mariborski škof dr. Franc Kramberger podelil diakonat svojim petim bogoslovcem, dva med njimi sta iz Pomurskega pastoralnega področja (Bakovci, Ljutomer).

Popotovanje – ali tradicionalno nočno peš romanje katoliške mladine na Brezje – se je v petek, 4. junija, začelo z mašo v Šentviški cerkvi v Ljubljani. Na cilj je prišlo vseh 800 mladih. Geslo romanja je bilo »Za družino«.

»Vsem je znana naša želja in potreba, da dobi Maribor – univerzitetno mesto – popolno Teološko fakulteto!« Izjava mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja. Nuncij Celata se je o tem pogovarjal z vodstvom škofije, z zborom petnajstih teoloških profesorjev ter rektorjem univerze v Mariboru prof. dr. Ludvikom Toplakom.

Gimnazijo Želimlje, ki jo vodijo slovenski selezijanci, obiskujejo fantje in dekleta z raznih krajev naše države, več dijakov je tudi iz Prekmurja. Pedagogiko na njej poučuje prof. Tone Ciglar, doma iz Gornje Bistrice, slovenski jezik s književnostjo pa prof. Jože Zadavec, doma iz Odranec.

Prva slovenska birma na Razkrižju je bila v nedeljo, 8. maja 1994. Birmovalec je bil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Škofa je sprejela godba na pihala ter veliko število vernikov. Birmanec Matjaž Zanjkoč je v uvodnem pozdravu med drugim dejal: »Uresničil se je težko pričakovani dan – dan, o katerem so sanjali naši očetje, matere, dedeki, pradedeki.«

Pri V. reviji slovenskih cerkvenih zborov, 7. in 8. maja, v cerkvi Marije Pomočnice, Ljubljana-Rakovnik, je sodelovalo 650 cerkvenih pevcev. Revije se je udeležil tudi pevski zbor »Primož Trubar« iz Prekmurja.

Ko so se v Ruandi razplamteli plemenski spopadi, so slovenski misijonarji Jože Mlinarič (Bratonci), Gusti Horvat (Lipovci) in Danilo Lisjak (Dornberk) za las ušli smrti in se 17. aprila vrnili v Slovenijo. Horvatovi verniki v kraju Musha so se zatekli v cerkev; maščevalne hutujske tolpe so jih vse pobile. Bilo je pravo mesarsko klanje; med 1300 umorjenih je bilo 600 otrok. Mlinarič in Lisjak sta se po kratkem bivanju v domovini vrnila v Burundi oz. Ruando.

Med nagrajence ob osrednjem slovenskem kulturnem prazniku se je za leto 1994 uvrstil tudi komorni zbor AVE, ki ga vodi mlad zborovodja Andraž Hauptman. V desetih letih so dosegli zavidljiv vzpon in razcvet ter mednarodni ugled. Odločilni so bili začetki, ki so se porajali ob sodelovanju pri bogoslužju v župnijski cerkvi Ljubljana-Vič.

Konec januarja 1994 je Zgodovinsko društvo za Pomurje pod predsedstvom Štefana Ftičarja priredilo v prostorih Osnovne šole v Črenšovcih »Kleklov simpozij« – znanstven posvet o delu in življenju Jožefa Klekla, apostola prekmurške pisne besede.

Slovensko bogoslužje na Razkrižju

Iz davnih časov: Srečanje »martiniščarjev« 1936. Sedijo od leve proti desni: Mihael Jerič, Jožef Varga, Jožef Raduha, Daniel Halas, Ivan Camplin. Stojijo: Anton Holzedl, Stefan Tranjek, Ivan Zelko, Štefan Zver, Ivan Škafar, Lojze Kozar.

Tone Kuntner

Dve pesmi

VRNI SE

*Vrni se, sine
iz mrzle tujine
odtajat in zdraviti
zamrzlo srce!*

*Vrni se, vse ti odpuščam kot mati,
vse, kar si storil v sveti preproščini,
v koprnenju po slavi in zlatu,
v hrepenenju drzen in mlad.
Sprejemam za svoje vse tvoje poraze,
sprejemam nase tvoj črni obup.*

*Objemam te, kakor najdražji brat,
brez očitkov in brez zamere
in vabim te k mizi
in nudim ti posteljo.*

*In zemljo očetno ti dajem kot oče,
da si pozidaš svoj lastni dom,
da si poseješ lastno pšenico,
da si shodiš svoje poti.*

*Saj jaz sem ti oče in brat in mati
in ti brez mene ne moreš obstati.*

JE HIŠA

*Je hiša zgrajena.
S kletjo temeljena,
v živo skalo
klesano kletjo.*

*Je zidana hiša
z žgano opeko.
Je malta zamešana
z znojem, krvjo.*

*Je s srcem grajena.
Je ozemljena
zoper sovražne strele
in grom.*

*Je streha človeku,
je sanjam zavetje.
Bo trdna in trajna,
če nam bo dom.*

Pesmi

NAŠI MAZILJENCI –
srebrni, zlati, biserni, diamantni

*Stopili so iz Tropa
pred gospoda:
– Gospod, mene pošlji... –
In so tekli z baklo
Veselega oznanila
v rokah;
kakor sveti Pavel
boj dobojevali.
V areni življenja
krožili.
Niso jim ploskali,
se jim le posmehovali,
jih izžvižgali,
s kajfežem zasledovali.
Venar –
dotekli so
svoj častni krog.*

NA DNU

*O Bog, ne obračaj svojega obličja
od nas, ki smo izvržek odličja.
Gazimo v grehih do ramen
in težnost prvega prekletstva
nas vleče k tlom.*

*Z mislimi ubijamo,
v zavisti se zvijamo,
vedno premagani,
vsakomur v napoto,
kot ustvarjeni po pomoti –
a tu smo dar stvarstva.
Pozno, a ne prepozno
smo se tega spomnili,
in na Tvojega Sina,
ki grehe odvzema
krvave kot škrlat.
Nerešeni – vendar odrešeni.*

ZAMAN JE:

*znati Pitagorjeve izreke,
predelati Sokratovo modrost,
osvojiti Zemljo,
nadkriliti Einsteina,
potacati nekaj planetov;
zaman je:
pokloniti se
Adonaiju,
Višnuju,
Budi,
Kristu,
Alahu;
zaman je:
ohogateti na vseh dobrinah,
zaman se je boriti
za mir
in sejati nemir;
zaman je lajnati:
sestre in bratje!
zaman je živeti,
in ne najti odgovora na vprašanje: Čemu?*

ČEŠNJA

*Kakor uhani
bingljajo sadeži
v zelenem oblaku krošnje;
škrlatno rdijo
sočnost brizgajoč
in vabijo, vabijo.
Premočno
polnijo usta s slino,
da otroci ponore,
zaplezajo
in v slasti meže.*

*Mimo češnje
je cesta stegnila
svoje lovke –
še bolj vabeče.
Po njej so se pognali
otroci zemlje,
iz nje narejeni,
s kitami sklenjeni,
in spoznali,
da so nagi.*

*Pod drevesom spoznanja
jih je vablјivost sveta
zvrtnčila,
vsrkala.*

*Pod domačo češnjo
se ne vrne nobeden.*

MALHARJI

*Čudni malharji
hodijo danes okrog,
krevsajo,
a niso bosih nog,
prazne malhe
jim mahedrajo,
a ne prosijo kruha.*

*Beraške cape,
ne visijo z njih,
eleganten je vsak
izmed njih,
zato nočejo obleke
ko kake izzivajoče
pokveke.*

*Groza in strah
jim iz oči kričita.
Malhe odpirajo
in nemo čakajo,
ne na miloščino,
ne na usmiljenje –
le na iskren nasmeh,
med množico
režanja, hahljanja.*

KRAMAR

*Kot kramar z malho naokrog
ponujam vsem srce,
zatrobim včasih v stari rog,
a mimo vsi hite.*

*Prezrejo me prijatelji,
se zame v molk zapro,
a neki čudni parkelji
mi v mojo malho zro.*

*Ne bom več hodil sem in tja,
ne bom se vsiljeval,
počakal zgrožen bom doma,
da poneso me Tja.*

Tiha odhajanja

ZORENJE

*Minevajo dnevi,
minevajo leta,
čas neslišno zori
in vse manj nas je,
ki smo se dobro poznali,
ki smo se v temna jutra
skupaj podali.*

*Pomladi zorijo v jesen,
sadove bodo drugi obrali.
Nekega dne bomo
svoja pota končali,
nekega dne bomo
spokojno obstali
na senčni pristavi.*

SAMOTNIK

*Ko mrzel sever
zaveje čez gmajne
in senca dneva
splahni v temo,
ves drhteč podam se,
samotnik, domov.*

*Vem, da okna zastrta
nemo zijajo v noč,
vem, da čez bleda lica
solze drsijo,
vem, da iz zapuščenih sob
zavija veter praznine.*

*Takrat zazrem se
v nemo zidovje,
prisluhnem kriku skovirjev,
in iz spominov tkem nove spomine,
otožen, pozabljen samotnik.*

VRTNICA

*V skritem kotu vrta
bela vrtnica sameva.
lahna v zlato jutro
se prebuja.
V njenem belem molku
misel se rojeva:
odsev lepote Božje
svetu razodeva.*

ODŠLI SO PASTIRJI

*O nič več pastirjev
na pašnikih za vasjo,
o nič več nagajivih Lišk,
ki nagonsko bi silile
v sosedove detelje.
Samo tihi spomin,
ugaslo hrepenenje večera.
Že zdavnaj zamrli
so lepi večeri septembra,
ugasnil je ogenj ob jelšah,
kjer smo otroci sedeli
in pekli koruzo.*

*O nič več pastirji
ne preganjajo jerebic
s prosenih strnišč.
Že zdavnaj utihnil
je njihov vrisk,
že zdavnaj izgubila se sled
na kolnikih belih
za njimi.
Tam za domačo vasjo
opustele gmajne,
odtujena polja.
Vrbe ob tratah
so skonile glave
in otožno sanjajo
o davnih ljudeh,
o davnih navadah...*

Dve pesmi

TEMNO SPOZNANJE

*Nežne akacije
so čarobno zadišale
v snežnobelem cvetenju.*

*Bujna pšenica
se je napela
v zrelo klasje
kot jedre prsi nedolžne deklice.*

*Drevored cipres
je ledeno okamenel
v žalnem sprevodu
neskončnega slovesa.*

*»Tujec sem postal
med rodno ravnico
in hladom večnih gor!«*

SKRITA ŽELJA

*Utonilo je večerno sonce
v mehkih meglicah
prostrane ravnice.*

*V daljavo časa
so utihnile
pozabljene sence.*

*Zamolčane trte
so prvinsko zadišale
v sladkobno omamo.*

*»Ko bi le dozorel
za večnost!«*

Franc Puncer

Škof zlatomašni

*Škofovsko mitro vreden vdano nosi
Kot zvest službanik in oznanjevalec.
Ob pisatelju še pesnik, prevajalec,
Faktoum: za vse dobro sile troši.*

*Za vso škofijo blagoslova prosi.
Lepoto ob »Stopinjah« čuti bralec,
A vemo; prvi bil je njih snovalec.
Tako med nami bratski so odnosi!*

*Ob zlatomašnem slavlju jubileja
Molitve vernikov v nebo hitijo:
»Ad multos annos, svečenika Smeja!«*

*Še mnoga srečna leta mu želijo,
Naj mnogo še rodi ta živa veja,
In varno hodi z Materjo Marijo!*

Izgubil sem svojo dušo

Hej, ljudje!
Izgubil sem dušo!
Ob jami kotanjaste poti
se mi je izmuznila iz strganega koša.
Od tedaj je brez lastnika;
kdo ve, kje zdaj tarna, se potika.

Vse sem že podrobno preiskal,
na sled pa ji ne pridem.
Z upom trmastim zdaj iščem
– kot v pripovedkah tujajoči kraljevič –
pšenična kašipotna zrna!

Pogledam v stare
skrivne predalčne omare.

Na vrtu, v gozdu in na travniku
vsak grm preiščem in vsak cvet.
In zdramim
tišino trdno speče ulice.
Pogledam skozi vsako režo v vratih
in svoj srčni monogram
vrežem v vsako obpotno drevo.

Na mrgolečem trgu duš,
na tedenskem živahnem sejmu
dolge ure pohajkujem.
Pred lectarji postopam,
vse odhajajoče opazujem
in vse kupce lectovih medenih src.

In glejte:
zaman tu, zaman tam!
Saj ne sledim
samo nekaj bledih in krvavih vtisov
(davnih boli osušenih solz).

Na brezpotnih nekdanjih poteh
raste zdaj plevel, dušljiva podrast,
in življenjska kašipotna zrna
so padla med dušeče kamne,
v ohlajeno ljubezen, mrtvo od nebrižnosti,
in že davno so postala jalova.

Dobri ljudje!
Če srečate se z njo
na bregéh zaraslih jarkov,
ali pa v zakotnih krčmah

pri veseli in prešerni mizi,
ali v življenja skrivnostnih dolinah,
ob oprezujočem gozdnem robu:
nikar je ne prestrašite,
jo z ljubeznijo pozdravite!
(To si zaslužila je
ta brezdomna, gola,
osirotela, pretepena duša).
– In napotíte jo domov!

Dotlej:
prazna orehova luščina, črvivi lešnik,
brez kompasa, brez jambora,
osirotel se premetavam
od enega do drugega človekovega brega.

(Iz zbirke *Vak völgy ölen igy zsolozsmázok* prevedel Lojze Kozar)

Av gust Pavel

Znati pokopavati – blažena modrost

Znati pokopavati, hrabra blažena modrost!
Toda tako pokopati, da sence iz grobov
ne prihajajo nazaj!
Kako drzen obračun:
v neusmiljenem pogonskem lovu
strniti in hladnokrvno razkleniti
povsod skitajoče se uporne sanje;
segnati jih, kot potepinske besne pse,
da ne bi škodovala ne gospodarju
ne drugim v ključu pomladi.

In pogoltno škrlatno koprnenje
do zadnjih lasnih korenin
izdreti s silo
iz džungle močvarnega goščavskega srca,
da niti mrvica ne bi ostala
razbrzdani, nenasitni,
kri pijoči, rožljajoči vojski.

In s strašnim težkim kladivom
vsa upanja na smrt dotolči:
zapeljive, spogledljive upe,
varljive, mrgoleče more!
Vsako upanje je tanka, pisana le cunja,
slepeč in migljajoč privid,
danes stradajočemu – jutrišnji kruh!
Čemu so sanje, upanje in hrepenenje,
če nekoč razpade vse v prazen nič?!

In za vsem ostane tolika praznina,
 da v njo se zgrudi osiromašeno srce?!
 Najbolj blažen je negibni, trezni nič,
 zaspani, zadušljivi mir v srcu, krvi, mozgu.
 Mavrica, slepilo, zlata megla in privid!
 Čemu vsa jalova sleptev sebe samega?
 Čemu v današnji suši upati na jutrišnja čudesa?
 Čemu na zlati vpregi sanj in upov letati,
 če smo vedno, vedno, vedno le prevarani,
 in strmoglavljani?!
 Znati pokopavati: pogumna, blažena modrost!
 Toda na sedmini
 kane kakšna tolažilna kaplja v žalujoči kelih?
 In če srce se ne upira več,
 ali ostanejo vsaj srečne še opojnosti?
 Ne, ne ostane nič,
 samo še bridko slavlje:
 nekaj zalogajev žalnega kruha,
 požirkov nekaj trpkih skisanega vina,
 toplota ohlajajočega se kôta in bedast poln želodec;
 praznina brez mejá, ledeni pusti mir;
 poviti, jalovi življenja popki,
 na oknih žalostnih nekaj mrtvih in ledenih rož;
 brezvročični, brezkrvni,
 brezoblični, nesvátbeni
 svinčeni, prežvekujoči Nič!

Jaz pa v name padajoči noči
 brez milega – varljivega meseca
 sanj, želja in upov ne vidim nič.
 Na svoji potepuški poti
 pobерem vsak pisan kamenček, ga vržem kvišku,
 na mojem nebu naj mi bo za zvezdo.

Ne, ne!
 zvestih mi prijateljev
 nikoli ne izdam!
 Skupaj gremo na pokopališče,
 ko prišlo bo tisto zadnje slavlje.
 Morda jutri, morda kdaj pozneje,
 morda peš, morda na nosilnici mrtvaški.
 Še v krstah stisnemo se tesno skupaj
 in skrijemo se pred sovražnimi,
 porogljivimi človeškimi očmi.

Toda iz trohnečega srca še tam
 poženejo mi sanje, upanje in hrepenenje,
 in vem:
 na mojem grobu vedno rasla bo vijolica in šipek
 in nad grobom bo mežikala mi zvezda.

(Iz zbirke Vak vólgy ólen igy zsolozmázok prevedel Lojze Kozar)

Na obrobju polja

*Na obrobje polja
bi rad pokleknil
in bivanja dlani
zakopal v skrivnost
semen daritve.
Nato zapel verz najlepši
bi Visoke pesmi,
da le bil bi v zrnju,
v zrnju enem samem,
priča času in večnosti
ženitve.*

*Na obrobje polja
bi rad legel
in razcvet nasmeha
poslal oboku bi neba.
Za klas,
ki plod je zrna žaloigre:
iz gnitja v nedrih zemlje
življenje novo
na kolenih vetra,
v sonca žaru
se igra.*

*Na obrobju polja
rad bi večno spal,
da za previsom časa
življenja polnost
bi spoznal.*

Lojze Kozar ml.

Splet prekmurskih krajev

*ADRIJANCI v abecedi
med vasmi so res prvak,
vas ANDREJCE skoraj v sredi
krajine naše najde vsak.*

*BOGOJINO Plečnik dviga,
BUDINCE gorički kraj,
BAKOVCI so vas velika,
BUKOVNICA pa je raj.*

*BOREČE čuva Sveta Ana,
BELTINCE pa Ladislav,
v BOKRAČIH je zdrava hrana,
BODONCI so kakor pav.*

*BEZNOVCI nekdanj Stari, Novi,
BRATONCI le eni so,
v BENICI podzemni rovi,
BANUTA majčkena zelo.*

*BISTRICE so tri ob Muri,
GORNJO čuva svet' Anton,
SREDNJA Prek si z mostom snubi,
DOLNJA tud' ima svoj zvon.*

*BREZOVCI so moške breze,
BREZOVICA – ženski cvet,
v BERKOVCIH so mnoge steze,
v BOREJCIIH pa je raven svet.*

*CANKOVA je vas edina,
ki na C začenja se,
cerkev dom je svet'ga sina,
ki mu Jožef je ime.*

*ČERNELAVCI so skoraj mesto,
ČIKÉČKA VAS pa majhna je,
v ČRENDOVCIH je hiš čez dvesto,
v ČEPINCE vsak vrača se.*

*ČENTIBA se na breg naslanja,
ČRNCI dvojni so pri nas:
MURSKI vode se držijo,
GORNJI zemlje so okras.*

*DOLIČ dolin ima veliko,
DOLINI pa imamo dve,
DOBROVNIK daje dvojno sliko,
v DOMANJŠEVCIH sta cerkvi dve.*

DOKLEŽOVJE se k Muri stiska,
DOLGA VAS pa k Lendavi,
v DOMAJINCIH vsak si vriska,
v DOLENCIH se Miklavž slavi.

DANKOVCI vas je brez oltarjev,
FIKŠINCI – so lepi kakor maj,
FILOVCI so vas lončarjev,
FOKOVCI zeleni gaj.

GRAD po gradu se zdaj kliče,
GÓRICA je brez goric,
GABERJE baha se z gabrom,
GÉRLINCI pa s petjem ptic.

GEDÉROVCI so že v Evropi,
GOMILICE na sred sveta,
v GÁNČANE pa tisti stopi,
ki brez sodov je doma.

GRADIŠČE k Muri se ozira,
GENTÉROVCI k Lendavi,
HODOŠ mejo v svet odpira,
HOTIZA z brodom se baha.

IVANCI sredi so ravnine,
IVANJŠEVCI pa sred bregov,
IVÁNOVCI ponos krajine,
IŽAKOVCI spev valov.

KRAŠČI gledajo jezero,
KOŠAROVCE pa jaz prevzet,
KROG ima okroglo mero,
KUZMA pa izhod v svet.

KÓBILJE ima Martina,
KRNCI pa razgiban svet,
KUKEC daje dobra vina,
KOT pri Muri je ujet.

KANČEVCI nov dom imajo,
KUŠTANOVCI več vrhov,
KRAJNE mnogi ne poznajo,
KAPCA več ima domov.

KRUPLIVNIK sam je, a ob meji,
KRPLIVNIK, brat njegov živi,
KUPŠINCI na zeleni veji,
v KÁMOVCIH zvonik stoji.

KOVAČEVCI so brez kovača,
KRAMAROVCI brez blaga,
v KRIŽEVCE se vsak rad vrača,
v KOROVCE nova pot pelja.

LIPA zdrav krompir ponuja,
LĚMERJE kapeli dve,
LENDAVA ponos prebuja,
staro mesto to je že.

LAKOŠ dvakrat nas pozdravi,
kakor brata skupaj sta,
GORNJI komaj se predrami
DOLNJI že obišče ga.

LONČAROVCI so brez lončarja,
LUCOVA za gobe raj,
LIPÓVCE Petra luč ožarja,
LUKÁČEVCI – prav majhen kraj.

MORAVCI z Ajdo se bahajo,
MARTJANCI s staro cerkvijo,
MATJÁŠEVCI zdrav zrak imajo,
MOTVÁRJEVCI ob meji so.

MARTINJE se s Senikom družijo,
zaljša ju Srebrni breg,
MOSTJE zmajarjem zdaj služi,
MOŠČANCE posrebrni vsaj sneg.

MAČKÓVCE motokros prebuja,
MÁRKOVCE pa glas zvona,
MELÍNCEM Mura se ponuja,
MLAJTINCEM pa Ledava.

MOTOVILCI sred doline
motoviliijo se spet,
MÁRKÍŠAVCI – spev ravnine,
NEMČAVCI sred' polja cvet.

NERADNOVCI med gozdom skriti,
NĚDELICA sred poljá,
v NORŠINCIH modrost prebiva,
v NUSKOVI je slatina.

ODRANCI sredi so ravnine,
cerkev nova jih krasi,
ÓTOVCI sam hrib, doline,
ÓCINJE ob meji spi.

PROSEČKO VAS Keréc proslavlja,
PETÁNJCE vrelec slatine,
PÓLANA se trikrat javlja,
sama blizu Sobote.

VÉLIKA sedež je župnije,
MALO pa krasi star mlin,
v PANOVCIH že navček bije,
PETIŠÓVCI – svet vrtn.

PETRÓVCI dvojni se vrstijo,
MURSKÉ vabi svet ravnin,
GORNJE cerkvi dve krasijo,
PEČÁROVCE svetniški sin.

PÉRTOČA časti Heleno,
PINCE dva soseda sta,
PINCE-MAROF skupaj eno,
PINCE sámo vino da.

PESKÓVCI s peskom so bogati,
v PROSENJÁKOVCIH kapeli dve,
POZNÁNOVCI v dolini zlati,
v PUŽEVCIH po polžje gre.

PUCONCI so gmajna slavna,
jih cerkev dvesto let krasí,
v PREDANOVCIH so polja ravna,
PORDAŠINCEM breg beži.

V RANKÓVCIH znamenje je staro,
v RAKÍČANU pa star je grad,
RĚNKOVCI – naselje zalo,
RÓPOČA zdrav daje sad.

RÁDOVCI pri Gradu spijo,
RÁTKOVCI pri Kančevcih,
ROGÁŠEVCI se Ledave držijo,
RADMOŽANCI črnih jelš.

V STÁNJEVCIH predor se skriva,
v SÓTINI pa kamnolom,
pri STRĚHOVCIH svet' Vid prebiva,
v SERDÍCI je najvišji dom.

SODIŠINCI se Avstrije držijo,
STRUKOVCI pa Ledave,
SEBĚBORCI že v hrib hitijo,
SUHI VRH ravnino zre.

SREDIŠČE čisto je ob strani,
SKÁKOVCI – v snegu sled,

SELO stare freske hrani,
SATAHÓVCI – lep pogled.

SLAVEČI so dvojni, slavni,
v lepem kraju so doma,
v DOLNJIH Kuzmič bil je glavni,
v GORNJIH cerkev Lutrova.

JURIJ spet postal je SVETI,
SOBOTA je MURSKA še,
grad se sredi parka svetí,
mesto pa vse večje je.

ŠALÁMENCI – mnoge črke
vabijo te spet nazaj,
ŠÁLOVCI v dolini Krke,
ŠŮLINCI – gorički raj.

TÚRNIŠČE časti Marijo,
TRDKOVA Slovana dva,
TRIMLINI k Lendavi hitijo,
TRNJE s trnjem se baha.

TIŠINA pozna tišino,
TROPOVCI so sosed ji,
nad TĚŠANOVCI raste vino,
TOPOLOVCI majčkeni.

VUČJA je GOMILA lepa,
VANEČA za vino ve,
VEŠČICA se med polji stepa,
onkraj Mure sestra je.

VÁDARCI ob mirni vodi,
VEČĚSLAVCI ob bistri še,
VIDONCE svet' Anton sodi,
VANČA VAS pri Doblu je.

ZENKÓVCI silijo v ravnino,
ŽITKOVCI v obmejni svet,
ŽENÁVLJE spušča se v dolino,
ŽIŽKI sklepajo ta splet.

Tine Mlinarič

Kamen

*Zavržen
na zemljišču
nekega gradbišča.*

*Črn,
izpit
in čisto sam.*

*Knjiga,
odlistana od zadaj
do besede – AMEN.*

*In kamen
je postal
vogelni kamen.*

Martin Maroša

Skrita sposobnost

*Nekje v samotnem, temnem kotu bara,
dalj časa že sameva zaprašena,
a mojstrsko uglasena kitara:
gotovo je visoka njena cena!*

*Kdo ve za tisočere melodije,
ki v njenih zlatih strunah spijo skrite
in upajo, da kdaj jih kdo odkrije,
zbudi in zaigra že v pesmi zlite...*

*Pa pride GLASBENIK, kitaro vzame,
njegovi večji prsti zaigrajo
lepó, krasnó, da vsako srce gane.*

*Tako SPOSOBNOSTI v nas včasih spijo.
Prijatelji nasvetov naj nam dajo,
in k PLODNEMU ŽIVLJENJU jih zbudijo*

Škrlaten jesenski večer

Pesem škofa msgr. Tamása Junga, 1947 (napisal jo je kot župnik v Mužljji)

Njegovo pesem BIBORLÓ ŐSZI ESTE je prevedel Ivan Pucko.

*Bleščeča jesen – moj letni čas,
ko vse – prav vse
me vabi proč od tod:
Ker zmeraj jaz v daljave hrepenim.*

*Ker zmeraj jaz v daljave hrepenim:
morda v globine svoje duše,
kjer nekdo čaka tiho name
in kamor jaz tako težko dospem.*

*In kamor jaz tako težko dospem,
ker ob moje duše vratih
pomlad, poletje še kipi...
pa vendar vem, da pride – pome.*

*Pa vendar vem, da pride pome,
ko vse – prav vse
me vabi proč od tod
na neki bleščeč jesenski dan.*

*Na neki škrlaten jesenski večer –
ko bom kot sad z veje
padel z drevesa življenja
ves zrel v naročje božje.*

Mak in čebele

Štef sedi na nekakem prelazu zadaj za hišo in se pogovarja s svojimi čebelami, ki stanujejo v velikem, več kot polmilijonskem čebeljem mestu, ki mu ponekod pravijo čebelnjak, pri nas že od davnih časov vinjak in ki je gotovo v daljnem sorodstvu s krajnskim uljnjakom. Opazuje, kako čebele naglo izletavajo in se počasi vračajo v svoje stanovanje.

»Tako, tako, čebelice moje. Polne želodčke imate, polne, zato se tako previdno spuščate na panjevo brado. Previdne ste, kakor bi nosile med v krhkih steklenih kozarcih. Ko ga boste odložile v celice in obnožino z nog spravile na svoja mesta, boste pa kot lahka puščica, izstreljena iz napetega loka, švignile iz panja v svet in poiskale medeno cvetje. Pomlad je in cvetja je zdaj dovolj. Če ste pametne, kar na makovo njivo se zaženite, tam je paše dovolj.

Zjutraj sem šel mimo tistih dveh kratkih ogonov, kjer se je pred kratkim razcvetel mak. Na vsakem cvetu sta bili po dve po tri čebele. Če bi vas vse preštel, bi vas bilo kar za majhen roj.

No, saj ne trdim, da ste bile vse naše. Tudi druge čebele vedo, kje je dobra paša. Pri vas, čebelice moje, je to narobe, da ste vse enake in ne ločim naših od drugih. To bi moralo biti drugače. Ljudje smo tudi enaki, pa se le razpoznamo med seboj. Naša Mariča je čisto taka kot botrina Geta, pa se vseeno nikoli ne zmotim, katera je naša. Mogoče se tudi ve tako poznate med seboj? Kdo to ve?

Čakajte! Kaj pa je to pod panjem. Muhe niso, obadi tudi ne. Moram iti po očala. Brez njih se vse nekako preliva in krotoviči. Tudi z očali že težko vidim, saj je steklo prav na sredini najbolj spraskano, ko pa nihče pri hiši noče vedeti, da jih ne sme položiti z izbočeno stranjo na mizo. Pa tudi stara so. Na stara leta so jih že rabili moj dedek, za njimi moj oče, za menoj pa nihče, ker hoče zdaj vsak imeti vse novo in vse svoje. Zato jim pa leti denar iz rok, kakor da ga odnaša veter.

Je pa križ s temi starimi očali, ker je tisto, kar bi moralo biti na ali za ušesi, že davno zlomljeno in namesto tistega imam zdaj samo vrvico. No, naj pogledam, kaj je tisto pod panjem.

Glej jih no, saj niso muhe. Čebele so. Cel kup mrtvih čebel. Nekatere še malo migajo z nožicami, pa vem, da ne bodo dolgo. Kaj se je razpaslo v čebelnjaku? Morda griza? Ne griza ni. Ni nič ponesnaženo. Kakšne bitke z drugimi čebelami, roparicami, pa tudi ni, saj je roj miren in ni opaziti vznemirjenja. Le kaj vam je?»

»Nekaj momljaš kakor medved, Štef, pa ne morem razločiti ali moliš ali kolneš,« se je v Štefov samogovor vmešal sosed Janči.

»Menda oboje. Kako ne bi, ko pa je pod panjem cel kup mrtvih čebel.«

»Praviš, da si dober rojar, Štef. Potem pa bi moral vedeti, da ob dobri paši čebele delavke ne živijo dolgo. Delo jih uniči. Kakor naju.«

»Kar naju zadeva, je res samo na pol. Mene že, mene. Ampak da bi tebe delo uničilo? Mogoče tisto, ki ga ne opraviš. Tisto žc.«

»Če je ves dan sedeti pri čebelnjaku in šteti žive in mrtve čebele delo, te bo res delo uničilo.«

»Jeza, jeza, Janči. Saj se bom razpočil, če bo šlo tako dalje. Ljudje so ponoreli in kar naprej škropijo, trosijo strupe, zaprašujejo s strupi. Stopi sem in ti poglej. Moja očala so preveč motna, da bi videl.«

»Kaj naj vidim?«

»Menda ne kakega junca. Čebelo vendar. Mrtvo. Če je kakšen prašek na njej. Opazuj čebeličino glavo. Je na dlačicah kakšen prah?«

»Čebelo vidim dobro. Njeno glavo že bolj slabo. Je premajhna. Prašek? Čakaj. Prašek praviš? Nekaj belkasto sivega je na njej, da.«

»Nekaj belkasto sivega, Janči, si nor! Pa to je pantakan! Belkasto siv pantakan. Pa to je strup, to je smrt, pravi pomor za vse čebele. Le kdo ga je natresel?«

»Zjutraj sem se s kolesom peljal na njive, pa je tam ob Črncu, menda je tisto že črensovsko, na njivi z makom neka ženska segla v vsak makov cvet in nekaj coprala. Morda pa je trosila pantakan.«

»Vidiš, jaz norec pa sem našim še prigovarjal, naj letijo na tisto njivo. Zlodjeva baba, kdo bi si mislil!«

»Kar sebi pripiši, Štef. Če bi ti svoje včelice držal lepo doma ali pa vsaj na odranskem ozemlju in jih ne bi hujskal na tujo lastnino, do tega ne bi prišlo. Mislim, da je kup pod brado že zopet nekoliko večji.«

»Nekaj moram storiti, Janči. Vidiš, tebe sem vedno imel za pametnega človeka, povej mi, kaj naj naredim?«

»Vidiš, Štef, to je tako. Jaz imam psa. Če ga ne bi imel na verigi, bi moj Luksi letal za sosedovimi kokošmi, strašil bi po vasi otroke, polizal bi vse sklede pri sosedih, da ne bi hoteli potem iz njih jesti in ne vem, kakšne vragolije bi povzročil, zato je naš luksi privezan.«

»Kaj hočeš s tem modrovanjem? Roj bi nekako že lahko privezal, ampak čebeler! Pa kaj se jezim. Že stari so rekli, da iz nore luknje nori veter piha.«

»Ti si nor, ker se jeziš. Saj se samo šalim. Če predlaganega ne sprejmeš, ti ostane samo še to, da...« Janči se je nagnil k Štefovemu ušesu tako blizu, da se ga je z nosom dotikal in mu nekaj zašepetal. Štef je odskočil za dva koraka in komaj spravil iz sebe: »To je noro! – Toda...«

»Sonce je zašlo. Grem v hišo. Ob večernem zvonjenju smo vedno vsi doma. Lahko noč!«

»Laaahko noooč!« je zategnil Štef, kakor da je z mislimi čisto nekje drugje.

Ko je slišal ženino globoko dihanje in je vedel, da so tudi otroci globoko zaspali je Štef previdno vstal, si oblekel hlače in telovnik, v temi poiskal koso in se napotil po prelazih proti Črncu.

»Moral bi koso sklepati. Od lani je rjava in bo z njo težko delo. Toda sosedje bi se čudili, kaj me je prijelo, da v tem času koso klepljem. To je hudo na vasi, da vse vemo drug o drugem: Kdaj kdo seje, kdaj orje, kdaj in kaj so jedli za kosilo ali večerjo, kratka vse do podrobnosti. Samo zdaj naj me nihče ne sreča. Včasih pa kakšno stvar le moramo skriti drug pred drugim.«

Štef je preskočil Črnc na tistem ozkem mestu, ki ga je dobro poznal, šel malo naokrog in se od spodnje strani približal njivi z lepimi velikimi makovimi cveti.

»Dobro, da je tema in jih ne vidim. Sicer bi se mi še smilili. Nič! Zastrupljeni so in tudi ta mak ne bi bil kaj prida. No, Bog pomagaj, je zašepetal iz navade, pa se je takoj zavedel, da tu nekaj ni v redu, zato je začel divje zamahovati s koso, da je šumelo, hreščalo, brenčalo okrog njega. Bil je prepričan, da se njegova košnja sliši do tretje vasi. Malo je prisluhnil, pa ga je pomirilo, da niti pes ni zalajal v bližini, in je delo nadaljeval. Še bolj divje in odločno je zamahoval, potem pa je naenkrat čutil veliko olajšanje: kosa nič več ni zajela, mahal je samo še s kosiščem. Ko je tipal za koso, je tipal v prazno.

»Snela se mi je s kosišča, da bi jo pes! Kako jo bom zdaj v temi našel?«

Ko pa je kosišče potipal na vrhu, je spoznal, da kose ni izgubil, ampak se mu je tik pri ušesu odlomila.

»To je pa še slabše! Pa kako dobra kosa je bila. Iz monoštrske tovarne in ko je bila nova, je v zlatem okvirju imela rdeč napis. Zdaj imam dvojno škodo: zlomil sem koso in pokosil samo pol maka. Mogoče pa res nisem pravočasno nehal?!«

Pri Getinih imajo zidarje. Zidajo naglo, da stene kar vidno rastejo. Kdor gre mimo, jih navadno povpraša, ker ve, za kaj gre:

»Nove hleve zidate?«

»Nove. Starih nikoli ne zidamo,« se na vsako tako vprašanje odreže Tjaš, ki mu domislic nikoli ne zmanjka, vpraševalec pa potegne glavo malo bolj med ramena in gre dalje, misli si pa: Ta somar somareči ali osel oslovski pa ne razume najbolj navadne vljudnosti.

Tjaš se jezi na Štefa, ki je tudi v skupini zidarjev in hiti z delom, kakor da mu za hrbtom stoji deset priganjačev:

»Seveda dela zaradi botre. Pa je le noro, da hoče v enem dnevu opraviti, kar bi lahko v treh dneh.«

Dan je dolg in se vleče kakor predeno v pepelovem lugu, končno pa je le prišel večer in so se spravili k večerji. Štef je pri botri najbolj doma, zato on zmoli za božji blagoslov. Vsi precej tiho zajemajo vsak s svojega krožnika gosto juho, v kateri je skoraj več mesa kakor vode in se razgovorijo komaj tedaj, ko gospodinja Geta prinese na mizo rezance s kompotom.

»Orehov nisem stresla na rezance. So posebej v skledi in vsak si jih naj vzame po svoji želji. Dodajte si toliko sladkorja, kolikor želite. Vem, da bi nekateri raje imeli makove rezance. Saj se tudi meni bolj priležejo. Pa letos z makom ni nič. Po orehe sem pa morala v Čakovec, drugod jih ni dobiti. Tam pa so povrh še po polovični ceni.«

»Potem vam pa za makom ni treba žalovati,« je rekel Tjaš. »Sicer ste pa vi vsako leto pridelali veliko maka. Kaj se je pa letos zgodilo?«

»Nikar ne sprašuj. Ko se na to spomnim, me pograbi jeza, da dobim mravljince po vsem telesu. Neki vražji, aj Bog mi ne vzemi za greh, neki norec ali baraba mi je spomladi pol njive maka pokosil.«

»Ni mogoče! Kaj takega? Ja, kje ste ga pa imeli?«

»Kje, kje! Menda ne tu na podoknih,« je Geto razganjala jeza. Na njivi sem ga imela. Na svoji njivi. Ob Črncu na črensovskem. Podedovala sem jo, saj veš, da je moj odvetek iz Črensovec. Neki peklenski bedak mi je pokosil pol njive, ko je bil mak v najlepšem cvetu. Tisti osel gotovo ni vedel, koliko je z makom dela: sadiš, okopavaš, večkrat, travo puliš. Še tisti dan pa sem šla od cveta do cveta in na vsakega vsipala malo...«

»... pantakana,« je ušlo Jančiju, Štef pa je postajal med tem tako majhen, da bi ga lahko vtaknil v dugi pisker.

»Kakšnega pantakana, osel,« se je razvnela Geta in ni pazila na besede, »na vsak cvet sem potrosila malo pepela proti mušicam, da mak ne bi bil črviv.«

Janči je nekaj časa samo mihal z nosom in se strašansko spakoval, nato pa bruhal v tak smeh, da bi ga skoraj razneslo. Ni se mogel pomiriti in je samo noge povlekel nazaj, ko ga je Štef brcal, naj za božjo voljo neha. Njegove dobre volje so se nalezli še drugi, čeprav niso vedeli, kaj bi bilo pri tej stvari smešnega.

»Vi se samo smejte, če se vam da. Meni pa je žal, da krivca nisem dobila v roke. Če bi ga...«

»Če bi ga dobili, kaj bi mu pa naredili, Geta?« je vprašal Tjaš, ki je vsaki stvari hotel priti do konca.

»S srpom bi mu odrezala glavo. Najmanj to.«

»Najmanj? Rekel bi, da je to največ.«

»Poceni glave ne bi odnesel, kakorkoli bi naredila.«

Ko so se razhajali, je prvi pobrisal Janči, kakor da se boji, da ne bi česa pokvaril, če bi še dalje ostal. Vso pot do doma se je hahljal in si brisal oči in nos, saj je bilo oboje kar naprej mokro od notranjega pretresa.

»Samo to bi rad videl, kako se bo Štef poslovil od Gete, od svoje botre. Kam bo gledal? Se bo potajil ali se bo izdal? Takoj jutri ga moram vprašati.«

Štef je še nekaj časa prekladal stvari v kuhinji in se obiral, da je Geta bila že nekoliko nejevoljna, zakaj se ne pobere, da bi lahko kuhinjo uredila, saj bo jutri treba začeti znova. Končno se je Štef postavil nekako pokonci in z oklevanjem rekel:

»Botra, te tri dni sem delal zastonj. Zanj ne bom vzel plačila.«

»Ne hodi nor, Štef. Vem, da potrebuješ denar. Nam bo pa moj mož prihodnji mesec precej prinesel iz Nemčije. Ne bi bilo lepo, da bi mož služil, ti bi pa nam zastonj delal. Čeprav smo botrina, to ne gre.«

»Saj ne zato, botra, ne zato.«

»Zakaj pa potem, če ne zato?«

»Oh, botra, človek je včasih nor in ne pomisli, kaj dela. Tisti mak na črensovskem...«

»Pa ne, da si ga ti, Štef? Mogoče se ti pa meša?«

»Zdaj ne, botra. Mešalo se mi je, ko sem videl svoje mrtve čebele. Cel kup mrtvih čebel. Nisem vedel, da je tista njiva vaša.«

»Tudi če ne bi bila moja. Kaj takega se ne dela. Ti, zdaj mi pa lahko poveš, zakaj si pokosil samo polovico tistega maka? Se ti je smilil lastnik?«

»Nič se mi ni smilil. Kosa se mi je zlomila.«

»Vidiš, že tam si dobil svojo kazen. Ne vsiljuj mi zdaj še teh treh dni.«

»Moram, sicer ne bom imel miru.«

»Si pa vseeno dober človek, Štef. Dam ti en zastonjski dan, da boš mirno spal.«

Ko so naslednjega dne ljudje Štefa zopet videli pri zidarskem delu, so ga iz navade vprašali: Kaj delaš, Štef?, je vsakemu odgovoril kratko in odrezavo: Pokoro delam. Dolgo tega niso razumeli, šele ko Janči ni mogel več strpeti in je razglašal, kako je Štefu v uho pošepetal: Če jih ne moreš privezati, pa pokosi tisto njivo!

»In ta norec je šel in to naredil. Pa nisem vedel ne jaz ne on, da je tista njiva botre Gete, pa tudi tega ne, da ni potresala pantakana, ampak navaden pepel. Bog moj, Bog moj, kakšni smo ljudje, kakšni smo, ljudje!« In se je vedno znova do solz nasmejal.

Lojze Kozar ml.

Vse globlje v noč

Zoran se ni oziral po ljudeh, ampak se je hitro zmuznil mimo njih v cerkev. Pod korom si je poiskal prostor, od koder je lepo videl na oltar, obenem pa bil skrit pred pogledi ljudi. V cerkvi je bilo šele nekaj ženic, pa vendar se je počutil nelagodno. Še slabše je bilo, ko so se klopi vse bolj polnile. Nihče se ni oziral nanj, pa vendar se mu je zdelo, da ga skrivaj opazujejo. Res je, ni redno zahajal k maši. V cerkev je prišel le ob večjih praznikih. Sicer pa je bilo takih Zoranov več.

Zoran je bil iz verne družine. Kot otrok je redno hodil k nedeljski maši, v fantovskih letih pa se je nekako odtujil cerkvi. K maši je še zahajal, ampak bolj

redko. Saj bi šel, toda bil je član nogometnega kluba in tekme so se navadno začenjale že dopoldne. Na tekmo ni mogel priti zadnje minoto, saj se je moral prej s soigralci pripraviti, se pogovoriti o tem in onem. Tako tudi za rano mašo navadno ni bilo časa. Pa tudi poležal je rad zjutraj malo dalj časa, saj je bil utrujen od sobotnih veselic, ki so se zavlekle do zgodnjih jutranjih ur.

Po poroki se je poslovil od nogometa, a časa tudi zdaj ni bilo. Z ženo Suzano sta začela graditi hišo. Ker sta bila oba med tednom v službi, pa še majhno posestvo je bilo treba obdelovati, sta hišo gradila ob sobotah in nedeljah. Tudi delavce je bilo takrat lažje dobiti. Čeprav sta veliko dela opravila sama, je bilo denarja vedno premalo. In pri denarju se je zapletlo.

Zvon je povabil k maši in župnik je z dvema ministrantoma pristopil k oltarju. A Zoran ni mogel slediti mašnemu obredu. S pogledom je potoval po cerkvi in se ustavljal pri svetnikih, ki so gledali z glavnega in z dveh stranskih oltarjev. Sveti Pavel se je opiral na meč in čakal povelja od zgoraj, kjer je tik pod stropom v nebeškem sijaju kraljevala Sveta Trojica. Na drugi strani oltarja je sveti Peter čakal duše, da jim z velikim ključem odpre nebeška vrata. Sveta Neža in sveta Barbara sta že stopili v nebeški raj, saj sta bili, tako kot vsi nebeščani, odeti v zlat sijaj. Med nebeščani na oltarju so se veselili angeli, rdečelični, debelušni, s srebrnimi krili in v zlatih oblekah, kolikor so je v svoji nebeški preproščini sploh imeli na sebi.

»Gorje tistemu, ki dvigne roke zoper Gospodovega Maziljenca.« Zoran je mimogrede ujel te župnikove besede, kar prilepile so se nanj.

»Ne, nočem poslušati. Kaj mi mar te laži! Nisem zaradi njih prišel v cerkev.«

Zoran se je naslonil na steno in prešteval angele: »... deset, enajst, dvanajst.« Potem je zaprl oči, kajti angeli in svetniki so ga gledali naravnost v oči, pravzaprav še globlje, naravnost v dušo. Zoran se je zbal teh pogledov. Bili so obtožujoči, žgali so v dno duše. V mislih se je vrnil domov, k hiši, ki je prejšnji teden dobila novo obleko. Vsa bela je sedaj sijala med nizkim drevjem in okrasnim grmičevjem. Res, bila je lepa, vabljiva, kakor nevesta, kakor njegova Suzana pred leti.

Zoran je v mislih prestopil prag nove hiše in si začel ogledovati sobe. Ko je stopil v dnevno sobo, se je zgrozil. V kotu, ob nizki omari, je stal sveti Pavel z mečem v roki. Bil je ravno tak kot v cerkvi, le da ni bil lesen, ampak pravi, živi. Zorana je obilil mrzel pot. Kaj išče tukaj sveti Pavel iz njihove cerkve? Stekel je v kuhinjo. Tam pa je za mizo sedela sveta Barbara. Obrnil se je in odprl vrata spalnice. Na lepo pogrnnjeni postelji je sedela sveta Neža, ob nogah pa ji je počivalo srebrno jagnje. Zoran je hotel po stopnicah do podstrešnih sob za Andreja in Uroša, a tam je sedelo dvanajst angelov. Lahno so se smehljali, kakor da gre za majhno nebeško potegavščino. Zoran pa je bil ves blede. Hotel je pobegniti iz hiše, a vhodna vrata so bila zaklenjena. Z ihto je iskal ključke po žepih, v predalu omarice za čevlje, a jih ni bilo nikjer. Na drugem koncu hodnika je nekaj zacingljalo. Zoran se je ozrl in zagledal svetega Petra, ki je držal v rokah ključke od vhodnih vrat. Zoran je stegnil roko po ključih, a jih ni dosegel. Bil je ujetnik v svoji lastni hiši. Sveti Peter mu je pomignil naj pogleda skozi okno. Namesto, da bi zagledal urejen vrt, je Zoran videl le oltar domače cerkve, ki pa je bil ves razdejan, brez angelov, brez svetnikov. Le rdeča lučka se je pozibavala nad odprtim tabernakljem.

Zoran se je prijel za prsi, ker ga je hotelo zadušiti. Zajel je sapo in hotel zakričati, a je tedaj spet zacingljalo. Odprl je oči. Vsi ljudje v cerkvi so klečali, duhovnik je držal kelih visoko dvignjen, ministrant je zvonil z zvoncem in glej, vsi svetniki so stali na svojih mestih in tudi angeli so strmeli z oltarja. Zoran je

stal in se rahlo tresel. Plaho se je ozrl okrog sebe, a nihče se ni oziral vanj. Nekoliko se je pomiril.

»Naj bo preklet ta hudičevi Pasek s svojim denarjem vred,« je kljub svetemu kraju pritrdil grešni misli. S Pasekom sta se pred leti srečala v neki restavraciji. Ne, nista bila prijatelja, niti ne prava znanca. Zoran ga je sicer večkrat srečal, a se zanj ni zanimal. Pasek pa je Zorana dobro poznal. Vedel je, da gradi hišo in kako tesno gre z denarjem. Zato je prisedel k Zoranu in ga kar obsipal s prijaznostjo in gostobesednostjo.

»Kar Pasek mi reci. Tako me kličejo prijatelji. In tudi ti bi lahko bil moj prijatelj. Vem, da boš. Saj si dober, pošten, zato pa z gradnjo tudi nikamor ne moreš priti. Ampak jaz ti bom pomagal. Kako prijatelju ne bi pomagal! Daj, vzemi to malenkost,« je sipal besede neznanec in Zoranu porinil v žep šop bankovcev.

Zoran denarja najraje ne bi sprejel. Toda sedel je za mizo, kakor da bi mu pamet povsem odpovedala, kakor da bi vse besede izpuhtele v zrak, kakor da bi se njegova volja pogreznila globoko v močvirje.

Pasek pa je kar govoril.

»Saj ni veliko. Veš, rad pomagam ljudem, ki so v stiski. Sem pač tak. Če pa se že hočeš zahvaliti, lahko to pokažeš na drugačen način. Veš, jaz sem strasten zbiratelj starin. Ljudje marsikaj starega mečejo proč, jaz pa to zbiram. V tem je moje veselje, to je moj konjiček. Tudi ti lahko pogledaš doma, če imate kaj starega, nerabnega in mi lahko prineseš. Lahko pa pogledaš tudi na pokopališče, če kje na smetišču leži kakšen star, zarjaveli križ ali kakšen kamnit angel. Vidiš, take stare, nerabne stvari mene zanimajo. In vesel sem, ker mi boš tudi ti pomagal. Čez dva tedna se vidiva tukaj. Srečno!«

Zoran je bil jezen na tega zgovornega vsiljivca, ko pa je preštel denar, se je jeza poglobila. »Za tolikšno vsoto denarja moram ves mesec garati v tovarni. Bom pa že našel kakšno staro železo.«

Ker doma ni našel ničesar primernega, ali pa se mu je zdelo škoda, je stopil na domače pokopališče. Vedel je, da so k zadnji steni mrliške vežice prislonjeni stari križi in spomeniki. Grobar jih je spravil tja, ker svojcev, ki bi skrbeli za grob, več ni bilo. Zoran je med temi križi opazil lep, kamnit nagrobnik. Na vrhu tega nagrobnika je bil pritrjen majhen, kamnit angel. Zoran ga je vzel in odnesel Paseku. Pasek je bil seveda navdušen in je Zoranu spet porinil v žep zajeten šop bankovcev. Tako je bilo sodelovanje zagotovljeno.

Zoranova hiša je rastla, medtem pa je s križnih znamenj v bližnji okolici izginila marsikatera podoba. Pasek je namreč želel vedno več. Ne le želel, ampak tudi zahteval. In Zoran ni imel moči, da bi se mu uprl. Prinašal mu je lesene kipe Marije in Kristusa. A to je bil šele začetek, šele vaja za redno delo.

Nekega dne mu je Pasek kar naravnost povedal: »Zoran, dovolj je vaje. Zdaj veš kako in kaj. Čez en teden mi boš prinesel nekaj angelov iz vaše cerkve.«

Zoran se je zdrznil. »Tega vendar ne morem storiti! Odnesti angela iz cerkve! Pa celo iz naše! To bi bilo največje hudodelstvo, pa še nevarno je!«

»Kaj pa podobe s križev, tisto ni bilo hudodelstvo? Sicer pa, kakor želiš. Lahko tudi slučajno komu namignem, da bodo začeli preverjati od kod tebi denar za hišo.«

»Tega vendar ne boš storil! Saj sva prijatelja!«

»Ha, prijatelja! To sva bila, dokler si bil slep. Zdaj, ko si spregledal, boš pa delal, kar naroči gospodar.«

Zoran je bil na tleh. Potolčen. Brez volje in moči.

»Kaj naj torej naredim?«

Pasek je videl svoj uspeh in se na tihem veselil. A delal je počasi, premišljeno. Videl je, da je Zoran ujet in hotel ga je čimbolj izkoristiti.

»Zaenkrat pustiva angele. Cerkev si boš le ogledal. Predvsem znotraj. Kako se zapirajo okna, kako vrata, kakšna je ključavnica. Zapomni si vsako malenkost. Naslednjič boš poročal. In da ne boš kar tako hodil, prinesi še tistega Kristusa s križa sredi vasi.«

Pasek je bil pravi peklenšček. Zoran je čutil, kako ga drži v krempljih. V njem se je porajal bes in se kuhalo maščevanje. »Grem in ga naznanim policiji. Toda kaj mu lahko dokažem? Ničesar. Sam bom pa ostal brez hiše in nikoli se več ne bom mogel vrniti domov. Naj gre vse skupaj k hudiču!«

Ves teden je razglabljal kaj naj stori. Šele zdaj je opazil, kam je zašel. Izhoda pa ni videl. Bil je mrk in slabe volje. Izogibal se je žene in otrok. Šele pozno ponoči je prihajal z dela. Ženi je le osorno odgovarjal: »Pusti me pri miru!«

V nedeljo se je po dolgem času odpravil v cerkev.

»Pogledam lahko, povedati mi pa ni treba.«

Med mašo je bil nemiren in je preklinjal Paseka in ves svet. Najraje bi sredi maše pobegnil iz cerkve, ker so ga prebadali pogledi angelov in svetnikov. Kljub blodnjam je vztrajal do konca maše, že zato, da se ne bi izdal.

Proti večeru se je usedel v lado in se odpeljal. Ženi je rekel, da gre obiskat sodelavca. Nekaj časa se je kar tako vozil po cestah, potem pa se ustavil v neki gostilni. Naročil si je pivo, a izpil le nekaj požirkov. Bil je sam pri mizi v kotu, saj ga v tujem kraju nihče ni poznal.

»Pasek, tole še storim zate, potem bo pa eden od naju zabingljaj na vrvi!«

Malo po polnoči se je vrnil v domačo vas. Avto je pustil na stranski poti, skrit med grmovjem. Iz prtljažnika je vzel klešče, žago za železo in kratko, zložljivo lestev. Odpravil se je čez travnik se zmuznil skozi sadovnjak med dvema hišama in že je bil na glavni cesti. Bila je popolna tema, da je križ bolj otipal kakor videl. A podnevi si ga je natančno ogledal, zato je vedel kaj mora storiti. Križ je bil lesen, hrastov, skoraj nov. Kristus pa je bil star, lepo izrezljan in dobro ohranjen. Na križ je bil pritrjen s tremi žebli.

Zoran je stopil h križu, otipal Kristusove noge in debel žebelj, ki je šel skoznje in se izgubil v lesu križa. Poskusil je s kleščami, a ni šlo. Nato se je žeblja lotil z žago. Zdelo se mu je, da se glas žage, ki je drsela po debelem, doma izdelanem žeblju, sliši po vsej vasi. Vsakih nekaj trenutkov je odnehal in prisluškoval. Vse je bilo mirno, noben pes ni zalajal, noben petelin zapel, noben avto ni zmotil nočne tišine. Nadaljeval je z žaganjem in kmalu Kristusu osvobodil noge. Nato je stopil na lestev in se lotil desne roke. Žagati je bilo težko, ker ni imel prave opore. Najraje bi prežagal roko, toda Pasek je hotel imeti nepoškodovane kipe. Končno je žebelj popustil in Kristus je zanihal na levo in obvisel na levi roki. Zoran se je lotil še zadnjega žeblja. Vse bolj je hitel, a roke so se mu tresle in žaga se je vse bolj ustavljala. Sam ni vedel, od kod danes ta nemir v njem. Saj je zmeraj delal tako mirno in neprizadeto. Po današnjem obisku cerkve pa je povsem drugačen. Svetniki, ki jih je v blodnjah videl v svojem domu, so skalili njegovo namišljeno srečo.

Z eno roko je žagal, z drugo pa držal Kristusovo roko. Z njim vred se je zibal in stresal tudi Kristus.

V trenutku mu je roka zastala. Kakor da bi ga kdo s kolom po glavi. »Gorje tistemu, ki dvigne roko zoper Gospodovega Maziljenca.« Razločno je slišal župnikove besede. Zapekla ga je roka, s katero je držal Kristusovo roko. Kakor da bi držal v roki razbeljeno železo.

»Proč s tem! Kaj me briga! In kaj mi kdo more? Naj ima Pasek ta les, le kaj bi visel tukaj na dežju in soncu!«

Sunkovito je žagal dalje. Še preden je prežagal žebelj se je zaradi sunkovitega nihanja telo odtrgalo od roke, ki je bila iz drugega kosa lesa in z žebli pritrjena k telesu. Hromi Kristus je padel na tla, nekam med rože. Zoran je zaklel in odtrgal še drugo roko. Pobral Kristusa in ugotovil, da se je zlomila tudi desna roka. Jezen je pograbil še lestev in pohitel proti avtu. Vse skupaj je vrgel na zadnji sedež in naglo odpeljal.

»Dovolj mi je vsega! Naj gre k vragu ta prekleti Pasek!«

Divje je vozil po prazni cesti.

»Zoran, kaj vendar počneš?«

Zoran se je zdrznil. Razločno je slišal glas. Saj je vendar sam. A ima že prisluhe?

»Zoran, nisi sam, jaz sem s teboj.«

Zoran je prebledel, roke so še bolj nemirno sukale volan.

»Kdo si?«

»Tisti, ki si ga vzel s seboj.«

Še bolj je dodal plin. »Saj se mi meša. Bleda se mi kakor dopoldne v cerkvi. Samo dalje! Nikogar ni v avtu.« Glasno je prepričeval sam sebe.

»Nisi sam. In čas je, da se vrneš. Da, še je čas.«

Zoran pa je molčal in divje sekal ovinke.

»Glej, malo prej si me držal za roko. Ali nisi čutil, kako drhtim v bolečini? A nič ni bolečina, ko si mi zlomil roke. Bolečina je velika zaradi tebe, ki drviš v pogubo. Da, zašel si, a še se lahko vrneš. Doma te čaka žena, tvoja Suzana, ki zdaj ne more spati, ker misli nate. In kaj bosta Andrej in Uroš brez tebe? Tvoja pot vodi v sramoto za vso družino, v nesrečo, po smrti pa v večno pogubo. Zoran, pomisli na to, oprimi se moje roke, tokrat s kesanjem in ljubeznijo.«

Zoran je postajal vse bolj miren. Glas je bil prijeten, vračal ga je nazaj v otroštvo.

Zagledal je mater, mlado in lepo, utrujeno od dela, ki se je v kuhinji pred razpelo na steni spustila na kolena. Tudi on, Zoran, je pokleknil in molil z materjo. Dolga je bila molitev in kolena so ga bolela. Naslanjal se je na mater in ona ga je podpirala. Kljub temu se je Zoran težko obdržal na kolenih. Oziral se je v Križanega, a ta je mirno prenašal svoje muke. Mati pa je molila še za srečno zadnjo uro. Tudi mali Zoran je molil z njo: »... reši nas hudega. Amen.«

Tedaj so mišice popustile in otrok je padel po tleh, da je zaropotalo.

Strašno je zaropotalo in Zorana je premetavalo in udarjalo. Končno se je avto umiril in vse naokrog je nastala globoka tišina. Čez čas se je Zoran prebudil iz nezvesti. Ni vedel, da leži polomljen in krvav v razbitem avtomobilu. Kljub temi je videl obraz, ki se je sklanjal nadenj. Prepoznaval je ta obraz. Vsak dan je hodil mimo njega. Da, to je bil Kristusov obraz, ravno tak, kakršen je bil na križu sredi vasi.

»Gorje tistemu, ki dvigne roke zoper Gospodovoga Maziljenca.« Kakor blisk so šle skozi njegovo dušo te besede, pretresle so ga kakor grom, žgale kakor ogenj.

»Oh, moj Bog!« je v veliki bolečini zastokal Zoran.

»Glej, jaz ti odpuščam.«

Kristus z odlomljenimi rokami je ostal še naprej sklonjen čez sedež nad Zorana. Ta je gledal njegov trpeč obraz in mir se selil v njegovo srce. Še preden so žarki jutranjega sonca pogledali razbitine avtomobila globoko pod cesto, ni Zorana več prav nič bolelo.

Padec z nebotičnika

V začetku tridesetih let tega našega norega stoletja so gradili ljubljanski nebotičnik, slavo in ponos vseh Ljubljančanov, saj je bila to najvišja stavba daleč naokoli, ki je v meglenem vremenu segala celo do oblakov, kar se je pred njo posrečilo komaj babilonskemu stolpu.

Gradilo je nebotičnik mnogo delavcev iz vseh krajev tedanje države, seveda tudi iz Odranec, kajti Odrančarja najdeš na vsakem kraju te naše majhne Zemlje, še najprej na tistem, ki je od nas najbolj oddaljen. Tudi Zelkov Vanč že dve leti dela pri gradnji nebotičnika in je silno ponosen na to, kako stavba pred njegovimi očmi rase in se dviga čez vse strehe sicer visokih ljubljanskih hiš in se s tem pred domačimi baha, ko jim piše:

»... zdaj smo že tako visoko, da lahko pljunem tudi v najvišji sosedov dimnik. Enkrat sem, pa ne bom več, ker se je tista gospa strašansko razjezila, ko sem ji s pljunkom pogasil ogenj na ognjišču.«

Vanč pa ni spreten samo v besedah, ampak prav zares pri vseh delih, kamor koli ga postaviš. Tega se tudi zaveda in vselej, ko se zjutraj delovodja postavi pred delavce in vpraša:

»Je med vami kakšen specialist?«, stopi Vanč naprej in se po vojaško odreže:

»Jaz, gospod paler.«

Kaj je paler, delovodja več ne sprašuje, saj so mu že davno dopovedali, da to niti ni kaj posebnega ali imenitnega, ampak to, kar on je, torej delovodja. Vpraša pa Vanča in ga pri tem vika, ne zaradi Vančevih let, pač pa zaradi njegove močne postave:

»Kaj pa kot specialist znate?«

»Vse.«

»Kaj vse?«, je paler z odgovorom nezadovoljen.

»Znam vse, česar vi ne veste.«

»Česa pa jaz ne vem?«

»Prenašati cementnih vreč, po delu pomesti delovišče, spravljati material na tisto višino, na kateri ti želodec skoči nazaj v grlo...«

»Prav na to sem mislil. Idrisa danes ne bo. Je bolan. Vanč, vi ga boste nadomestili. Z dvigala boste jemali vreče s cementom in jih nalagali na voziček. Odvažali jih bodo drugi. Ko bo dvigalo zdrknilo po drugo pošiljko, počivate, zato pa tem bolj pritisnete med razkladanjem. Ste razumeli?«

»Če lahko povem, jaz bi raje vozil dvigalo.«

»Razkladal pa nekdo, ki ne odtehta niti vreče cementa. To ne bi bilo pravično.«

Zelkov Vanč je sedaj visoko v zraku in si zadovoljno žvižga v svežem jutranjem vetriču. Utihne samo, ko prihrope na vrh veliko dvigalo polno cementnih vreč. Polnih, seveda. Zgornjih se Vanč loti tako, da pograbi kar dve skupaj, se nekoliko razkoračen obrne in ju rahlo položi na voziček, spodnje pa raje pobere vsako posebej, saj mu že nekoliko pohaja sapa. Potem se oddahne in znova žvižga: Po lougi lejče, po lougi lejče edna mlada oj žunica.

Morda je bila prav ta mlada žunica kriva, da je Vanč, ko je dvigalo spraznil, pozabil vtakniti zapah in je to opazil šele, ko je dvigalo že grmelo po jašku v globino. Nehote je naredil kretnjo, kakor da hoče stvar popraviti, pa je pri tem omahnil in z glavo navzdol letel, letel, letel vedno hitreje, da mu je zrak piskal v ušesih in mu silil nazaj v pljuča.

»Kaj se mi dogaja? Obrniti se moram. Ne smem pasti na glavo. Samo ne na glavo. Zdaj sem se menda zasukal. Kako dolgo že letim! Če se bom ubil, me bodo spravili domov? Morajo me. Kaj naj bi mrtev v Ljubljani, saj še živ komaj prestanem. Pa malico sem skril med deske. Jo bodo našli ali jo bodo pojedle podgane? Pa saj se ne smem ubi...«

Tresk, je priletel z nogami na nekaj trdega, toda to trdno se je nekako spodmikalo, da mu je noge vrglo kvišku in je z glavo priletel na železni drog dvigala. Vse je obstalo. Od vseh strani so prileteli delavci, delovodja je divje vrtil številke telefona in vpil v slušalko, kakor da so vsi na svetu gluhi:

»Takoj rešilnega! Takoj pošljite rešilnega. Zgodila se je nesreča. Naš delavec je padel z višine ... petsto metrov... Ne, ne iz letala, z devetega nadstropja... saj je vseeno pet sto ali petdeset. Tega ne preživi nihče. Takoj pošljite!«

In že se je rešilec prebijal skozi ljubljanski promet z zavijajočo sireno, da so ljudje za trenutek prisluhnili: Zopet nesreča!, potem pa šli mirno dalje.

Delavci so zgroženi gledali Vanča in se ga niso upali dotakniti. Človek od nezgodnega oddelka je razprostrl plahto:

»Predlagam, da ga prekobalimo nanjo. Dvigniti ga ne smemo. Ne vemo, kaj ima zlomljeno.«

»Mrtvemu je pač vseeno ali ga dvignete ali prekobalite.«

»Mislite, da je mrtev?«

»Petdeset metrov globoko je padel. Saj ni angel, da bi razprostrl krila.«

»Živ ali mrtev. S človekom je treba ravnati človeško.«

»Previdno ga spravimo v vozilo.«

Ko je rešilec s tuljenjem zavijal po ljubljanskih ulicah, se je Vanču začelo v glavi pomali svitati, vendar ni mogel dojeti, kaj se dogaja:

»Kako dolgo že letim! Je na oni svet res tako daleč? Toda kaj pomeni ta hrup? Kakor da sem na letalu. Nikoli nisem slišal, da bi kdo na ta način šel na oni svet. Pa še nekaj mehkega so mi podložili. Z nečim so me pokrili, da nič ne vidim. Rad bi pregrinjalo odstranil, pa ne morem. Tudi ne smem. Saj sem mrtev in mrlič se ne sme niti zganiti. Nekdo je ob meni. Slišim ga kakor iz velike daljave. Ne razumem, kaj pravi. Seveda, saj tu govorijo angelski jezik. Če me le ne vlečejo v pekel? Moram pogledati.«

Ko je hotel nekoliko dvigniti glavo, ga je tako zarezalo nekje v možganih, da je znova izgubil tisto malo zavesti, ki se mu je prej vsilila. Nekoliko si je opomogel šele, ko so se prepirali, kam naj ga v bolnišnici spravijo:

»Če je mrtev, spada v mrtvašnico,« je Vanč prisluhnil nežnemu ženskemu glasu.

»Kakšen pa naj bo, če ne mrtev. Toda meni je ptreben dokaz. Prinesite pero, pa hitro! Gre za sekunde. Pa kje je to pero, zakaj se s tem tako dolgo obirate!«

»Saj je že tu, sestra Amadeja. Kar tri je nekdo prinesel: navadno, nativno in takojmenovanega kulija.«

»Ste pa zares trapasti. Mar bo pokojni zdaj pisal oporoko ali kaj! Pero potrebujem in ne pisarniških potrebščin. Kaj ne veste, kaj je pero?«

»Seveda sestra Amadeja, vi mislite tisto pero v uri.«

»Za božjo voljo, ne v uri, ampak na kokoši ali vrabcu ali gosi ali karkoli je pernatega.«

»Ne zamerite, sestra Amadeja, ampak od hudega pretresa ste nekaj zamešali. Kaj naj bi s kurjim peresom?«

»Kaj, kaj! Kakor da niste nikoli o tem slišale: pod nos ga bom temu siromaku podržala, da se prepričam, če še diha.«

»Ste pa res čudni, sestra Amadeja. Kako naj diha, če pa je padel z devetega

nadstropja? Saj niti ne vemo, če ima še roke in noge. Mislim, da vso to zmečkanino samo še obleka skupaj drži. Pod nos, pravite! Pa mislite, da je na tej stolčeni glavi še kakšen nos?»

»Ne čvekaajte, ampak dajte mi že to pero.«

»Nekdo bo moral ponj na Ig ali v Črnuče. Do večera bo že nazaj.«

Ena izmed sester se je tako nerodno motala okoli pokritega Vanča, da je odkrila eno oko in Vanč je skozi očesno režo videl okrog sebe same anjele:

»Glej, glej, peruti imajo čisto ob glavi kakor tisti mali angelčki v beltinski cerkvi. Torej sem na cilju. V nebesih. Saj v peklu, kolikor vem iz katekizma, ni angelov. Zdaj mi bo pa zares lepo. Angeli mi bodo stregli in me negovali, samo ne smem se izdati, da nekako še nisem čisto na onem svetu, saj me boli glava, na onem svetu pa nikogar več nič ne boli. Le kako je vse to zapleteno. Vse je utihnilo. So angeli odleteli? Sem še vedno na poti?«

Angeli niso odleteli, samo sestre so utihnile, ker so prišli zdravniki. Trije. Med njimi sam šef bolnišnice, ker bi rad videl zmleto telo, ki je bilo nekoč človek. Velel je Vanča odkriti in ko je močna svetloba udarila Vanču v oči, je z njimi rahlo, komaj za spoznanje trznil, da je zdravnik odstopil za dober korak. Potem je položil svojo roko na Vančevo in kratko ugotovil:

»Topla je.« Nato je šel z roko od Vančevih prstov navzgor do komolčnega sklepa, nato do ramena in ugotovil:

»Kakor po čudežu je ta roka cela. Niti odrgnin nima.«

Ko je isto ugotovil na drugi roki in obeh nogah, je nekaj časa srepro gledal Vanča, potem pa ga je rahlo udaril po desnem in še po levem licu, da je Vanč odprl oči in si z rokami pokrtil obraz, noge pa pritegnil k trebuhu. Zdravnik je poškočil, se prijel za glavo in besno rekel:

»Ti bedaki so nam poslali napačnega!«

Skočil je k telefonu in jezno sukal ročico in ko je dobil zvezo, je rjul v slušalko:

»Vi, vi, kaj naj vam rečem! Ste telefonirali o nesreči? ... Da, da je padel z devetega nadstropja. Pa kje imate zdaj tistega ponesrečenca? ... Ni res! K nam ste poslali močnega, zdravega človeka, ki mu nič ni. Morda je samo malo pijan. ... Tako je. Vas so vaši delavci potegnili. Ko je dvigalo pristalo, je nekdo naglo smuknil vanj in se delal mrtvega. ... Da, da, preverite še enkrat. Držim zvezo.«

Delovodja je preklinjal, da se je nad Ljubljano delala tema in poklical z višine vse delavce.

»Zdaj nas bo pa obtožil, da smo Vanča mi sunili v jašek.«

»Ne more. Več nas je videlo, kako je omahnil. Morda se je že jutraj napil?«

»Ne govori neumnosti. Vanč nikoli ne pije.«

»Kadar nima.«

Delovodja je z divjim pogledom šel od enega do drugega in ni mogel najti dovolj trde besede.

»Kar ste naredili, je prava lopovščina. Kaj takega si o vas nikoli ne bi mislil. Osramotili ste naše podjetje pred sestrami, zdravniki, pred vso Ljubljano. Komu bomo mogli še pogledati v obraz!«

Delavci so se spogledali in niso ničesar razumeli.

»Rad bi tistega, ki je od zgoraj vpil, da je nekdo padel v jašek.«

»Jaz sem vpil, gospod delovodja.«

»A ti si z njim povezan? Prav tebi je bilo tega treba!«

»Nisem bil povezan. In to je sreča, sicer bi tudi mene potegnil v globino.«

»Ne imej me za norca, človek! In pazi, kaj melješ. Nihče ni padel v jašek. Kdor trdi drugače, lahko takoj pobere svojo knjižico.«

»Knjižica gor ali dol, jaz sem videl Vanča, kako je padel v jašek. Videli so tudi drugi in to lahko potrdijo.«

Trije delavci so povedali isto, dva sta se pa potajila.

»Zlodej naj vas vzame. Nazadnje me naredite še tako norega, da bom veroval nekaj, kar je nemogoče. Iz bolnišnice so sporočili, da je tisti ponesrečenec živ in zdrav. Vi pa, da je padel petdeset metrov globoko, kako to gre skupaj?«

»Gre, gospod delovodja. Nekdo je namesto ubitega podtaknil zdravega človeka.«

»Toda kdo vendar?«

»Tega pa ne vemo. Morda je bil šofer pijan in je mrtveca izgubil, potem pa ga nadomestil z nekim zdravim človekom.«

»Vsi skupaj ste nori! Šofer ni bil sam. Imel je spremljevalca.«

»Dva sta to še lažje naredila.«

Zdravnik je znova klical, zdaj je bil že hripav:

»Ste vse natančno preiskali? ... Zamenjali? Mi da bi ga zamenjali? Ne podtikajte nam takih bedarij! ... in imate več prič, očitidcev? ... da se piše Ivan, po domače Vanč Zelko ... da, da, iz Prekmurja. Bomo preverili. ... Da, lahko govori. Morda nekoliko zmedeno, ... da mu je to v navadi, pravite. ... Dobro.«

Zdravnik se je zamišljen vrnil k ponesrečencu Vanču.

»Nič vam ni. Sedite na posteljo in me poslušajte. Važna je vsaka vaša beseda in vsaka laž vas bo stala vsaj dva meseca zapora. Torej kako se pišete?«

»Ivan Zelko.«

»Kje ste doma?«

»V Odrancih v Prekmurju.«

»Opišite, kako ste padli v jašek.«

»Letel sem z glavo navzdol, potem sem se pa obrnil in sem padel na noge, ko sem dvigalo dohitel.«

»Kaj ste dvigalo?«

»Dohitel sem ga. Bil sem hitrejši od njega in sem ga ujel, preden se je ustavilo.«

»Ste slišali, ljudje! Najbolj preprosta stvar, kar si jih je mogoče izmisliti. Nobenemu izmed nas pa prav to ni prišlo na misel.«

»Če ne laže,« je nekdo dodal.

»Ste pa izreden prebrisanec, da ste vedeli, kdaj morate skočiti. Če bi samo malce zamudili, bi se raztreščili.«

»Nisem vedel in nisem skočil. Kar omahnil sem. Z glavo sem nekam udaril in me boli. Pa ne tako kakor vaše klofute, ki so povzročile pravi potres in grmenje sodnega dne.«

»Kje vas boli?«

Zdravnik je opazil precejšnjo bunko na Vančevi glavi in je vedel, kaj je Vanču pomenil dvakratni tlesk po licu.

»No, prav. Dali vam bomo tri dni bolniške oskrbe, da si opomorete od pretresov. Imate pa strašansko srečo. Kaj takega se primeri v stoletju morda enkrat. Naj vam sestre lepo strežejo.«

»Gospod doktor, samo ne recite, da nisem bil napol že na onem svetu in da nisem videl angelov. Tega mi res ne smete vzeti. Pa hvala lepa za te tri dni! Lahko bi mi dali nekoliko več. Ste se pa zelo zmotili, ko ste mislili, da sem pijan. Ne zaslužim toliko, da bi si kaj takega lahko privoščil. V treh mesecih bom prihranil toliko, da si bom kupil novo srajco. Potem bom pa šel peš domov v Odrance in strgal toliko čevljev, da bi bilo za dve srajci. Zdaj pa računajte.«

»Že, že, Vanč. Ampak zdaj pa le nekoliko pretiravate.«

»Moram, ker me sicer nihče ne posluša.«

»Še to mi povejte, Vanč, zakaj tako vztrajate pri tem, da ste videli angele?«

Vanč se je malo popraskal za ušesom in z očmi poiskal eno izmed sester.

»Vsakemu ne bi. Vam pa povem, gospod doktor. Veste, eden izmed angelov je bil čisto podoben sosedomi Roziki pri nas doma in ko sem ga na poti na oni svet zagledal, sem bil prepričan, da mi Rozika z onega sveta prihaja naproti. Nisem pa mogel razumeti, kako je na oni svet prišla, ko pa sem še včeraj dobil njeno pismo, da je živa in zdrava in da vsak dan malo pogleda v našo hišo, »pa si ne domišljaj, da zaradi tebe?, piše, »ampak zaradi naše mačke, ki ima na vašem podstrešju štiri mlade, in moram za vse skrbeti.«

»Veste jaz bi rad čim prej v zakonski jaren, ona pa nekaj odlaša. Ko ji bom pa povedal, da je najina zveza na onem svetu že davno sklenjena, in so angeli temu priča, pa mislim, ne bo več odlašala.«

»Veste, Vanč, današnji dogodek kaže, da imate v življenju srečo. Želim vam veliko sreče tudi z vašo Roziko.«

»Hvala, gospod doktor! Če me zdaj tile angeli spravijo v posteljo, bom tri dni nepretrgoma spal.«

»Jesti boste že morali, Vanč, jesti.«

»Toliko časa si bom pa res vzel. To pa!«

(Opomba: Padec z nebotačnika je resničen. In kdo naj bi ga preživel, če ne Odrančar.)

Jože Ftičar

Resne in okrogle o potujčeni šoli

1. Tam kjer nimajo dvojine...

Poseben babbav nam je z urnika žugal pod kratko besedo »latin«. To naj bi bila latinščina, »dijački jezik«, ki smo ga po malem blebetali že v ministrantski službi. Že tedaj smo imeli sveti strah pred njim, kaj šele zdaj, ko gre zares! Če nam že madžarščina lomi jezik, govorica sosedov, nam pred latinščino tembolj klekajo kolena. Rotimo vse svetnike, naj nam naklonijo domačega profesorja, ali vsaj Rusa Nekrasoviča. Ker je to bogoslužni jezik, močno upamo, da nas bo uvajal vanj kak starejši častitljiv gospod, ki edini obvlada ta mrtvi, nikjer govoreči jezik, zapisan le še v zajetnih mašnih bukvah.

A glej ga, spaka: v razred jadrno prikorači ženska! In to nihče drug kot naša razredničarka, v prvem letu profesorske službe. Kar mravljinci nam gredo po hrbtu: le kako si bomo lomili jezik še s tem tujim jezikom, ko jecamo že pri madžarščini?! In kako bomo en tuj jezik razlagali z drugim, prav tako tujim? Kdo nam bo dal trojezične slovarje. Latinsko-slovenskih iz martiniške knjižnice gotovo ne bomo smeli rabiti, saj Madžari ne priznajo slovenščine, bogvedi zakaj. Spogledovali smo se v nemem vprašanju, ki mu nismo vedeli odgovora. Oni tam zgoraj nemara že vedo, zakaj so nam obesili tujejezičnega učitelja za zahtevni tuj jezik, in še žensko povrh! Da nam zjasni zgrožene obraze, nam naša učena očalarka napove trojezični pouk. Veli nam vzeti ozkolistne slovarske zvezčice in načrtati vanje tri navpične kolone. Prva bo za latinščino, druga za madžarščino in tretja za vendščino (beri: prekmurščino). Tako se nam je prvi strah polegel; že po nekaj urah tega dvakrat tujega predmeta se nam je odvalil kamen od srca.

Naslednjo uteho, največjo nemara, je prinašal učenik sam, dasi tajinstven po snovi – odmaknjenem življenju starih Rimljanov – se nam je priljubil že po svoji kmečki predmetnosti:

Agricola terram arat = Kmet orje (zemljo).

Pa še ena prednost: to ni več stopicanje na mestu. Tu ne jecamo po zlogih in glasovih, kot pri madžarščini, zaorali smo kar naravnost v poved in širšo miselno celoto:

Circum puellam bestiae sunt = Deklico obdajajo živali. (Mišljene so domače živali, ne zveri ali beštije v pobalinskem smislu, Bog ne daj!) In ne le to. Glej, starorimske *casae* so na sliki čisto podobne našim kmečkim hišam, ki smo jih bili zapustili, še bolj goričkim zidanicam (prerisal jih bom in še pobarval povrh!). Sredi prostranega dvorišča so konji, ovce, koklja s piščeti, tam kmet gospodar z ženo kmetico, ki občudujeta svojo doraščajočo hčerko:

Agricola et femina filiam spectant.

Deklico obdajajo ljudje in živali (pririsal ji bom ruto in predpasnik), in da je stvar še bolj sončna, jo obletavajo golobi in ji s tem pokažejo, da jo imajo radi, kot ljubijo kmečka dekleta nasploh:

Columbae amant filias agricolarum.

In že spregamo:

amo – amas – amat = ljubim – ljubiš – ljubi;

amamus – amatis – amant = ljubimo – ljubite – ljubijo

Dvojine ni. Zakaj je ni, nam profesorica ni povedala. Kakor trdi tretješolec Bajzar, gromoglasni basist in strelec smrtnih šusov, so jo odpravili zato, kar se ni dovoljeno ljubiti v dvoje ne na šoli ne v zavodu. Če smo verjeli ali ne, v potrditev te resnice je debelo pljunil. Sploh so po njegovem tudi stari Rimljani izumrli zato, ker so ukiniti dvojino – ljubezen v dvoje. In da bi nam zvedril mrkobna lica, se je sprsil in dvignjene glave, preroško zazrt v prihodnost, važno napovedal: »Rečem vam, Nemci bodo z Italijani in Madžari vred zgubili vojno prav zato, ker nimajo dvojine. Mi Slovenci jo pa imamo in zato bomo zmagali!«

Svoje krilate besede je podkrepil s silno brco v zrak, da smo okrog stoječi strahoma odstopili. No, Bajzarova povezava med dvojino in ljubeznijo v dvoje je bržčas bosa, izrečena bolj za šalo kot zares. Zrnice resnice je pa vendarle vmes: kam pa pridemo, za božjo voljo, če bo ljubimkanje dovoljeno že v šoli, kaj šele v Martinišču, salezijanskem zavodu! Ta je izrazito enospolni, saj imamo celo kuharja namesto kuharice.

Ne glede na latinsko slovnico in njeno zvezo z življenjem pa je v našem berilu poglavitno to, da je prvič padla beseda o ljubezni v tej mrki, zaslužnjeni šoli, prvič smo zadihali bolj sproščeno v kamniti gmoti mesta in v čedalje bolj razplamtevajoči vojni. V stiski, ki nas tlači, nehote pomisliš: ko bi prevladala vsaj ljubezen v množini (če že dvojine ni), koliko lepši bi bil svet! Ljubili bi se čeziščez, pregnan bi bil ves kreg in razprtije med ljudmi in med narodi. Utihnili bi topovi in neba ne bi parali več bojni avioni. In naši martiniški golobnjaki – ljubke bele mansarde na strehi – ne bi štrleli več v pusto, svinčeno nebo, marveč bi jih obletavali golobje miru na vedrem nebu!

Toda stran, nestvarne sanje! To čutje je, kot pove že knjiga davno odmrlih rodov, omejeno zgolj na kmečke dobrave in dvore, daleč proč od nagnetenih, mrzlih mestnih zidov, kamor smo se zatekli po visokoleteče zaklade duha. Zaklade duha, moj bog! Okrnjene in prikrite do nespoznavnosti! Zdaj šele dočutujemo, kaj je zemlja, daljna vas domača, ki smo se izkoreninili iz nje. Blagor ti, kmečki veljak, ki ostajaš na svoji rodni grudi s svojo ženico in družinico te s svojo živadjo,

ki te ljubijo in bogate! Ti edini si pravi svobodnjak, svoje kraljestvo imaš in živ krst ti ne more stopati na jezik! To življenjsko modrost so pogruntali že stari Rimljani izpred dobrih dva tisoč let:

SALVE, AGRICOLA!!!

2. Predmeti »z obližem« in rosnato meglo jeseni

Po inštrukcijah skliče ravnatelj Martinišča vzgojitelje na posvet. Poročali naj bi o stanju v zaupanih jim razredih po prvih tednih pouka. Predvsem z narodnostnega vidika. Zato niso povabili medse nadasistenta Remenya, saj niso marali oponenta v svoji sredi. V tem so se strinjali mladi in stari.

Za prvenčke je prevzel patronatsko skrb sam prefekt Lovrenčec. Ko se je v svojem obsežnem poročilu dodobra izpihal od jeze spričo nezaslišanega ukrepa potujočevalne šole, ki je najmlajšim obesila za razredničarko čistokrvno Madžarko, in razgrnil njeno čudno poučevalno metodo, je prešel na predmete, ki naj bi jih poučevali profesorji domačini. Zanje je ravnateljstvo gimnazije še pred vpisi obljubljalo, da bodo poučevali slovensko. Toda madžarska šolska oblast je tudi tu snedla besedo in postavila stvari na glavo: osnovni pouk je tudi v teh predmetih madžarski, »vendsko« ali narečno prekmursko je le ponazorilo in še to le začasno. Profesorji morajo narekovati ali zapisati osnovno besedilo v madžarščini in ga potem prevesti v »vendščino«. Tako je pri prirodoopisu, zgodovini in matematiki – pomislite, celo pri matematiki! In končno še pri tako praktičnih in čisto domačih predmetih, kot sta risanje in »vendščina«, ogrsko prekrščena prekmurščina.

»Vprašam vas, ali ni naravnost smešno: domači profesorji morajo svojim domačim dijakom diktirati besedilo najprej v tujem jeziku in ga šele potem, za razlago, prevesti po naše. Mar ni to nasilje, greh zoper naravo? Oni, ki imajo po dva predmeta, se namatrajo dvakratno. Pri prvenčkih sta to profesorja Navčec in Korel, prvi z zgodovino in »vendščino«, drugi z matematiko in risanjem.

Pri zgodovini si morajo prvošolčki lomiti glavice ne le z vrsto madžarskih vladarskih rodbin, temveč s celim nizom čisto novih pojmov tujega vladnega in upravnega sestava, od fevdalne ureditve, prek monarhije do ustavne države. Le kako naj to prebavijo moji ubogi brtalančki?« se je vprašal na koncu prefekt in čez rdečelični obraz so mu na mah spolzele debele solze.

»No, no, tako hudo pa menda le ni, da bi se po plohi besed morala uliti še ujma!« ga je skušal razvedriti kolega Gundek, »saj se profesor Navčec gotovo potrudil s primerno razlago.«

»Eh, samo ta gosta megla jesenska mi sili v oči in me grize, nebodijetreb«, si je z zgnetenim črnim klotastim narokavčkom hitel otreti solze sivooki prefekt, »zastran Navčeca pa menim, da je zgodovina Madžarske tudi zanj dosti težek zalogaj«.

»Zato so mu pa dali še drug predmet, bistveno lažji, da ga razbremeni«, je v šaljivem tonu nadaljeval ravnatelj Gundek.

»Figo debelo!« ga je zavrnil od svete jeze zabuhli prefekt, »pri vendščini mora vrazje paziti, da ne zine kaj čezmurskega, štajerskoslovenskega, kakor mi je sam potožil. Omejiti se mora izključno na domačo pokrajinsko književnost in tako mora dijakom, ki so štiri leta zabadali nos že v knjižnoslovenska berila, deklamirati le pesmi Jožca Baše Mirolava in Števana Kühara. Saj so pesmi tudi to, posrečeno sta jih sklamljala vkup, a nista vedela, da bodo nekoč krmili z njimi njune potomce, moje nedolžne brtalančke! Zato da bodo – madžarskim okupatorjem na ljubo – vzdrževali s tem bojno vzdušje. Človek bi iz kože skočil! Je to vzgojno, vas vprašam, zalagati se z bojnimi vižami naših soldatov s Karpatom?! Pa kaj, ko

nima revež drugega izhoda!« In spet se mu je »megla jesenska« sesirila v roso na bistro švigajočih očeh.

»Nikarte, blagi kolega, te pesmi vendar izražajo kalvarijo naših vojakov v prvi vojni in navdihujejo dijake z odporom do vojne nasploh. Sicer pa moramo mladino mi razvedriti in jo napajati z miroljubnimi čustvi, v skladu z vzgojnimi načeli našega vzornika sv. Janeza Boska«, je miril razboritega pokrovitelja malih spravno naravnani Gundek. »Popeljali jo boste stran od mestnih in zavodnih zidov, na zelene kroške travnike, da se razigrajo in pozabijo na črne tegobe iz šole. Jih imajo še?«

»Kajpada, pri matematiki. Obesili so jo risarju Korelu, narobe svet! To je tako, kot bi peka poslal mašo služit. In da si odkupi svoj vsakdanji kruh, jo mora podajati v madžarščini, pomislite, matematiko v tujem, ogrskem jeziku in to prvenčkom! Revčki buljijo v zvezke in se zaman gulijo ozko strokovne tirade o količinah v matematski vedi. Zanje ne najde naš šolani malar ustreznih narečnih vzporednic, pa če se na glavo obrne. Zato mora hočeš nočeš storiti »naglavni greh« in te učene strokovne sestavke prevesti v čisto slovenščino, s tem pa se spet izpostavlja, da zgubi službo. Ne odpomore pa niti deci, saj ta še ni dobro pošnofala v knjižnoslovensko strokovno izrazje.«

Vzgojitelji sobesedniki so pritrdjevali, da se godi najmanjšim očitna krivica s strani šole in jih glasno pomilovali, kot tudi profesorje domačine. Tegobe prvega referenta je sklenil ravnatelj Gundek s svojo pretehtano razsodo:

»Predmeti domačih profesorjev so v dokaj neenakem razmerju s predmeti tujih profesorjev, madžarskih prišlekov, vendar menim, da so z neobhodno razlago v materinščini vseeno olajšani, ne glede na dodatne težave z vsiljeno metodo potujčevanja. Z razlago, pa bodi ta še tako šepava, vendarle blažijo trdoto tujejezičnega pouka. Za negodne prvošolčke so, če drugega ne, vsaj majhen obliž. Zato pa si prizadevajmo mi, gospodje, tembolj korenito zaceliti rano, ki jim je zadana. Kako? Sem že povedal: precčv v soboto jih popeljite na prostrane kroške pašnike, pri inštrukcijah pa jim nudite vso pozornost in podvojeno razlago.«

Z ravnateljevo odločitvijo so se strinjali tudi mlajši vzgojitelji asistenti, vsaj zastran ukrepov v zavodu. Le-ti so v nadaljevanju poročali o stanju pouka v višjih razredih. Tudi tam je bilo nemalo stisk in težav, posebno v zvezi s prenapetimi profoksi, privlečenimi iz notranjosti države, t.i. anyaorszaga; ti se odkrito trudijo predvsem, da madžarizirajo prekmurske dijake. Po daljših posvetih so soglasno ugotovili, da je izjemni sobotni izlet potreben tudi višješolcem. Gundek je navrgel še dodatno sklepno misel:

»Sicer pa menim, da bo zdravilno deloval tudi prvi obisk staršev v nedeljo«. Že je vstal, da bi sejo končal, toda mladi kleriki asistenti so zahtevali ukrepe tudi navzven. Po Vrankovem predlogu naj bi vzgojni kolegij zavoda sestavil peticijo tako na ravnateljstvo gimnazije kot tudi na načelstvo okrožne prosvetne oblasti, z zahtevo, naj korigirajo kadrovske razmestitev profesorjev v tem smislu, da bodo domači profesorji prevzeli razredništvo v nižjih razredih in vodili v le-teh večino pouka. Zahtevo naj bi utemeljili s čisto pedagoškimi in psihološkimi razlogi, kot tudi z metodološko evidentnimi koristmi gimnazijskega pouka nasploh.

Preudarni Gundek je Vranku priznal problemsko tehtnost predloga, vendar je menil, da ga je moč ostvariti le v mirnih, demokratičnih razmerah, v vojni, posebno še v prekmurskih okoliščinah pa je nemogoče doseči kaj s sklicevanjem na naravno pravo. Na ta način bi se namreč izpostavili kot organiziran vzgojni kolektiv, ki v skrbi za slovenske gojence skuša speljati ves pedagoško-didaktični koncept šole v svoje nacionalistične vode. In ker je znano, da Poverjeništvu za prosveto že lep

čas načrtuje zamenjavo vodstvenega kadra v Martinišču z madžarskim iz matične države, bi bilo tako skupinsko nastopaštvo ta hip hudo netaktno in z ozirom na dokaj evidentne posledice naravnost škodljivo, »da ne rečem, samomorilsko«, je zaključil s pretečim, a v skladu s svojim značajem vendarle pomirjujočim tonom ravnatelj Gundek.

A najsi je bil njegov ton še tako spravljiv in ugovor domišljen, zanetil je sum izmikanja v mladih in na mah je bil ogenj v strehi. Rustec, Štef in oba Tineta so zagnali tak kraval – vmes je padla celo Rustecova »krucibanda« – da sta jih priletna Telnar in Ogrinč vsa slinasta mirila, medtem ko je Vranko, pritrjujoč najprej eni, nato drugi strani ves zmeden in vročičen iskal slednjič nekakšno srednjo pot, ki ni bila ne tič ne miš. Prefekt Lovrenčec bi se najraje pogreznil v zemljo, videč, kako se ruši sloga slovenska in zgledno salezijansko sožitje. Vidno razdražen je krilil z rokami in bolj vpil kot govoril:

»Vi mladi boste še svet prevrnili, Bog vas nima rad! Ne zaletavajte se v steno, ker si boste razbili razgrete betice, drugih pa nimate na zalogi. Starejši smo ja snedli več žgancev in si bolj izprešali mozeg! Če si pa ne daste dopovedati pa dol z reverendo asistenta, gromska strela! Kdor tako zarobljeno preklinja, ni za vzgojitelja!« Starejša kateheta sta prefekta podprla, vendar Gundek ni pustil, da bi stvar zašla v skrajnost:

»Gospodje, vzemimo to za izpozabo v silni razdraženosti in ne sodimo...« je pomirljivo dvignil roke kakor Kristus, ko je velel razburkanemu morju, naj obmiruje. Da bi preprečil razdor, ki je že nekaj časa tlel in grozil z izbruhom, je na mah pogruntal novo rešitev: razen previdnega dogovarjanja s slovenskimi profesorji (v ti zvezi je omenil Lovaka in Navčeca) bo sam osebno šel k Lhošocyju in mu avtoritativno razgrnil vso težo položaja, sklicujoč se na realne težave madžarskega pouka in na obojestransko, objektivno najsprejemljivejšo rešitev. S tem je komajda pohladi razgreto ozračje in le začasno: v mladih je še kar povreval revolt in mehkočuteči prefekt si je še pozno v noč pulil obušesna otočka las okrog prostrane plešaste goljave, ki ju je sicer skrbno negoval in ju želel čimdlje ohraniti.

Lojze Kozar ml.

Ime mi je Vztrajnost

Pravzaprav čudno ime. Zame, za mravljo, pa ni prav nič čudno. Ime razodeva kdo in kakšna sem.

Naj vam najprej nekoliko predstavim svoj dom. Seveda ni samo moj, temveč vse naše skupnosti. Saj niti ne vem, koliko mravelj nas živi v tem domu, gotovo pa nekaj sto tisoč. Ima precej več prebivalcev kakor vaše glavno mesto Ljubljana. Vi ljudje gradite mesta na ogromnih površinah, naš dom pa ima v premeru le kakšna dva metra, seveda le spodaj, v temeljih, proti vrhu pa se vse bolj zožuje. To je tudi največje mravljišče v vsej okolici, vsa druga so precej manjša. Lahko si mislite, koliko paličic, borovih in smrekovih iglic in drugega gradiva je v tem, en meter visokem kupu. In vse to smo prinesle in uredile me. Delale smo brez orodja, brez vseh pripomočkov, uporabljale smo le svoje noge in čeljusti. Gradbeni material smo jemale kar na pragu, zato pa je zemlja okrog mravljišča povsem gola.

In zakaj mi je ime Vztrajnost? Naj vam razložim z zgodbo.

Pred kratkim sem nedaleč od doma, onkraj golih tal, našla suho smrekovo vejico. Po obliki je bila skoraj podobna črki L. »Ha, ta bo pa ravno prav za našo hišo!« sem si rekla. Pograbila sem s čeljustmi za en konec in začela vleči. Vejica

je bila kar težka, predvsem pa dolga, kar petkrat večja od mene. Uprla sem se z vsemi šestimi nogami ob tla in premaknila svoj tovor. Če bi bila tla ravna, bi že šlo. Toda na tleh je ležalo listje, iglice, veje, skorja. Vlekla sem svoj tovor čez te ovire, padala z njim v prepače med suhimi listi, pa spet plezala navzgor in se približevala mravljišču.

Ko sem lezla čez suho vejo, mi je nenadoma zmanjkalo opore in sem padla v globino. No, brez strahu, nič se mi ni zgodilo, le moje bruno je kakor kljuka obviselo na veji. Splezala sem na spodnji, daljši konec kljuke in jo zazibala. Toda ni padla. Poskusila sem jo dvigniti, a je bila pretežka. Kaj zdaj? Naj jo pustim? Saj so še druge vejice! Ne, mora iti! Če je šlo do sem, bo pa še naprej! Vlekla sem jo zdaj sem zdaj tja, jo zibala, plezala gor in dol, da se je končno osvobodila vešal in padla na tla. Za to reševanje sem porabila skoraj četrtr ure. A ni mi bilo žal truda na »gugalnici«. Zmaga je zmeraj sladka, še posebej, če zmagaš nad seboj, nad svojo lenobo, naveličanostjo in obupom.

Naprej čez listje je šlo lažje, čeprav sem se morala kar precej truditi. Še lažje sem vlekla svoj tovor po goli zemlji, od koder smo znosile že vse uporabno. Muke pa so se spet začele ob vznožju mravljišča, kajti vejico sem morala privleči na vrh. Po steni, oziroma po strehi pa ni nobenih poti, povsod je le veliko ovir in težave se kar vrstijo.

Na tej strmini sem naletela na oviro, ki me je zaposlila kar lep čas. Iz mravljišča sta štrleli dve borovi iglici, ravno toliko druga od druge, da sem zlahka zlezla mimo, moja zakrivljena palica pa se je zataknila. Seveda, ker sem jo držala v sredini, pri krivini. Kaj pa zdaj? Zakaj ne gre dalje? Še in še sem vlekla, malo popustila, pa se spet zagnala, a zaman. Seveda, boste rekli, mučiš se, ker si neumna! Naprej bi šla po drugi poti! – Kakor, da drugje ni ovir! Ali pa me boste podučili: Zakaj pa si držala palico v sredini, prijela bi jo na enem koncu in težava bi bila premagana. Saj sem tudi jaz nazadnje tako naredila, a prej sem preizkusila še druge možnosti. Ko si v stiski, ne vidiš takoj prave rešitve, čeprav veš, da rešitev obstaja. Moraš le vztrajati in iskati. In sem jo našla! Kdo drug bi seveda na mojem mestu obupal. Čemu se mučiti? Če ne gre, pač ne gre! Jaz pa se nisem niti jezila. Ne na tovor, ki ni ubogal. Ne na druge mravlje, ki so hitele mimo pa tudi čezme. Ne nase in ne na ves svet. Vem, da jeza pri takem delu prav nič ne pomaga. Zato sem mirno in vztrajno delala in uspela. Po strmem pobočju sem končno po eni uri hoje in napora le prilezla na vrh in na potrebnem mestu odložila svojgo paličico. Kako lepo se je prilegla tistemu mestu! Kakor da bi bila narejana prav za to! Vesela in zadovoljna sem hitela po nov tovor.

Zdaj torej veste, zakaj mi je ime Vztrajnost.

In če pomislim na vas, dragi ljudje, mi je kar hudo. Toliko vsega začenjate, toliko vsega bi radi storili, pa se tako hitro naveličate. Da, otroci, tudi vi ste taki! Ali niste že vzeli knjige in začeli brati? Pa se vam je zdelo branje dolgočasno, črke premajhne, slik je bilo premalo in ste knjigo odložili. Škoda. Nekateri ste ob začetku šolskega leta sklenili, da se boste pridno učili in delali naloge, potem pa so bile druge stvari pomembnejše, se pravi prijetnejše, in ste učenje opustili. Spet škoda! Nekateri bi radi igrali na kak instrument. Začeli ste se učiti, a ste ob prvi oviri odnehali. Poskusili bi petkrat, desetkrat, dvajsetkrat, kakor jaz s svojim tovorom, in bi uspeli.

Koliko ciljev ste si že zadali! In kako malo ste jih dosegli. Ker pač niste vztrajali.

Vabim vas na obisk. Pridite kdaj v gozd k našemu mravljišču. Leži ob cesti, med veliko, debelo bukvijo in visokim borom. Tukaj boste spoznali, kaj je treba žrtvovati za doseg cilja. In spoznali boste, da je vredno vztrajati.

Če bom imela kaj časa, vam bom povedala še kaj več. Da me v tej množici ne zgrešite, me pokličite po imenu. Z veseljem se bom odzvala. Do takrat pa lep pozdrav in ne pozabite: ime mi je Vztrajnost.

Jakob Šešerko

Lizikin kruhek

Ograjnikovi so živeli v Čukovcih na žetariji. Pri hiši so se že smukale tri deklice, skoraj godne za možitev. Bilo je nekaj fantovanja, a nič resnega. Bile so pač revnejše. Začelo je primanjkovati kruha in še marsikaj drugega. Dogovorjeno je bilo, da bo najmlajša hči Lizika šla za nekaj časa k Trnjekovim v sosednem kraju za deklo. Trnjekovi so imeli, trgovino, gostilno in veliko kmetijo. Zaslužila bi nekaj v denarju, nekaj v oblačilih.

Neko jutro zgodaj sta se oče Frank Ograjnik in najmlajša hčerka Lizika odpravila na pot, ki sta se je oba bala. Mati in sestrí so skrivale solze. Vsi so vedeli, da drugače ne gre. Sestrí Nežika in Anika ostaneta doma.

Ograjnik je vtaknil v torbo zagozdo črnega kruha za pot nazaj. Pijača je v treh studencih ob cesti. Lizika je vzela s seboj cekar, v njem nekaj obleke, molitvenik in na skrivaj lectovo srce. Pred njima je drobil psiček Fidlek.

Pri Trnjekovih sta hitro opravila. Lizikin cekar je ostal pod klopjo v kuhinji. Gospodinja pa takoj: »Pomij posodo, poribaj tla, in svinjski hlev bo potrebno skidati!« Ograjniku niti stola ni ponudila.

Sam ni vedel kdaj se je znašel na cesti. Počutil se je tako kot malokdaj v življenju. »Kaj si gospa Trnjek misli, da so mi tri hčerke po potoku priplavale, kakor Mojzes po Nilu faraonovi hčerki? – Fidlek, ne greva domov!« Zavila sta po pešpoti – k svaku Andreju, sodarju in vinogradniku. Tam sta bila oba s Fidlekom lepo sprejeta. Svak ni pozabil, koliko mu je Ograjnik pomagal pri zidanju nove hiše.

Ko je Ograjnik povedal zadevo z Liziko, so se vsi zamislili, tudi Andrejeva žena, ki je že prinesla meso iz tunke, ržen polbeli kolač in ročko rizlinga.

Ograjnik je ostal pri svaku še na kosilu. Popoldan mu je pomagal pri škropljenju vinograda. Vsi trije so ves dan premlevali nastali položaj pri Ograjnikovih. Sklenili so, da se mora najstarejša Ograjnikova hči Nežika čimprej poročiti. Ujec Andrej je obljubil, da ji bo dal doto, saj svojih otrok nima.

Že proti večeru se je Ograjnik »v rožicah« vračal domov. Vedno glasneje je slišal pesem: Glejte že sonce zahaja, pojdimo veselo domov... Ugotovil je, da so krave še zunaj na paši. Saj to je vendar Lizikin glas. Je res tako nakresan. To ni mogoče. A bilo je mogoče. Lizika je tik pred kosilom pobegnila od Trnjekovih.

Še tisto zimo je bila pri Ograjnikovih gostija. Nežika se je poročila na kmetijo v sosednjo vas. Anika je zazibala s sosedovim Frančekom Andreja – bodočega gospodarja pri Ograjnikovih.

Lizikino lectovo srce se je posušilo. Odšla je v samostan. Lectovo srce je pohrustal Fidlek.

Dan potem...

Bogojina, v nedeljo, 31. julija 1994. Dan po zlati maši dveh rojakov: g. škofa dr. Jožefa Smeja in g. č. kanonika Ivana Pucka ter njunih soplesencev. Soparen večer lega na vas.

Tudi v Plečnikovem svetišču ni prave svežine, čeprav je v njem znosnejše kot zunaj. V cerkev od časa do časa prodrejo skromni zvoki glasbe in nekoliko močnejši odmevi strelcov. Lovci slavijo.

Medtem poslavljajoči se sončni žarki rišejo skozi zahodni okni cerkve na nasprotni steni dva veličastna rešetkasta kroga, ki dobivata vse škrlatnejši sijaj, nato pa počasi zgubljata na celoti, dokler ju mrak, ki napolni svetišče, popolnoma ne odpoljubi. Pozornost mi pritegne pramen žarka, ki prihaja od drobne luči na oltarju in se lomi na lončeni posodi, ki stoji že desetletja na žrtveniku. Je to povzročila kapljica vode, ki je morda kanila na vrč iz prepojene rože nad njim? Ali pa sem sedel v takšnem zornem kotu, da mi je pramen dražil oči? Morda.

Toda prav ob pramenu s posode je misel začela pot... Kmalu bo sedemdeset let temu svetišču. Koliko lončenih posod je skozi čas dajalo širšemu in ožjemu slovenskemu prostoru, na račun Luči z oltarja, pravo uglašenost... »Res je,« je pritrdjeval misli prerok: »Mi smo glina, On je naš podobar, vsi smo delo njegovih rok«. In ali ni pravo bogastvo izobražencev, posod duha, košatila naša krajevna skupnost (župnija, vrsta jih je bila: učiteljev, profesorjev, sodnikov, zdravnikov, duhovnikov, redovnic... Tudi zaradi tega, tako mi je vsaj rekel pred leti umrli vaški očanec, je prejšnji sistem nekoliko »drugače« gledal na našo župnijo. Vendar misel ni hotela v politično strugo, temveč je ostala načelno pri vprašanih. Ali ni včerajšnji Te Deum samo »NUJNOST«, ki nam je bila podarjena zaradi žarčenja z oltarja, ki so ga sprejemale »glinaste posode«, med njimi tudi včerajšnja slavljenca – rojaka?

In danes? Na dan današnji?

V svetu, v domovini, v naši župniji? Vse postaja »osvetljeno«: mesta, vasi; spočetje in rojstvo; zunajzakonske skupnosti, tudi med istospolnimi partnerji; noči se spreminjajo v bleščavo diskov in v svetle delovne dni... »Le, le srca so v temi,« je zgoščalo v zavesti.

Zdelo se je, kakor da pramenček z oltarne posode mežikajoč pritrdjuje obotavljajočemu se odgovoru, ki je prehajal v otožno ugotovitev. Kako malo premore naša krajevna skupnost (je v Slovenski krajini drugače?) študentov, ki bi se voljno zagrizli v poglobljanje vsebine posod življenja... Se je vtepla v mlade ljudi miselnost, ki šepeta: »Samo, da si položena posoda, ni važno, s čim napolnjena. Samo, da imaš in uživaš ob vsem, kar ti čas nataka.« Še zmorejo sedanji rodovi mladih družin v župniji in pokrajini usmerjati pogled k drugim žarkom, ali pa samo k tistim, ki prihajajo z neonskih luči...? Tok misli se ni ustavil...

Naposled pa je zavil v oseben »Tebe Boga hvalimo«. Spev hvaležnosti ni bil ubrana melodija, prej klecajoča, utrujena zahvala duše za zlatomašnika rojaka, za vse izobražence v župniji in »krajini«, za njihove starše, ki so z osebnim odpovedovanjem omogočali izobraževanje svojih otrok; za vse preproste ljudi v župniji in pokrajini, ki kot posode na oltarju življenja odsevajo dobroto in plemenitost na sočloveka; za lončene posode...

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

NÁVUK S PEŠTE

Dragivi Manka pa Veruna, to pisanje naslavljan na vāj, čiravno mi je zadnje pismo pisao zvečksega Jožek: zdaj se ide za dušo, či se rišij eli na veke pogibij! Včasí kak dobita pismo ga hēnjajta čteti pa bojk k betežniki, či tak ka ži nej na ovon svejti! Vūžgite svečeo pa hapite moliti Slednje zdihavanje mērajōčega človeka. Za ten lejko zmolite šče Zdihavanje z David žoltāra. Oboje najdete v Knigi molitvenoj, štero mā vsaka bogābojēča hiža. Či de pa jako hidōu eli či se dedeki lāgoja vōla ne potere, molite šče Lintanije vsej svēcov, naj oblādajo moč šatanovo pa njin pobidijo zakōpano dūšno vejst. Ne henjajte moliti, dokeč do se sirmak mantrali v smrtnon boji.

Ve van ne razmin toga, ka »je nouč sejla na možgane betežnika« – jīj je vdaro bōži žlak? Či je tak, te morete šče cilōu gorēče i pobožno moliti, šče sōside pozōvte kōj pa vsi vkūp zdihāvlite k smilenomi Bougi, naj betežnik bār za adno mēgnjenje k sebi pride, ka de zmožen opraviti pobūdžavanje dūšnovejsti i požālūvanje grehov, ovak znate kakši de konec nespokorjenoga človeka.

Či so pa sirmak mrlí i to brezi spōvidi, kak je viditi z zadnjega písma, te pa krízi-bōži. Seadno zato dajte na gregorijanske mēše, lajko de njin pa li kaj gorizēto, či so rejsan bilij djāni v slednje māzanje. Nikak nemren razmiti, kak to, ka so zandirali za barāta, naj jīj pridejo spovedat z delēšnējga Varōždina; so se nej bojāli, ka do prle fertik? Kak to, ka ste njin po vōuli šli? Nesrečni lidjē! Bār vūva s svakon bi mogla znati, draga sestra, ka jīj lejko smrt zadobíša nanāgli na sklajenoj ōsilici grehov! Štimata, ka je pout v vekivečnost sigdar dūga?

Prav so presōdili svak, ka se hūdi dūj s cejle močij trūdo, ka njima prekriža račune, to je očivesno pa bogzna či nej gvino v ton boji za nesmrtno dūšo človečo. Či je tak, tē te meli njūvo pogiblenje na svojoj vejsti. Pa me te Manka šče pitajo nākonci, ka naj činijo, či je reko smrt ži v prēkliti. Bogmoj, ve je pa znān ne kānijo pregnati z bōrkami? Tū valā samo molitev, gorēča nevtrūdna molitev pa nikaj drugo! To bi denok mogli znati. Ravno tak ne razmin, kak to, ka so svak nej skočili kama bliže po zvūnskoga spovednika, v Bōltince ali v Čerensove, nej ka so šrajali tak daleč na šajtravon peciklini. Ve so pa oni cēmešter, pa rāzmijo, kak friško se trbej zavrtēti v smrtnoj sili, nej tak?

Tūdi mi nejde v glavou, kak tou, ka so svak zajtra bole meli silo na njivo kak za rišitev dūše svojega očē, ve so pa znān nej zdvōjili po takšen trpljenj z barāton na pouti. Rejsan, to je bila prava kalvarija, trikrat sta spadnola s peciklinon, na to spodōbo, kak je tūdi Jezuš trikrat spadno pod krízon. Samo ka Jezuš nej obkūno kak svak, zato pa šou v povelīčanje z goristanenjon, svak so si pa s ten ves trūd zapravili pa šče oča so njin obnejmili pod silnin tēron zamūčanj grehov.

Kakši návuk naj potēgnemo vō s tē nevsagdanēšnje dogōdbe? Se me strāj vōpovedati: svakova krížna pot po Rovāckon kaže očivesno na vnožino grehov njūvoga roda, kak najbole ravno njūvoga očē. Zavolo ođūrjavanja domāčij dūšnij pastērov eli neskūnčanoga odlāšanja šakramentuma svēte pokōre je mogla vsa držina prestāti cejlo kalvārijo, po ovoj rejči Mōjzeševoj, ka se grehote starišpov kaštigajo šče tri rodove deleč na njūvoj deci. Ne vōrjete? Prečtite si v sveton písni! Grehe trbej sprōti dolbaliti, ovak se nakōtajo vkūp, te pa bōži bič cōnók samo fūčne.

Nej mi za tou, ka rōvan po preminōčnosti vašega dedeka eli roda, samo san kaj-kaj čtejla v vašij Novinaj, štere je Bērčova prinesla pa šče sāma je znala povedati dosta bōžnoga od našij lūdi, ki si odzvuina delo iščejo. Šče tej, ka doma ostānejo, so nej več takši, kak bi mogli biti. Tak se zna, ka naši možacije ne štrajajo po bližānij pa delšnij sēnjaj samo zavolo pōslov, liki dostakrat tūdi zatou, ka se ōgnejo dōmi pa si kaj poživējo. Svejt se čiduže bole kvāri odtistijmāo, kak se lūstvo hāpilo seliti v druge kraje zavolo dela eli zaslūžka. Edni so odišli v dēro na Vogrsko, v Bačko (Vajdasāg) eli šče v druge orsāge i tak več nega prāvoga mērnoga družinskoga življenja, nej tihe lūběznosti med mozon i ženov kak tūdi nej prāve krščanske odgoje dicē. Kak so fabrike na svejti, si ščejo lidjē kenveč nagrabit, čiglij telko ne nūcajo i v toj skrbljivosti za posvetne rečij pozabijo na bože, dūševne. Tak se pozābla, ka je grej pa ka nej, prelāmlajo se bože zapōvidi, vsakši bi poleg svojega rad mōo šče lūcko, kak lidjē tak cejle države i tak se kotijo svāje i bojne. Naša sestra prednica mater Dolorosa nan od toga večkrat guč držijo pa nas opomēnajo na potrebo zadostačinēnja: zadoščāvati moramo za grehe svejta, ka je mēr v velikoj nevarnosti, čiduže bliže so nove bojne, znābiti cilou svetska, kak je bila prva (molite kaj za Jožka?). Zāto se moremo trūdit i vsi kršćenijce, ka svet pa približamo Bougi, ar je predēlec zavdāro krej od njega, hābati se moremo posvetnoga i pobiditi dūšno življenje. Skrb za dūšo more biti prva pa te vse drugo. V vašoj velkoj skrbljivosti proban diliti z vami vašo skrb, molin za vas i se tūdi sama priporāčan vašoj molitvi. Pozdrāvljeni vsi poprejk.

To cedlo odzāja dajte Ančiki.

s. Sholastika

KAK DE BOŽA VOLA – ELI KAK OČA ZRENDĀJO

Rejsan san van ži dugo nej pisala, draga tetica, zdaj bon prōbala to popraviti. Najprle van zafālin na vašen pismi pa na slici. Jako van paše redovni gvant, samo si gučimo, či van nej prevroče vnjen.

Spitavlete me, kak to, ka se li nemren odločiti za te »odičeni nūnski stan«, šteroga mi ži par lejť vroče priporācate. Tetica, mejte potrpljenje z menov, to je nej tak lejko adnoj dekli v kmēčkoj iži. Jes se za nikoj nemren trdno odločiti, najmenje pa za tak veliko stvar. V ton tāli sta se tūdi našiva oča pa mati šče nej odločila, ovak bi me trūcala, bole je tak viditi, ka me li ščēta pri iži meti.

Znate, tetica, po vsen, ka nan pišete od vašega strogoga hižnoga rēda v kloštri, se človik žmetno odloči za takši stan. Nemren si misliti, ka ne bi smejla niti skoz okno glēdati, ve je pa te tan hūše kak v vōuzi. Ne vōrjen, ka bi lejko odvrnola oči od okna, ka ne bi skrmā polūknola vō, na stvarstvo bože, či ži nikan vō ne bi smejla stōpiti. Vi ste znābiti toga zmožni, ki ste ži duže tan pa so vas odmlāda na to odgājali. Naš g. dikan pravijo, ka so šče drugi nūnski redōvi, menje strogi. Ovak san pa nikaj nej pogrožena v posvetnost, ščo ne ven, ka je to vživati svejt, zato mi pa smej vujdāvle, gda čtēn vaše drogno napisane rende, ka me reko dečki stavljajo, šteri hodijo knan pit, eli kak pišete, ka so moje »oči ži preveč na dečke prikāpene«. V ton tāli, tetica, van nej trbēj meti skrbij, jes bi rāj bila, či nikoga ne bi bilo knan, ka mi vse to ži jako ober odi, šče glava me bolij dostakrat, ve nimamo skoro niēdne nedēle mērne. Mē ženske se ži dugo čemerīmo, ka oča ne hēnjajo s tov pintesijov. Zāto mi pa to od dečkov, tej »dedov smrdēčij« rāj ne pišite več, nima pomejna.

Nadēle mi pišete, naj bi šla bār v te naš obnovleni vāraški dom Ditēta Marijike. Sē bi bole mejla vōlou iti, ži zatogavolo, ka tū lekaj nej trbēj večnij oblūb delati,

liki nune samo vonafčijo dekle sakovrstnij meštrij, šivanja, kuhanja, podvornitelstva i tak dele. To bi mi jako pasalo, san ži pravila oči pa materi, ka bi šla notri, njeva pa pravita, ka nama z Micov to nej potrebno, ka reko mavi doma prvovrstno sakačico v materi, ravno tak tudi šveljo. Mogoče de moja mlajša sestra mejla bole volou iti v klóšter, pitajte njo. Doma si zaidnok od toga šče ne gučimo. Zdaj cilou nej, kak mamo igre v staroj cerkvi. V posti smo špilali adno lejpo igro, zvala se SLEHERNIK, jes san mejla preci važno vlogo, bila san Lepouta. Jezuneka, tak so me fajn oblekli pa našminkali, ka bi se hajdi sama sebi povídila. Včilij so nas g. dikán samij, po igri smo šče se slikali pred zaštržon Luriške M. bože, ge delajo zdaj spomenik našin soldakon s prve svetovne bojne. Nanjen do tudi naš striček z zlatimi slovami notrivrezani, vsaka vés de mejla svoje. Zdaj se pri cerkvi dosta dela, drugo leto de lékaj ži gótov farni dom, te mo praj šče več iger špilali. Da bi vi znali, kak je to fajn, tetica, špilati v adnoj igri, kelko lúdi pride i kak radi glédajo. Tak je fajn čúti, gda nan plóskajo, ka nej forma! Z naše véši špilamo štirje, zvún mene šče Mica Kelenčova, Tsigánoviva Pišta pa Štejf, naša Mica nan pa šepóče z edne klunje vse, ka moremo v igri spregučati (ovak bi se mejšali).

Spitavlete me, či múvi z Micov kaj pomagavi najnomi bráčeki pri písanji. Ničes nikaj, vórtc mi. To on sán zveče nikak vó s sebe, tak kak nategúvle svoje kratke vlasě, štere bi posili rad dugše napravo, samo njemi oča sigdar dolzrejžejo. Ne bi znála, zakój van zdaj bole porějci piše. Malo se nafucno, ka so ga ato oča pa za huncvute potěgnoli. Gda so dedek zbetežali, našij popov pa nej bilo doma, je naš ministrantek včasí krědi būo, ka on dá hoštijo dedeki, adno od tistij, štere so njemi zvonár Vrtělek dáli. Mámca so bilij zrávna za to, ka de praj to v silí tudi dobro, ve je praj Jezuš tudi deco ksebi zazávao, mati so njemi pa nej dáli, ka so praj to nej práve hoštije, liki samo vozrejzani skrajniki. Te se pa dičák spómlo, ka má kstráni djano adno vekšo hoštijo, s šterov je včasí skrmá mešo služo doma. Rávno jo je neseo vó z greděnce, ka bi prečěsto žnjov betežnika, gda so oča stópili v ižo. Zrávna so vgonili Jožekovo zaletějno nakaněnje pa njemi ga prebránili: nouš se reko norca delao z živoga tējla Góspodnovoga, pa so ga vlekli za huncvute nazaj v velko ižo. Či boš gda svejta služabnik boži, te boš lejko to delao, prle nej, švánjar mali nevaláni, so ga skrejšgali. Dičák se pa nafucno pa odbejšao na škěgen k svojim sršěnon. Gda njemi hidou, te sigdar tá odbižij, tan je v staron pogačěnon drevji adna velka raspoklína, ge májo sršnjovje gnejzdo. Tan se doldrapne, se nagne nadnje pa kak da bi se žnjími pogučávao. Odtistijmáo smo ga šče nej vidile, ka bi mešo služo. Ve bár ne ven, on to skrmá dela, gda ga nišče ne vídi. Zato njemi od toga nikaj ne písíte, ovak de nas hidou móo, pa hěnja s tov navádov, štera se nan ovak přeci dobra víjdi. V njój vídímo adno máličko známenje, ka má dičák veselje s ten popóškin opravilon. Tak tudi ván dán sten adno málo vüpanje: či ži múvi z Micov noví šli za nuno, te de bár naš Joužek šou za žnjěca na Góspódovo njivo. Kakpa, či de toga vrějden. No, kak de bóža vola.

Nazádnje de tak, kak oča zrěndajo. Tak de znán tudi nájbole praf. Sten dokónčan svoje nevólno pismo, probajte me rázmíti pa nikaj mi ne zaměrtc. Bog van daj miloščo, ka bi šče dělc méli veselje v světon stáni i ostali stanovitni v ográčeki vašc redovne patrónce, světe Sholastike, štere imě nosite. Lipou vas pozdrávlan, kak tudi vsi pod našov strehov.

Ančika

Prvi introitus za Kleklov simpozij

Bilo je prve dni januarja 1934. Po zasneženi cesti, ki vodi iz Dokležovja proti Beltincem, stopata dva moža, Bistričanec in Beltinčar. Pogovarjata se o podobi Žalostnega Kristusa. Tam ob cesti, vstric Bratonec, sameva na kamnitem podstavku z letnico 1724 kip Kristusa. Ves žalosten, ogrnjen s plaščem, sedi Kristus, z desnico pa si podpira s trnjem kronano glavo. Naša popotnika imata do njega le še kakih tristo metrov.

»Pravijo,« začne pogovor prvi, »da je nekoč stal tam kip Vstalega Kristusa.«

»Tudi jaz sem tako slišal,« odvrne drugi. »Ljudje so se ustavljali ob Kristusu in ga prosili za blagoslov.«

»Da, da, potem pa je prišel vrag in zasejal seme brezbržnosti. Ljudje so pozabili na kip Poveljčane Kristusa. Ostal je sam in zapuščen. Množice so hodile po tej cesti, a nihče se ni zmenil zanj. Njihovo kraljestvo so bile krčme in vino njihov bog. Prej rodovitna polja so se spremenila v puščavo in ptice niso več prepevale...«

»Zdaj pa, hvala Bogu, žito klije pod snegom in ptice selivke se bodo na pomlad vrnile.«

»Ker je Kristus znova šel v smrt. Znova si je dal položiti trnovo krono na glavo. In takega ga je izklesal umetnik leta 1724. Kristus je zamišljen in žalosten. Ne pravimo zaman temu kipu: BOŽJA MISEL.«

Od Mure zaveje jug. Sneg na poljih se iskri v jutranjem soncu. Iz tisočernih isker se izkristalizira lik tujca. Naša potnika ga bolj slišita, kot vidita.

Reče jima: »Brata, o čem se pogovarjata? Videti sta žalostna.«

Njegov glas zveni blizu, hkrati pa kakor da prihaja iz daljave. Nehote pomislita na Klekla.

»Ta tujec,« tako premlevata v srcu, »čeprav podoben Kleklu, gotovo ni pobožen. Ne smeva mu povedati, da sva govorila o Kristusu. Rajši se spraviva na duhovnike.«

»Ah, veste,« se opogumi Bistričanec, »nikakor mi ni po volji, da si naš črensovski Klekl ne najde kake fare. Tam bi lahko vodil duše in naredil dosti dobrega.«

»Pa saj vam ob nedeljah oznanja božjo besedo,« se oglasi tujec. »Spoveduje vas in obhaja. In vse to samo iz čiste ljubezni. Nobene nagrade ne pričakuje od vas.«

»Vse to je res,« vztraja Bistričanec in se zazre v tujčeve oči, ki so odsevale barvo cvetočih spominčic. »To je res, vendar menim, da bi Klekl več koristil, če bi šel kam na faro.«

»Brat, nimaš prav. Za delo v župniji je treba zdravega človeka. Klekl pa je bolhen.«

Beltinčar upočasni korak, misel pa mu je bistra. Beseda mu teče kot valovi Mure: »Klekl zdaj veliko več koristi dušam, kot če bi imel svojo župnijo. Tam bi pridigoval le svojim župljanom, zdaj pa po svojih Novinah in Marijinem listu pridiguje deset in deset tisočem. In to ne samo tistim, ki so doma, marveč tudi daljnim prek morja. Papež in škofje, profesorji bogoslovja, duhovniki, nastavljeni za dušno pastirstvo v zaporih in bolnišnicah, tudi nimajo župnij, a vendar so neštetim dušam v veliko korist. Duhovnik, ki urejuje verski tednik in mesečnik, ima toliko župnij, kolikor jih je v naročniškem seznamu, in še več.«

Med pogovorom pridejo do kipa Žalostnega Kristusa. Tujec poklekne in se za hip potopi v molitev. Nato vstane, dvigne roke in blagoslovi svoja sopotnika.

Na mah ga spoznata. Bil je Klekl, črensovski Klekl.

To se je zgodilo pred šestdesetimi leti, kot lahko razberemo iz dveh zapisov »Žalostni Kristuš« in »Kak sta si Bistričanec i Beltinčar gučala«, objavljenih na prvi strani Novin Slovenske krajine z dne 14. januarja 1934.

Časten spomin tebi, Jožef Klekl st., in vse blagoslove tvojemu simpoziju v Rimu ter prireditelju simpozijev, rektorju Slovenika, dr. Maksimilijanu Jezerniku!

Gospodi Kleklini ob 120. obletnici rojstva

*Minólo sto i dvajset je že let,
kak dobri Bog Vas pošlao je na svet,
da bi odgajali rojake te krajine
v lúbezni do Boga i domovine.
Bili vzgojíteo ste v kreposti,
žíveli v skromnosti, svetósti.
Bili vučíteo i vzgojíteo ste mladine,
posebna skrb bilé so vam družine.
Z Marijinóm pa listom ste včílí živeti
lídí po Kristušovoj vóri sveti.
A Novine so Vaše tjedensko izhajale
i poleg novosti i drugoga odgajale
lídí med Múrov Rabov v prave so kristjane
pa túdi v dobre i poštene državljane.
Slovenski jezik lúbiti ste narod včílí,
združítev k matici Sloveniji zborílí.
Hranilnico ste nam ustanovílí,
v svojih Črensovcih Naš Dom zgradílí,
skrbeli za sirote ste, srmake,
za siromaške i nadarjene dijake,
za štere zgradílí ste Martinišče,
ki naj bi póstalo odgajališče
duhovnikov, sodnikov i vučítelov,
bodočih dobrih narodnih vodítelov.
Bili ste pesnik, pisec i vzgojíteo,
te naroda slovenskoga vodíteo.
Zato spomin na Vas i Vaša dela
med nami bodo vekomaj živela!*

Črensovci, 16. oktobra 1994

Jože Gruškovnjak

Lojze Kozar

Kleklov simpozij v Rimu

Kleklov simpozij v Rimu je bil od 12. do 16. septembra 1994 v Sloveniku. Pokrovitelji simpozija so bili mariborski pomožni škof dr. Jože Smej, Slovenska teološka akademija v Rimu in Slovenski papeški zavod. Vodstvo simpozija so sestavljali: dr. Maksimilijan Jezernik, dr. Karel Bedernjak, dr. Jožko Pirc in tajništvo, katerega člana sta bila prof. Metka Fujs in dr. Borut Košir. Predavateljev je bilo 23, ostalih udeležencev pa 29.

Udeleženci simpozija v Rimu

V Rim smo prišli v ponedeljek, 12. septembra, in smo bili v Sloveniku tako lepo sprejeti, da smo se takoj počutili, kakor da smo doma v Sloveniji. Kljub neprespani noči smo imeli še dovolj moči in volje, da smo si popoldne šli ogledovat mesto.

V torek sta msgr. dr. Maksimilijan Jezernik in pomožni škof dr. Jože Smej odprla simpozij s pozdravom vsem navzočim, nato so sledila predavanja: Idejno politična in gospodarska situacija Prekmurja v Kleklovem času (Miroslav Novak). Sledilo je predavanje dr. Vilka Novaka: Kulturni, narodnostni in verski tokovi v Prekmurju ob prelomu stoletja. Žal Vilko Novak ni bil osebno navzoč in so njegovo temeljito in pregledno predavanje prebrali drugi. Pogrešali smo ga ves čas tudi v pogovoru o Kleklu. Po kratkem odmoru je sledilo predavanje: Pregled Kleklovega življenja in dela (Stanko Zver), nato pa Bibliografija Kleklovihi del (Franc Kuzmič).

Po kratkem počitku po kosilu se je delo nadaljevalo s predavanjem: Sledovi o delovanju Jožefa Klekla v arhivskem gradivu (Peter Pavel Klasinc). Klekla kot Slovenca in voditelja Slovenske krajine je predstavil Jože Vugrinec, Klekla v času okupacije in osvoboditve Prekmurja pa Bojan Domjan. Zadnje predavanje tega dne je bilo Klekl kot pedagog (Anton Ciglar).

Delo prvega dne simpozija je uravnaval prof. Miroslav Novak.

V sredo, 14. septembra, smo bili na sprejemu pri svetem očetu papežu Janezu Pavlu II. v velikanski dvorani Pavla VI., ki sprejme 12.000 ljudi, in je bila do kraja zasedena. Ob napovedi navzočih skupin sem bil nekoliko razočaran, ker niso omenili naše skupine ali pa sem to preslišal, zato pa smo bili toliko bolj navdušeni, ko nas je papež sam omenil in pozdravil našo skupino, ki prihaja iz

Slovenije, iz Prekmurja, da ovrednoti življenje in delo svojega voditelja Jožefa Klekla. Naša skupina je papežu podarila lepo izdelanu pütro. Predaleč bi me zaneslo, če bi hotel opisovati sprejem pri papežu. Najbolji vtis naredi množičnost in različnost ljudstev, ki se zbirajo okrog papeža, kakor da po nekem notranjem spoznanju vedo, da je v sedanjem svetu najtrdnjši steber, ki jamči z vero, upanjem in ljubeznijo za obstoj človeštva v pravičnosti in moralni drži. Naj na tem mestu priobčimo sledeče:

ZAHVALA SVETEGA OČETA OB KLEKLOVEM SIMPOZIJU V RIMU

Udeleženci so prinesli svetemu očetu darova, ki simbolično označujeta Prekmurje. Ob splošni avdienci 14. septembra 1994 je pokrovitelj simpozija, dr. Jože Smej, mariborski pom. škof, izročil papežu omenjena darova.

Sveti oče se je pisмено zahvalil takole:

Prezvišeni gospod mons. Jožef Smej, mariborski pomožni škof!

Ob splošni avdienci dne 14. septembra ste povezani z udeleženci Kleklovega simpozija, ki ga je organizirala Slovenska teološka akademija, izročili papežu dva pomenljiva darova.

Sveti oče z vso dušo ceni izraz tega vašega spoštovanja in se iskreno zahvaljuje. Duhovno je povezan z dragim mu slovenskim narodom, ki mu je ne samo geografsko, marveč tudi po srcu tako blizu, in tudi z ljudstvom na Balkanu. Vam, prezvišeni, kakor tudi vsem udeležencem simpozija podeljuje apostolski blagoslov z zaupno prošnjo za mir in edinost v Gospodu.

Izrabim to priložnost in vas tudi jaz spoštljivo pozdravljam

vdani Giovanni Battista Re
nasl. nadškof, substitut

Popoldne istega dne je sledilo pet predavanj pod vodstvom prof. Jožeta Vugrinca. Klekl kot politik (Metka Fujs), Klekl kot literat (Jože Zadavec), Jezik v Kleklovih delih (Jože Ftičar), Klekl v spominih svojih sodobnikov (Tone Törnar), Kleklov delež v Ivanocyjevem krogu (Franc Kodila).

V četrtek dopoldne je bil obisk rimskih znamenitosti. Mikala nas je predvsem obnovljena Sikstinska kapela, katere strop in prednjo steno krasijo Michelangelove freske, ki znova sijejo v svoji prvotni lepoti.

Pod vodstvom dr. Karla Bedernjaka se je delo nadaljevalo popoldne s predavanji: Kleklova dušnopastirska dejavnost (Jože Smej), Kleklov človeški in duhovniški profil (Vinko Škafar), Vplivi Marijinega lista na prekmurskega človeka (Lojze Kozar st.), Pomen Kalendara Srca Jezušovoga (Lojze Kozar ml.), Pastoralni pomen črensovskih tretjerednikov (Franc Tement).

Tudi v petek smo imeli za simpozij samo pol dneva na razpolago, kajti popoldne smo se morali posloviti od Slovenika in njegovega prijaznega vodstva. V tem času se je zvrstilo pet predavanj in pogovorov ob njih. Voditelj tega dne je bil p. dr. Vinko Škafar. Predavanja pa so bila: Kleklovo razumevanje krščanskega družbenega nauka in politike (Janez Sraka), Teološko in moralno vrednotenje Kleklovih verskih spisov (Karel Bedernjak), Kleklova socialna dejavnost (Ivan Camplin), Hranilnica in posojilnica v Črensovcih ter vloga agrarno-kmetijske zadruge (Stefan Ftičar), Kleklova skrb za dijake (Bogdan Kolar).

Sledili so sklepi simpozija in zaključek, ki ga je naredil msgr. dr. Maksimilijan Jecernik.

Že naslovi predavanj povedo, s koliko strani in pogledov je simpozij skušal predstaviti in osvetliti delo in pomen tega odličnega človeka, Jožefa Klekla st. V koliki meri se mu je to posrečilo, bomo lažje presodili ob knjigi predavanj, ki bo izšla v letu 1995.

*Cvetoču
breskev*

*Ob
uljnaku
(vinjaku)*

Bil sem Kleklov sodelavec

(Pogovor z Antonom Horvatom)

Anton Horvat

Gospod Horvat, vas poznajo črensovski župljani kot dobrega bravca bogoslužnih beril. Mnogi, posebej mlajši župljani, pa ne vedo, da ste bili nekoč najožji sodelavec Jožefa Klekla starejšega. Še manj jim je znano, da ste bili Kleklov uslužbenec in da ste nekaj let stanovali v isti hiši z gospodom Kleklom. Ob vaši poroki ste se odselili, a ste ostali do kraja Kleklova »desna roka«.

Jožef Klekl na begu pred boljševiki 1919

Letos obhajamo 120. obletnico rojstva legendarnega (ne v smislu OF) prekmur-skega rojaka, duhovnika, kulturnika, narodnega buditelja, poslanca, urednika, izdajatelja, pisatelja in pesnika JOŽEFA KLEKLA. Prosim vas, da nam za »STOPINJE« odgovorite na nekaj vprašanj v zvezi z življenjem in delom pokojnega častnega kanonika Klekla, ki je imel naravnost karizmatične darove pri ustanavljanju in vodenju malih verskih občeŝtev.

Cvetoči mak (Gomilice)

Križ na polju

Kdaj in kako ste bolj natančno spoznali gospoda Jožefa Klekla in kako ste prišli k njemu v službo?

Že kot otroka me je pokojna mati vodila k mesečnim shodom tretjerednikov, čeprav ona ni bila članica Frančiškovega 3. REDA. Kleklovi nagovori so mi ugajali. Govoril je preprosto in domače, da smo ga vsi z lahkoto razumeli. S fanti sem se udeleževal pevskih vaj. Klekl nas je naučil mnogo nabožnih, pa tudi domačih, narodnih pesmi.

Kleklov sodelavec sem postal, ko smo urejali črensovsko pokopališče. Imel sem nekaj več daru za urejanje okolja, za rastlinstvo in sadjarstvo. Sodeloval sem pri vseh delih na pokopališču, pa tudi sicer sem pri cerkvi rad pomagal. Mojo zavzetost je Klekl opazil in sčasoma sem postal njegov uslužbenec.

Udeleženci Duhovne obnove v Črens. 1929: J. Raduha, Ivan Jerič, Jožef Klekl

Na pobudo takratnega šolskega upravitelja in kantorja Štefana Lutarja sem se leta 1933 vpisal na Vinarsko in sadjarsko šolo v Mariboru. Jeseni 1935 sem obiskoval še Zadružno šolo v Ljubljani. V začetku avgusta 1936 sem dobil mesto knjigovodja pri Agrarni in gospodarski zadrugi v Črensovcih. Gospod Klekl je bil predsednik zadruge, jaz pa tajnik in knjigovodja v enem.

Ste pri Kleklu imeli še katero delovno obveznost?

Hkrati z zaposlitvijo pri Zadrugi sem začel opravljati kurirske posle pri katoliških listih, ki jih je izdajal Klekl. Naj omenim samo delček tega dela. Tiskarski stavec v tiskarni Ernesta Balkányija je ob sobotah pripeljal na kolesu gospodu Kleklu v Črensovece prvotisk Novin. Urednik Klekl ga je pregledal in popravil. Naslednjo sredo sem popravljeni prvotisk na kolesu odpeljal nazaj v tiskarno. Čez kaki dve uri čakanja sem sveže tiskani časopis prevzel in ga, na kolesu seveda, peljal na župnišče v Turnišče in na uredništvo v Črensovece. Tu so list dvignili širitelji in ga

v nekaj urah po izidu razdelili naročnikom. Se vam ne zdi, kako preprosto, toda učinkovito, smo delali že pred skoraj šestdesetimi leti?

Gospod Klekl je urejal Marijin list, Ogracek, Novine, Kalendar Srca Jezušovega in še kaj. Ali ste imeli vpogled v njegovo urednikovanje?

Vpogleda v uredniško dejavnost pri Marijinem listu, Novinah in drugih publikacijah nisem imel. V uredništvu so bile zaposlene druge pisarniške moči: Veronika Horvat iz Trnja, Anton Leban iz Žižkov, pozneje pa še sestra Pavla iz Žižkov. Sestra Andreja je vodila gospodinjstvo. Vsak večer so se sestre vračale v svojo redovno hišo v Žižkih. Jaz sem prebival v skupnem gospodinjstvu pri gospodu Kleklu.

Pevski zbor pod vodstvom J. Klekla 1929

Se spominjate gradnje »Kleklovega doma« v dvajsetih in začetku tridesetih let? Kdaj je bila slovesna blagoslovitev doma? Kakšna je bila usoda doma vse do danes?

Pa še zelo dobro se spominjam gradnje Doma, saj smo sodelovali vsi farani. Dom je gradila črensovska Hranilnica in posojilnica z lastnimi sredstvi. Gradnja je trajala deset let. Gradbeno dela, prostovoljci, darovalci, stroški gradnje – vse je do podrobnosti opisano v Kalendarju Srca Jezušovega, letnik 1931. Novo zgradbo je slovesno blagoslovil Karlinov pomožni škof dr. Ivan Jožef Tomažič – 21. junija 1930, popoldne. Poleg velike množice vernikov od blizu in od daleč, so slovesnost povzdignili številni odličniki: okrajni načelnik, predsednik sodišča, dekan Baša z dekanijskimi duhovniki, odvetnik, revizor, upravitelj grofovskega posestva iz Beltincev, člani upravnega in nadzornega odbora, zastopnik Medjimurskih hranilnic, godba na pihala iz Žižkov, pevski zbor z organistom Štefanom

*V bratvi
(trgatev v
Lendavskih
goricah)*

*Kmetov
odvečerek
(v Kleklovih
časih)*

Lutarom itd. Med številnimi fanti sem pomagal tudi jaz pri vseh pripravah na slovesnost. Vsi navzoči, ki so pač želeli, so bili pogoščeni s kosom vrtanika in čašo vina.

Po drugi svetovni vojni so Dom nestrokovno preuredili. Tu je nekaj let domovala črensovska nižja gimnazija, nato pa do pozidave nove šole, črensovska osnovna šola. Sedaj so v hiši razne trgovine in uslužnostni obrtniki. Nekaj prostorov je neuporabnih. Po načrtih naj bi tu imela svoj sedež bodoča nova občina Črensovci.

Naš dom nikoli ni bil registriran kot cerkvena last!

V drugi številki Marijinega lista leta 1940 je gospod Klekl napovedal, da so gradnjo »Doma Sv. Frančiška Asiškega« v glavnem pripravljena vsa gradiva in tudi denarna sredstva. Začetek gradnje so predvidevali v istem letu (1940). Do gradnje pa ni prišlo. Ali vam je znan vzrok?

Najprej besedo, dve o načrtovanem projektu Doma sv. Frančiška in o zbiralni akciji zanj. Kot socialno čuteč mož, je Klekl načrtoval za ostarele, invalide in siromake razmeroma velik zavod, kakršnemu pravimo danes »Dom počitka« ali podobno. V zbiralno akcijo so se množično vključili tretjeredniki. Darove so zbirali ob sleherni priliki: na sejnih, gostijah, krstikah, od hiše do hiše, v mesečniku Marijin list, med izseljenci v evropskih deželah, med Amerikanci itd. V začetku leta 1940 so imeli pripravljeno vso opeko, 3 vagona gašenega apna, 107.000 strešnikov, 100 kub. metrov peska, 100 kub. metrov gramoza in za gradbena dela je bilo pripravljenih 266.000 takratnih dinarjev.

Do gradnje Doma ni prišlo ne leta 1940 ne leta 1941 ne nikoli pozneje. Plameni druge svetovne vojne, ki so se aprila 1941 razplamteli tudi v kraljevini Jugoslaviji, so izničili velike načrte gospoda Klekla. Že prve dni vojne so Nemci Klekla zaprli v Soboti. Ko so oblast v Prekmurju prevzeli zavezniki Madžari, so Klekla postavili pred sodišče, ki mu je odredili internacijo v Celldömölklu za ves čas trajanja vojne.

Po končani vojni so zmagoviti »tovariši« razvažali zbrani gradbeni material in z njim gradili zadržne domove. Načrte za Dom in hranilno knjižico je moral član gradbenega odbora izročiti okrajnemu uslužbencu Ivanu Kranjcu v Lendavi.

Znano vam je, da je Klekl ustanovil in osebno vodil vrsto bratovščin. Ali so te male verske skupnosti ugodno vplivale na versko življenje ljudi?

Klekl je imel poseben dar za ustanavljanje in vodenje malih verskih skupin. Ustanovil je na primer rožnovensko bratovščino za pospeševanje družinske molitve, še posebej molitve rožnega venca. Izredno pomemben je bil Kleklov tretji red. Tretjeredniki so ugodno vplivali tudi na nečlane: obisk svete maše se je bližal rekordnim odstotkom, zelo se je povečalo število svetih obhajil, vedno manj je bilo fantovskega ponočevanja in pretepaštva. Število nezakonskih otrok se je manjšalo itd. V prosvetnih društvih je Klekl zbiral mladino in jo navduševal za igrilstvo, za branje dobre knjige. Številnim mladostnikom je pomagal v gimnazijo in celo na vseučilišče. Tako je pomagal vzgajati prepotrebno domačo inteligenco.

Gospod Klekl je v Črensovcih najdalje sodeloval z župnikoma Vugrinčičem in Čačičem. Znano je, da sta ta dva duhovnika izhajala iz nekoliko drugačnega šolsko-kulturnega okolja kot večina njunih faranov. Kako sta gledala na delovanje kulturnika in narodnega buditelja Jožefa Klekla?

Z vsemi župniki, ki so delovali v času Kleklovega bivanja v Črensovcih, se je Klekl dobro razumel in oni z njim. Glede kulturno-prosvetne dejavnosti je Klekl pomagal povsod, kjer je bila njegova pomoč zaželená. Seveda je imel Klekl precej več časa za kulturno-prosvetno delovanje. Župniki so se, poleg natrpanega

*Vsi sveci
na vesnici*

Sveti večer v kmečki izbi

dušno-pastirskega dela, morali ubadati še s kmetijstvom. Pomislimo, da so v tistih časih imele župnije mnogo več zemlje kot danes. Gospod Klekl pa je bil upokojen župnik. Mnogo več časa je mogel posvetiti svojemu lastnemu poglobljanju, obilni molitvi, pisanju, urednikovanju itd. Matija Zadavec piše v svoji knjižici spominov »Oko, ozri se nazaj«, da se je, razen na začetku župnikovanja, s Kleklom dobro razumel. Bila sta celo prijatelja.

Kako leto po vojni so Kleklu v Črensovcih odrekli gostoljubje. Takrat je stanoval v našem domu. Nekateri črensovski velemožje so zahtevali, naj se Klekl preseli v svojo hišo v Soboti. Kaj veste o tem?

G. Klekl je bil vse življenje bolehen. Tudi njemu se je nekajkrat godilo kot sv. Pavlu v Damasku. Postavili so ga celo pred puškine cevi. Bil je v izgnanstvu. nazadnje so mu odrekli gostoljubje. Umrli je v vsej preprostosti, a v sluhu svetosti. To je moj odgovor na vaše gornje vprašanje.

Gospod Horvat, hvala za vaše spomine na velikega moža – Jožefa Klekla starejšega!

Pogovarjal se je Franc Tement

Jože Zadavec

Na posvečenih tleh Metodove nadškofije

Slomškovo nedeljo 1994 smo v nedeljskem popoldnevu, 25. septembra, slovesno praznovali v župnijski cerkvi sv. Nikolaja v Murski Soboti. Prostorna cerkev, prijazna in vsa odeta v blesk luči, novih orgel, v okrasja ikeban, lepega petja in ubrane občestvene molitve je bila polna vernikov, ki so prišli predvsem iz Slovenske okrogline, od Ravenskega, Dolinskega, Goriškega in Porabja, veliko pa jih je prišlo tudi iz štajerske strani. Trije škofje, domača iz Maribora, dr. Franc Kramberger in dr. Jožef Smej ter slovenski metropolit in nadškof dr. Alojzij

Procesija duhovnikov v cerkev

Razpadajoča zidanica (Dolgovaške gorice)

Urni prsti za kolovratom

Šuštar iz Ljubljane, 70 duhovnikov je evharističnemu slavlju dajalo zgovorno pričevanje. Slomškova nedelja je hkrati tradicionalno zaznamovana kot vseslovenski ekumenski dan. Razveseljivo pregledno so ga kot takega zaznamovali nagovori škofov, soboškega župnika Franca Režonje, dekana Martina Poredoša, molitvena ura – vodili so jo mladi iz Pertoče in Murske Sobote – prošnje zastopnikov občestva, spremna besedila ob prinašanju darov na oltar.

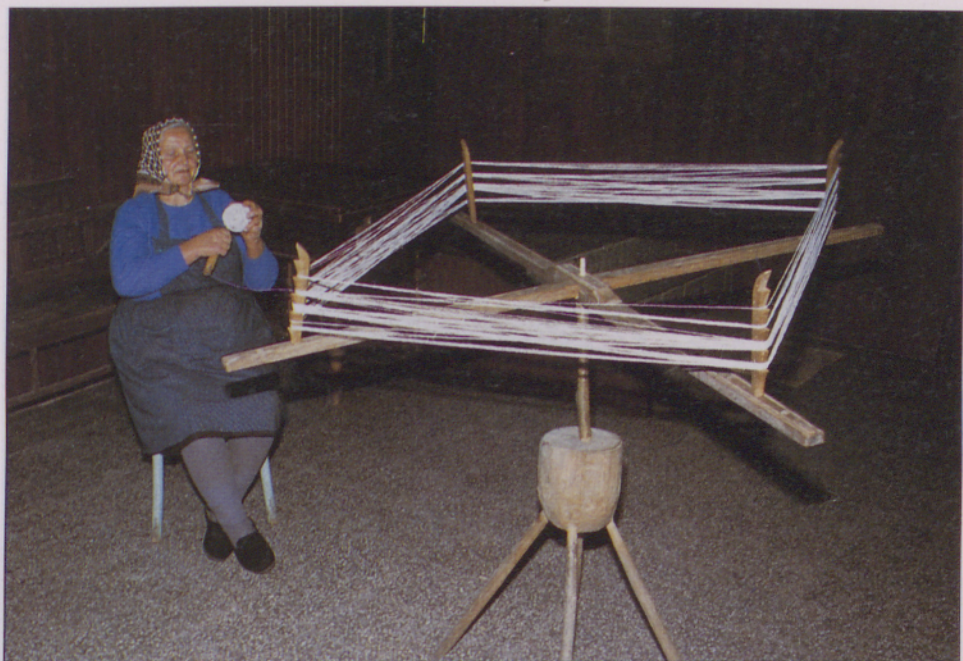
»V času, ko se vesoljna Cerkev pripravlja na deveto sinodo o posvečenem življenju in njegovem mestu v svetu, obhajamo letošnjo Slomškovo nedeljo,« je v začetku svojega mašnega nagovora dejal mariborski škof dr. Franc Kramberger, ki je vodil slovesno evharistično bogoslužje.

Zbrani v Murski Soboti, središču Prekmurja, stičišču treh pomurskih dekanij, na tleh posvečenih s prvobitno nadškofijo sv. Cirila in Metoda. To je še posebej poudaril mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. Njegova misel je bila toliko prepričevalnejša potem ko je omenil tudi zvon z letnico 1371, ki ga hrani soboška cerkev. Na njem je zapis v latinščini: Christos rex, vere homo factus est (Kristus kralj, resnično je človek postal). To so dragoceni pomniki davno davnega stoletja, ko sta sveta brata Ciril in Metod med našimi predniki oznanjala blagovest odrešenja, miru in sožitja med ljudmi. Zgovorna za ta kraj je tudi škofijska proslava 1100-letnice prihoda slovanskih blagovestnikov v naše kraje. Bilo je to pred 30 leti – je dejal škof Smej – ko je takratni senior Evangelizacijske cerkve imel sloviti govor (sedanji senior Ludvik Novak pa je le sporočil, da bo »v duhu z nami«). »Že 400 let si tu podajata roke dve sestrinski Cerkvi katoličanov in evangeličanov,« je med drugim dejal tudi škof Kramberger.

O prizadevanjih svetniškega Slomška za edinost, je bila beseda mašnega nagovora. »Vse evropske narode je Slomšek povabil k edinosti,« je dejal škof

Škofje med božjim ljudstvom

Vujanje (namotavanje) prêdena

Duševna hrana ob zaključku dneva

Sveta Trojica v Lendavskih goricah ponoči

Marija begunka (kip Marije Pomočnice iz Martinišča)

Zimski večer na vasi (lūpanje bučnega semena, predica za kolovratom)

Kramberger. V adventu v tretje tisočletje... papež Janez Pavel II. polaga na srce današnji Cerkvi tisto, kar je na svoj način storil v prejšnjem stoletju Slomšek z bratovščino Cirila in Metoda.« Njegovo zamisel so takrat sprejele vse evropske škofije. S svojim delom nas je povedel v evropske narode. »Na stičiščih evropske kulture nismo bili več tujci in tudi ne berači pred vrati, marveč enakovredni domačini... postavil nas je v njihovo sredino, da smo bili tudi slovinci bratje in sestre z vsemi narodi Evrope. Razcepljenost – ta rana še vedno skeli, vzdržuje pohujšanje, rastočo ravnodušnost, ateizem in še kaj. Molitev za edinost na Slomškov način mora ponovno zaživeti »v naših župnijah in redovnih skupnostih«.

»V očeh vesoljne Cerkve je Slomšek svetniška osebnost, med prvaki ekumenskega gibanja,« je poudaril škof Kramberger. »Naj vendar nebeški Oče da svoji Cerkvi edinost,« je pred očenašem upovedal misli vseh zbranih metropolit Šuštar. »Naj bo vendar božje kraljestvo na zemlji tako, da bodo vsi ljudje živeli v miru, ljubezni in edinosti med seboj... Naj tudi nebeški Oče povelíča svojega služabnika škofa Slomška, ki si je tako zelo prizadeval za edinost kristjanov, da bo velika priča, kako Bog uslišuje naše molitve!«

Mladinski zbor iz Pertoče in Sobote

Iz vrst občestva so pred oltarjem izražali prošnje: za slomškovega duha v slovenskih škofih, za vdano pripadnost Cerkvi, za vztrajno in pošteno krščansko življenje vseh kristjanov, rast duhovnih poklicev, za Slomška – svetnika pred vesoljno Cerkvijo. Darovi, ki so jih prinašali na oltar, so zgovorno oznanjali. Dobrote Krajine so znamenja ljubezni in dobrote božje. »Blagoslavljaljaj, Gospod, rod slovenski, ki z darovi Mure in Rabe stoletja je objet.« Kruh – iz mnogih zrn v testo, v enost ga je zamesila pridna materina roka. To edinost Bog posvečuje in blagoslavlja.

Sklepni Tebe Boga hvalimo je bil srčen odpev globoko doživetega slavlja. »Slovenska krajina in dežela na obeh bregovih Mure, posvečena po stopinjah svetih bratov ter drugih slavnih mož naše preteklosti,« je ob koncu dejal dekan Poredoš, »je danes doživela nepozabno slavlje... Spominjali smo se velikega moža mariborske škofije.«

Zbor duhovnikov in vernikov je ob koncu škof Kramberger povabil k posebni skupni zahvali: »Tukaj sem v Prekmurju, v središču treh prekmurskih dekanij, in ne morem zakriti tistega veselja, ki sem ga bil deležen včeraj, ko mi je apostolski nuncij Pier Luigi Celata izročil uradni dekret o apostolski administraturi slovenskih delov štrigovske in razkriške župnije. Slomšek najbrž ni nikoli bil v Prekmurju.

Spremenjenje darov

Iz njegovega potopisa pa je razvidno, da je bil v Štrigovi in na Razkrižju – in od tam je gledal na slovensko Prekmurje. Danes bi verjetno z nami bil prav tako tu vesel tega velikega koraka, ki ga je naredilo vrhovno vodstvo Katoliške cerkve ter dalo tisto rešitev, ki je v blagor vsem vernikom. Ne gre za kako zmago – triumfalizem –, temveč gre za tisti evangelijski klic, ki je potreben vsem. Danes, ko želim, da bi se tudi vi pridružili tej zahvali ter to vprašanje vključili v zahvalno pesem, želim, da bi tista župnija, na novo oblikovana, bila v resnici kraj edinosti, kjer bi si dva naroda podajala roke, se srečevala iz oči v oči, iz srca do srca. Naj nam pri tem pomaga tudi veliki ljubitelj edinosti in ekumenski delavec, naš svetniški škof Slomšek.«

Dekret

Zvedajoč se, da mora »blagor duš (...) biti v Cerkvi vedno najvišji zakon« (kan 1752 ZCP), državno tajništvo v moči posebnih pooblastil, ki jih je prejelo od papeža Janeza Pavla II., izroča v začasno »apostolsko administracijo« msgr. Francu

Krambergerju, mariborskemu škofu, tisto ozemlje župnij Razkrižja in Štrigove, ki spada v zagrebško nadškofijo, pa je znotraj meja Republike Slovenije.

Sedanja začasna ureditev, ki velja »na namig Svetega sedeža in dokler se kako drugače ne uredi«, ne spreminja meja zagrebške nadškofije.

Državno tajništvo naroča njegovi eminenci kardinalu Franju Kuhariću, zagrebškemu nadškofu, da izvrši ta odlok in z njim seznaní mariborskega škofa, ekscelenco msgr. Franca Krambergerja.

Iz apostolske palače v Vatikanu, 24. avgusta 1994

Angelo kard. Sodano
Državno tajništvo

S. Ema Sobočan

Sestre Frančiškanke Brezmadežnega spočetja

Družba Frančiškank Brezmadežnega spočetja je v Sloveniji znana pod imenom »slovenjebistriške šolske sestre.« Ustanovila jo je učiteljica Frančiška Lampel 1843. leta v Gradcu. Istega leta so bila potrjena prva pravila Družbe. Leta 1929 pa je bila priznana kot kongregacija papeškega prava.

Družba se je prvotno imenovala Šolske sestre tretjega reda sv. Frančiška Asiškega. Namenjena je bila pouku in vzgoji deklet. Po želji ustanoviteljice naj bi pomagala povsod, kjer jo Cerkev potrebuje. Zaradi spremenjenega delokroga je v marijanskem letu 1954 spremenila svoj naziv v Frančiškanke Brezmadežnega spočetja (FBS).

Vrtec v Turnišću – vodi sestra Benigna

Že pred ustanovitvijo je Antonija Lampel (pozneje imenovana s. Frančiška) s svojimi tovarišicami v svoji zasebni šoli poučevala revnejše otroke brez plačila. Dolgo so si pritrgovale pri svojem načinu življenja, da bi nekaj deklic tudi brezplačno dobivalo hrano. Z ustanovitvijo so vodile javne šole. To je takrat pomenilo, da je bila šola dostopna vsem. Kolikor je dopuščal prostor, nobenega otroka niso zavrnil. Na škofovo željo so odprle zavod za varstvo otrok, mlajših od šestih let, jih oskrbovale z vsem potrebnim popolnoma brezplačno. Institut je bil navezan na pomoč razumevajočih dobrotnikov. Šola in vzgoja je bila prva dejavnost kongregacije. Že v prvih letih ustanove se je kongregacija srečala tudi z mislijo na nego bolnikov.

Ustanoviteljica mati Frančiška Lampel je zapisala v ustanovnem pismu, naj bodo sestre pripravljene za vsako nalogo, kjer jih Cerkev potrebuje. V Frančiškovi preprostosti naj se odzivajo božjemu klicu in naročilom Cerkve, pa naj bo to pri vzgoji in pouku, v strežbi bolnikom in ubogim, v pastoralni ali v misijonskem delu. Sestre niso potrebovale pisnih navodil za svoje vsakdanje vedenje: videle so mater Frančiško in jo posnemale, kolikor so mogle. S svojim zgledom je znala mati Frančiška sestre navduševati za to življenje uboštva in odpovedi. Kar je delala že pred ustanovitvijo, je postalo pravilo: šolske sestre ne odklonijo nobenega otroka

Gospodinski tečaj v Lendavi – vodi s. Avgušтина Pavel

zaradi njegove revščine. Revni otroci so še bolj potrebovali dobro izobrazbo, ki jih je usposobila za življenje, kot bogati, ki so si lahko privoščili zasebne šole. Sestre so z veseljem prenašale vsa pritrgovanja, saj jim je mati smehljaje in vedro dajala dober zgled. Število sester je naraščalo. Zunaj Avstrije se je kongregacija razširila v Slovenijo, Brazilijo, Francijo, Črno goro, na Češko in Hrvaško. Pogumnejše sestre so se podale tudi v misijonske dežele: na Kitajsko in v Afriko.

Zibelka naše slovenske province je bila postojanka pri Sv. Petru pri Mariboru. Tu je v Slomškovem času župnikoval Marko Glaser, njegov veliki prijatelj in goreč dušni pastir. Po Slomškovem zgledu je bil tudi sam zelo dejaven na

kulturnovzgojnem področju. V župniji je ustanovil štirirazredno ljudsko šolo. Prosil je za sestre učiteljice v Algersdorfu, ki naj bi poučevale na tej šoli. Dne 25. oktobra 1869 so pripotovale iz materine hiše v Algersdorfu prve sestre. Prevzele so pouk v obeh razredih dekliške šole, skrbele tudi za nedeljski pouk v obrtni šoli za ženska dela. Kasneje so tudi organizirale gospodinske tečaje ter tako pomagale pri vzgoji kmečkih deklet in mater. V oskrbi so imele tudi cerkev Matere božje na Gorci.

Deset let po ustanovitvi postojanke pri Sv. Petru se je začelo plodovito delovanje sester tudi v Apačah, tedaj imenovanih Abstall. Tam so poleg poučevanja v šoli sestre kasneje vodile tudi otroški vrtec, gospodinske tečaje in razne prireditve. V sosednji vasi Črnci so sestre 1917. začele tudi z vodstvom otroškega vrtca. V Apačah so delovale sestre do l. 1947.

Skupina sester na Golniku – pljučni sanatorij

Po 1. svetovni vojni je državna meja ločila slovenske sestre od materine hiše v Gradcu in privedla do ustanovitve jugoslovanske province. Provinca ni imela možnosti, da bi sama izobraževala učiteljski naraščaj. Zato so se lotile tudi druge dejavnosti: nege bolnikov. Sestre so skrb za bolnike z veseljem sprejele. Kmalu so spoznale, kakšne velike možnosti za apostolat jim daje to delo. Ni jim bilo treba veliko govoriti; bilo je dovolj, da jih je bolnik videl pri požrtvovalnem delu. Tako sestre tudi kasneje, ko so že odprle šole, niso hotele opustiti svojega dela ob bolniški postelji.

V novi provinci je bilo veliko poklicev. Odpirale so se postojanke: Žižki v Prekmurju 1920. leta, Golnik na Gorenjskem l. 1922, Lendava l. 1925, Turnišče l. 1928, Slovenska Bistrica l. 1929, Ljubljana l. 1933, Sevnica in Boštanj l. 1934, Naklo pri Kranju l. 1935, na Kitajskem l. 1936, Črneče l. 1937, v Franciji l. 1939, Čakovec l. 1941, Veržej l. 1955, Sv. Trojica v Slov. Goricah l. 1960, Brezje na Gorenjskem l. 1961, Križe na Gorenjskem l. 1962, Puščava l. 1962, Zagreb l.

1966, Avstralija l. 1966, Trnje l. 1967, Šentjanž pri Dravogradu l. 1969, v Švici l. 1970, Beltinci l. 1971, Rim l. 1973 in Nazarje l. 1982.

Do konca druge svetovne vojne je delovanje sester bilo zelo obsežno. Vodile so gospodinjske tečaje ter razne druge prireditve. V mnogih krajih so vodile vrtec in poučevale na osnovni šoli. Ponekod so sestre prevzele službo v bolnišnicah. Vodile so tudi internat za dekleta in kandidatkinje, ki so obiskovale meščansko šolo. V poboljševalnem zavodu (Črneče) so prevzele tudi vzgojno poslanstvo za dekleta. Na Golniku so prevzele službo v sanatoriju za tuberkulozne bolnike. Pred drugo svetovno vojno je delovalo tam 84 sester. Delo med bolniki z neozdravljivo boleznijo je terjalo več življenj mladih sester. Mnogo zapuščenih otrok je našlo zatočišče v sirotišnicah, kjer so sestre z ljubeznijo skrbele zanje. S. Regina Čurič, ki je prevzela vodstvo sirotišnice pripoveduje: »Ob mojem prihodu v Slovensko Bistrico je bilo v sirotišnici (takrat imenovani Banovinski dečji dom) štiri do pet

Sestre v Gradišču – prve, druge obljube in jubileji

otrok. Ob mojem odhodu po devetih letih 1939. l. pa že 60 otrok. V sirotišnico so sestre sprejemale otroke, ki so bili brez doma. Nekaj otrok je pošiljala takratna banovinska oblast in zanje tudi plačevala. Večino otrok pa smo same vzdrževale predvsem z darovi dobrotnikov. Dostikrat so sestre hodile prosit za pomoč k dobrim ljudem. Če je bilo potrebno, so si sestre pritrgovale pri hrani, da niso otroci ostali lačni. V začetku smo sprejemale otroke do desetega leta starosti. Ker je prihajalo čedalje več otrok, so sestre kupile še eno hišo. Tako so lahko sprejemale vse otroke, brez razlike. Otroci so lahko ostali pri nas do konca šolanja ali do zaposlitve. Kot voditeljica doma, sem imela svojo celico med otroki – bila sem noč in dan z njimi. Lahko rečem, da so se otroci dobro živeli v našo skupnost. Še danes mi je najbolj boleč spomin na tiste dni, ko so v sirotišnico prihajali ljudje, ki so želeli otroke posvojiti. Takrat so se otroci razbežali, mnogi so se me oklenili, ter me jokajoč prosili, naj jih ne dam drugim ljudem. Na obdobje, ko sem delala v sirotišnici, me vežejo lepi spomini.«

Med obema vojnama, ko so vedno večje skupine sezonskih delavcev odhajale iz Slovenije v Francijo, je bila potreba, da so se sestre podale tudi v Francijo. Skrbele so za dekleta ter jih zbirale ob prostem času. Podobno kot v Sloveniji, so tudi tam opravljale različne službe. Danes delujejo tudi v misijonu na Slonokošeni obali v Afriki.

Na prošnjo salezijanskega duhovnika mons. Jožeta Kereca so leta 1936 štiri sestre odpotovale na Kitajsko. Ko so se naučile nekoliko kitajskega jezika, so odprle ambulanto, kamor so prihajali številni bolniki. Kasneje so prevzele skrb za misijonsko dekleško sirotišnico, obiskovanje bolnikov po odmorih in tudi v gobavskem naselju. V misijonu je bila ustanovljena šola za katehistinje in nekaj deklet iz te šole se je odločilo za redovniško življenje. Spomladi l. 1948 sta prišla iz Francije še s. Ksaverija in s. Martina, naslednje leto pa še s. Jožefa (nečakinja misijonarja Kereca). Daleč od vsake povezave s »civilizacijo«, v pokrajini, kjer nihče ni razumel nobenega evropskega jezika, kjer je moralo biti življenje popolnoma kitajsko, je čakalo sestrsko skupnost na tisoče težav. Ko so sestre sprejele ponudbo svojega rojaka in se odločile za misijon, so imele vse še dokaj romantične predstave o misijonskem življenju. Ta romantičnost je gotovo vplivala, pa tudi pristno versko navdušenje, da je vse možne žrtve videlo v rožnati luči. Do l. 1952 je delovalo na Kitajskem sedem sester, od katerih je bilo pet iz Prekmurja: s. Mihaela Rous iz Črensovec, s. Konstantina Sarjaš iz Žižkov, s. Ksaverija Jerebic iz Odranec, s. Imakulata Maršič iz Melinec in Jožefa Kerec iz Prosečke vasi.

Leta 1952 so bile kot vsi Evropejci tudi sestre izgnane iz dežele. Še vedno pa so v duhu in molitvi povezane z ljudmi iz lepega in cvetočega misijona pod Tibetom.

Po vojni je 10 sester našlo službo v bolnici v Črni gori. Medtem ko v Sloveniji sestre niso smele živeti v samostanskih skupnostih, niti nositi redovne obleke, so v Črni gori sestre lahko naprej živele svoje redovno življenje.

Delo slovenskih sester je živo vtkano tudi v podobo slovenske Avstralije. Od leta 1966 posvečajo svoje moči ohranitvi narodne, kulturne in verske pripadnosti naših izseljencev. Do leta 1981 so vodile tudi otroški vrtec.

V mednarodnem jezuitskem kolegiju v Rimu so sestre po posredovanju slovenskih jezuitov, predvsem p. Pavla Berdena, od leta 1973 do 1982 vodile kuhinjo.

Od leta 1970 do l. 1990 so sestre delovale na štirih postojankah v Švici, v domu ostarelih in v slovenski misiji kot pomočnice pri pastoralnem in kulturnem delu za Slovence v Švici.

Na prošnjo velikega domoljuba, župnika v pokoju Jožefa Klekla, ki je stanoval v Črensovcih, so sestre prišle v Žižke. Poučevale so na šoli, prirejale številne gospodinske tečaje. Samostan in šola sta bila tudi tu žarišče kulturno-prosvetne dejavnosti.

Leta 1925 so sestre tudi v Lendavi odprle otroški vrtec ter začele z vodstvom internata za dekleta in kandidatkinje, ki so obiskovale meščansko šolo. Prav tako so začele tudi z vodenjem gospodinskih tečajev ter raznih drugih prireditev.

Sestre so dvajset let delovale tudi v Turnišču (1928–1948). Vodile so otroški vrtec, sirotišnico, prirejale gospodinske tečaje ter med okupacijo 1941–1945 poučevale tudi na osnovni šoli. Še danes se mnogi ljudje radi spominjajo sester, ki so tam skrbele za otroke in dekleta.

Druha svetovna vojna in razmere po njej so boleče posegle v življenje posameznih sester, skupnosti in celotne province. Po vojni so se sestre z vso požrtvovalnostjo lotile obnove svojih postojank in skupnega življenja. Vodstvo

provincije je bilo zopet v Slovenski Bistrici. Toda kmalu se je pokazalo sovražno razpoloženje nove oblasti do vere in verskih ustanov. Zaplenili so celotno samostansko premoženje po vseh postojankah v Sloveniji. V Slovenski Bistrici je bil tako poleg vsega drugega zaplenjen ves arhiv, dokumentacija province ter vse osebne stvari posameznih sester. Takoj naslednji dan, 17. 2. 1949, so morale zapustiti samostan. Sestram so vzeli šole in zatrli vsako možnost, da bi lahko delale z mladino. Odpustili so jih iz zdravstvene službe. Nekatere so odšle na svoje domove, druge so si iskale zaposlitev. Tiste, ki so že bile v državnih službah v Slovenski Bistrici, so si poiskale po ena ali dve skupaj stanovanja pri dobrih ljudeh v mestu. Predstojnice so aretirali in odpeljali v preiskovalni zapor. Po 6-mesečnem preiskovalnem zaporu so ponovno pretrpele krivično obsodbo z odvzemom prostosti in prisilnim delom.

Po teh bolečih razmerah so se sestre ponovno z vso požrtvovalnostjo trudile za obnovo svojih postojank in skupnega življenja. Polagoma se je v začetku šestdesetih let položaj sester v Sloveniji začel normalizirati. Spet so se zbirale v majhnih skupinah, vedno bolj so se povezovale, tako, da je spet postalo možno skupno vodstvo. Tako imamo danes postojanke v Slovenski Bistrici, Ljubljani, Sv. Trojici v Slovenskih goricah, Križah, Šentjanžu pri Dravogradu, Čakovcu, Veržetu, Beltincih in domu duhovnih vaj v Nazarjih. Vodstvo province je v Slovenski Bistrici. Srce Slovenije – bazilika Marije Pomagaj na Brezjah – nam v svoji senci čuva dom duhovnih vaj, ki je namenjen slovenskemu narodu.

Delokrog sester v današnjem času je: skrb za cerkve, pomoč na župniščih, v misijonih, bolnišnicah, karitativno delo. Po župnijah delujemo tudi kot katehistinje in organistinje. Starejše in onemogle sestre pa s svojim trpljenjem in molitvijo kličejo blagoslov na domače župnije in ves slovenski rod.

V družbi Frančiškank brezmadežnega spočetja je delovalo veliko sester iz Pomurja. 61 sester je šlo k Bogu po plačilo, 30 pa jih deluje po raznih krajih Slovenije in tudi drugod po svetu. Tudi danes Bog trka na srca mnogih pomurskih deklet. Vztrajno molimo, da bi se odzvale njegovemu klicu in se velikodušno posvetile službi Bogu in bližnjemu.

Dragica Breskvar

Slovenska katoliška misija v Berlinu 1969 – 1994

V življenju pomeni 25 let pravo mladost in zrelost hkrati.

V letošnjem maju je doživljala zrelost in mladost tudi Slovenska katoliška misija v Berlinu. Njeni župljani praznujejo četrtsotletnico župnije kar z več prireditvami. S pesmijo in glasbo so jo počastili v soboto in nedeljo, 22. in 23. aprila.

Nastopali so oktet, mešani pevski zbor, mlada glasbena skupina, solist na elektronskih orglah ... vsi že dolgoletni »udomačeni« ali pa rojeni Berlinčani, a koreniti Slovenci. Velika župnijska dvorana – tudi to premore slovenska župnija v Berlinu – je bila v soboto na »premi« do zadnjega kotička polna. Najbrž ne samo zato, ker je bila prireditev kmalu po maši, ki je tudi vedno dobro obiskana (težav z obiskom ni bilo niti na ponovitvi slovesnosti dan kasneje, v nedeljo popoldne).

Med gosti omenimo le nekatere slavnostne govornike. To so g. Ivo Elens, referent za tujce pri berlinski nadškofiji (»Mesto za oznanjevanje ni samo v cerkvi, ampak tudi zunaj njenih zidov.«), g. Günter Ziegenhagen, referent za tujce pri

Nastop okteta v cerkvi

Mešani pevski zbor

Karitas (»Na sodelovanje s slovensko župnijo imam veliko prijetnih spominov!«), g. Lojze Milharčič, zastopnik koprskega škofa Metoda Piriha, ki je narodni ravnatelj za Slovence po svetu (»Sreča je biti zvest koreninam, pomembno je, da znamo živeti skupaj.«). Župnik Hrvaške katoliške misije (ki je 25-letnico praznovala 6. maja 1994) p. Nedeljko Norac-Kevo (»Domovina, kakva bila, rojdenom si sinu mila!«), g. Boto H. Mey, župnik župnije sv. Elizabete, kjer so berlinski Slovenci našli gostoljuben dom (»Slovenci so naraven del naše župnije, z vami se dobro razumemo.«), nova predsednica društva »Slovenija« v Berlinu gospa Martina Konda (»V svojem osebnem imenu vsem iskrene čestitke ob vašem jubileju. Tudi v bodoče vam želim veliko uspehov pri vašem delu!«), konzul republike Slovenije v Bonnu g. Branko Rakovec (prinesel je pozdrave veleposlanika dr. Frleca: »Vsi Slovenci moramo delovati skupaj na težavni poti k samostojnosti«).

Še marsikoga bi lahko našteali. Sicer pa je vsem sedanji berlinski župnik g. Martin Horvat prav tako namenil prijazno pozdravno besedo. Zahvalil se je tudi celotni nemški družbi za možnost, da lahko Slovenci tako daleč od domovine razvijajo svojo narodno kulturo in vero. Posebej je poudaril, »da je Cerkev živa Cerkev ljudi, ki pri bogoslužju polagajo na oltar vse svoje življenje, zato je nemogoče, da bi se Cerkev ukvarjala z ljudmi samo v Cerkvi, v svetišču. Zato se mora Cerkev ukvarjati z vsemi dejavnostmi, s katerimi lahko približa Boga človeku. Slovenska župnija v Berlinu bo še naprej gojila tudi pevsko in glasbeno kulturo.

Življenje v župnijski skupnosti seveda ne teče kar samo od sebe, pač pa s pomočjo številnih posameznikov. Vedno je potrebno postoriti to in ono v cerkvi, pa v pevskem zboru ali zanj, v dvorani ali v družbenih prostorih. Sedem slovenskih

Oktet TALITA iz Bogojine

župnikov se je v Berlinu izmenjalo v četrto stoletje. Vsak od njih je s svojimi močmi gradil žive vezi, da je danes tako kot je.

Dosedanji slovenski duhovniki v Berlinu: p. Janez Sodja, dr. Štefan Steiner, Štefan Vereš, dr. Stanko Ojnik, Toni Štekl, Štefan Antolin, Martin Horvat.

Sedanji župnik g. Martin Horvat je prišel pred šestimi leti. Iz mariborske škofije prihaja, Prekmurec, iz Hotize po rodu, če naj se poreklo v duhovniškem poslanstvu skromno poudari in pomeni kaj več od golega dejstva.

V vsakdanjem trudu berlinskih Slovencev, po ubijajočem delu v tovarnah, je župnijski prostor, slovenski duhovnik, maša in obredi v slovenskem jeziku VEČ kot samo kosček doma, več kot ZAVETJE. To je SLOVENSKI OČE NAŠ v nemškem morju. SLOVENSKI VEROUK po nemški šoli nam veliko pomeni. Okoli 80 mladih hodi tudi k dopolnilnemu pouku slovenskega jezika in kulture, ki ga je slovensko ministrstvo za šolo in šport posebej organiziralo. Župnija, to so še slovenske verske in laične prireditve, misijoni, verska, kulturna, športna in družabna srečanja, gostovanja iz matične domovine in Nemčije ...

11. junija 1994 je berlinska župnija s svojima zboroma bila gostitelj 6. revije slovenskih pevskih zborov iz Nemčije, Nizozemske in Belgije, iz Slovenije pa sta prišla dekliški oktet TALITA iz Bogojine ter oktet iz Gorenje vasi pri Škofji Loki. Poleti je bila skupina Nemcev za nekaj časa v gosteh pri nas v Prekmurju in na Brezjah. Tako so pobliže spoznali domovino svojih sožupljanov. Nedvomno lepa skupna poteza obeh duhovnikov v župniji sv. Elizabete! Zato so med prireditvijo podelili osim najzaslužnejšim zahvalno listino za bogato duhovno, kulturno in družabno življenje. Priznanja so gotovo več kot samo lep papir v zahvalo. In zato so ljudje, ki jih je gospod Milharčič poklical na oder, bili pospremljeni s krepkim ploskanjem.

Pet prvoobhajancev (1994) s starši in duhovnikom

V Berlinu živi okoli dva tisoč Slovencev. Večinoma so to družine, katerih očetje in matere so mladi, polni moči in upanja pred desetletji prišli »samo za krajši čas, za kakšno leto« v to mesto, takrat še ograjeno z neprehodnim zidom. Dandanes so ti očetje in matere že dedje in babice. Vnuke so jim prinesle njihove hčere in sinovi, ki so praviloma že v Berlinu rojeni. Tisti, ki so prišli v Berlin med prvimi, so nekateri že upokojenci. Nekaj Slovencev je na tem ali onem berlinskem pokopališču našlo tudi svoj zadnji dom.

Petje je del življenja. Še posebej za Slovence. Slovenska župnija v Berlinu ima kar dva pevska zbora: oktet in mešani zbor. Oba vodi Franc Pukmeister.

Oktet je zahtevna reč. Berlinska osmerica jo dobro obvlada. Po letih so oktetovci za poldrugo desetletje in več starejši od berlinske slovenske župnije – a so vztrajni pri vajah, prepevanju, nastopanju in prijateljevanju. Veliko domačih, ljudskih in cerkvenih pesmi imajo na sporedu, pa tudi kakšna tuja se najde vmes: hrvaška, ruska, nemška, italijanska. Najbrž tudi zaradi pozornosti do tistih, ki so med Slovenci in Slovenkami v Berlinu našli svoje prijatelje, naredko može in žene.

Ko se oktetovim pevcem pridružijo še nekateri drugi, nastane kar številen mešani pevski zbor. Njegova odlika ni samo ubrano večglasno petje, pač pa tudi generacijska pisanost, saj je v zboru več mladih pevk in pevcev.

»Že dolgo niso tako lepo peli!«, je bilo slišati po dolgem ploskanju. To ni bila samo vljudnost publike do rojakov, znancev in prijateljev. Bila je nagrada za trdo večletno delo. Kajti pevci že dolgo vadijo večkrat na teden.

Vse skupaj je bilo tako naravno, iskreno in ubrano, da si kar pozabil na tisoč in več kilometrov, ki te ljudi že dolga leta loči od domovine. V SRCU JO IMAJO, DOMOVINO, S PESMIJO SE JI BLIŽAJO IN SE JE SPOMINJAJO.

Mož zrelih let, ki je med petjem dajal zboru intonacijo, se je preselil na oder, k elektronskim orglam. To je Emil Glavnik, nekoč član beograjskih filharmonikov, s katerimi je prepotoval lep del sveta in se ustalil v Berlinu. Spored g. Glavnika je obsegal različne skladbe; zaigral je tudi svojo lastno. Vse na slovensko temo. So tudi pri tej izbiri odločale korenine? Gotovo. V dvorano je zanesel vrhunsko kvaliteto in nekaj domovine obenem. Potem so na oder stopili mladi fantje. Dvakrat »DRUGA GENERACIJA«. Berlinski Slovenci jih dobro poznajo. Ob glasbi skupine **Druge generacije** so namreč preplesali marsikatero veselo noč, še večkrat pa so mladeniči s svojim igranjem poplemenitili množico.

»Zelo se pozna, da jih gospod Glavnik kdaj pa kdaj polika!«, se je slišalo med publiko. Res so zaigrali lepo, uglašeno, všečno – in navdušili.

Sobotni kulturni program so vsi nastopajoči ponovili še v nedeljo popoldne. Za številne prijatelje in vabljene goste iz nacionalno in versko pestrega, kulturno odprtega Berlina.

Poudariti je treba, da je celoten program nastal z domačimi močmi: od petja do glasbe, povezovanja, tekočega simultanege prevajanja v nemščino za »zunanje goste«, ki jih je bilo kar veliko. Pohvalne besede so govorili o slovenski »koloniji« v Berlinu, o bogatem in razvejanem življenju v slovenski župniji. Kajti ni mogoče pripraviati takoakovostnega in pristrčnega večera, če za njim ni živo povezane skupnosti, nenehnega dela skozi leta, predvsem pa iskrenosti in volje vseh, da tudi v Berlinu obstane – kolikor mogoče dolgo – **SLOVENSKI OČE NAŠ**. Tako kot je po zaslugi župljanov in njihovih župnikov rasel in obstal doslej. Že dolgih 25 let.

Na obisku pri rojakih v Kanadi

Evropa je mozaik narodov. V tem mozaiku so večji in manjši kamni, a vsi enako potrebni, da je mozaik lepa in skladna celota. Med množico malih narodov, ki že čez tisoč let soustvarjajo evropsko civilizacijo, je tudi slovenski. In kakor najdemo danes Evropejce po vsem svetu, tako srečujemo tudi Slovence na vseh celinah. Slovenci nismo vedno imeli svojih vladarjev in voditeljev, a smo se ohranili, ker smo svojo kulturo uprli na vero in Boga. To trdno povezanost med slovensko kulturo in vero so ohranili naši ljudje še do danes tudi na tujem.

To kar je zapisal g. Franc Letonja, župnik slovenske župnije v Montrealu ob njeni 25 letnici (1989), sem doživljal na obisku pri naših rojakih v Kanadi v mesecu avgustu.

Na obisk k našim rojakom bi morala potovati skupaj z mariborskim pomožnim škofom dr. Jožefom Smejcem. Žal zaradi obveznosti doma ni mogel v Kanado in tako sem moral na dolgo pot sam.

Z majhno zamudo smo 4. avgusta poleteli z Dunaja prek Frankfurta, Amsterdamu in »velike luže« proti Torontu. Po prijetnem skoraj deveturnem poletu smo zaradi hude nevihte morali pristati v Montrealu in čakati na boljše vremenske razmere, da smo lahko poleteli v Toronto, kjer so me čakali.

Po carinskih formalnostih je sledilo prvo spoznavanje. Spoznati v masi ljudi nekoga, ki prihaja prvič v Kanado, pa ni tako enostavno. Toda iznajdljiva Polančarja g. Jože Hozjan, predsednik društva Večerni zvon, in g. Jože Žalik, sta napisala transparent z mojim imenom in priimkom in tako smo se hitro našli in pozdravili.

Ker je med Kanado in Evropo časovna razlika šest ur in bi se že po moji uri (ob 22-tih) prilegel počitek po dolgi poti, sem se moral takoj prilagoditi kanadski uri. Žena g. Hozjana g. Micka, je namreč čakala z večerjo. Prvo presenečenje.

Pri Hozjanovi družini

V Kanadi prave domače prekmurske koline.

Da bi prvi dan dobil vsaj malo orientacije, kje sploh sem, sva si z g. Žalikom, ki mi je tudi birmanski boter, ogledala delček mesta Toronta, ki ima približno 3 milijone prebivalcev.

V nedeljo 7. avgusta, sem se prvič srečal z nekaterimi našimi rojaki na Prekmurški farmi, kjer smo se zbrali k nedeljski maši. Na tej farmi naši rojaki preživijo v poletnih mesecih takorekoč vse vikende: petek popoldne, soboto in nedeljo. Tu poteka nekakšno skupno življenje: skupaj delajo, skupaj praznujejo godove, rojstne dneve in ostale praznike. Ko je mogoče pa se zberejo k skupni maši v kapeli Marijinega vnebovzvetja. Tu je doma še lepa prekmurska beseda in pesem.

V vsej svoji lepoti in mogočnosti se dviga kvišku nad Torontom najvišji stolp sveta CN TOWER. Kar dolgo je treba stati v vrsti preden prideš do kabine, ki te v nekaj sekundah popelje do restavracije 530 m visoko. Marsikomu zastane dih, ko zagleda daleč spodaj prej mogočne stolpnice, kakor da so se spremenile v majhne škatljice. Tudi ta stolp ima v sebi nekaj slovenskega. Načrtoval ga je in bedel nad njegovo izvedbo g. Rupnik. Škoda, da so mnogi naši slovenski strokovnjaki svoje znanje morali pokazati v tujini. Lepe in čudovite stvari lahko naredi človeška roka in razum. Toda priznati pa moramo da smo nemočni pred tem, kar nam daje in ponuja narava. In med mogočne naravne čudeže sveta spadajo vsekakor Niagarski slapovi, ki so obenem državna meja med Kanado in ZDA. Milijoni litrov vode padajo v globino v mavričnih barvah. Ljudje stojimo in občudujemo. Tega tudi najlepši film ne more prikazati. Mnogi se z ladjo želijo popeljati čim bliže mogočnim slapovom, vendar samo do določenega mesta, sicer

Po blagoslovu nove hiše

14. avgust – proščenje

Namen mojega potovanja v Kanado je bil in taka je bila tudi prošnja prekmurskega društva Večerni zvon, da bi vodil slovesnost proščenja za veliko mešo in obenem predstavil delo in življenje Duhovnega centra pri Benediktu.

Slovesnost proščenja smo imeli 14. avgusta. Že kmalu po deveti uri so začeli prihajati naši rojaki iz različnih krajev in mest na svoje prekmursko proščenje. Sledili so pozdravi, stisk rok... Me poznate? Jaz sem iz Polane, drugi iz Žižkov, jaz sem iz Trnja, z Bistrice, iz Odrancec, mi smo pa z Goriškega, pa iz Črensovec. Bogdaj! Nas poznate? predlanskim smo bili doma. Videli smo se v Martjancih. Smo iz Mlajtincev... Imel sem občutek kot bi bil v Prekmurju.

Z molitvijo in pesmijo smo bili povezani z vsemi doma, ki so hiteli v naša Marijina svetišča. S sv. mašo smo začeli prav ob uri, ko je bila zbrana v Turnišču mladina iz Prekmurja. Tako smo še bolj čutili povezanost z vsemi domačimi po Mariji, ki je naša skupna mati. Mogočno je odmevala slovenska molitev in pesem, tako znana in domača: Marija, nebeška kraljica...

Na koncu maše je še vsak prejel spominsko podobico rojaka iz Bogojine g. škofa dr. Jožeta Smeja in zloženko o Duhovnem centru.

Po prazničnem kosilu kot se za proščenje spodobi, je sledil kulturni program. Zvrstili so se pozdravi gostov, med njimi tudi predsednika izvršnega sveta SO Maribor g. Antona Rousa, ki se je mudil na obisku pri svojih znancih, ter obch župnikov slovenskih župnij v Torontu. Nato smo prisluhnili nekaj tekstom in pesmim iz domačih logov. Glasna in jasna je bila beseda napovedovalca in voditelja g. Miha, nekdanjega učitelja v Črensovcih. Ob sklepu kulturnega programa pa so mladi v narodnih nošah zaplesali nekaj slovenskih narodnih plesov. In ker je pihal neprijeten hladni veter, so se mnogi ob zvokih skupine Iskre vrteli in plesali vse do večernih ur. Bil je to res pravi pomurski dan v Kanadi.

Prijetni so spomini in doživetja na vsa srečanja za našimi rojaki: v Torontu, Mississuagi, Hamiltonu, Londonu, Montrealu. Lepa in prijetna so bila srečanja na vseh farmah: na prekmurski, slovenski, lovski, montrealški.

Rad bi se zahvalil vsem in vsakemu posebej za vašo dobroto, za ljubezen, za čas, ki ste si ga vzeli zame. Vsem, ki ste me spremljali iz kraja v kraj: posebej še g. Jožetu Hozjanu, predsedniku društva Večerni zvon, g. Jožetu Žaliku, g. Alojzu Žižeku, ki so skrbeli za organizacijo vseh obiskov. Hvala tudi mladim iz V. Polane, ki so si vzeli čas za obisk v Wunderlandu.

Vsem in vsakemu posebej: »BOG PLATI«

Zbogom in na svidenje v Sloveniji!

Lojze Kozar ml.

Po pouli mi en fantič gre

Tak je bil naslov prireditve ob podelitvi Trubarjeve plakete msgr. Lojzetu Kozarju, 23. aprila 1994. V dvorani vaškega doma v Odrancih so se ob gostih zbrali še številni domačini, da bi s svojo navzočnostjo počastili fantiča, ki se je v desetem letu tega stoletja podal čez polje, skrito med borove gozdove. Velik del življenja pa je hodil po prelepem ravnem polju. Fantič je hodil tudi po drugačnih poljih. Podal se je na polje učenosti, ki si jo je nabiral, nekaj v martinjski in ženavejski šoli, nato v soboški in ptujski gimnaziji in v mariborskem bogoslovju.

Množica v dvorani

Kvartet iz Martinja in domači mešani zbor

Več kot pol stoletja že hodi po polju odreševanja človeka, kot duhovnik, oznanjevalec božje besede, delivec zakramentov. Ta fantič hodi tudi po polju umetnosti, kulture. O tem priča devet knjig, veliko zgodb, pesmi, razprav. O tem pričajo trije pevski zbori, ki jih vodi in rodovi, ki jih je učil peti. Fantič je hodil tudi po poti trpljenja: že v ranem otroštvu, ko je ostal brez matere, pa predvsem v letih, ko je skupaj z verniki gradil dve cerkvi. Po prelepem ravnem polju, po polju kulture, služenja človeku, še danes gre ta fantič, fantič štiriinosemdesetih let. Temu fantiču, msgr. Lojzetu Kozarju, duhovniku in pisatelju, je bil posvečen tisti aprilski večer.

Za delo na literarnem področju in za širjenje bralne kulture je predsednik Zveze kulturnih organizacij Slovenije g. Franček Rudolf podelil msgr. Kozarju Trubarjevo plaketo. To je bilo tudi prvo uradno priznanje Kozarjevega literarnega ustvarjanja s strani republike oz. države.

O Kozarjevi hoji po glasbenem polju je spregovoril odranski rojak dr. Štefan Ferenčak, polje Kozarjeve pisane besede pa je odstrl drugi Odrančar, urednik Družine, prof. Jože Zadravec. O slavljenčevi hoji po odranskih poljih se je razgovoril g. Franc Mlinarič, predsednik sveta krajevne skupnosti Odranci.

Otroški zbor

Izbrana Kozarjeva besedila so prebrali gledališki igralec g. Rajko Stupar iz Lendave in mladi Odrančarji Gašper Tompa, Andreja Zver in Matej Škafar. S Šaljivko Cirila Preglja je navzoče ogrel in razveselil otroški pevski zbor pod vodstvom slavljenca. Pod istim vodstvom je dve pesmi zapel tudi domači dekliški zbor, nekaj pesmi pa še mešani zbor. Sodeloval je tudi moški kvartet iz Martinja.

Bogat in lep program je sestavil Lojze Kozar ml., povezoval in pogovor s slavljencom pa je vodil novinar g. Branko Žunec.

*»V prenačem diru sonce je prešlo poldan,
poletje je pri kraju in jesen se bliža.
Še vedno v željo silno sem vkovan,
da bi zapiskal na piščal, čeprav se sonce niža.«*

To pesem Nema piščalka, je Kozar napisal bolj v začetku svojega literarnega ustvarjanja, ko se je njegovo poletje že iztekalo. Toda jesen je čas sadov. Čas bogatih, zrelih sadežev. Kozar nam jih je nasul polno košaro: povesti, romane, resne in šaljive zgodbe, razmišljanja, pesmi, razprave, spominske zapise. Pričakujemo in želimo si še več takih sadežev. Čeprav se sonce niža, piskajte tudi v večernem mraku na svojo piščal.

K. B.

Ob umiranju duhovniške matere

Skrivnost človekovega življenja doseže svoj višek prav ob zadnji postaji. To je dogodek, ki razodene človekovo notranjost: moč ali nemoč, odprtost ali sklenjenost, lahko pomeni nezaželeni pripetljaj ali pa največjo šanso za prihodnost. Za kristjane ne sme smrt pomeniti uničenja in poraza, zanj smrt predstavlja svobodno in dokončno odločitev za božjo večnost. Tako je smrt lahko največji praznik človekove svobode.

Lani sem doživel bolečo resnico, da naše mame ni več med živimi na zemlji. Zdaj razumem, da je za vsakega duhovnika, ki je že po svoji službi zbliznan s smrtjo in umiranjem, najtežji trenutek, ko umira njegova mama. Nobenemu ni lahko ločiti se od svoje mame, pa tudi če je še tako stara. Pri mami starost ne šteje. Mama ostaja vedno ljubeča mama, mati svojemu otroku. V literarnih delih lahko najdemo lepe pa tudi ganljive zapise o umiranju matere. V Klekovih publikacijah je mogoče večkrat brati o smrti duhovniške matere. Sam Klekl je v Marijinem listu kar precej vrstic namenil duhovni veličini in slovesu svoje matere.

Sam ne bom mogel pozabiti trenutka, ko mi je zdravnica sporočila težko zdravstveno situacijo naše mame. Mislim, da mi spomin ne bo tako slabel, da bi mogel pozabiti besede, ki mi jih je zdravnica izrekla v bolnišnici: »Težka bolezen, toliko in toliko časa še lahko živi, vendar se boš moral sprijazniti«. Resnico o maminem zdravju sem si globoko vtisnil v dušo in jo v sebi nosil kot težek kamen. Nikakor se nisem mogel sprijazniti z diagnozo. V globini svoje duše sem se boril z nekom, ki hoče biti ugrabitelj meni najbližjega človeka. Končno sem le moral sprejeti resnico, vendar nič kaj prijazno, temveč odklonilno, sovražno, z nevero in nejevoljo. Več je bilo vere v življenje mame, kakor pa zaupanja v zdravnikove besede. Zaupal in verjel sem Njemu, ki je začetnik življenja, da lahko podaljša in ohrani življenje naše mame. Z največjim zaupanjem sem se obračal nanj, ker sem bil prepričan, da on more rešiti življenje in premagati bolezen.

Dozdevalo se mi je, da naša mama morajo nekaj časa še živeti, saj mama mora spremljati svojega sina na vseh postajah sinovega duhovništva. Kakor je Kristus pod svojim križem potreboval svojo mater Marijo, tako potrebuje vsak duhovnik svojo mater, da mu pomaga nositi križ njegove službe. Duhovnikova mama kakor Veronika briše svojemu sinu pot in prah, ki mu ga na njegov obraz nasuje njegova duhovniška služba. Je kakor Marija, ki se srečuje s križem obloženim Sinom, s katerim se namenita na Kalvarijo zmage. Prenekatera mati je izbrana, da se na poseben način pridruži trpljenju Jezusa Kristusa. Kristus si jo izbere, da mu

pomaga nositi križ za odrešenja človeštva. Pogosto je življenje, trpljenje, umiranje in smrt duhovniške matere zaznamovano z duhovniško vsebino. Dobra mati duhovnikova je njegova najtesnejša sodelavka. S svojimi molitvami in križi zaliva to, kar seje sin z oznanjevanjem.

S takšno duhovniško vsebino je bila zaznamovano življenje in trpljenje tudi moje mame. Njihovo življenje, trpljenje in umiranje je bilo po svoji naravnosti duhovniško. Naša mama so živeli in trpeli za Cerkev, da bi se njeno poslanstvo lahko čimbolj izpolnjevalo. Najtežje trpljenje, neznosne bolečine, stiske in razočaranja svojega srca so pogosto darovala Bogu za Cerkev, posebej za potrebe Cerkve na Slovenskem in duhovniške poklice. Ponovno sem slišal iz njihovih ust: molim in molim cele noči, ko ne morem spati, molim za duhovniške poklice in za vaše duhovniško delo, da bi rodilo svoje sadove. Ni bilo potrebno priporočati posebnih potreb Cerkve naši mami, saj jih je dobro poznala. Zelo rada je molila prav rožni venec za duhovnike in za spreobrnjenje grešnikov. Kdo bi lahko naštel vse molitve, ki so jih v nebo poslali naša mama.

Bolezen je kljub nekaterim olajšanjem in zboljšanjem le počasi napredovala in zahtevala svoje. Muke so bile neznosne, telo se je zvijalo in kričalo in vendar duša je ostajala zvesta svojemu poslanstvu: ljubiti in trpeti s Kristusom. Kljub grozovitim mukam je v njih ostajala sposobnost za življenje, čeprav samo za življenje v postelji. Čeprav sami s svojim Bogom v bolečinah in krčih, pa so bili vendar zmeraj v živi in hodomušni komunikaciji z bližnjimi. Številni obiski, ki so jim hoteli zmanjšati bolečine, so se kar vrstili. Vsi smo občudovali, kako so znali trpeti in prenašati, ker so imeli ljubezen. Zmogli so trpeti in znali so umirati, čeprav so bili navdušeni za življenje. Pripravljali so se na smrt, zato ker so živeli z Bogom. Smehljaj, prijaznost, gostoljubnost, vedrost in pesem, to so bile značilnosti njihovega trdoživega življenja. Bolezen je še bolj prečiščevala njihovo dušo, tako da je postajala še bolj božja. Bolezen jim ni odvzela nasmeška na obrazu do zadnjega. Duh je bil močnejši kakor telo. Vera in zaupanje sta kljubovali boleznii in trpljenju. Tudi v najtežjih trenutkih so bili pripravljeni za pesem. Verjetno je bilo ob malokateri bolniški postelji toliko petja kot pri nas doma. Prepevali so sami in z drugimi.

Bolečina slovesa od najdražjih, trganje vezi s svetom naši mami nista zameglila pogleda naprej. Njihov boleč in umirajoči pogled ni bil v prazno in neznano. Njihovo umiranje ni bilo drsenje v nič. Za našo mamo je življenje bilo lepo, bilo je dar in polnost, zato, ker je bilo darovano za nekoga in komu. In takšno je bilo tudi njihovo umiranje.

Potem ko se je moja duša povsem vdala v ločitev od mame, ko so telesne muke z zmeraj večjo in neusmiljeno napadalnostjo rezale nit življenja, sem se v vsej predanosti v božjo voljo obračal na Boga in klical, naj naredi kakor hoče. Njihovo trpljenje in umiranje sem priporočal božjemu usmiljenju. Tistega jutra po prejetem obhajilu, ki sem ga sam prinesel, so mama padli v nezavest. Prepričani smo bili, da je nastopil konec. Naenkrat je soba postala polna najožjih svojcev. Po nekajurni krizi so mama prišli k sebi. Še isti dan je nastopila druga kriza, vendar so to prestali s povsem drugačno predanostjo in mirnostjo. Prepričan sem, da so mama to jutro morali nekaj doživeti. Prišla je posebna tolažba od zgoraj. Od tistega časa pa do konca je v njihovi duši vladal popoln mir. Lahko bi rekli, da je tistih nekaj tednov življenja bilo ena sama prošnja h Gospodu: »Pridi, Gospod Jezus in me vzemi k sebi«. To je bilo srečanje z Gospodom, ki jim je dalo posebno moč za prenašanje trpljenja ob vedrini in pesmi. Še isti večer smo na mamin predlog zapeli Marijino pesem. Najdražja njihova pesem je bila Pred

teboj, o mati. Skoraj ni bilo dneva v njihovi bolezni, ko ne bi sami ali skupaj z obiskovalci zapeli svojo Marijino pesem. Z vsebino pesmi Pred teboj, o mati, je bilo zaznamovano njihovo življenje in smrt. Kakšna tolažba za vsakega, ki se bliža koncu! Kako doživeto so morali mama zapeti besedilo: »Če pa žalost pride grenka in gorje, se zatečem v Tvoje materno srce«. In s kakšno gorečnostjo so peli zadnjo kitico: »In ko smrtni angel me poklical bo, čez ta zadnji prag me sprejmi Ti v nebo. O Marija, tvoj naj bom vse dni, Ti pa bodi meni mati milosti«.

In v ponedeljek 2. avgusta popoldne ob 19^h se je izpolnila njihova prošnja. Gospod je prišel in jih vzel k sebi. Kelih trpljenja je bil izpit v njihovo povečanje in odrešenje drugih. Upočasnjeno dihanje je naznanjalo bližajoči se konec. Bolečine so ponehale. Telo je čedalje bolj omahovalo, na obrazu je bil opaziti zmeraj večji mir. Vsi najožji domači in sosedje smo začutili, da je nastopil zmagoslavni trenutek odhoda k Bogu. Dovolj je trpljenj in bolečin, dovolj je molitev in pesmi, dovolj trepetanja in skrbi najbližnjih. Napočil je čas zrenja iz oči v oči, radosti in večnega življenja z angeli in svetniki pri Bogu. Naša mama so doživeli, da se »trpljenje sedanjega časa ne da primerjati s slavo, ki se bo razodela« (Rim 8,18). Zdaj se veselijo s povečanim Gospodom, saj se je končalo umiranje na Kalvariji njihove bolezni. In obraz, ki ga je zapustil duh, ki se je srečal s svojim Bogom, je razodeval sledove miru in sreče. Z njega je sijala sreča, toda ne zemeljska, na njem je bilo opaziti posebno lepoto. In ta je nastala zaradi duha, ki se je v tistem trenutku srečal z večnim sijajem. Ta mamin obraz je v tem trenutku dobil poteze, ki jih do takrat nisem nikdar opazil. Bil je drugačen, saj je zagledal božjo lepoto, ljubezen in dobroto.

Tako je ostala v mojem spominu sveta podoba naše mame. Njihov umirajoči, a blaženi obraz ostaja najlepši v mojem spominu, ki ga ne bodo mogli zabrisati ne meseci ne leta. Ta obraz ostaja za večno podoba vedre, pogumne in ljubeče matere. Ni ga ubila in spremenila ne kruta in neizprosna bolezen ne smrt. Prav zaradi tega obraza sem ob njeni mrtvaški postelji v domači hiši ostal vder, vdan in miren, mirnejši kot poprej. Njena podoba mi je govorila o življenju, blaženosti in o sreči. Sporočilo tega obraza mi je vlivalo upanje, dajalo moč. In v tistem trenutku sem slišal šepetanje neizgovorjenih besed: »Srečna sem. Pridite za menoj«!

Lojze Kozar ml.

Sramota našega stoletja

Meja med Avstrijo in Madžarsko se onkraj rabske doline povzpne na nizke griče in se po njih vije najprej nekoliko proti vzhodu, nato pa jo ubere proti severu. Na enem teh gričev stoji lepotica, cerkev sv. Emerika. Postavljena je na madžarskih tleh, le nekaj deset metrov od mejne črte. Kraj se imenuje Rönök, nemško Radling, in je le nekaj kilometrov oddaljen od Monoštra.

Že v 10. stoletju naj bi v tem kraju stala cerkev, posvečena sv. Emeriku. Leta 1452 se omenja župnik Kelemen. V času reformacije so župnijo nekaj časa upravljali kalvinski duhovniki. V 17. stoletju je imela cerkev obokan strop in lesen kor. Sedanja cerkev je bila zgrajena v letih 1902–1904. Med drugo svetovno vojno je tukaj župnikoval Matija Zadravec. Prebivalci so bili večinoma Nemci. Ob cerkvi je stalo župnišče, na drugi strani pa šola. Kmetije so bile posejane po pobočju in v dolini.

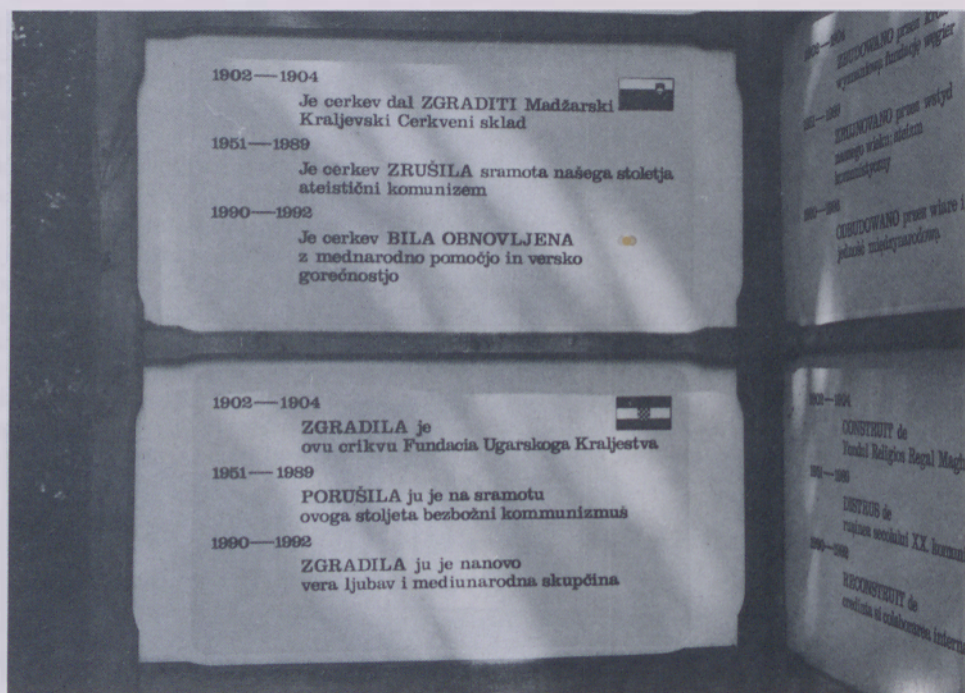
Rönök – cerkev sv. Emerika

Tako je bilo. Danes stoji le cerkev, ni župnišča, ni šole, ni niti ene kmetije. Le nekaj sadnega drevja je ostalo med grmovjem. Na zapuščenem pokopališču stoji še nekaj kamnitih spomenikov in kakšen lesen križ. Kaj se je zgodilo s tem krajem?

Ob koncu 2. svetovne vojne so bili tukaj hudi boji med Nemci in Rusi. Toda kraj je bil izbrisan z obličja zemlje v letih po vojni. Komunistična oblast je izselila ali pobila večino prebivalcev tega obmejnega predela. Tik ob cerkvi je potekala železna zavesa, trojna ograja iz bodeče žice. Cerkev so po letu 1951 smeli uporabljati le vojaki, seveda ne za bogoslužne namene. V teh letih je iz cerkve izginilo vse, kar je bilo vrednega. Izropana, napol porušena cerkev je vse bolj propadala. V sedemdesetih letih jo je komunistična oblast hotela celo porušiti, a rušenja nobeno podjetje ni hotelo prevzeti.

Ko je tudi na Madžarskem zadišalo po svobodi in demokraciji, so končno le dobili dovoljenje za obnovo cerkve. Leta 1990 so začeli cerkev obnavljati. Domačim vernikom so veliko pomagali Avstrijci in tudi drugi dobrotniki. Križ, ki krasi vrh zvonika, je blagoslovil papež Janez Pavel II. v Sombotelu. Obnovljena cerkev je bila posvečena 20. septembra 1992, ko so se tam zbrali Madžari, Avstrijci in tudi Porabski Slovenci.

Pred cerkvijo je v sliki in besedi predstavljena zgodovina cerkve in kraja. Pozornost pritegnejo velike table, na katerih so v različnih jezikih zapisani najpomembnejši podatki o cerkvi. Tudi v slovenščini piše, kdo je cerkev postavil, kdo jo je uničil in kdo obnovil. V letih 1951–1989 »je cerkev ZRUŠILA sramota našega stoletja ateistični komunizem«. Kako jasno je opredeljena ideologija, ki je pol stoletja krojila usodo milijonov ljudi. Ateistični komunizem je sramota za

Napisne table pri cerkvi v Ronöku

človeštvo, je madež v knjigi zgodovine. Kajti rušenje cerkvā, kratenje osebne svobode, obsojanje in ubijanje nikakor ni napredek.

Koliko takih tabel bi morali postaviti v Sloveniji: na Kočevskem, v Žužemberku in drugje! Cerkev sv. Jožefa v Ljubljani je še zmeraj, pet let po t.i. padcu komunizma, filmski studio. V Trbovljah si verniki zaman prizadevajo, da bi dobili gradbeno dovoljenje za novo cerkev, občinski veljaki so odločno proti.

Brezbožni komunizem, v taki ali drugačni preobleki, je sramota našega stoletja. Pravite, da ne? V čigavem imenu so bile porušene mnoge cerkve in kapele? V čigavem imenu so skušali vero izriniti iz javnosti, v čigavem imenu je bilo prepovedano hoditi k maši učiteljem, miličnikom, oficirjem in drugim, ki so hoteli doseči vodilno mesto v družbi? V čigavem imenu je bilo pobitih 12.000 slovenskih domobrancev? V čigavem imenu se je izvajala nacionalizacija premoženja in obvezna oddaja? V čigavem imenu je bil zaplenjen gradbeni material za dve novi cerkvi, v Kuzmi in v Odrancih?

Čemu to razmišljanje? Čemu napis v Ronöku? Da se sramota, v tej ali oni obliki, ne bi nikoli več ponovila.

Vzgojno delo sester v Soboti

Že četrto leto sestre HMP delujemo v Soboti, kjer živimo v lepi hiši velike dobrotnice g. Marije Žitnik-Klar. V pastoralnem letu 1993/94 je okrepila naše moči peta sestra in tako smo se še lažje vključile v obsežno pastoralno delo dveh župnij. Pri Kapei smo pomagale pri katehezi in z liturgično animacijo popestrile sodelovanje otrok pri nedeljski sv. maši.

V naši župniji pa smo z otroki imele še več stikov, saj smo poleg verouka in praznične animacije imele še sobotni oratorij, s katerim smo otrokom dale priložnost, da so veselo in koristno preživeli svoj prosti čas. V oratoriju smo s sodelovanjem otroško-mladinskega pevskega zbora pripravili več lepih praznovanj in tudi že tradicionalna udeležba »Čarnega jezera« v Ljubljani, ni izostala. Posebej je treba pohvaliti že omenjeni pevski zbor, ki je z ubranim petjem olepšal mnoge liturgične praznike. S sodelovanjem in pomočjo mladinke Ivanke Lutar zbor lahko gostuje tudi v drugih župnijah. Otrokom pa je veliko pomenilo skupno bivanje s kapelskim pevskim zborom na Pohorju in obisk v pobrateni župniji Dravograd.

Miklavževanje, ki smo ga pripravili za starejše in bolne občane v domu počitka v Rakičanu, je zelo razveselilo ne samo obdarovane, ampak tudi nastopajoče otroke same.

Z misijonsko nabirko so otroci tudi letos zbrali precejšnjo vsoto, namenjeno misijonarki s. Marjeti Zanjkovič, ki je svoje delo na Madagaskarju predstavila veroučencem iz Rakičana.

Sestre z otroki

Letos se je precej povečal obisk Šmarnic. V Rakičanu smo pred to lepo pobožnostjo imeli še različne igre; v Soboti pa so birmanci tekmovali v znanju in tako zajemali »iz vodnjaka žive vode«.

Varstvo otrok, ki ga imamo že dve leti v naši hiši, dobiva vedno jasnejšo podobo vrtca. Zgradile smo novo kuhinjo in preuredile ostale prostore, v katerih se otroci prav dobro počutijo. Ko spremljamo njihovo veselo igro, petje in opazujemo ta prijeten direndaj, se Bogu zahvaljujemo, da nam je zaupal te otroke, ki jih skušamo vsestransko vzgajati. Pri tem je zelo pomembno sodelovanje s starši, za katere organiziramo mesečna srečanja. Za enotno vzgojo otrok iščemo skupno vzgojno pot. To pa nam olajšujejo razna družabna srečanja za celotno družino. Skupno bivanje na Pohorju pred božičem je bilo enkratno. Snežna idila, priprava obrokov, skrb za veselo razpoloženje ter srečanje z Bogom ob duhovni obnovi nas je še bolj zbližalo in utrdilo prijateljske vezi med družinami. Dve drugi podobni srečanja sta bili: praznovanje dneva staršev in zaključni piknik s sv. mašo pri Kapeli.

Zavedamo se, da je vse to, kar storimo, le majhen delež na veliki Gospodovi njivi v našem Pomurju, a spoznanje, da se na podoben način trudijo še mnogi, nas opugumlja. Bog pa je tisti, ki daje rast, zato prosimo za Božji blagoslov in razsvetljenje, da bi znale odgovoriti na resnične potrebe mladih, za katere smo Njemu darovale svoje življenje po zgledu sv. Janeza Boska in sv. Marije Mazzarello.

Lojze Kozar

Profesor ing. arch. Janez Valentinčič 1904–1994

Sedmega junija 1994 je v Ljubljani na svojem domu umrl univerzitetni profesor ing. arch. Janez Valentinčič. Ker ima tudi v Pomurju nekaj svojih del, med katerimi je najbolj vidna odranska cerkev, mu iz hvaležnosti posvečamo tudi v naših Stopinjah nekaj vrstic.

Z gospodom profesorjem Valentinčičem sem se prvič srečal davnega leta 1946, ko smo iskali projektanta za odransko cerkev. Arhitekt Plečnik je takrat doživljal globoko krizo, ker so tudi na naši ljubljanski univerzi nekateri imeli o njem enako mnenje, kakor kaki dve leti pozneje UDBIN zasliševalec, ko sem mu omenil umetnika Jožefa Plečnika, pa je skočil s stola: »Kakšen umetnik! Niti navaden obrtnik.« – Zato so mi priporočili Plečnikovega asistenta prof. Janeza Valentinčiča.

Takrat sprejeti projektiranje cerkve je bilo veliko tveganje, toda gospod Valentinčič je tvegalo in takoj pristal na to, da nam najprej naredi nekaj skic. V aprilu nam je poslal tri skice, naj si med njimi izberemo tisto, ki nam bo najbolj po volji. Skice smo dali na ogled in ljudje so se odločili za osmerokotno stavbo s tremi stolpi in petimi polkrožnimi apsidami. Tudi na škofiji so se odločili enako, prav tako prof. France Stele, ki smo ga prosili za mnenje.

Že 19. maja 1946. je prof. Valentinčič prinesel načrte izbrane skice in sicer v merilu 1:200. Pregledal je teren, kjer bo cerkev stala, da bi določil trdnost temeljev. Devetega sept. istega leta je izdelal načrte v merilu 1:100 in je k cerkveni stavbi pridružil tudi župnišče. Da je cerkev združena z župniščem, je danes običaj, takrat pa je oblast zahtevala, da se mora župnišče ločiti od cerkvene stavbe. Mislim, da zato, ker bi skozi cerkev lahko kdorkoli prišel tudi na župnišče, ne da bi ga oblast po svojih ljudeh mogla kontrolirati.

Gotovo arhitektu Valentinčiču ni bilo lahko svoj lepi in idealni načrt spreminjati, toda vdal se je in za zakristijski del narisal nove načrte. Kljub tej in drugim izpolnjenim zahtevam oblast gradbenega dovoljenja ni dala. Čez tri leta smo dobili dovoljenje za leseno cerkev in tudi za njeno notranjo opremo je načrte naredil profesor Janez Valentinčič. Prav po njegovi iznajdljivi domišljiji je lesena baraka dobila izredno prijeten notranji prostor z lepo pobarvanim kasetiranim stropom, preprostim, toda lepim glavnim oltarjem ter zelo domiselnim Marijinim oltarjem, katerega dele smo čez osemnajst let postavili v novo cerkev. Pod korom je bila krstilnica in spovednica, spredaj pa lep ambon, vse po Valentinčičevih načrtih.

Ko je leta 1961 naša duhovnija postala redna župnija, smo morali znova misliti na redno cerkev. Po dolgem pošiljanju Valentinčičevih načrtov sem in tja in po številnih posredovanjih smo od oblasti dobili navodilo, naj načrte poenostavimo, da bo predračun znatno manjši in morda šele potem lahko računamo z gradbenim dovoljenjem. Tudi komisija za cerkveno umetnost na škofiji v Mariboru je zahtevala poenostavitev načrtov in ponovno smo prosili profesorja Valentinčiča, naj nekaj stori, da bo predračun nižji, pa se s tem nikakor ni mogel sprijazniti in je predlagal samo to, naj v prvi fazi gradnje opustimo gradnjo stolpov. Oblasti pa je bilo to premalo in profesor Valentinčič se je lotil splošne poenostavitve. Komaj si lahko mislimo, kako težko mu je bilo tako delo: od lepih načrtov, po katerih bi stavba harmonično rasla v višino in bi jo znotraj obdajal venec nadzidkov, balkonska ograja pa bi bila iz ljubkih stebričkov, bi ostalo nekaj okrnjenega, osiromašenega. Gotovo se je njegovemu umetniškemu čutu tako delo do kraja upiralo, toda postavili so nas pred izbiro: ali ubogamo oblast ali gradnjo cerkve odrinemo v negotovo prihodnost. Čeprav še tako težko, je gospod profesor popustil pritiskom in je svoje načrte do kraja poenostavil. Odstranil je apside, ovalno obliko okenskih stebrov je spremenil v obliko kvadrov, v notranjosti opustil nadzidke in balkonske stebričke.

Notranji prostor cerkve sam ni dosti izgubil na svoji skladnosti, kajti na mestih, kjer bi morale biti apside, so zdaj stene z lepimi umetniškimi slikami Staneta Kregarja, da je cerkev kljub poenostavitvam znotraj zelo lepa, le zunanosti ni mogoče primerjati s prvotnimi odličnimi načrti. Morda pride kdaj čas, ko bodo verniki dogradili tudi stolpe in stavbo bolj približali prvotni zamisli velikega arhitekta Janeza Valentinčiča. Vsa notranja oprema odranske cerkve je narejena po njegovih načrtih, barvo sten, tlaka in okenskega stekla pa sta skupno določila z umetnikom Stanetom Kregarjem.

Profesor Valentinčič je rad prihajal k nam v Odrance, včasih tudi za kak teden na počitnice, bodisi z gospo soprogo ali s katero obeh hčera. Tu je veliko bral, včasih slikal s tempera barvami in si vmes prepeval domače ljudske pesmi pa kak odlomek iz raznih oper. Tudi kolesaril je rad in sva večkrat prekrizarila naše Prekmurje.

Gospod profesor je bil zelo vljuden in obziren. To se je najlepše pokazalo na sodnijski razpravi po nesreči v naši cerkvi, ko kot priča ni hotel povedati prav nič takega, kar bi lahko kogarkoli bremenilo. Njegovega bivanja med nami smo se vedno veselili. Ne samo jaz, ampak tudi verniki, saj jim je bil s svojo pokončno krščansko držo v tistih težkih časih protiverske propagande velika opora, ko so ga videli med seboj pri maši.

Profesor Janez Valentinčič je veliko storil za lepoto bogoslužnih prostorov v času, ko so drugi za kaj takega imeli samo prezir in omalovaževanje. Sedaj se svojega umetniškega ustvarjanja veseli v nebesih, kajti njegova umetniška dela so šla z njim pred Božji prestol. Počivajte v miru, spoštovani in dragi gospod

profesor Janez Valentinčič, naša odranska župnija Vas bo vedno ohranila v najlepšem spominu.

Lojze Kozar

V spomin p. Cirilu M. Zveru

V lanskih Stopinjah smo obljubili, da se bomo v letošnjih obširneje spomnili g. patra Cirila M. Zvera, ki je v ljubljanski bolnišnici umrl 4. novembra 1993. Lansko obljubo bom skušal sedaj izpolniti.

Pater Ciril je bil rojen v Odrancih 11. novembra 1919. leta in so mu pri krstu dali ime Štefan kakor je bilo ime tudi njegovemu očetu, mati pa je bila Terezija, z dekliškim priimkom Antolin. Med tremi brati je bil najmlajši. Bil je zelo bister in imel je izvrsten spomin, zato so ga starši poslali v soboško gimnazijo, kjer je naredil maturo, potem se je pa nepričakovano odločil za redovniški poklic. Da se je odločil za strogi kartuzijski red, je zasluga njegovega katcheta na soboški

Pater Ciril s škofom M. Držečnikom ob posvetitvi odranske cerkve

gimnaziji, profesorja Alojza Šoštareca. Po letih zorenja in preizkušnje je 15. avgusta, na praznik Marijinega vnebovzetja, 1945. leta naredil slovesne zaobljube. Mašniško posvečenje je prejel v nedeljo, 3. novembra 1946, v Mariboru in naslednjega dne, v ponedeljek, 4. novembra istega leta, je imel novo mašo v Odrancih.

Ko se je na dan posvečenja kot Gospodov duhovnik vračal v svojo rojstno vas Odrance, so mu domačini prišli na pol poti od Beltincev naproti in ga po mnogih pozdravih v dolgi procesiji spremili v domačo kapelo in nato na njegov rojstni

dom. Vsa pot od njegove rojstne hiše pa do kapele na koncu vasi je bila okrašena in naslednjega dne se je kljub delavniku zbralo ogromno ljudi iz Odranec in tudi iz okoliških župnij. Pri novi maši mu je govoril njegov nekdanji katehet Alojzij Šoštarec. Maša je bila pri kapeli na prostem, saj je bilo vreme sončno in toplo.

Pater Ciril je 59 let preživel v pleterskem samostanu, bil vodja novincev, potem pa dolga leta odličen gospodar samostanskega posestva, kolikor ga je še ostalo od nacionalizacije, ki jim je večino njihovega posestva in gozdov odvzela brez vsake odškodnine. Da so patri in bratje v samostanu lahko preživeli tista leta po »svobodi«, je v veliki meri zasluga patra Cirila, ki je znal najti povezavo z različnimi domačimi podjetji, da so spravili v promet zdaj veliko število jajc, ko so imeli veliko kokoši-nesnic, zdaj obilen pridelek solate, jabolk, grozdja, predvsem pa znanega pleterskega brinjevca, ki ste ga lahko dobili v vsakem boljšem hotelu.

Kljub velikim skrbem in trudu je to vendarle bila Cirilova postranska dejavnost, kajti bil je predvsem menih, redovnik z vsem srcem in ves predan svojemu redu kartuzijanov. Blizu dvajset tisočkrat je ponoči vstal in s sobrati prepeval Bogu v čast od enajste ure ponoči pa do ene ali dveh po polnoči, kajti svojih 53 let v kartuziji, kjer je doma tišina, zbranost, molitev, študij in delo, je vzel svoj redovniški poklic strogo zares.

Ko sem v prejšnjih letih bil večasih gost v Pleteljah, sem občudoval njegovo pobožnost, njegovo veliko zaupanje v Božjo previdnost. Občudoval pa sem tudi njegov spomin, ki je bil izreden, kar je enkrat slišal ali bral, ni več pozabil. On, ki je živel v strogem samostanu, je Slovenijo veliko bolje poznal kakor jaz, ki sem živel sredi sveta. Kako velik ugled je imel pri ljudeh, sem videl v Novem mestu, kjer so govorili z njim z veliko spoštljivostjo ne samo verni, ampak tudi ljudje drugačnih nazorov in je višji uslužbenec tovarne avtomobilov patra Cirila prijateljsko sprejel in takoj uslišal njegovo prošnjo, naj mi prodajo avto, ker je bil moj fiček v prometnem trčenju razbit in midva s profesorjem Vilkom Novakom brez prevoznega sredstva. Sicer bi moral na avto čakati več mesecev. Imel sem vtis, da ga tam vsi poznajo, od navadnega delavca do direktorja.

Njegovo poznanstvo z različnimi uradi nam je zelo prav prišlo, ko smo prosili gradbeno dovoljenje za novo cerkev. Takrat je obiskal mnogo uradov vse gor do najvišjega vrha v Sloveniji, prepričeval in razlagal potrebnost cerkve v Odrancih in moledoval za izdajo gradbenega dovoljenja. Prepričani smo, da so zlasti njegove molitve pripomogle do uspeha, saj je v svojem vsakonočnem bedenju gotovo veliko molil tudi za to.

Pred nekaj leti je imel težko prometno nesrečo, toda hvala Bogu brez hujših posledic. Lani pa ga je zadela kap, od katere si ni več opomogel, čeprav so zdravniki storili zanj vse, kar so mogli. Dobri Bog ga je kot svojega zvestega služabnika poklical k sebi na dan vseh svetnikov 1993. Pokopali smo ga prav na dan njegove nove maše, 4. novembra 1993. Pogreba se je udeležilo tudi okrog 70 njegovih rojakov iz Odranec, sorodnikov in prijateljev.

Na zemlji smo s patrom Cirilom Odrančarji izgubili velikega molilca in s tem tudi najlepši cvet, kar jih je kdaj pognalo in cvetelo v Odrancih. Prepričani pa smo, da imamo sedaj dobrega in močnega priprošnika v nebesih, ki pred Bogom ne bo pozabil naših odranskih otrok, mladine, starcev in družin in bo vsem izprosil močno vero, trdno upanje v srečno večnost ter veliko ljubezen do Boga in med seboj.

Počivaj v miru in uživaj večno veselje pri Bogu, dragi brat v duhovništvu in dragi prijatelj.

Jože Smej

Dr. Valter Dermota – in memoriam

V sredo 28. septembra 1994 je v družbi svojih duhovnih sobratov na Trsteniku zamenjal zemeljsko življenje z večnim dr. Valter Dermota.

Rojen je bil 25. 9. 1915 v G. Radgoni, vendar so se starši kmalu preselili k Sv. Juriju ob Ščavnici. Po gimnaziji v Soboti in Ljubljani je študiral teologijo na Gregorijani v Rimu. Študij pedagogike in katehetike je nadaljeval na Papeški salezijanski univerzi Ateneju v Turinu. V duhovnika je bil posvečen 2. 7. 1944 v mestu Bagnolo. Po doktoratu na dunajski univerzi je na Teološki fakulteti v Ljubljani predaval katehetiko in psihologijo razvojne dobe. Njegov znanstveni opus obsega ok. 20 bibliografskih enot.

Že v 1. letniku Stopinj 1972 najdemo njegovo ime med pomembnimi rojaki župnije Sv. Jurij ob Ščavnici (str. 83). S svojimi članki o vzgoji mladostnikov je bogatil naše Stopinje. Kako sodobna je njegova utemeljitev, da mlad človek še išče samega sebe, zato izjave: Ne grem več k verouku, ne grem k maši, niso dokončne. Starši morajo biti potrpljivi, njihov zgled bo odločilen pri dokončni odločitvi mladostnikov (Stopinje 1980, 95).

Na ljubljanskih Žalah je njegov grob 4. oktobra ob asistenci ok. 85 duhovnikov blagoslovil ljubljanski nadškof.

Sodelavci Stopinj bomo dr. Dermoto pogrešali, v veri v občestvo svetih pa verujemo, da on blagoslavlja sedaj še bolj naše Stopinje.

Franc Puncer

Pesnik se je vrnil

Ko so prebivalci Sv. Jurija ob Ščavnici pred nedavnim zaznamovali rojstno hišo svojega velikega rojaka dr. Antona Korošča, so napovedali, da bodo kmalu isto pripravili svojemu drugemu velikanu mislecu, pesniku, pisatelju in politiku Edvardu Kocbeku.

Namero so izpolnili v nedeljo 25. septembra 1994, ko so mu odkrili doprski spomenik v središču njegovega rojstnega kraja.

Za to priložnost je Andrej Inkret zbral 90 njegovih pesmi in knjigi, ki jo je izdala založba Mihelač, dal naslov *Devetdeset pesmi, Ob devetdesetletnici pesnikovega rojstva*. Pesmim je dodal sestavek Edvard Kocbek: *življenje in delo*. V njem v glavnem daje besedo pesniku samemu. Dva pesnikova stavka sta za

slovensko vojno zgodovino gotovo zanimiva: prvi pod letnico 1941: Protimperialistična fronta, ki so jo komunisti organizirali po nemško-sovjetskem paktu in je zato životarila, se je zdaj brez posebnega akta spremenila v Osvobodilno fronto slovenskega naroda. (s. 148) Drugi stavek pod letnico 1945, ko dobi prve informacije o masovnih pokolih v Kočevskem rogu... Pred očmi se mi je stemnilo spričo bremena, ki mi je leglo na dušo. (s. 154)

Simpozij o Edvardu Kocbeku je zaključila nedeljska slovesnost. Na simpozij je Slavistično društvo Slovenije in Slavistično društvo Pomurja povabilo kulturnike Slovenije. Ob dobri udeležbi v dvorani osnovne šole, se je zvrstilo štirinajst predavanj z vmesnimi razpravami. Kako so želeli vsestransko prikazati življenjsko pot, misel in delo Edvarda Kocbeka, pokažejo naslovi številnih predavanj: Zemlja, iz tebe se dotikam vsega (Franc Zadravec), Idejno-estetska izhodišča v Kocbekovi pesniški zbirki Groza (Jože Pogačnik), Kocbekova poezija (Boris Paternu), Kocbekovi partizanski dnevniki (Andrej Inkret), Poetika Kocbekove novelistične zbirke Strah in pogum (Miran Štuhec), Vercors in Kocbek – dvoje sorodnih pisateljskih in političnih usod (Boris Pahor), Kocbekova odločitev za OF in (njegov) krščanski etos (Vekoslav Grmič) Duhovnonazorska struktura Edvarda Kocbeka (Peter Kovačič Peršin), Kocbekovi dnevniki 1941–1945 kot zgodovinski vir (Tone Ferenc), Etična ozaveščenost in politična manipulacija – Edvard Kocbek, »uporniški pritrjevalec« v razponu med domom in svetom (Lev Detela), Besedilna oblikovanost Kocbekove lirike (Marko Stabej), Kocbek in nova stvarnost (Tomaž Sajovic), Figure časa in neskončnosti v poeziji Edvarda Kocbeka (Irena Novak-Popov), Kocbek od prisilnega umika v zasebnost do vrnitve v javno življenje (Aleš Gabrič). Rekli so, da bodo predavanja izšla v zborniku.

Sporodno s simpozijem so v šoli priredili razstavo množice Kocbekovih knjig in natisov ter etnografsko razstavo, ki prikazuje marsikaj, kar je v času Kocbekove mladosti še služilo, sedaj pa je »shranjeno« na podstrešjih starih domov.

V soboto, na predvečer osrednje proslave, so člani društva slovenskih pisateljev na literarnem večeru brali svojo in Kocbekovo poezijo in prozo.

Nedelja je bila pri Sv. Juriju vsa sončna. V sklopu Kocbekovih dnevov so se ljudje množično udeležili nedeljske maše, ki jo je vodil škof Grmič. Po maši je na zbornem mestu pred cerkvijo nastopil slavnostni govornik France Bučar, izredno bogat in odlično izveden kulturni program petja in recitalov je pritegnil množico udeležencev. Končno je Kocbekov sošolec domačin Anton Korošak ob asistenci Antona Trstenjaka odkril doprni spomenik na prostoru pred nekdanjo hišo, v kateri se je rodil Kocbek.

Tako se Kocbek vrača ne samo v svoj domači kraj ampak v vso slovensko domovino. Tisti Kocbek, ki je uspel ob svojem imenu nabrati toliko epitetonov (pridevnikov), ki mu od vsakega nekaj pritiče: velik človek, kristjan, umetnik mednarodnih razsežnosti, mislec, vrhunski pesnik slovenskega stoletja, pesnik zemlje, filozof, prevajalec, samohodec, nepodrejen metričnim in rimanskim shemam, pisec 371 dnevnških zveskov, očaraneц zemlje, naivnež, prevaranec, »španski borec«, partizan, kritikast, svobodnjak, slovenski domoljub, OF-ar, svetovljan, podpisnik Dolomitske izjave, pisec »Strahu in poguma«, upornik in krščanski socialist in še kaj.

Dom in domovina ga sprejemata.

Janez Bertalanič, dolgoletni organist na Pertoči

Pred skoraj sedmimi leti sem spoznal organista Janeza Bertalaniča. Ko sem postal pertoški župnik, sem nanj naletel na koru. Kor je bil njegov drugi dom. Skoraj bi si upal reči, da je postajal njegov prvi dom. Še posebej na stara leta. Žena mu je umrla, otroci so šli po svetu. Orgle so bile njegova velika ljubezen. Zato se je rad zadrževal ob njih. Igral je in jih popravljaj, vzdrževal. Tu se mu je čas ustavil. Večkrat je prihajal med tednom na župnišče po ključ. »Samo za nekaj minut ga rabim. Nekaj moram preigrati na orgle,« je dejal. Minute so se raztegnile v ure.. Občutek za čas se tako hitro spremeni. Pozneje sva se ob podobnih priložnostih dogovorila, da bom že sam prišel zvečer zaklenit cerkev.

Rodil se je 4. dec. 1913. Rojstna hiša je imela v tedanji avstroogrske številko 104. Bilo je to na robu Pertoče. Odraščal je ob lepem gozdu, ki se razprostira proti Gerlincem. Kot nekoč menih iz zgodbe, je tudi on rad zahajal v bližnji gozd. Le-ta mu je bil seveda priložnost za igro, brezskrbno otroštvo. Toda čedalje bolj mu je postajal glasbena učilnica. V mirnem gozdu se je učil igrati trobento. Kot sv. Frančišek Asiški je igral živalim. V začetku zagotovo bolj okorno. Toda vaja dela mojstra!

Janez je odrasčal v družbi brata, treh pol sester in pol brata. Prav vsi so bili obdarjeni s petjem in igranjem. Tako je bilo »pri Kozelinu« (po domače) vedno veselo. Slišati je bilo različna glasbila. Od lesenega glavnika do tamburice. Tudi Janez je že v zgodnjem otroštvu igral v šolskem tamburaškem ansamblu. Učil se je tudi uporabljati note.

Otroške oči pa so mu zažarele, ko je videl harmoniko. Kako si jo je želel! Toda kje jo dobiti ali kupiti? Janezovo željo je opazil neki možakar, ki je doma imel staro harmoniko. »Ne bo draga,« mu je dejal. »Zvečer prinesi srednje veliko kokoš, pa bo harmonika tvoja.« Janez ni čakal do večera, ampak je takoj organiziral lov na kokoš. Kmalu se je prestrašena kokoš znašla v Janezovem cekarju. Hitel je z njo na drugi konec vasi. Večkrat je padel z njo. Mudilo se mu je, da si darovalec slučajno ne bi premislil. Kokoš pa se je počutila kot darovano jagnje pri Izraelcih, ki ga ženejo v zakol. Prestrašeno se je drla, pa spet umolknila. Kozelinova kokoš se je naenkrat znašla na novem dvorišču. Solarova harmonika pa v Janezovih rokah. Pa saj ni mogel verjeti. »Imam jo! Pa celo moja je,« si je govoril.

S harmoniko se je začelo zanj novo življenje. To je življenje ob tipkah, ki pojejo.

V tem času se je Janez že učil mizarstva. Mojster Andrej Vogrinčič iz Gerlinec je začuden pogledal, ko je vajenec Janez neko jutro prišel na delo kar s harmoniko. Za mojstra je bilo res čudno, za Janeza pa ne. Saj vendar brez harmonike pri njem več ni šlo. Takratni mojstri so bili zelo strogi do vajencev. Toda Janezov mojster je bil izjema. Dovolil mu je, da je tudi med delovnim časom kaj zaigral. Pot na delo in spet domov, pa je bila za Janeza priložnost za glasbene vaje. Igral je doma, na poti na delo in tudi v delavnici.

Odšel je k vojakom. V daljnji Makedoniji je med leti 1933–36 služil domovini. Čeprav je odšel daleč od doma in svojih instrumentov, je vseeno tudi tam našel glasilila. Takoj se je pridružil vojaškemu ansamblu. Obvladal je vse instrumente. Bil je »deklica za vse«. Nadomeščal je manjkajoče vojake v orkestru.

Kmalu po vrnitvi od vojakov je dobil vabilo za vojaško glasbeno akademijo v Zemunu. Zaradi dolgotrajnega potovanja in povrh še napačnega prestopa v Beogradu, je zamudil na sprejemni izpit. Dobil je vozovnico za nazaj in se vrnil na Pertočo. Bog je imel z njim drugačne načrte.

Rad je imel dom, še rajši pa glasbo. Zato je odšel v orglarsko šolo v Vinico na Hrvaškem. Učitelj Avgust Kravos je bil strog in odločen mož. Nedelavne fante je takoj poslal domov. Janez je uspel. Vrnil se je kot izšolan organist.

Janez je z leve strani peti v 1. vrsti

Po končani drugi svetovni vojni je tedanji organist in učitelj Štefan Poredoš moral oditi s Pertoče. Janez je bil pripravljen, da ga zamenja. Že pred vojno se je tudi poročil in si ustvaril družino. Ob prevzemu službe organista je seveda tudi prevzel skrb za pevski zbor. Začel je s starejšimi. Ustvaril je dober mešani zbor. Pozneje tudi mladinskega. Težkih povojnih časov se novi organist Janez ni ustrašil. Elektrike na vasi tedaj še ni bilo. Politični položaj mu ni bil naklonjen. Janez, ki je bil trmasto odločen, ni odnehal. Pevske vaje je organiziral kar v svoji hiši. Za vsako pevsko vajo se je pripravljala vsa družina. Janez je uredil glasbeni del, žena in pet otrok pa so vedno pripravili za pevce kakšno pecivo ali pogačo.

Ceprav se je nekoč učil mizarstva, tega poklica nikoli ni redno opravljal. Vendar mu je stroka še kako prav prišla. Izdeloval je harmonike. Za to delo je bil usposobljen kot glasbenik in mizar. V cerkvi pa je vzdrževanje orgel tudi zahtevalo obojno usposobljenost. Orgle je zamenjal kar trikrat. Začel je na starih orglah v stari cerkvi. Mojster Jenko pa izdelal nove orgle. Leta 1964 je bila zgrajena nova cerkev. Prejšnje sicer nove orgle več niso bile primerne za novo, večjo cerkev. Mojster Jenko je svoje manjše orgle nadomestil z novimi, večjimi. Tako so nove orgle pod Janezovimi prsti pele skoraj tri desetletja.

Ves čas si je želel izšolati kakšnega naslednika. Na njegovem harmoniju jih je vadilo kar precej učencev. Toda naslednika ni bilo. Morda tudi zato ne, ker je vsako vedel, da svojemu učitelju ne bo segel niti do kolen.

Janez je konec septembra 1993 zadnjikrat igral na »svoje« orgle. Odšel je v bolnišnico. 31. oktobra 1993 so njegovi prsti za vedno obstali. Na njegovem grobu je spomenik, na katerem so poleg imena vklesane tudi orgle. Spremljale so ga vse življenje. Kadar se ozrem na te na grobu ali tiste na koru, ki še vedno molčijo, se s hvaležnostjo spomnim nanj, ki jih je imel tako rad. Enako hvaležna mu je tudi vsa pertoška župnija.

Lojze Kozar

Ferdo Godini v spomin

Letos spomladi (1994) je v Ljubljani umrl pisatelj, prekmurski rojak, Ferdo Godina. Narodil se je na Dolnji Bistrici 17. 10. 1912. Po srednji šoli se je vpisal na pravno fakulteto v Ljubljani, toda veliko bolj se je zavezal pisateljevanju, saj je pisal od svoje rane mladosti pa vse do svoje smrti. Poleg pisateljevanja je deloval med vojno tudi kot sekretar OK Skoja za Notranjsko. Bil je nekaj časa ravnatelj Višje partijske šole pri CK KPS na Rogu, je nosilec partizanske spomenice, bil je tudi upravnik Slovenske Matice, deloval je pa tudi kot dramaturg pri Triglav filmu. Vse te in še druge službe je opravljal pred letom 1948, zato ni čudno, da ga je Titov spor z Rusijo našel nepripravljenega in se ni mogel takoj odločiti, s kom bi potegnil. Zaradi tega so mu odvzeli majorski čin. Trideset let pozneje je stisko tistega časa podal v knjigi Molčeči orkester, ki je eno izmed najboljših njegovih del. Nekateri kritiki sicer dajejo prvenstvo njegovemu romanu Bele tulpike, morda tudi zaradi žgečkljive teme (kaplanova ljubezen do lepe Judinje), in je tudi zaradi tega roman doživel šest ponatisov.

Pisatelj Ferdo Godina je veliko napisal. Naj omenimo samo nekatera njegova dela poleg že omenjenih: Babilon sovraštva in ljubezni, Človek živi in umira, Jaz sem njegova mama, Zaklenjeni dom, Nada, vrni se, Glas samotne ptice.

Godina je v svojih spisih zelo stvarno presojal povojno življenje v Prekmurju, prikazoval napačno ravnanje oblastnikov, hlepenje zdomcev po denarju in zapuščanje naših vasi; neurejeno družinsko življenje, zapuščena mladina.

Zanimivo je, da je v svojih spisih bil v mladosti precej zajedljiv glede verskega življenja prekmurskega človeka, ki največkrat nastopa v njegovih povestih in romanih, v poznejših letih pa je tudi glede tega veliko prizanesljivejši, širši in tudi to plat življenja sprejema kot danost, če že ne kot vrednoto. Vsekakor pa je veliko bolj pravičen v ocenjevanju vloge prekmurskih duhovnikov pri ohranitvi slovenstva v naši pokrajini, zlasti v letih med okupacijo, od Miška Kranjca, ki ne more o vsem tem govoriti drugače, kakor z nekim prezirom in omalovaževanjem.

Kot človek je bil Ferdo prijeten sogovornik in se je zlasti v poslednjih letih rad srečeval s sošolci, tudi s takimi, ki z njim niso bili istih političnih ali svetovnonazorskih misli. Njega s svojim širokim nasmehom ni več med nami, ostala pa so nam njegova dela, s katerimi je Prekmurje približal vsem Slovencem.

Naj počiva v miru!

Karolina Godina

Ob grobu kiparja Franceta Goršeta in biseromašnika Jožefa Godina

Tam za slovenskimi gorami, na oni strani meje, v Svečah in v Pliberku na Koroškem, sta pokopana prijatelja, velika rodoljuba in kristjana – akademski kipar in slikar France Gorše ter duhovnik, pisec, urednik ter borec za priključitev Prekmurja k Jugoslaviji Jožef Godina.

Gledam napis na kiparjevi marmornati plošči: »Mi smo glina, Bog naš podobar« in duhovnikov: »Tu Es sacerdos in Aeternum!« (Ti si duhovnik za vedno!). Gledam in v duhu obujam spomine na srečanja s tema velikima Slovencema. Posebno blizu sta mi v starosti, boleznih in osamljenosti.

Kipar France Gorše dokončuje kip Črnske matere Božje za prijatelja Jožefa Godino. (F. Gorše 1897–1986)

V duhu se ustavljam ob Goršetovih kipih in slikah ob razlagi visoko izobraženega duhovnika Godina na potovanju po Ameriki, še bolj pa iz ogleda umetnikove galerije v Svečah, delčka tistega, kar je ustvaril v dolgih desetletjih, vendar pa dovolj, da spoznamo, da se s tako čudovitim občutkom za gradivo mora človek roditi. Že težko bolan, opiraje se na svojo roko, mi jo je želel razkazati sam. Umetnik govori. Sebe daje in razodeva ljubezen do svojega naroda in svojo vero v prihodnost, ki jo razodeva Bog. Še slišim besede tega otroško vdanega Marijinega častilca, ko sem ga na obisku v majskem popoldnevu povabila na krajši izlet. »Vi kar pojdite, jaz moram danes še k šmarnicam.« In še besede, dober mesec potem, ko sem ga po pregledu že težko bolnega hotela odpeljati v bolnišnico. »Zdaj še nikakor, moram še dokončati svoje delo v kapeli v Tinjah.« Kakor da bi vedel, da je to zadnje njegovo delo.

Jožef Godina (1898–1986) z Dolnje Bistrice. Kot duhovnik deloval v Sloveniji, ZDA in po Evropi. Bil je tudi borec za priključitev Prekmurja k Jugoslaviji, pisec in urednik.

Razmišljam o Godinovem napisu: »Ti si duhovnik za vedno!« ki si ga je izbral v latinščini, v materinem jeziku Cerkev, kakor da bi hotel še po smrti vrniti na pravo mesto tisto, kar mu je knjiga v domovini ob piscu in borcu izpustila. Še slišim besede ob njegovem odprtem grobu: »Bil je mož jasnega pogleda, pokončnega duha, nezlomljive hrbtenice in čistega srca.« Ob biserni maši že v osamelosti getsemanskih vrtov in temni senci križa, je prerokoval: »Še šest mesecev. Ne boj se, jaz ne bom umrl v bolečinah, kar zgrudil se bom. Ne jokaj, naravni zakon je, da moram umreti pred teboj. Bom pa tudi po smrti vsak dih s teboj.« Tako se poslavljajo le veliki ljudje, z veliko vero in vdani v božjo voljo. V duhu še vidim solzen obraz in poljub na papirju, kjer sem mu prinesla po desetletni prepovedi dovoljenje za vstop v domovino, v svoje Prekmurje, za katero je bil zaradi priključevanja k Jugoslaviji kot mlad podporočnik v madžarski vojski obsojen na smrt. Nobene maščevalnosti, le tiho naročilo: »Pojdi in se zahvali v mojem imenu.«

Spomin mi seže v čas biserne maše. Po njej me je težko bolan prosil, da vzpostavim telefonsko zvezo z umetnikom Goršetom v Svečah, da mu podeli svoj biseromašniški blagoslov. Še danes slišim prvič po telefonu kiparjev glas, mladosten in radoživ pri devetinosemdesetih letih. Neverjetno žilavost in voljo do dela potrjujejo besede, ki si jih je že pred smrtjo dal vklesati na svoj spomenik v svojem Vrtu slovenskih koroških kulturnikov v Svečah: »V neutrudnem iskanju lepote in resnice je utripalo njegovo srce.« Okrog tisoč njegovih stvaritev doma in po svetu to potrjuje.

Kraj počitka Jožefa Godine

Vračam se s pokopališča na Vrbnikovo domačijo, kjer si je umetnik našel miren kotiček na večer življenja. Vse je tako kot pred leti, le zaman čakam v hladu pod krošnjo drevesa belolasega starčka z zvedavim pogledom iz hiše. Še berem v knjigi njegove besede: »Tu pod zvonom sv. Lamberta, kjer živim zadnje poglavje kiparskega iskanja, je moje delo pognalo globoke korenine. Izključno se izražam v religiozno smer. To je nekaj povsem naravnega in hkrati zavestnega. Vsa moja dela so prežeta s tem duhom, ki se oplaja v skrivnosti zakonitosti, vsajeni v človeka od Stvarnika. To živi v človeku, ko pa ta umrje v delih še naprej živi«.

Dan se nagiba k večeru. Za mano so Sveče in Pliberk. Za mano je venec treh dolin, ki v svojem nedrju čuva grobova dveh velikih delavcev v Gospodovem vinogradu, ki sta vse svoje talente predala delu za ljudi in tako bila zvesta Bogu in po Bogu sebi.

Knjige naših ljudi in o nas

Tone Kuntner: **O DOMOVINA** – Kmečki glas, Ljubljana, 1994. Pred nami je dragocena zbirka domoljubnih pesmi Toneta Kuntnerja, ki je bil sicer rojen na Tratah v Slovenskih goricah, toda njegova mati je bila doma iz Turnišča v Prekmurju, zato ga s polno pravico uvrščamo med naše ljudi (KNJIGE NAŠIH LJUDI). Rojen je bil 13. 5. 1943, po maturi je študiral igralsko umetnost v Ljubljani in 1968 diplomiral. Je član mestnega gledališča ljubljanskega in docent za umetniško besedo na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo.

Zbirka O DOMOVINA je že deveta zbirka njegovih pesmi, ki so povečini posvečene zemlji, kmečkemu življenju kakršno je bilo nekoč in kakor se s časom spreminja. Osamosvojitev Slovenije ga je vsega prevzela in iz polnega srca so mu privrele pesmi, en sam vrisk veselja in volje do novega, svobodnega in srečnejšega življenja. Zato že na začetku, kot uvod v zbirko, poje:

*Sadim drevo
med korenine svoje domovine,
da ga bo zemlja povezala z njo
v isto usodo.*

*Da ga bo ista ljubezen pojila,
da ga bo ista lepota krasila,
da ga bo ista plodnost plodila.
Sadim drevo,
da z njim izmerim sebe
in njo.*

Sledi enaintrideset pesmi, ob katerih začutimo neko dobroto, skladnost z vsem, kar obstaja, umirjenost, širino sprave in odpuščanja in trdno vero v človeka, saj »Niso mrtvi, / ki so padli, / pomendrani / z zrelim klasjem / v krvavi letini./ Le objeli so se / z zemljo ...« In zopet:

*Kaj morem, kaj morem storiti, zaboga,
kaj zoper sovraštvo, nasilje in kri,
ko sem že sam s skrvjo oškropljen
in sem nasilen zoper nasilne
in se do sovraga sovražen sam?*

Toda kljub vsemu, kar nas teži in zbuja v nas razočaranje, večkrat tudi po nepotrebnem, naš pesnik vzpodbuja:

In dan je dozorel / v sončen dan, / ki sije in seje .../ In bo sijal, / dokler bodo sanje, / dokler bo ljubezen, / ki sleherni mrak in temo ubije.

Pesnik se zaveda tudi težav, ki nas obdajajo in se v pesmi Priletela, priletela sprašuje:

*Bo živela, preživela,
mala golobica bela,
v divji jati
črnih vran?*

Naše preživetje je gotovo odvisno tudi od naših družin in to pesnik dobro ve:

*Vsi smo eden drugemu luč.
In če le enemu od njih ugasne,
ugasne cele družine luč.*

Čeprav v Stopinjah ne priobčujemo že objavljenih stvari, naredimo sedaj izjemo in z avtorjevim dovoljenjem uvrščamo dve njegovi pesmi v letošnje Stopinje.

Lojze Kozar

PLEČNIKOVA DELA V PREKMURJU V DVEH KNJIGAH

Od leta 1986 dalje, ko so Plečnikova dela predstavili na veliki razstavi v Parizu in Ljubljani, so njegova dela predstavili na mnogih razstavah v drugih evropskih mestih in celo v Ameriki. Zato o Plečniku odtlej vse več pišejo doma in v tujini. Tako je npr. Italijan Alberto Ferlenga napisal za strokovni časopis *Lotus International* 1990, št. 65 poseben članek o bogojanski cerkvi (La chiesa di Bogojina). Po več manjših knjigah o Plečnikovem delu, ki so jih napisali v zadnjih letih njegovi učenci, pa smo dobili lani dve veliki deli, ki obravnavata nadrobno njegova dela v celoti. Peter Krečič, umetnostni zgodovinar, ki vodi Arhitekturni muzej v Ljubljani (delno v Plečnikovi hiši, zdaj tudi v gradu Fužine) in je napisal že več manjših spisov o Plečniku, je pisatelj velike knjige: **Jože Plečnik** (Državna založba Slovenije 1992, 479 str.) z mnogimi podobami mojstrovih del od Dunaja in Prage do Ljubljane in drugih krajev Slovenije, pa tudi zunaj nje. Za cerkvijo sv. Frančiška v ljubljanski Šiški, ki so jo začeli zidati nekako istočasno z bogojansko, nadrobno opisuje neizvedeni načrt zanjo, medtem ko prvega omenja le v opombah, nato pa pripoveduje o gradnji cerkve, toda ne omenja natančno njenega začetka. Omenja posredovanje Franca Bajleca pri Plečniku (žal v članku o njem v lanskim Stopinjah ni povedano, da je Bajlec narisal lončarjem okraske na stropnih krožnikih) in pomen župnika Baše za zidanje cerkve. Krečič v natančnem opisu cerkve (žal se v knjigi nešteto krat ponavlja neljudska oblika »bogojinski« nam. bogojanski, čeprav je bila le-ta že mnogokrat zapisana prav v zvezi s cerkvijo) povezuje njene oblike z drugimi Plečnikovimi stavbami. Ta del knjige na straneh 160-175 krasí tudi šest slik, kar tudi s tem poudarja pomen te stavbe v celotnem Plečnikovem delu.

Žal pisatelj ne omenja ne oltarja v Martjancih, za katerega je Plečnik naredil načrt 1925, ne nagrobnika Števanu Kuharju v Bratonicah in Jožefu Horvatu v Martjancih (oba 1932), pač pa spregovori s priznanjem o novem »prekritju in opremi cerkvene ladje v kraju Grad v Prekmurju« str. 402-3) in pravi: »Neverjetno preprosta, učinkovita rešitev in s spomeniškovarstvenega vidika brez ugovora.« Knjiga je izdana tudi v italijanščini in angleščini. Druga velika knjiga iz istega leta (predstavili so jo v marcu 1993) je delo **Damjana Prelovška: Josef Plečnik**, Residenz Verlag, Salzburg u. Wien, str. 339, objavljena v nemščini, kot že avtorjevo delo o Plečnikovih dunajskih delih. V posebnem poglavju »Cerkve v Bogojini« na str. 235-240 objavlja ob natančnem opisu cerkve tudi celostranski sliki njene notranjščine in zunanjščine ter fotografijo (arh. F. Tomažiča, kar ni povedano) gradnje novega stolpa s pogledom na starega, na kateri sta vidna tudi župnik Baša in zaslužni polir M. Horvat. Štiri barvne slike pa so na str. 174-5. Med naštevanjem povojnih del je v enem stavku omenjena tudi postavitve lesenega stropa v cerkvi pri Gradu (1955). Tudi v tej knjigi niso omenjena druga manjša mojstrova dela v Prekmurju.

V. N.

KOŠIČ IN NJEGOV ČAS, Budimpešta 1994

Zbornik razprav o Jožefu Košiču prinaša referate s simpozija v Števanovcih v Porabju oktobra 1993, z dodatnim prispevkom dr. Vilka Novaka.

Novakova uvodna študija oriše prve poročevalce o Košiču in njegovem delu v slovenskem in tujem slovstvu, nato pa obdela jezikovni in snovni značaj književ-

nega dela v prekmurščini pred Košičem in Košičevo mesto v njegovem razvoju. Razprava izčrpnost razgrne Košičevo življenje in delo (50 str.). Jože Smej poudari pomen Košičevih molitvenikov, Lojze Kozar ml. oriše verske razmere v župniji Gorenji Senik v Košičevem času, madžarski publicist István Fried piše o življenjski poti J. Košiča s posebnim ozirom na njegove jezikoslovne, narodopisne in zgodovinske spise (ima ga za predhodnika Avgusta Pavla), Hrvat Stjepan Lukač razpravlja o enem izmed osrednjih virov Košičevih del, madžarskem Znanstvenem zborniku (Tudományos Gyűjtemény).

Vlado Nartnik se razpiše o imenih panonskih knezov v Košičevih Starinah, Lojze Kozar pa nadrobno obdela Košičev vzgojni priročnik Zobrisani Sloven i Slovenka med Murov i Rabov in pokaže, v kolikšni meri se vsebinsko naslanja na Slomškovo vzgojeslovno knjigo Blaže in Nežica v nedeljski šoli. O Košičevi verzifikaciji piše Majda Potrata, medtem ko Martina Orožen v obsežni študiji obdela Košičev prispevek k vrstnemu oblikovanju knjižne prekmurščine.

Sledijo še trije jezikoslovni prispevki. Zinka Zorko prinaša oblikoslovno analizo besedila Zobrisani Sloven i Slovenka, Irena Stramljič – Breznik raziskuje besedne tvorjenke v istoimenskem Košičevem delu, Marko Jesenšek pa skuša obdelati skladnjo v delih J. Košiča.

Pestro vsebino zbornika obogati še prispevek Marije Bajzek – Lukač, v katerem opiše terminologijo Košičevega prevoda madžarske slovnice Imreta Szalayja Kratki navuk vogrskoga jezika (s slovničnim izrazjem na koncu), Franc Kuzmič pa sklene 200 strani obsegajoči zbornik z bibliografijo del Jožefa Košiča in spisov o njem.

J. Ftičar

Lepa si, roža Marija

O znanstveni razpravi dr. Štefana Ferenčaka

1. Štefan! Kaj si hotel predstaviti z doktorsko razpravo: »LEPA SI, LEPA SI, ROŽA MARIJA! – Primer zgodovinskega raziskovanja ljudske glasbe?«

– Izjemno vsebinsko in glasbeno, tj. melodično in ritmično bogastvo te naše stare marijanske ljudske pesmi. Literarni zgodovinarji in teologi (Grafenauer, Kumer, Lenček, Smolik) govorijo o LEPA SI kot o srednjeveški, eni naših najstarejših pesmi. Zato sem se lotil tudi vprašanja o starosti te pesmi. Za besedilo, pa čeprav je doslej najstarejši znani zapis besedila LEPA SI v leksikonarju »Sveti Evangelij« iz leta 1845, smemo na osnovi srednjeveških izrazov »roža Marija«, »nebeška družina« in metrike verzov reči, da je staro, še srednjeveško. Poleg izjemno velikega števila, kar devetih, ljudskih napevov na isto besedilo pa je obdelava zvočnih posnetkov najbolj razširjenega in najbolj znanega napeva pokazala, da Slovenci petdelno mero (takt) ne le poznamo, ampak tudi pojemo v petdelni meri, ki je značilna za naše starejše ljudske napeve. Tudi začetek in konec melodije na terci, in ne na osnovnem tonu, govori v prid starosti tega napeva, ko je po vsej verjetnosti nekdanja spremljava v gornji terci postala današnja melodija.

2. Kaj te je nagnilo, da si se lotil tega raziskovanja?

– Pri zbiranju gradiva za širšo temo o duhovni ljudski pesmi v Prekmurju je vendo bolj izstopala in pritegovala mojo pozornost prav pesem LEPA SI: najbolj znana in razširjena melodija te pesmi je v cerkvenih pesmaricah zapisana izključno

v 3/4 taktu, ljudstvo pa jo – brez spremljave! – prepeva v petdelni meri, v 5/8 taktu; ko pa sem v gradiščansko-hrvaških pesmaricah našel isto melodijo (melodične intervale) v sodem taktovskem načinu (C in C/) in potem ko sem razen te najbolj znane, sedaj žive melodije, dobil še druge ljudske napeve na isto besedilo, sem se odločil za podrobnejše raziskovanje samo te pesmi. Dejansko sem dobil še več pisnih in zvočnih primerov melodij v štiri- in petdelnem taktovskem načinu. Razen tega, med Slovenci znotraj in zunaj meja matične domovine znanega napeva, imamo še osem drugih, različnih ljudskih napevov k LEPA SI, kar je v slovenski ljudski pesmi prava redkost.

3. Katere misli so vsebovane v tej znani slovenski Marijini ljudski pesmi?

– Že groba vsebinska razčlenitev in obdelava te priljubljene Marijine pesmi dovoljuje primerjavo z najbolj znano Marijino molitvijo, zdravamarijo:

Pozdrav:	1. Lepa si...	/ Zdrava [Marija],
Jedro –	1. Roža Marija	/ Milosti polna,
utemeljitev:	2. Z neba pogledal je...	/ Gospod je s teboj.
	3. Kar nam je Eva...	/ Blagoslovljena si med ženami in blagosloven
		je sad tvojega telesa [Jezus] (Lk 1,42).
Prošnje:	4. Vodi Marija...	/ Sveta Marija, mati Božja, prosi za nas
		grešnike zdaj in
	5. Kadar pa morali	/ ob naši
	bomo umreti...	smrtni uri!
	6. Zdaj pa mi hočemo pesem skleniti...	je romarski sklep pesmi.

Pesem LEPA SI bi celo lahko imenovali zdravamarija v verzih.

4. Kako bi utemeljil, da slovensko verno ljudstvo tako rado poje prav to pesem?

– Zdi se mi, da priljubljenost te pesmi, ki se kaže v devetih ljudskih napevih s številnimi različicami in v štirih melodijah znanih slovenskih skladateljev (Premrlova, Železnikova in dve Lukmanovi) ter v razširjenosti ne le povsod med Slovenci, ampak tudi med Hrvati na Hrvaškem in Gradiščanskem (Burgenland) v Avstriji, potem v razširjanju besedila z dvo- («romarska») in štirivrstičnim («torniška») romarskim refrenom k vsaki kitici, temelji prav v zgoraj nakazanem biblično-teološkem in pastoralnem bogastvu besedila: zaradi izvolitve za mater Božjemu Sinu (2. in 3. kitica) je Marija lepa kot roža med cveticami, tj. popolna in vzvišena čez vse svete, ki jo častijo angeli in vsa nebeška družina (1. kitica); zato se ji moremo z zaupanjem priporočati, naj nas vodi, varuje in brani v življenju (4. kitica), v smrtni uri pa nam pride na pomoč (6. kitica) in nam izprosi milost, da z Jezusom v srcu prestopimo prag večnosti.

5. Kakšno sporočilo ima ta pesem po svoji vsebini in glasbi za naš čas in naše razmere?

– »Roža Marija«, tj. najpopolnejša med svetimi, »boljša druga Eva«, ki je rodila Odrešenika, je vzor, vodnica in priprošnjica tudi današnjemu svetu. S svojo materinsko priprošnjo nam more izprosi Božje varstvo v življenju in Božjo pomoč v smrtni uri. Pesem LEPA SI tako zadosti osnovnim potrebam vernega človeka po vzoru, vodstvu in pomoči v življenju in smrti. Je nadčasovna, primerna za mlajše in starejše ter večnamensko uporabna: kot litanijski odpev v adventnem in božičnem času (2. in 3. kitica), v maju in čez leto (1. kitica), vedno (4. in 5. kitica), potem kot pesem za Marijine praznike in marijanske pobožnosti. Z

dodatnima refrenoma na t.i. »romarsko vižo« je v Prekmurju zelo priljubljena romarska pesem. – Melodije pa, vsaka na svoj način, vse te izraze našega češčenja in naših prošenj samo še podkrepijo.

Pogovarjal se je Stanislav Hočevar

Važnejši dogodki župnij pom. past. področja

BAKOVCI – Z ustanovitvijo nove župnije Bakovci je prej vaško pokopališče postalo župnijsko. V letu 1993 je bilo dokončno urejeno. Na vsako božjo njivo spada poleg križa tudi pokopališki zvon, zlasti če je pokopališče precej oddaljeno od cerkve.

Pokopališki zvon v Bakovcih

Stolp za pokopališki zvon je bil narejen po zamisli in načrtu g. arhitekta Aleksandra Šmidlehnerja iz Murske Sobote. Stolp sestavljajo trije stebri, ki se zgoraj stikajo. Pod stebri je streha v obliki šesterokotnika in pod njo obešen 162 kg težki zvon. Stolp je v znamenju sv. Trojice (Trije stebri, ki so zgoraj povezani v eno). Tudi na vmesnih poljih med stebri so trije simboli: Očeta in Sina in Sv. Duha. (Božje oko, Jagnje s križem in golob). Tudi zvon je posvečen sv. Trojici in je na njem vtisnjen isti simbol. Na zvonu je latinski napis: VIVOS VOCO, MORTUOS PLANGO, FULGURA FRANGO (Žive kličem, mrtve objokujem, strele preganjam). Simbole na stebri je narisal domačin akad. slikar Jože Denko, izdelal pa jih je umetni kovač Marjanovič iz Ljutomera. Tudi vhodna vrata na pokopališče so okrašena s krščanskimi simboli: ALFA in OMEGA (začetek in konec), zgoraj nad stebri pa sta dva angela s trombami. Tudi ti simboli so delo istih mojstrov. Slovesna blagoslovitev novega zvona in stolpa na pokopa-

Notranjost bakovske cerkve

Diakon g. Robert Smodiš

lišču je bila 1. novembra 1993. Opravil jo je g. pom. škof dr. Jože Smej.

Simbolika pomeni: kristjani se skozi vrata-Kristusa (alfa in omega) vračamo v objem sv. Trojice.

Tudi bakovska cerkev je bila za božič 1993. obogatena z novimi barvnimi okni v glavni ladji. Načrte zanje je naredil in določil barve akad. slikar, ki je že 10 let na invalidskem vozičku, g. Milan Bizovičar iz Ljubljane, izdelalo pa jih je »STAKLO« iz Zagreba. Okna predstavljajo: božič, Kristusovo trpljenje, Njegovo vstajenje in simbol Cerkve.

26. junija 1994 je bil med drugimi diakoni posvečen za diakona g. Robert Smodiš iz župnije Bakovci. G. škof se je odločil, da ga bo že letos 25. septembra posvetil za duhovnika. Župnija je sedaj v veselem pričakovanju nove maše, ki bo na rožnovensko nedeljo, 2. oktobra 1994. To je že drugi novomašnik v 13 letih obstoja župnije. Bog daj, da bi mu sledili še drugi!

BELTINCI – V mladinski verouk se je vključilo čez 200 pošolske mladine v 6 mladinskih skupin. Redno je srečanje obiskovalo 160 mladih. Tema letošnjih srečanj je bila: Krščanski pogled na predzakonsko in zakonsko življenje. Prav tako so se ob sobotah redno srečevali tudi naši skavti in bili delavni v naši župniji in zunaj nje.

Pošolska mladina je imela tudi dvakrat svoje duhovne vaje: v mesecu februarju v Šmiklavžu pri Mislinji pod Pohorjem, v mesecu avgustu pa v Izoli.

Misijonsko nedeljo smo slovesno praznovali. Pri mašah so sodelovali otroci in mladina z uvodi in petjem. Pri vseh mašah je govorila naša misijonarka Marija Sreš. Nabirka v cerkvi je šla za njen misijon v Indiji.

Sicer pa imamo v župniji misijonsko skupino. Člani skupine se vsako drugo nedeljo v mesecu zbirajo k skupni molitvi za naše misijonarje. Prav tako si člani skupine dopisujejo z našimi misijonarji in jim med letom pošiljajo pakete.

V počitnicah pa so nas obiskali še trije naši misijonarji in sicer: Jože Mlinarič, Gusti Horvat in Janez Mujdrica. Jože in Gusti sta bila blizu smrti in nasilno izgnana iz Ruande, kjer je divjala bratomorna vojna med dvema plemenoma. Zaradi potreb pa sta se kmalu vrnila v sosednji Burundi, odkoder pomagata tudi svojim ljudem v Ruandi.

Janez Mujdrica pa je šel na enoletno študijsko izpopolnjevanje o vzgoji v Anglijo, da bo potem lažje deloval kot vzgojitelj v Zambiji.

Za nedeljo cerkvenega petja (okrog Cecilijevega) smo se tudi letos zahvalili organistu in cerkvenim pevcem za njihov trud in ubrano petje ob nedeljah in cerkvenih praznikih. Po priporočilu že pokojnega škofa Držecnika pa smo vse pogostili tudi s skupno večerjo in jim tako pripravili vsaj majhno pozornost.

Velike spovedi v adventu (3. adventna) in v postu (5. postna) so dobro obiskane. Pet duhovnikov nas dva dni spoveduje, posebno ob nedeljah od 6. ure zjutraj do 7. ure zvečer. Razveseljivo je dejstvo, da k spovedi radi prihajajo tudi moški in pošolska mladina.

Za božičnico pred polnočnico so vaške pevke iz naših vasi pele stare božične pesmi. Vmes med pesmimi pa je mladina recitirala odlomke iz slovenske književnosti o božiču.

Mladinski zbor iz Veržaja je v božičnem času sodeloval pri nedeljski deseti maši. Po sveti maši so imeli še božični konert. Lepo in ubrano petje mladinskega zbora naj bi spodbudilo tudi našo mašino, da bi se vključili v cerkvene pevske zборе.

Tečaj priprave na zakon ali predzakonski tečaj smo imeli ob sobotah v mesecu

februarju. Obiskovalo ga je 76 fantov in deklet. Tako so pokazali, da se želijo odgovorno pripraviti na skupno življenje v zakonu.

Križev pot smo v postnem času imeli ob petkih in nedeljah. Čeprav število obiskovalcev nenehno pada, ga kljub temu obiskuje še precej družin. Predvsem pa so pridni obiskovalci križevega pota osnovnošolski otroci.

Ob nedeljah smo imeli tudi POSTNE GOVORE. Tema letošnjih je bila: Spravi se s križem.

Volitve novih članov ŽPS in cerkvenih ključarjev smo imeli – kakor v vsej mariborski škofiji – na četrto postno nedeljo.

Direkten prenos sv. maše za radio Maribor in radio Slovenija smo imeli na 4. velikonočno nedeljo, na nedeljo dobrega Pastirja in duhovnih poklicev.

Tako smo lahko vsej Sloveniji predstavili župnijo, ki je znana po duhovnih poklicih, saj ima trenutno še 33 živih duhovnikov in 10 redovnih sester.

Majniško pobožnost smo v cerkvi imeli zjutraj in zvečer, da se je je lahko udeležilo čimveč vernikov. Zjutraj so prihajali predvsem starejši verniki, zvečer in v kapele po vaseh pa so k šmarnicam prihajali osnovnošolski otroci. Zjutraj smo brali šmarnice o sv. Klari, ki jih je napisal p. Karel Gržan. Zvečer in po kapelah smo prebirali šmarnice z naslovom Mati krščanske družine, ki jih je napisal p. Miha Žužek. Šmarnice je obiskovalo vsak dan okrog 500 vernikov.

Prvo sveto obhajilo smo imeli 8. maja. V novejši zgodovini je bil to najmanjši letnik, saj je prvoobhajancev bilo samo 68.

Izpoved vere pa smo imeli 29. maja. 92 fantov in deklet je končalo osnovnošolski verouk.

Birma je bila na farno proščenje, in sicer 19. junija. Iz 6. in 7. razreda je bilo 170 birmancev. Birmoval je pomožni škof dr. Jože Smej.

Birmanci so se pripravljali na birmo z rednim veroukom, z opravljanjem prvih petkov in z devetdnevnic. Mnogi birmanci so med letom prihajali tudi k zornicam, h križevemu potu in šmarnicam. Starši in botri birmancev pa so se pripravljali na petih srečanjih. Dvakrat smo na srečanja povabili tudi gostji. Tako je naša rojakinja magistra Julka Nežič govorila staršem o znamenjih, ki so povezani z birmo. Profesor Vanja Kržan iz Ljubljane pa je staršem spregovorila na temo: Družina obhaja zakrament birme.

Srebrno mašo treh salezijanskih duhovnikov smo obhajali na melinčko proščenje, dne 7. avgusta. Trije srebrnomašniki so: Tonček Maroša, Jože Pozdrec in dr. Jože Sraka. Ob tej priložnosti je prav tako po 25 letih obnovila svoje obljube tudi sestra Hčera Marije Pomočnice Bernardka Gerič.

Tridnevno pripravo na praznovanje je vodil jezuit Janez Sraka. V času, ko ni novih maš, naj vsaj druge obletnice popestrijo pastoralno življenje.

Romanja: Mešani pevski zbor je romal v Kamnik, Volčji potok, Kamniško Bistrico in Gornji grad.

Otroški zbor je romal v Zgornjo Kungoto, Ponikvo in Rogaško Slatino. Bolniki so romali na Brezje in v Turnišče.

Pošolska mladina je romala v Stično na srečanje verne mladine.

Župnijsko romanje smo imeli dvakrat. Najprej smo romali na Svetino, v Laško in Prihovo. Drugič pa smo romali na Svete Višarje in na Brezje.

Člani novega župnijskega sveta pa so romali na Ptujsko goro, v Rače in k Sveti Trojici. V Račah so poslušali tudi predavanje mag. Mirka Ružiča, župnika, o nalogah članov ŽPS.

Obnovitvena dela: Delno smo prekrili župnišče, naredili na njem strelovod in nove žlebove.

Srebrnomašniki in sestra med mašo

Naredili smo izolacijo na kapeli v Bratoncih in na Antonovi kapeli v parku.

Prav tako smo sezidali novo nadomestno kapelico na magistralni cesti na križišču v Lipovce in Bratonce. Stara je bila vlažna in se je morala umakniti novi cesti.

Sicer pa že samo redno vzdrževanje župnijske cerkve, župnišča, župnijskega doma in sedem kapel po vaseh veliko stane.

BOGOJINA – Bog je bliže tam, kjer ljudje pokažejo bližnjemu svojo ljubezen.

Iz te smeri nam je v minulem pastoralnem letu z mnogimi drobci dobrodelnosti Župnijska Karitas približala Božjo bližino: bolnikom z obiski, otrokom po Miklavžu, staršem po materinskem dnevu, obogatenem z slovesnostjo in razstavo prtov in pregrinjal pod okriljem misli »Dobrotna materina dlan«, vsem pa z požrtvovalnim deljenjem dobrote.

Tudi mnogi mladi Božje ljubezni niso odrivali. Mladinska veroučna srečanja, ki smo jih začeli kmalu po romanju v Stično, so bila lepo obiskana. Januarja pa se je 63 mladih udeleževalo predzakonskega tečaja. V juniju je dekleški oktet »Talita« dostojno zastopal pokrajino na 6. reviji slovenskih pevskih zborov iz zahodne Evrope, ki je bila v Berlinu. Več mladih je opravilo tudi duhovne vaje v Kančevcih. V istem domu duhovnosti je iskalo »rast v dobro smer« več ministrantov iz župnije. Tudi novoizvoljeni ŽPS, ki šteje 23 članov je v začetku maja na duhovni obnovi v Kančevcih utrjeval svojo odgovornost do duhovnega stanja v župniji.

Božjo bližino smo dočutevali tudi na romanjih. Romali smo k Sv. Trojici v Haložah, na Ptujsko goro in na Višarje. Otroški pevski zbor pa je obiskal Slomškov grob.

Osmošolci s starši pri izpovedi vere

Zlatomašniki pred Plečnikovim oltarjem

»Zlati smehlaj neba« pa je na župnijo priklicala slovesnost zlate maše g. škofa dr. Jožefa Smeja, ki je skupaj z rojakom č. kanonikom Ivanom Puckom, župnikom Štefanom Žemljičem in še z dvema sopošvečencema obhajal zlati jubilej 30. julija v župnijski cerkvi. Zlatomašni pridigar je bil g. Jožef Gutman. Slovesnost je ob somaševanju 50 duhovnikov in ob prisotnosti množice vernikov izzvenela Najvišjemu v zahvalo in v prošnjo za nove duhovne poklice.

Jubilantoma v čast so mladi uprizorili tudi ljudsko igro »Begunka«, ki so jo pozneje igrali na več odrih.

Konec avgusta in v začetku septembra je bil na vrsti že 6. Košičev teden kulture, ki je bil posvečen prof. dr. Vilku Novaku ob njegovi 85 letnici življenja. Etnolog prof. Novak je sicer doma iz Beltinec, vendar je svoja mladostna leta preživel v Bogojini pri stricu župniku I. Baši. V krajevni skupnosti oziroma v župniji se je v tednu kulture zvrstilo več prireditev: razstava znanstvenih del, razprav, študij in knjig V. Novaka, kulinarčna razstava, ocenjevanje vin, otvoritev nove pošte, odprtje in blagoslovitev nove asfaltirane ceste med Bogojino in Bukovnico, samostojni koncert okteta »Talita«, nastop KUD-a Beltinci in »domačih žensk« iz naših vasi, sodelovanje otroških pevskih zborov iz Beltinec, Sobote, Odranec, Turnišča in Bogojine pri nedeljski maši, šolarji so »iskali nekdanje stezice«...

V začetku septembra smo začeli z obnovo električne napeljave v župnijski cerkvi.

Žal v minulem pastoralnem letu ni manjkalo tudi temnih oblakov na župnijskem nebu. V večnost se je preselilo mnogo dobrih župljanov, med njimi tudi mati dveh duhovnikov, Kristina Veleberi. Mnogim vinogradnikom iz župnije pa je vedrost z obličja pregnal dvakratni obisk toče.

Vendar pa pravega kristjana vse dobro in tudi »križ« posvečuje.

CANKOVA – Župnija je razširjena družina! S to mislijo smo začeli pastoralno leto 1993/94 v naši župniji, čeprav se je mednarodno leto družine uradno začelo 1. januarja 1994. Vsaka družina ima v sebi svoje življenje, ki se razlikuje od

Korovčarje s svojim slavolokom

življenja drugih družin; ima svoje navade (včasih tudi razvade), vesele trenutke, pa tudi trenutke nesporazumov in slabosti.

Župnija je vključena v vesoljno Cerkev, škofijo, področje in dekanijo; je pa tudi samostojna pastoralna enota s svojim življenjem, ki ga pogojujejo različni dogodki in stvari, predvsem pa ljudje sami. Veliko lepega in mnogo duhovnih vzpodbud je v našo župnijo vnesla sveta birma, oziroma priprava nanjo. Kandidati so opravljali devet prvih petkov – od oktobra do julija. Pred sveto birmo je bila devetdnevnic, katere se niso udeleževali samo birmanci, pač pa tudi njihovi starši in botri. Razume se, da so starši in botri imeli svojo pripravo tudi že med letom. V četrtek pred sveto birmo je v župnijo prišel birmovalec gospod Franc Kramberger, mariborski škof; pred sveto mašo je imel srečanje in pogovor z birmanci (starši so samo poslušali), po sveti maši pa je bil pogovor z domačim župnikom, nato pa še srečanje z novo izvoljenimi člani Župnijskega pastoralnega sveta.

Pogovor je bil zelo temeljit, saj je trajal skoraj dve uri. Pri kosilu v gostilni »Vogler« pa so se povablencem – tudi iz Krajevne skupnosti – pridružili še pevci; dve pevki – Marija Pavlinjek in Vika Kovač – sta dobili posebno zahvalno plaketo od gospoda škofa za dolgoletno sodelovanje v cerkvenem pevskem zboru. Sveta birma, 10. julija 1994, je bila čudovito lepo duhovno doživetje. Pri pripravah je sodelovala vsa župnija s čiščenjem, krasitvijo in drugim. Najbolj so se izkazali vaščani iz Korovec s svojim slavalokom in na dan birme so se upravičeno postavili pred njega, da jim bo v spomin.

Pravo duhovno življenje župnije pa se vendarle pokaže ob rednem dušnopastirskem delu: verouk, nedeljska maša, mladinske duhovne skupine, delo z zakonci, družinska molitev, zakramentalno življenje (spoved, obhajilo), bolniki, dobrotelne akcije (Karitas), molitvene skupine. Žal, moramo zapisati, da je mladina glede verskih pogovorov rahlo zatajila; pa tudi udeležba in sodelovanje pri nedeljski

20. obletnica gasilstva

sveti maši ni takšno kot bi morale biti. Zavest dobrodelnih akcij (Karitas, Miva, misijoni, kvaterne nedelje) pa med verniki raste; tudi pri veroučencih (Otrok za otroke).

Redno duhovno delo v župniji pa utrjujejo posamezni dogodki in slovesnosti: 26. novembra 1993 sta prišla na pastoralni duhovni vikend dva bogoslovca mariborske škofije; v postnih pobožnostih smo poslušali opise družinskega življenja slovenskih pisateljev (Cankar, Finžgar, Meško, Tavčar, Kozar); prvo sveto obhajilo; izpoved vere.

Tudi romanja imajo svoj pomen. 30. julija smo romali v Petrovče in potem v Braslovče in Logarsko dolino. 10. avgusta pa smo poromali v Strunjan in odkrili čudovito lepo poslikano Marijino cerkev, ki je poznana že od leta 1.200. Mladina pa je romala v Stično. Lepa so proščenja po posameznih vaseh pri vaških kapelah; pa tudi kakšna druga prireditve lahko lepo izzveni. 24. julija je bilo na Cankovi mednarodno tekmovanje gasilcev z udeležbo 600 gasilcev. 14. avgusta pa je bila 20. obletnica Gasilskega društva v Gornjih Črncih; najprej je bila sveta maša pri romski kapeli, nato pa proslava, pri kateri so se gasilci domačemu župniku zahvalili za duhovno misel s priložnostnim darilom.

V župniji je bilo tudi nekaj manjših obnovitvenih in gradbenih del (tlakovanje pred župniščem); sedaj pa zidajo novo kapelo v Beznovcih. Vas Cankova je dobila novo veliko trgovino z gradbenim materialom in bencinsko črpalko; vas Domajinci pa brezprašno cesto. – Vse to in še drugo naj nas nagiba k večji hvaležnosti Bogu in življenju po Božji besedi.

ČRENDOVCI – Veselo presenečenje smo doživeli minulo leto, ko se je po več desetletjih oglasil z dvema pismoma misijonar MARTIN PRŠA iz Sabana Grande de Orizucu, Venezuela. Že dalje časa smo bili skoraj prepričani, da je gospod

Misijonar Martin Prša, Sabana Grande, Venezuela in misijonar Janez Grilc, Venezuela

Martin že zamenjal zemeljsko domovino z nebeško. Rodil se je na Gornji Bistrici 2. 11. 1908. V tukajšnji krstni knjigi so vpisane njegove redovne slovesne zaobljube, ki jih je položil pri frančiškanih leta 1934. Njegov novomašni pridigar je bil Jožef Klekl. Po drugi svetovni vojni je doživljal hude preiskušnje s strani OZNE, ki ga je večkrat brezobzirno zasiljevala. Po Tarzanu podobnih podvigih mu je le nekako uspelo rešiti se iz klešč policijske samovolje. Zapustil je domovino in se je ves posvetil misijonarski službi med Indios v odročni, gorski in izredno revni župniji. Tam vztraja že blizu 45 let. Že dolgo je kanonik in, na veliko razdaljo, škofov pomočnik. V svojem pismu (11. 7. 1994) piše med drugim: »... Bolan sem, leva noga mi nagaja, oči imam bolehnice, slabo vidim, precej naglušen sem in še vedno me moj škof prosi, naj ostanem, ker nima duhovnikov«. Pripis se glasi: »Molite za moje zveličanje.« In sporočilo teh nekaj misijonarjevih besed za nas? Isto kot nekoč Jezusovo naročilo: »Prositate Gospoda žetve, naj pošlje delavce na svojo žetev«. In če bi ta vrli misijonar vprašal Jezusa, podobno kot nekoč apostoli: »Glej, vse smo zapustili in šli za teboj, kaj bo torej naš delež?« Najbrž bi se odgovor glasil enako kot takrat: Resnično povem vam, vsak, kdor je zapustil hišo ali brate ali sestre ali očeta ali mater ali otroke ali njive zaradi mojega imena, bo prejel stokratno in dobil v delež večno življenje« (Mt 19,29). Dragi oče misijonar, dobri Bog naj vas blagoslavlja še mnogi dni ob vašem delu v Gospodovem vinogradu!

Pripis: Naša župnija ima 17 živih duhovnikov-domačinov. Po pet sta jih dali vasi Žižki in Gornja Bistrica, tri Črensovci, dva Trnje in po enega Srednja in Dolnja Bistrica.

V okviru mednarodnega leta družine smo imeli med novim letom in postnim časom dvoje predavanj. Prvo, dosti odmevno predavanje in srečanje s starši, je imel prodekan Teološke fakultete dr. Vinko Potočnik. Svojemu predavanju je dal naslov: »Ali je danes vzgoja še mogoča?« Živahno predavanje našim staršem sta imela zakonca – zdravnika Gorjanc s Prevalj. Njuno predavanje je imelo naslov: »Skrb staršev za celostno vzgojo mladostnikov«. Ansambel »Dobri pastir« je obojno prireditev prijetno popestril.

Zgodovinsko društvo za Pomurje je v črensovski osnovni šoli pripravilo simpozij o delu in pomenu Jožefa Klekla, ki je s svojo vsestranskostjo, v prvi polovici tega stoletja, močno oblikoval zgodovino tega dela Slovenije. Z referati so sodelovali tudi štirje duhovniki: škof J. dr. Smej, prof. dr. A. Trstenjak, dr. K. Bedernjak in St. Zver. Ostali predavatelji so bili Metka Fujs, Štefan Ftičar, Franc Kuzmič, Franci Just in Jože Vugrinec.

Na Bistrici, v Žižkih in Črensovcih so naše kulturne skupnosti priredile vsebinsko in oblikovno dobro zasnovane materinske dneve. Z njimi želimo vrniti materam in materinstvu čast in spoštovanje, na kar sodobni mediji radi pozabljajo.

Kulturno društvo »A. M. Slomšek« iz Renkovec je že drugič gostovalo v žižkovski kulturni dvorani, tokrat z lepo uspelo igro »Kje je meja?« Gledalci so bili zadovoljni.

Dne 13. marca 1994 smo tudi v župniji Črensovci izvolili nov Župnijski pastoralni svet, ki šteje sedaj 20 članov. Slovesna umestitev je bila v nedeljo, 17. 4. Želimo, da bi bili vsi vso mandatno dobo in vedno LUČ NA GORI.

Prvo sveto obhajilo in sveto birmo smo imeli 15. in 29. maja. Pri prvem svetem obhajilu je bilo 53 otrok, pri sveti birmi pa 249 šolarjev od 5. do 8. razreda. Skušnjo pred birmo in samo sveto birmo je opravil g. škof dr. Franc Kramberger. Tridnevno duhovno obnovo pred birmo so oblikovali semeniški spiritual dr. Lojze Pirnat, minorit p. Mirko Veršič in p. dr. Slavko Krajnc. Prvoobhajilna in birmska

Birma v Črensovcih – 25. 5. 1994

slovesnost bosta ostali v lepem spominu domačim vernikom in botrom od drugod tudi zato, ker sta posneta na videokasetah. Tehnika in prizadevnost domačega kaplana s sodelavci sta omogočila tudi zunaj cerkve spremljanje dogajanja v notranjosti svetišča, ne le zvočno, ampak tudi prek dveh televizijskih ekranov. Torej sodobna tehnika v službi Jezusove blagovesti!

Ob prošenju v č. sv. Antonu Padovanskemu, je Gornja Bistrica doživela še slovesnost srebrne maše, ki jo je s slovesnim bogoslužjem in z izbrano besedo proslavil rojak Tone Ciglar SDB. Ob farnem prošenju v Črensovcih je bila v nedeljo, 18. 9., še ena srebrna sveta maša: daroval jo je g. Matija Hajdinjak iz Žižkov, sedaj župnik v Martjancih. Obema jubilentoma želi naša farna skupnost še mnogo srečnih duhovniških let, mnogo uspešne setve predvsem bogate žetve na Gospodovi njivi!

Za lansko leto bi lahko dejali, da je bilo v znamenju naših gasilskih društev. Prostovoljno gasilsko društvo na Gornji Bistrici je proslavilo svoj častitljivi jubilej ustanovitve pred mnogimi desetletji z uspešno akademijo in blagoslovitvijo povečane in obnovljenega Doma gasilcev. Blagoslovili smo tudi ves gasilski inventar in še sliko svetega Florijana, ki jo je na pročelju doma naslikal ljudski umetnik Tine Mertuk.

Štirinajst dni pozneje je priredila podobno slovesnost Dolnja Bistrica. Pred tamkajšnjim Gasilskim domom je bila sveta maša. Tudi tam je domači župnik blagoslovil obnovljeni Dom gasilcev, gasilsko opravo in lepo uspešno sliko svetega Florijana.

70. obletnico ustanovitve GD so v Žižkih proslavili z uspešno akademijo, še prej pa z veličastnim mimohodom številnih gasilskih čet iz bližnje in daljne okolice ob ubranem spremljanju rudarske godbe iz Velenja. Zaslužni gasilci in sodelavci so

Blagoslovitev obnovljenega doma gasilcev na G. Bistrici

prejeli priznanja, pohvale in zahvale. Sodelovala je takorekoč cela vas, še posebej Horvatovi »fantje«.

Nekaj zakoncev je tudi letos dočakalo zlati jubilej. Matija in Marija Kavaš sta ga obhajala slovesno, ob udeležbi vseh otrok, tudi hčerke iz Čikaga. Na mnoga leta vsem zlato- in srebrno-poročencem!

Še zahvala našim izseljencem in zdomcem, ki so priskočili na pomoč pri obnovitvi notranjščine ěrensovske cerkve. Naj naštejem nekatere: Marija Rebrica, družina Martin in Ana Hozjan, družina Toni in Darinka Rous, društvo sv. Ane (Čikago), društvo sv. Križa (Lemont), Gusti Smodiš (Nemčija). Vsem Bog plačaj. Radi prihajajte v našo samostojno Slovenijo!

Tudi smrt med rojaki v Ameriki in drugod po svetu ni počivala. Pred petimi leti nas je zapustila znana Slovenka v Ameriki – Gizella Hozianova. Lani pa je po težki bolezni odšla za njo njena hčerka Mary Edwards. Čeprav rojena v Ameriki, se je naučila prekmurske slovenščine, da se je mogla z vsemi Slovenci pogovoriti. Pokojnica je bila velika ljubiteljica Slovenije. Za njeno priznanje je prav Mary Edwardsova mnogokrat telefonirala odgovornim politikom v Ameriki, da bi pomagali pospešiti mednarodno priznanje naše domovine. Naj se spočije ob grobovih sorodnikov na pokopališču Sv. Jožefa v Čikagu!

Sredi lanskega junija je po 90. letih zemeljskega popotovanja in ustvarjanja odšel k Bogu po plačilo Plečnikov učenec univ. profesor v pokoju, inženir arhitekture, Janez Valentinčič. V ěrensovski kroniki ga omenjamo zato, ker je v naši župnijski cerkvi vrsta njegovih projektov: vhodna lopa, oltar lurske Matere božje, daritveni oltar, ploščad v svetišču, krstilnik, lestenci itd. Odličnemu mojstru in zelo razgledanemu Slovincu bodo njegove stvaritve tudi v naši cerkvi v dolgotrajen spomin. Kulturnika in vernega kristjana se radi spominjamo v naših molitvah.

Lanskega julija je legel v grob slovenski pisatelj Ferdo Godina, rojen na Dolnji Bistrici 17. 10. 1912. Čeprav je od študentskih let dalje živel v oddaljenosti od Cerkve, se nam vendar zdi prav, da se ga spomni črensovska farna kronika. Po krstu je tu prejel še vrsto zakramentov. Zelo rad je pisal v svoji hiši na Dolnji Bistrici in smo ga tudi v Črensovcih pogosto videvali. Našim ljudem je najbolj znan po svojih Belih tulpikah. Pokopan je v Ljubljani.

Tudi trnjarsko pokopališče je dobilo novo mrliško vežo. Vaščani Trnja so jo zgradili v rekordnem času z lastnimi sredstvi in prostovoljnim delom. Ob Kleklovi proslavi, 16. 10., jo je blagoslovil g. mariborski škof dr. Franc Kramberger.

Istega dne popoldne je gospod škof dr. Kramberger blagoslovil in odkril doprski kip v spomin č. kanoniku Jožefu Kleklu, ki je bil v prvi polovici našega stoletja voditelj duhovnega in kulturnega življenja v Prekmurju. Somaševanje je vodil in pridigal g. mariborski-lavantinski škof. – Ob tej slovesnosti sta prejela cerkveno priznanje dva črensovska župljana: večletni Kleklov sodelavec Anton Horvat in tukajšnji kantor Franc Kolenko, čigar družina je bila delovno in prijateljsko povezana z g. Kleklom.

DOLENCI – V tem letu, ki se počasi izteka, so bili na našem področju kar trije nastopi cerkvenih pevskih zborov, na katerih je kot po navadi sodeloval tudi naš cerkveni pevski zbor pod vodstvom organista in dirigenta Jožefa Slavička.

Organizator prvega nastopa je bila naša župnija. Na nedeljo Jezosovega krsta, ob koncu božične dobe so se številnim poslušalcem predstavili pevci iz obmejnih župnij in onkraj meje: Gornji Senik, Grad, Gornji Petrovci in Dolenci. Zvrstilo se je 15 pesmi z božično tematiko. Od Grada so prišli kar trije zbori: mešani, dekleški in otroški; iz G. Petrovec, oziroma iz Martinja dva zbora: mešani in moški kvartet.

Cerkev je bila za to priložnost napolnjena. Hvaležni poslušalci so vse zборе nagradili z aplavzom, neglede na kakovost.

Prvoobhajanci v Dolencih

Glavni namen tega nastopa, ki naj bi bil odslej tradicionalen, je, da bi se učvrščevale vezi slovenstva.

Po skupni pesmi »Sveta noč« se je vsem nastopajočim pristrčno zahvalil domači župnik.

24. aprila je bila revija pevskih zborov v Soboti, na katero so se tudi naši pevci zavzeto pripravljali.

Tudi Boreča – Sv. Ana je zbrala pevske zборе goriškega dela soboške dekanije in kljub deževnemu vremenu je bilo za vse lepo doživetje.

Kot vsako leto, tako tudi letos je na binkoštno nedeljo bila slovesnost prvega sv. obhajila, h kateremu je prvokrat pristopilo 13 prvoobhajancev.

Birma v Dolencih

Zakrament sv. birme je podelil škof Jože Smej v nedeljo, 26. julija, ob somaševanju duhovnikov in asistenci bogoslovca Andreja Štesla od Grada 24 birmancem. Bog daj, da bi sadovi tega zakramenta in darovi Svetega Duha bili vidni v krščanskem življenju župnije.

DOBROVNIK V PREKMURJU – Nekaj dogodkov, ki bi naj bili omembe vredni, tudi iz našega konca ob slovensko-madžarski meji.

Zelo lepo sodelovanje med župnijo in učitelji DOŠ (dvojezične osnovne šole) Genterovci je obrodilo prve sadove prav na Gospodovo rojstvo (božič) pri polnočnici. Solarji so namreč nastopili z božičnimi pesmimi in recitacijami, tako v slovenskem kot v madžarskem jeziku, pa tudi citeraši niso izostali. Prizadevne učiteljice so bile: Gaal Helena za glasbeni in pevski del, Mira Unger in Helena Sekereš (domačinka iz Dobrovnika) pa za slovenski in madžarski del recitacij. Iskren bogplačaj za sodelovanje. Polnočnico je neposredno prenašal madžarski

Birma v Dobrovniku

radio iz Lendave! Tako sodelovanje bo prav prišlo tudi v drugih župnijah, kjer še tega iz različnih razlogov nimajo.

4. junija je bila birma po štirih letih tudi v naši župniji. Vseh birmancev je bilo 109, birmovalec pa pomožni škof J. Smej. Tudi tokrat so nastopili birmanci – šolarji s glasbeno-pevskimi nastopi, pridružili so se tudi dobrovniški citeraši. Zahvaljujem se mentorki g. učiteljici Anici Car iz Dobrovnika.

Vaščanom Žitkovec pa gre zahvala za obnovo križa pod goricami v Riganocu, tik ob madžarski zeleni meji, ki pa je ta dan bila na »široko« odprta in sicer 24. julija, dan pred župnijskim žegnanjem, Jakobovim. Tako so se lahko srečali in se udeležili blagoslovitve tudi sorodniki in znanci iz sosednjih madžarskih vasi v župniji Gáborjánháza, ki so nekoč spadali k Dobrovniku. Ker sem bil v tem času v Ljubljani na zdravljenju, je blagoslovitev opravil moj namestnik, kaplan v Lendavi in naš domačin Tomislav SANTAK, pomagal pa mu je VÉGI Csaba iz Bódeháze (Gáborjánháza), sedaj župnik v Szécsizigetú na Madžarskem. Da se je izplačalo odpreti mejo za nekaj ur, pove podatek, da jo je iz Madžarske k nam prestopilo kar 500 in več oseb. Hvala vsem, ki ste v tem sodelovali, predvsem pa vaščanom Žitkovec za gostoljubje!

Pred nami je priprava na praznovanje 200 obletnice župnijske cerkve in 660 obletnice omembe župnije sv. Jakoba v Dobrovniku. Vse župljane prosim za sodelovanje pri pripravi na proslavo!

GORNJA RADGONA – V župniji smo doživeli mnogo slovesnosti, mnogo lepih srečanj in bogoslužij, pri katerih smo čutili in izražali svojo vero, svojo pripadnost nebeškemu Očetu in svoji župniji.

Veroučenci in mladina

Poročilo za Stopinje pripravljamo na začetku veroučnega leta. Zato navedimo podatek, da obiskuje v naši župniji verouk 650 učencev od predšolskega do osmošolcev. V tem letu smo imeli slovesnost sv. birme in prvega obhajila. V času priprave je bilo več razgovorov in srečanj s starši birmancev in prvoobhajancev. Birmanci so v skupinah odhajali na duhovne vikende v Kančevce. Neposredno pred birmo so imeli dvetdnevno pripravo in med njo smo preživeli dan skupaj z misijonarjem Tomažem Podobnikom. 30. aprila so ob lepi slovesnosti prejeli potrditev sv. Duha. 172 birmancem je zakrament podelil stolni kanonik gospod Viljem Pangerl. V času poletnih počitnic so birmanci pod vodstvom dušnih pastirjev kolesarili na Goričko in preživeli lep dan.

Bralke božje besede z birmovalcem in katehetom

Tudi naših 78 prvoobhajancev se je lepo pripravilo na veliki dan in v nedeljo, 29. 5., so vsi prejeli živega Jezusa v svoja srca. Osmošolci so ob zaključku verouka svojo vero slovesno izpovedali pri maši v nedeljo, 22. maja.

Mladinski verouk imamo zaradi oddaljenosti petkih v Stavešincih, ob sobotah pa večerni maši pa v župnišču. Mladina je skozi vse leto pridno sodelovala pri srečanjih, se redno udeleževala molitvenih srečanj (srečanje v Odrancih, mesečno v dekaniji) in srečanja v Stični. Ministranti so imeli duhovne vaje v Kančevcih, mladi v Logarski dolini, dekleta pa v Podlehniku. Predzakonski tečaj je obiskovalo 22 mladih, kar je skromna udeležba.

Bogoslužja in prazniki v župniji:

V adventnem času smo imeli obnovo misijona. Dnevi misijonske obnove so bili posvečeni duhovni pripravi na srečanje z Bogom in sočlovekom. Obnovo sta vodila

pater Lojze Markelj in Tomaž Podobnik. Udeležba vernikov ob misijonski obnovi je bila nekoliko boljša kot pri samem misijonu.

Povezanost družine smo doživeli ob srečanju Halecovih otrok v soboto, 21. 5. Pri daritvi svete maše so se zahvalili Bogu za prejete dobrrote in molili za pokojna starša, dva brata in sestro. Devet jih še živi. Medsebojna ljubezen jih je vodila, da so se z družinami zbrali v domači cerkvi ob oltarju, nato pa na slavnostni večerji ob prijetnem srečanju.

Božično praznovanje smo začeli z božičnico na sveti večer, ko so otroci uprizorili spevoigro gospoda Lojzeta Kozarja st.: »Marija je po polju šla« Gospa Minka jih je lepo pripravila. Sodeloval je mladinski pevski zbor osnovne šole pod vodstvom Marije Dukarič. Polnočnica, ki jo je neposredno iz naše cerkve prenašal radio Murski val, je bila lepa slovesnost, saj so zbrani verniki in domači pevski zbor zbrano in navdušeno sodelovali.

Tudi to leto so se verniki iz naše župnije udeleževali teoloških predavanj v Soboti. Otroci so razveselili svoje starše ob materinskem dnevu in pripravili krajši program. Velikonočno praznovanje smo, letos prvič po letu 1946, začeli s vstajensko procesijo. Zbralo se je veliko število vernikov, ki so z molitvijo in petjem pozdravljali vstalega Zveličarja. Šmarnične pobožnosti smo imeli vsak dan zjutraj in zvečer v cerkvi. Otroci so radi prihajali in prisluhnili šmarničnemu branju ter lepo sodelovali. V bolj oddaljenih vaseh po župniji so se zbirali, predvsem veroučenci, pri kapelah in križih in častili majniško Kraljico. Na praznik sv. Rešnjega telesa in krvi smo po večerni maši šli v procesiji do zunaj pripravljenih oltarjev in pri vsakem prosili božjega blagoslova.

Oltarje so lepo pripravili: mladina, ministranti in bralke, pevci in neokatchumenska skupnost. Na dan celodnevnega češčenja so se ves dan vrstili verniki in veroučenci pred Najsvetejšim. V nedeljo, 30. 7. je bil prenos svete maše iz naše cerkve po radiu Maribor in radiu Slovenija tretji program. Verniki so zbrano sodelovali.

Vstajenska procesija prvič po drugi vojni

Zlata in srebrna maša

V mesecu maju se je naša župnija veselila ob zlatomašnem jubileju rojaka gospoda Franca Bračiča, župnika iz Ribnice na Pohorju. Zlatomašnik je z velikim veseljem obhajal zlato mašo v rojstni župniji. Še toliko bolj, ker mu je vojna pred petdesetimi leti onemogočila slovesnost nove maše. Vaščani v rodni vasi so mu ob tej priložnosti pripravili »premičijo«. Zlatomašnik se je zahvalil Bogu, da je dočakal ta jubilej. Toliko bolj, ker je božja volja, da mu je na novi maši, ki jo je daroval takrat v Ljubljani, in na zlati maši pridigal gospod dr. Anton Trstenjak. To je še poseben dar božje dobrote, saj oba varuje in jima daje življenjskih moči.

Na god sv. Petra, župnijskega zavetnika, je daroval srebrno mašno daritev gospod Anton Osvald – p. Jožef, doma iz Lomanoš, sedaj pa župnik v Podlehniku.

Zlatomašnik Franc Bračič s sorodniki

Posvetitev zvona

Ena največjih slovesnosti za našo župnijo je bila posvetitev novega 2490 kg težkega zvona, katerega boter je naš rojak, naš ponos dr. Anton Trstenjak. Zato je zvon posvečen njegovemu patronu Antonu Puščavniku. Gospod Trstenjak je imel na predvečer slovesnosti predavanje v cerkvi na temo »Ljubezen žarišče družine«. Prisluhnili smo mu, saj nam je v svoji preprosti in domači besedi podal globoke misli in nauke življenja.

V nedeljo, 3. julija, je gospod škof Franc Kramberger posvetil naš peti zvon, ki se s svojim mogočnim glasom zliva v prelepo melodijo z ostalimi zvonovi. Velika množica vernikov od vsepovsod se je zbrala ob tej slovesnosti in oči gospoda Trstenjaka so izražale, kar je čutil v svojem srcu – srečo in veselje med svojimi.

Skromna HVALA, ki smo jo izrekli ob koncu slovesnosti s šopkom rdečih nageljnov, je bil le zunanji izraz hvaležnosti. Z molitvijo pa mu izprosimo pri nebeškem Očetu še mnogo zdravih let in naj mu Vsemogočni poplača vso dobroto.

Zvon je bil izdelan v Passau v Nemčiji. Naši ključarji so se udeležili slovesnosti vlivanja zvona, predstavniki firme iz Nemčije pa so obisk vrnili ob slovesnosti posvetitve.

Verska znamenja

V naši župniji lepo skrbimo za obnovo verskih znamenj. V tem letu smo blagoslovili obnovljeno kapelo v Stavešinskem vrhu. Zakonca Šaruga sta uredila križ, katerega smo blagoslovili v Črešnjevcih po slovesnosti v cerkvi, kjer sta si izrekla »zlati da« in se Bogu zahvalila za skupno življenje. V Črešnjevcih smo blagoslovili še obnovljen Žnidaričev križ. Postavljen je bil leta 1901. Kar 40 let je trajalo, da je poškodovan od nevihte bil zopet postavljen. Na Sp. Ščavnici so se gasilci zahvalili za vse dobro pri daritvi sv. maše, nato pa smo blagoslovili podobo sv. Florjana, ki je bila nasilno odstranjena po vojni.

Bolni in ostareli

Za naše bolne in ostarele brate in sestre smo pripravili srečanje s sveto mašo na binkoštno nedeljo. V domu oskrbovancev v Rakičanu prav tako obiskujemo vse, predvsem pa oskrbovance iz naše župnije in jih ob veliki noči razveselimo z blagoslovljenimi jedili. Božične praznike so jim popestrili naši otroci s spevoigro »Marija je po polju šla.«

ŽPS

V tem letu smo volili nove člane ŽPS. Novo izvoljeni člani so se zbrali v petek, 22. aprila, pri večerni maši, kjer jim je stolni kanonik gospod Viljem Pangerl slovesno izročil potrditev od gospoda škofa. Nato so imeli prvo sejo. Novi člani so z vso resnostjo sprejeli odgovorno nalogo. Zadno soboto v avgustu je člane ŽPS prijazno sprejel v svoje tiho okolje duhovni center v Kančevcih. Pater, gospod Štefan Balažic je podal nekaj misli o Cerkvi v današnjem času, o pomenu in nalogah članov ŽPS. »Bodite luč in sol v vsakdanjem življenju, v župniji pa dobri sodelavci dušnim pastirjem« je poudaril ob koncu duhovne obnove, katero smo zaključili s sveto mašo.

Romanja

Verniki naše župnije smo se udeležili dekanijskega romanja 3. oktobra v Šmihelu pri Pliberku – Slomškova nedelja in romanja na Ptujsko goro. Župnijsko pa smo romali na Koroško in si ogledali župnijo Kotle, Ivarčko jezero, Prevalje. Tam smo obiskali grob nekdanjega kaplana Poldeta Kvasnika, ki ga je gospodar življenja poklical k sebi v planinah. Nato smo se ustavili še v Črni, Slovenj Gradcu in v Radljah ob Dravi. Planine nas vabijo vsako leto. Letos nas je triintrideset uživalo ob pogledu z Uršlje gore.

Gostovanja

V naši cerkvi smo prisluhnili cerkvenemu mešanemu zboru iz Cerkelj na Gorenjskem, radenski zbor pa se nam je predstavil z božičnimi pesmimi. Pri nas je gostoval še komorni orkester »PRO ARTE« iz Ljubljane.

Pevci našega cerkvenega zbora pa so se udeležili srečanja cerkvenih zborov Pomurja, ki je bilo v Soboti.

Vse to smo doživeli. Vse to smo naredili v Božjo slavo. Pa nam ne zmanjka načrtov. Pred nami je velika investicija. Pričeli smo z gradnjo novih učilnic in več namenske dvorane. Zbrali smo les za ostrežje. Verniki so darovali les in pridno pomagali pri spravilu in pripravi lesa. Zadnje dni avgusta, kakor smo načrtovali, smo pričeli z zemeljskimi deli in upamo, da bomo objekt pred zimo pokrili. Zavest

vernikov o pripadnosti župniji je mnoge že vodila, da so prispevali dar za izgradnjo. Zelo radi govorimo o krizi in težkih časih. Spomnimo se, da je Cerkev vedno gradila na ljubezni in ustvarjala iz darov. Ljubezen je vse stvarstvo, ljubezen je sad vsega ustvarjanja. In prav ljubezen nas povezuje, nas bogati, nam daje upanje. Vsi ljudje smo deležni neizmerne božje ljubezni, saj se je za nas daroval Božji sin. Mi pa se darujemo zanj in za rast vere, da bomo poznejšim generacijam zapustili mozaik trdne vere, zgrajen iz kamenčkov nesebičnosti, žrtvovanja, darovanja, ljubezni in odpuščanja. Vsak, naj bo še tako skromen dar, ki bo darovan iz ljubezni, naj nas notranje bogati in nam utrdi zavest pripadnosti. V povezanosti in zaupanju bomo zmogli tudi zahtevnejše naloge, zmogli bomo, da bodo naši otroci prihajali v nove, svetle učilnice in v prijetnem okolju spoznavali nauke Cerkve, se sročali z Jezusom Kristusom in njegovo materjo Marijo, ki naj za nas izprosi božjega blagoslova.

GRAD – Osrednji dogodek župnije v pastoralnem letu 1993/94 je sv. misijon, na katerega smo se z molitvijo pripravljali, kakor je že opisano v prejšnjih Stopinjah. V adventu, med tretjo in četrto adventno nedeljo (od 11. do 19. decembra 1993), sta ga vodila patra kapucina: dr. Gabrijel Recek kot voditelj in Stane Bešter, oba iz Ljubljane – Štepanja vas. K sodelovanju sta povabila tudi laične sodelavce: g. Metka Vrbovšek iz Svetine nad Celjem, višja pedagoška delavka in družinska mati je govorila o krščanski družini z versko vzgojnega vidika in ga obogatila z izkušnjami lastne družine. Dr. Jože Magdič iz Rakičana je govoril o krščanski družini s psihološkega vidika, z vidika javnega družbenega življenja in njegovega vpliva na družino. Vse to je obogatil s svojo osebno in poklicno izkušnjo. Dr. Vida Dimnik iz Ljubljane pa je govorila o odprtosti za življenje in še posebej o splavu ter tako razkrinkala zlo, ki tiči za tem dejanjem. Skupen poudarek vsega misijona je bil na ovrednotenju krščanske družine v povezavi z mednarodnim letom družine v letu 1994.

Od zadnjega sv. misijona v župniji, ki je bil 1980 leta, je poteklo trinajst let. V teh trinajstih letih je bilo v župniji krščenih 358 otrok, cerkveno pokopanih pa je bilo 458 vernikov. V teh letih je bilo 100 pogrebov več kot krstov. V stanovskih srečanjih je hotel misijon zajeti vse, saj je natisnjen program že pred začetkom misijona dobila vsaka družina. Misijonski program je dopolnil tudi srednjeveški misterij »THEOPHILUS«, ki ga je ob začetku misijona v cerkvi izvedlo KUD A. M. SLOMŠEK iz Renkovec. Če upoštevamo konkretne razmere (razsežnost župnije, zapadli sneg in poledenele ceste, zaposlenost v domovini in tujini...) je bil obisk misijona dober. Spoved je opravilo 61,8% katoličanov. V času misijona je bilo razdeljenih 3.720 sv. obhajil, kar znaša 3,2 obhajila na spovedanca. Mnogim je bil sv. misijon v župniji poživitev in spodbuda za vsestransko življenje iz vere. Pri drugih pa je budil vest, ko so videli, da mnogi vsak dan hodijo v cerkev. Ob zaključku misijona so vsi udeleženci prejeli za spomin podobico GRACKE MARIJE, ki smo jo za to priložnost dali natisniti.

*... Vsa lepa si, Gračka Marija,
(poprej le drevō
v zasanjanih lēsih)
podoba si tiste v nebesih,
ki dvoru nebeškemu prija...
Marija pri Gradu, v očeh
ozarjaš modriša modrino
in svetiš z nadzemskih poteh
s spominčic nebeško sinjino.
Tolaži nas tvoj še nasmeh.
... K Mariji pri Gradu vse čase
so romali v veri globoki:
»Obrni k nam svoje oči,
ne skrāti nam svojega lica,
nebō se odprto nam zdi,
ko gledamo tebe, Devica!«*

(Jože Smej, Kaplja na vedru, maribor 1992, str. 18–19)

Od drugih zanimivostih, pobožnostih in rednih verskih opravilih v župniji naj omenimo samo nekatere. Slovesnosti slomškove nedelje, 3. 10. 1993, ki je bila v Šmihelu pri Pliberku, se je udeležilo tudi nekaj vernikov iz naše župnije, saj je bilo župnijsko romanje. Vseslovenskega romanja mladih v Stično so se udeležili tudi naši mladinci. Miklavž je obiskal predšolske in šoloobvezne otroke po maši v cerkvi. Mladinci so pripravili božičnico »Marija je po polju šla...« Cerkveni pevci: odrasli, mladinski in otroški zbor so se udeležili srečanja v Dolencih, 9. 1. 1994, ter v Boreči pri sv. Ani, 29. 5. 1994. Tudi naša župnija se je vključila v skupno pripravo na volitve župnijskega sveta, ki je bila v škofijskem merilu. Tako smo na 4. postno nedeljo, 13. 3. 1994, izvolili novi župnijski svet. V šolskem letu 1993/94 je bilo v župniji 26 prvoobhajancev. Izpovedi vere se je udeležilo 20 osmošolcev.

Župnijska kronika 1959 leta omenja, da so maja tega leta prišli na izlet vsi slovenski bogoslovci s profesorji ter oba škofa – ljubljanski in mariborski. 27. aprila 1994 so se bogoslovci ljubljanskega in mariborskega semenišča skupaj z vodstvom in redovnimi sestrami (vseh 110) na izletu po Prekmurju najprej ustavili pri Gradu. Po kratkem pozdravu, predstavitvi cerkve in župnije je bil prisrčen klepet ob prigrizku pred župniščem. Po enournem oddihu so nadaljevali svojo pot prek Soje v Gornje Petrovce in prek Benedikta na Ravensko.

Miklavž prihaja

Da se misijonska zavest nadaljuje v življenju in župniji, je pokazala tudi tridnevnic pred praznikom Marijinega Vnebovzetja (velika maša) in sama slovesnost na sam praznik (1994), ki jo je vodil voditelj misijona p. dr. Gabrijel Recek, OFM Cap. Ob letu družine je bila usmerjena na krščanske družine. Znova smo obnovili posvetitev Mariji.

Od misijona ter v prvih osmih mesecih 1994 leta je bilo v župniji že 28 pogrebov, krščenih pa samo 10 otrok. Med rajnimi je tudi dolgoletni cerkveni ključar Franc Bauer od Grada 190/b, star 62 let. Za časa njegove službe se je obnavljalo župnišče, kakor tudi župnijska cerkev. Množica, ki ga je spremljala ob pogrebu, 11. 1. 1994, na pokopališče je pokazal tudi njegovo priljubljenost. V poletni vročini, 15. 7. 1994, smo na vidonskem pokopališču položili k večnemu počitku duhovniško mater Emilijo Ficko, roj. Vučko iz Vidonce št. 100. Dočakala je 89 let življenja, od teh je zadnjih 17 let preživela na župnišču v Kuzmi pri sinu Rudolfu Ficku.

V Dultu pri Gratkornu, nedaleč od Gradca v Avstriji, je v sestrinskem domu Usmiljenih sester sv. Vincencija Pavelskega 18. avgusta 1994 umrla s. Ailrica (Frančiška) Štrtak. Rojena je bila 10. marca 1920 v Motovilcih, župnija Grad. 29. maja 1938 je vstopila v redovno skupnost Usmiljenih sester sv. Vincencija Pavelskega v Gradcu, kjer sta že bili njeni dve starejši sestre.

Najstarejša je bila s. Pirona (Marija) Štrtak, rojena 15. novembra 1910. V samostan je vstopila 13. avgusta 1928. V 66 letu in 43 let redovnega življenja je doživela, ko je 3. junija 1976 umrla v Gradcu pri Usmiljenkah.

S. Wigharda (Emilija) Štrtak je bila rojena 8. decembra 1912. Z 18 leti je 6. decembra 1930 vstopila v samostan. Po 36 letih redovnega in 59 letih zemeljskega življenja je 28. septembra 1971 v bolnišnici v Gradcu umrla.

S. Ailrica (Franciška) Štrtak

Najmlajša med njimi, s. Ailrica (Franciška) je dopolnila 74 let. Dočakala je zlate zaobljube, prve pa je naredila med drugo svetovno vojno, 31. maja 1943. Kot medicinska sestra je preživela večji del svojega življenja med bolniki v bolnišnicah. Začela je 1939. leta v bolnišnici v St. Pölten. Po prvih zaobljubah je bila leto dni v bolnišnici v Gradcu. Od leta 1944 pa vse do leta 1983. je bila zopet v bolnišnici v St. Pöltenu. Po operaciji kolka so ji odpovedale tudi ledvice. Ker ni več mogla opravljati svoje službe, je 1983 leta prišla v sestrski dom v Dult pri Gratkornu. Ves ta čas je živela z umetno ledvico, da je trikrat na teden morala na dializo. Vestno se je držala diete in točnih rokov, toda bolezen ji je jemala življenjske moči. Kljub težki bolezni je bila vedno potrpežljiva, vesele narave in imela je močno zaupanje v Boga. Bila je velika molilka. Vedno znova so ji sestre zaupale molitvene namene. Te je sprejemala kot »dolžnost« in jo skupaj z boleznijo prinašala v zaupanju Bogu. Družina Štrtak je v preteklosti dala tri redovne poklice. Upamo, da s. Ailrica tudi v večnosti ne bo pozabila na nas. Izprosi naj nove duhovniške in redovniške poklice v župniji.

Veliko je bilo še drugih bratov in sester, ki so odšli iz naše sredine v večnost. Med njimi je bilo veliko srednjih let. Radi se jih spominjamo v molitvi in tudi oni naj prosijo božjega blagoslova za našo župnijo.

HOTIZA – V življenju župnijskega občestva so obdobja, ko posamezni dogodki, obnove in slovesnosti zberejo vse župljane, poživijo njihovo vero in marsikdo zopet doživi radosten občutek Božje bližine in Božjega varstva.

Že prejšnja leta smo po etapah urejevali notranjost naše cerkve, vzdali smo nanovo vsa okna in obnovili vse ostrešje, zvonik in žlebove.

Potem smo se dogovorili, da se bomo lotili obnove zunanosti svetišča. Najprej je bilo potrebno izolirati vse cerkvene stene, saj bi vlaga sčasoma načela zidovje cerkvene stavbe do vrha. Dela je izvajalo podjetje HACK iz Dobrovnika. Vse je bilo dobro in hitro narejeno.

Potem smo se lotili odstranjevanja starega ometa, ki je na mnogih mestih že odpadal. Ko je bilo to delo končano, so zidarji zidarskega mojstra in cerkvenega ključarja Franca Šumenjaka nanovo ometali vso zunanost cerkve. Temu je sledilo beljenje, ki so ga opravili delavci pleskarja Iveka Rebernaka iz Medjimurja. Potrebna so bila mnoga kleparska dela na strehi in žlebovih, ki jih je odlično opravil klepar Jožef Kovač.

Tako je cerkev v začetku maja zasijala v novi preobleki. Je spomenik tistih, ki so jo obnovili in pokazatelj župnijske solidarnosti. Je znak vere in ljubezni do Cerkve in do narodne kulture. To se vidi že od daleč.

Otroci petega, šestega, sedmega in osmega razreda so se vse šolsko leto pripravljali na sprejem zakramenta svete birme.

Vsak mesec pa je bilo tudi srečanje s starši brancev, kjer so se skupaj z birmanci tudi oni izpopolnjevali v veri.

28. maja je škof ordinarij dr. Franc Kramberger 65 birmancem podelil zakrament svete birme. Ta sobotni dan je privabil mnogo ljudi od blizu in daleč.

V začetku slovesnosti je škof blagoslovil obnovljeno svetišče. Tudi v nagovoru je škof poudaril, kako moramo vsi, ne samo birmanci, živeti svojo vero in biti živi kamni svetišča, ki ni narejeno z rokami, ampak je živo Kristusovo telo.

Sodelovanje birmancev, mnogih duhovnikov in ubrano petje domačih pevcev je vso slovesnost še bolj povzdignilo.

Slovesnost prvega svetega obhajila je bila prav tako pokazatelj vernosti našega občestva. 12 prvoobhajancev je skupaj s starši sprejelo v svoja mlada srca Jezusa, svojega največjega prijatelja in učitelja.

Farno proščenje, praznik svetega Petra in Pavla, pa je dan, ko se srečujejo sorodniki, ne samo doma, ampak tudi v svoji domači cerkvi. Božjo besedo je

Sveta birma na Hotizi

razlagal naslovni škof dr. Vekoslav Grmič, ki je bil pred 22 leti zadnjič gost našega občestva kot birmovalec hotiških otrok.

V senci teh pomembnih dogodkov je teklo običajno življenje. V tem letu je prejelo sveti krst šestero odraslih otrok in mladincev. Tako so v župniji vsi prebivalci hkrati tudi člani Kristusove cerkve.

Kakor se župnijsko občestvo veseli novih članov, tako tudi z žalostjo spremlja odhod svojih članov v večnost. Vse doslej se je prebivalstvo Hotize počasi povečevalo. Tudi letos smo se poslovili od mladih faranov. Tako od enainštirideset letnega Jožefa Hozjana, potem od petinštiridesetletnega Ivana Horvata in od devetinštiridesetletnega Matije Krampača.

KANČEVCI – Po praznovanjih in slovesnostih v mesecu juliju 1993 pri Sv. Benediktu v Kančevcih, je bila jesen nekoliko bolj umirjena, vsaj kar se tiče župnijskega življenja. Toliko bolj pa je zaživel Duhovni center.

Da je adventni čas res čas pričakovna rojstva Kristusa in čas hrepenenja po božji ljubezni, se je poznalo tudi pri obisku nedeljskih maš. Lepo so bile obiskane vse maše na sveti večer, posebno še polnočnica. Zaradi preobilnega snega, ki je začel padati po polnočni maši, na božič in Štefanovo, verniki niso mogli priti k sv. maši.

Ker živimo na področju, kjer je več veroizpovedi, toliko bolj čutimo in živimo praktični ekumenizem. Da bi čim bolj uresničili Kristusovo prošnjo »naj bodo vsi eno«, smo po več kot desetih letih imeli v tednu krščanske edinosti skupno ekumensko bogoslužje z verniki evangeličanske župnije v Križevcih. Srečanje je bilo v naši župnijski cerkvi 22. 01. 1994.

Na velikonočni ponedeljek, 4. 04. 1994, so se v župnijski cerkvi sv. Benedikta zbrali verniki in duhovniki prekmurskih župnij na čelu z mariborskim pomožnim škofom dr. Jožefom Smejcem. Najprej je škof vodil somaševanje ob 190 letnici smrti Mikloša Kuzmiča, zatem pa simpozij o tem nekdanjem bedeniškem župniku, njegovem življenju in delu. Kuzmič je prvi katoliški pisatelj v deželi med Muro in Rabo. Napisal je sedem knjig za prebivalce »Slovenske okrogline«, kot to deželo poimenujejo poznavalci prekmurske preteklosti.

O Kuzmičevi življenjski poti je spregovoril prof. Jože Vugrinec, ravnatelj Pokrajinske in študijske knjižnice v Soboti.

O nastajanju njegovih knjig je govorila prof. Metka Fujs iz Sobote. O pomenu Kuzmičevih sedmih knjig, od katerih je Kniga molitvena 27-krat natisnjena, največkrat natisnjena slovenska knjiga, pa je govoril prof. Franc Kuzmič. V poročilu o tem simpoziju smo lahko prebrali tudi tole: »Premalo se zavedamo Kuzmičevega dela, ker v šolah komaj mimogrede slišimo njegovo ime. V slovstvenih zgodovinah najdemo le nekaj bledih stavkov o njem – ali pa niti tega ne. Velika dolžnost šol v Prekmurju je, da natanko seznanjajo mladino predvsem s kulturno preteklostjo njene rodne krajine. Le tako bo mogla doživljati kulturo celotnega slovenskega naroda, ker bo imela bližje, nazorno živo razmerje do ustvarjalcev, ki so zrastle iz njej najbližjih krajev.«

Praznik prvega sv. obhajila smo imeli 12. junija. Sedem prvoobhajancev je prvič prejelo Jezusa v svoje srce. To je bil dan veselja in radosti ne le za prvoobhajance in njihove družine, ampak za vso župnijo.

Benediktovo proščenje smo imeli 10. julija. Maševal in pridigal je g. Franc Obran iz Ptujja.

Mesec julij in avgust sta meseca počitnic in dopustov. V tem času se vračajo domov mnogi naši zdomci in izseljenci. Da bi tudi oni lahko doživeli vsaj malo

Prvo obhajilo v Kančevcih

Ilepote »bedeniškega brega« v senci mogočnih lip, smo 24. julija pripravili srečanje in piknik. Ob 10.30 je bila sv. maša, ki jo je vodil izseljeniški duhovnik za Slovence v Berlinu, g. Martin Horvat. Prav v teh dneh je bival z župnikom nemške berlinske župnije v Duhovnem centru. Po maši smo blagoslovili avtomobile, nato pa smo se zbrali v prijetni senci lip. Prisluhnili smo slovenski himni in pozdravnim besedam poslanca v državnem zboru dr. med. Jožeta Magdiča.

Kljub temu, da so bile vse okrog različne prireditve, se je zbralo nepričakovano veliko ljudi. Ob jedači, pijači in glasbi skupine Palme, so mnogi vztrajali do večernih ur.

Od junija pa vse do srede septembra se je v Duhovnem centru zvrstilo kar nekaj skupin. Takorekoč ni bilo prostega nobenega dne.

Mesec avgust sem preživel med našimi izseljenci v Kanadi, z namenom, da jim nekoliko predstavim delo in življenje v Duhovnem centru. Iskrena zahvala vsem našim dragim rojakom za vsa dožitja, srečanja in za vse lepe trenutke.

Posebna zahvala gre predsedniku prekmurskega društva Večerni zvon, g. Jožetu Hozjanu z družino in g. Jožetu Zaliku, ki sta skrbno načrtovala vse moje obiske v Kanadi.

Med tem, ko sem bil med našimi rojaki v Kanadi, se je po župniji in okolici razširila novica, da s p. Štefanom po petih letih dela pri Benediktu odhajava na novo delovno mesto v Celje.

Vsem vernikom bedeniške župnije in tudi ostalim vernikom iz drugih župnij, ki so pomagali, da je Sv. Benedikt postal prekmurski Monte Cassino, bog plati.

KAPELA – Slovo od misijonarja g. Gustija Horvata

»Glej, prihajam!« – In odšel je.

Župnija sv. Marije Magdalene pri Kapeli se je na praznik Marijinega vnebovzetja, 15. avg. 1994, slovesno poslovila od svojega misijonarja, gospoda Gustija Horvata, ki odhaja, se vrača med svoje hudo preizkušene Ruandce, kjer že več let deluje. Po Božji previdnosti se je na čudežen način rešil enega najhujših masakrov svetovne razsežnosti. Sredstva obveščanja so obširno poročala o tragičnih dogodkih v Ruandi in o naših misijonarjih: Gustiju Horvatu, Danilu Lisjaku in Jožefu Mlinariču.

Misijonar Gusti Horvat na obisku pri Kapeli

Misijonar Gusti Horvat, prekmurski rojak iz Lipovec, se rad vrača med vernike kapelske župnije, kjer je pred odhodom v misijone služboval kot kaplan skoraj deset let. Kljub odhodu v misijone, že pred šestnajstimi leti, se vezi niso nikoli pretrgale. Vsaka najmanjša vest o naših misijonarjih, zlasti še v tistih kritičnih trenutkih, nas je razveselila. Veliko olajšanje za vse pa je bilo sporočilo: misijonar Gusti je živ in prihaja na Kapelo.

V zahvalo za 25 let duhovniškega in misijskega delovanja ter za srečno rešitev iz ruandske morije je naš g. misijonar daroval slovesno srebrno sv. mašo pri Kapeli, in sicer na dan farnega žegnjanja, 24. julija 1994. Lepo doživetje in prisrčna slovesnost za njegove domače in za kapelsko župnijo, saj smo se ob njem spomnili tudi 30 let mašništva našega župnika, g. Janka Novaka! Slavnostni pridigar je bil njegov brat, g. Tonček, ki deluje v Srbiji, in je svojevrsten misijonar miru in medsebojnega sožitja. Združeni v molitvi, v pesmi in besedi smo dopoldansko slavje nadaljevali ob dobri kapljici »Magdaleninih solz«.

Ob slovesu

Več pravih solz pa je bilo ob slovesu g. misijonarja Gustija. Njegovo novomašno in misijonsko geslo »Glej, prihajam!« ga kliče iskat in tolažit zaupane ovčice, kolikor jih je še ostalo, nazaj v Ruando, v ta vroči in nemirni svet Afrike. »Glej, prihajam!« ga usmerja tja, kjer je pomoč najbolj potrebna, da bo prispeval svoj delež k širjenju krščanstva, ki je blagovest miru in sprave. Kje bo prva postaja njegovega prihodnjega dela, še ni znano; je v Božjih rokah. Vsi se ga pa spominjamo v molitvah, da ga bo Božja previdnost še naprej vodila v vseh težavah in nevarnostih! Bodimo Bogu hvaležni, da si tudi v naših dneh in med našim narodom izbira take »junake«, misijonarje, za širjenje Božjega kraljestva!

V trajen spomin smo mu ob daritvenem oltarju podarili »drevo življenja«, ki ga naj spominja na domovino in na kapelsko lipo ob cerkvi.

KOBILJE – Novo leto smo začeli z dežjem in pogrebom. Torej žalostno.

Čez dva meseca pa smo nadaljevali veselo in resno. Začeli smo misijon, kot pripravo na birmo. Vodila sta ga g. Peter Štumpf in Branko Balažić, salezijanca. Tema misijona je bila molitev OČE NAŠ. Če upoštevamo udeležbo, je misijon vsekakor uspel.

Po duhovni pripravi so bili tudi bolj doživetni velikonočni prazniki.

8. maja smo poromali k Mariji na jezeru v Prevaljah in tako vrnili prevaljskim pevcem enoleten dolg, ki so ga odprli s svojim enkratnim srečanjem eno leto prej. Do večera smo prebili z njimi ob majhnem jezeru pod Uršljo goro.

22. maja smo pripravili slovesnost prvega svetega obhajila, ki ga je prejelo 12 otrok iz Kobilja.

4. junija smo imeli slovesnost svete birme, ko je 33 kobiljanskih otrok prejelo darove Svetega Duha.

26. VI. so nas obiskali pevci iz avstrijskega Gradiščanskega, iz Rigelsburga.

Vodja izleta iz Rigelsburga in njihov organist (v sredini)

Zahvalna nedelja v kapeli

Z njimi je bilo še nekaj drugih župljanov. Peli so lepo v nemškem in latinskem jeziku. Nasi ljudje večinoma niso razumeli jezika, pa jih je lepo petje vseeno pritegnilo.

3. julija smo blagoslovili novo motorno brizgalno. Slovesnost je morala biti skrajšana, saj je bila takrat že neznosna vročina prek 34°C.

Poročilo o letu 1994 se izteka s proščenjem pri kapeli, ko nas je že drugič obiskal mladinski ansambel METULJI iz Ljubljane. Njegove manjkajoče točke smo napolnili z ljudskim petjem in začeli s snovanjem načrtov dela za prihodnje leto.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU – Marčevske volitve ŽPS so tudi v našo župnijo prinesle precej novega. Začetek aktivnosti v tem letu je povezan prav z izvolitvijo novih članov. Nekaterim že utečenim programom smo dodali še nekaj novih.

Že tradicionalno postno duhovno obnovo, ki je povezana s celodnevним češčenjem Najsvetejšega, je tokrat vodil dr. Karel Bedernjak. Ker nismo imeli birme, je bil to edini letošnji trenutek duhovne poglobitve.

Da tudi letos nismo ostali brez skrbi za materialne stvari, nam je zopet pomagala strela. Kar sedemkrat je zrahljala uro na stolpu, tako, da smo bili prisiljeni lotiti se temeljite obnove. Delo je izvajalo podjetje iz Veščice DigiT. S tem sicer nismo nič pridobili, saj je vgrajene še več občutljive elektronike, toda upamo, da bo vsaj servisiranje hitrejše.

37 let je minilo od zadnjega beljenja notranjosti župnijske cerkve. Letos smo se lotili tudi tega opravila. V treh tednih sta s pomočjo dvigala to delo opravila dva delavca mojstra Janeza Škrabana iz Sobote.

Blagoslovitev kapele v Logarovcih

Poletni meseci pa so že dve leti v znamenju blagoslavljenja v socializmu zgrajenih nepremičnin. Povsod smo dodali kar precej krščanskega. V Bučečevcih je bila stota obletnica GD v znamenju obnove in blagoslovitve kipa sv. Jožefa in križa sredi vasi. V Logarovcih, kjer so že lani elektrificirali zvonjenje in obnovili staro kapelico, smo bili letos priča izjemnemu dogodku. Na mestu, kjer je že nekaj stal križ, stoji tokrat novi, ki ga je ob svoji 60-letnici dal postaviti, bolje rečeno sam izdelal, Jakob Žabota.

Tudi Grlava je imela svoj praznik, saj smo se konec julija zbrali pred lepo prenovljeno vaško kapelo.

S slovesnostmi običajno zaključujemo sredi septembra, ob žegnaniu. Slavnostni govornik je tokrat bil pomožni škof dr. Jožef Smej, ki je ob tej priložnosti blagoslovil obnovljeno notranjost cerkve.

Da pa vendarle še ni bilo vsega konec, so poskrbeli v Zasadih, kjer so obnovili majhno in zelo lepo kapelico.

Mnogo del je opravljenih. Hvala Bogu in ljudem. Že snujemo nove načrte. Tudi teh ni malo. Vmes pa se bo zgodilo še marsikaj nenačrtovanega, za kar upamo, da smo se ob vsem opravljenem vendarle tudi vsaj mimogrede pripravili.

KUZMA – Vsako pastoralno leto se zvrstijo dogodki, ki se jih s hvaležnostjo spominjamo, saj župnija doživi na posebne načine poglobitev v duhovnih vrednotah. Na praznik župnijskih zavetnikov sv. Kozma in Damijana je župnija z velikim veseljem pozdravila g. Franca Puncerja, upokojenega dekana in župnika iz Gornje Radgone, ki je na praznik mučencev nam vsem položil na srce iz svojega bogatega duhovnega življenja: Trpljenje sprejeti, prenašati, krivico odpustiti, vse v globoki veri.

Prišel je sv. Miklavž

11. oktobra se je našel kip Matere božje pri vhodnih vratih Jožeta Čerpnjaka iz Kuzmca. Najdba je bila sporočena na policijsko postajo Rogašovci, ki so kip vrnili okradenemu lastniku Jožefu BUNDERLI iz Matjaševca. Kip je bil vzet s »Totovega« križa.

Glavni župnijski praznik smo slovesno obhajali pod vodstvom Lojzeta Kozarja ml., ki je domače vernike in romarje iz sosednjih župnij ter Avstrije spodbujal k zvestobi Bogu in Cerkvi. Žal pa je bilo veliko ljudi tudi samo na »senji«. Proščenje v čast sv. Cirilu in Metodu v Trdkovi smo lepo obhajali v tej tihi dolini, ko smo zunaj kapele opravili slovesnost s sv. mašo z veliko verniki iz cele župnije.

K duhovni poglobitvi sta pripomogla še prihod »Miklavža« v našo cerkev, kjer so naši najmlajši otroci skupaj s starši doživeli na kulturn način vsebino človeških vrednot – predvsem dobroto. Tudi v sv. tihi božični noči je bila božičnica, ko so mladi z mladinskim pevskim zborom pripravili igro in s pesmimi vso cerkev uvedli v skrivnost božje noči.

V župniji je važnega pomena tudi prvo sv. obhajilo in izpoved vere. Saj so se privoobhajanci, ki jih je bilo letos 12, prvič dejavno udeležili svete daritve in 14 osmošolcev, ki so izpovedali svojo osebno vero. Bog daj, da na to ne bi nikdar pozabili.

Vas Dolič je leta 1992 slavila 60 letnico gasilskega društva, letos, 22. 5. 1994, pa je to društvo obogateno z novo motorno brizgalno, ki naj olajša delo gasilcev. Ob kulturnem programu je bila brizgalna tudi blagoslovljena, ko smo prosili za božjo pomoč, da nas Bog varuje ne samo požarov, ampak tudi vseh naravnih nesreč.

Danes ljudje radi združujejo prijetno s koristnim, ko svoje telo in dušo nasičujejo z izleti in romanji. To se je uresničilo tudi v naši cerkvi, ki je Perkov spomenik. Ob neki priliki je romarka dejala: »Mnogo izletov je bilo organiziranih

Blagoslovitev gasilske brizgalne v Doliču

po celi naši bivši Jugoslaviji, svojega domačega kraja in njegovih lepot pa nismo doživeli.« To pa ne velja za današnji čas, ko naša cerkev sprejema vedno več romarjev. Tako smo gostili romarje iz Bogojine, Radgone, upokojence iz Velenja, Šoštanja, iz Maribora iz župnij Sv. križ in Radvanje.

Žal je le malo zakoncev, ki bi doživeli zlato poroko. Letos so zlato poroko obhajali zakonca Kuhar iz Trdkove in zakonca Zelko iz Matjaševca. Skupaj s svojimi najdražjimi so se Bogu zahvalili, da jih je spremljal na skupni življenjski poti.

V času bolniškega zdravljenja župnika iz Kuzme je bil soupravitelj župnik Štefan Kuhar, ki je skupaj z župnikom Martinom Vorošem opravljal dušnopastirsko delo. Obema se v svojem in v imenu župnije lepo zahvalim za njuno nesebično pomoč in delo v župniji. Bog naj jima za to delo poplača z blagoslovom.

Vsaka smrt je boleča. Zato se moramo tudi letos spomniti vseh naših pokojnih bratov in sester naše župnije, ki so odšli iz naše srede v večnost. To so bili naši bratje in sestre v najlepših letih življenja, katerih srce je moralo kloniti pod težo bolezni. Bili pa so med njimi tudi taki, ki se jim je uresničila prošnja pesnika Tagoreja: »Ko padem, naj padem zrel«. To milost je Bog dal na poseben način pokojni Mariji Klement iz Matjaševca, ki je v svoji globoki veri tako junaško prenašala trpljenje in s tem prosila božjega blagoslova. To milost je prejela tudi pokojna župnikova mati Emilija Ficko, roj. Vučko. Svojo mladost je preživela v vasi Dolič in jesen svojega življenja v župnišču Kuzma kot gospodinja sinu župniku, ko je bila za vse župljane »farovska mati«, kakor so jo klicali. Življenjska sveča je izgorela v 89. letu, dne 13. julija 1994. Skupaj z njo naj vsi plemeniti verniki, ki so se letos od nas poslovili v večnost, prosijo za našo župnijo.

Vsem, ki ste ji karkoli dobrega storili, posebno v zadnji bolezni in neboljnosti – sosedom, posebno g. Angeli Horvat in njeni družini – Bog povrni s svojimi darovi.

LJUTOMER – Po bogatih srečanjih, ki smo jih imeli z birmanci v dvorani **MOJ DOM**, smo pričakali v naši župniji leto, ko so naši doraščajoči kristjani prejeli zakrament sv. birme. Bilo je lepo doživetje za mnoge. Prijetno je bilo srečanje g. škofa z birmanci na predvečer sv. birme. Tudi s starši smo imeli bogata srečanja v naši župnijski dvorani. Moram pohvaliti mnoge naše starše, da radi pridejo, če ne morejo v četrtek zvečer, pa pridejo v petek ob 9h dopoldne. Staršem ob teh srečanjih pomagamo, da bi se vedno bolj zavedali svojega krščanskega poslanstva pri ohranitvi vere v svojih družinah. To zavest ohranite naši starši, da bo tudi naš mladi rod ostal veren.

V mesecu februarju smo pripravili **DAN BOLNIKOV** ob sodelovanju **PRIJATELJSTVA BOLNIKOV IN INVALIDOV**. Prijateljstvo je zveza tistih, ki so prikrajšani za zdravje, da drug drugemu opogumijo življenje in klic zdravim, da na bolne ne pozabijo, ampak jim dneve bolezni napravijo srečnejše. Kako bogati so taki dnevi vedo samo tisti, ki se takih srečanj udeležujejo. Povabimo mlade k sodelovanju. Na tem mestu se želim zahvaliti gimnazijcem ljutomerske gimnazije in njihovem g. ravnatelju, da jih je sam pripeljal v **MOJ DOM**. Hvala moramo reči tudi Gospodinjski šoli v Radencih, ki je bila pripravljena poslati učence, da bi pomagali pripravljati hrano. Naši verniki so sami pripravili hrano, zato smo se za sodelovanje lepo zahvalili.

Za pripravo na krščanski zakon smo v zimskem času imeli **PREDZAKONSKI TEČAJ**. Tri nedelje po vrsti smo imeli po dve predavanji. Lepo število mladih čuti potrebo po poglobitvi priprave na zakrament sv. zakona, zato so radi sodelovali.

Obilno mero zrelosti so pokazali naši verniki, ko smo volili novi Župnijski pastoralni svet. Člani starega sveta so izbrali kandidate in verno občestvo je na volitvah izbralo in potrdilo nove člane. Noben izvoljeni član se ni odrekel izvolitvi, ampak jo je sprejel. Želim le, da bi tako lepo sodelovali v blagor velike Ljutomerske župnije.

Radi se bomo spominjali, da smo v tem letu dali narediti nove spovednice. Stare so bile dotrajane in človek, ki je prišel k sv. spovedi, se ni mogel prijetno počutiti. Nove so bolj prijazne. Vsak vernik, ki pride v spovednico ima možnost, da poklekne na klečalnik. Druga možnost pa je, da sede na stol ob mizici, ki je med spovednikom in spovedancem. Mnogi verniki so veseli novih spovednic in se radi odločijo za bolj odprt način svoje spovedi, saj v spovednici gori luč, da je še bolj domače. Ob tem, ko smo mislili na spovednice, nismo pozabili, da je tudi zakristija potrebna ureditve. Hvala Bogu in dobrim vernikom, da smo tudi to lepo uredili. Mizarji mojstra Sitarja iz Ljutomera so nam zares lepo vse to naredili.

Posvetitev diakonov

Enkratno doživetje v naši cerkvi je bilo posvečenje diakonov mariborske škofije. Diakoni so se odločili, g. škof je sprejel njihovo odločitev in 26. junija je bila čudovita slovesnost posvečenja. Župnija je lepo doživela farno zegnanje obogateno s tako veličastno slovesnostjo, saj je bil eden od diakonov tudi naš faran. Lepo doživetje je bilo tudi na Sp. Krapju, ko smo 17. julija blagoslovili novi križ pri Rajovih. Mlad fant Denis se je ogrel za idejo, da bi imeli križ ob svoji hiši. Križ je naredil sam, korpus so kupili, Marijino podobo smo mu v župnišču podarili in tako je bila izpolnjena Denisova želja, da križ stoji. Prelepo je bilo doživetje ob blagoslovu tega znamenja ob hiši, saj so prišli domačini z vasi in še iz okoliških vasi so se z nami veselili.

Novi križ na Sp. Krapju

Lepo je bilo tudi v Babincih, ko smo 15. avgusta obhajali prvo vaško žegnanje. Že v več vaseh smo uvedli vaška žegnanja ob prazniku svetnika, čigar podobo imajo v kapeli. Tudi v Babincih se jim je izpolnila ta želja. Zelo lepo so sodelovali pri sv. maši in po maši se kot velika družina veselili v gasilskem domu. S hvaležnostjo se spomnimo velikega dela ob cerkvi sv. Ane na Podgradju, ko so verniki s svojo dobroto pomagali, da je mojster g. Mulec s svojimi sodelavci in našim dobrim faranom, mojstrom in cerkvenim ključarjem g. Mirkom Serecem, napravil električno zvonjenje v cerkvi. Lepo zvonijo in redno zvonijo, naj vabi k molitvi in daritvi sv. maše. Posrečilo se je še urediti okolico cerkve. Tako lepa cerkev, kakor je cerkva sv. Ane, zasluži tudi urejeno okolico. To se je posrečilo in hvala vsem, ki so pri tem sodelovali.

V tem letu smo se poslovili od dobrega duhovnega pomočnika v naši župniji g. dr. Stanislava Slatineka. Leto in pol nam je bil v pomoč, nato pa je moral na novo delovno mesto na škofiji. Božji blagoslov naj spremlja njegovo delo z lepimi spomini na Ljutomer. Sprejeli smo pa novega kaplana g. Fredija Mlinariča, ki je k nam prišel iz Sobote. Lepo smo začeli skupaj delati, zato želimo le to, da bi tako lepo tudi v prihodnje sodelovali in veliko storili za zveličanje.

Uspeli smo v tem letu urediti tudi notranjost našega župnijskega doma. Prepotrebne so bile kopalnice v hiši. Ni več dosti hiš, ki ne bi imele urejene kopalnice. Le župnišče je bilo brez nje. Tudi za to veliko pridobitev sem hvaležen vernikom za darove, mojstrom za delo, da se sedaj lahko umijemo kot kulturni delavci po napornem delu.

Tudi to zapišimo v Stopinje, da so v tem letu v Skupščini občine Ljutomer sklenili, da podelijo med drugimi tudi župniku in dekanu ljutomerske dekanije najvišje občinsko priznanje. Obrazložitev je pojasnila zakaj so se tako odločili. Hvala za priznanje in pozornost, ko spremljate delo župnika in dekana, ki je posvečeno Bogu in človeku za njegovo zemeljsko in večno srečo.

MARKOVCI – V preteklem pastoralnem letu je bilo za našo župnijo mirno duhovno in evharistično življenje.

V tem letu smo z prostovoljnimi prispevki večine faranov s štirimi reflektorji razsvetili cerkev, da bi nas ne samo podnevi, ampak tudi ponoči opozarjala in opominjala na božjo pričujočnost Kristusa med nami.

15. maja, na 7. velikonočno nedeljo, smo imeli prvo sveto obhajilo. Zadnja leta se je število prvoobhajancev gibalo med 4 in 8. Letos jih je bilo pet. Če

Markovski prvoobhajanci

pogledamo statistiko nekaj desetletij nazaj, ko se je število gibalo med 30 in 50, lahko ugotovljamo žalostno, če že ne katastrofalno nazadovanje.

5. junija so se naši pevci udeležili že tradicionalnega pevskega nastopa v Boreči, pri sv. Ani. Kljub slabemu vremenu je bilo pevsko vzdušje zelo prisrčno. Vsi si želimo takih srečanj, saj nas pesem druží in bogati.

MARTJANCI – Kakor je v lanskih Stopinjah zapisal g. Štefan Balažic, se je z avgustom 1993 končalo petletno dušnopastirsko delo patrov kapucinov v martjanski župniji. Tako on, kakor p. Stanko Matajšec, sta se 01. avgusta poslovila in se preselila na »Bedenički breg« v duhovni center v Kančevcih. Vsem trem patrom: Štefanu, Stanku in Pashalu, ki so se s svojim zavzetim dušnopastirskim delom globoko zapisali v zgodovino martjanske župnije, naj bo tudi na straneh Stopinj izrečena skrena zahvala.

08. avgusta 1993 je župnijo prevzel novi župnik Matija HAJDINJAK, doma iz Žižkov v črensovski župniji, pred tem 18 let župnik pri Sv. Bolfenku v Slovenskih goricah. Umestitev novega župnika je 05. septembra opravil gospod dekan Martin Poredoš ob prisotnosti večine dekanijških duhovnikov in množice vernikov.

Pastoralno leto 1993/94 nam ni nalagalo kakšnih posebnih slovesnosti. Popestrili smo ga z rednimi vsakoletnimi opravili, od katerih naj vsaj nekatera omenimo:

Posebno pozornost smo namenili romanjem, ki gotovo niso samo spoznavanja novih krajev, ampak poseben način pastoralc v župniji. Tako smo se kmalu po prihodu novega župnika s kar tremi avtobusi odpravili v Slovenske gorice in Haloze. Obiskali smo nekdanjega župnijskega upravitelja Lojzeta Antolina pri Sv. Juriju v Slov. goricah. Pri Sv. Bolfenku smo imeli sveto mašo, po maši pa srečanje z župnikovimi prejšnjimi farani. Po ogledu romarske cerkve Sv. Trojice smo preko Zavrha (Maistrov stolp) nadaljevali pot proti Ptujski gori, kjer smo imeli večernice. Zadnja postaja tega romanja je bil Zavrč, kjer smo obiskali našega rojaka Jožeta PASIČNJEKA, ki tam župnikuje.

Pet nepozabnih dni je 50 romarjev, večina od teh iz martjanske župnije, doživelo zadnji teden v letošnjem aprilu. 25. aprila smo se v poznih večernih urah odpeljali proti RIMU. Spotoma smo se ustavili v Assisiju, kjer smo imeli sveto mašo na grobu sv. Frančiška. Popoldne smo prispeli v Rim – v SLOVENIK – kjer nas je vodstvo prijazno sprejelo. Vrhunec je naše romanje doseglo v sredo, 27. 04., ko smo se na trgu sv. Petra srečali s papežem Janezom Pavlom drugim, ki nas je pozdravil v slovenskem jeziku in se z nekaterimi od nas tudi rokoval. Po ogledu večine glavnih znamenitosti »večnega mesta«, smo se v petek zvečer polni lepih vtisov in spominov podali proti domu. Ker nam je čas dopuščal, smo si ogledali še Benetke in v soboto zvečer dospeli domov.

Še dvakrat smo se letos podali na romanje: 25. junija na Sladko goro in v Petrovče, 27. avgusta pa na Svete Višarje in Brezje. Na vsakokratnem romanju je večina romarjev opravila sveto spoved in prejela sveto obhajilo.

Na praznik župnijskega zavetnika sv. Martina smo se pripravljali z duhovno obnovo, ki sta jo vodila p. dr. Slavko KRAJNC, minorit iz Ptuja in njegov brat

Romarji pred lateransko baziliko

Ivan, kaplan v Črensovcih. Z duhovno obnovo smo združili tudi praznik celodnevnega češčenja, ki ga obhajamo na god sv. Martina, 11. novembra. Kakor je zapisano v vsakem duhovnikovem dekretu, so duhovnikova posebna skrb bolniki in ostareli. Po zaslugi članov ŽPS, ki so župniku pripravili sezname bolnikov za vsako vas, jih je že v dneh duhovne obnove obiskal prek 40, v adventu in postu pa še več. Tudi ob prvih petkih nekaj bolnikov redno prejema zakramente.

13. marca je tudi naša župnija dobila nov župnijski pastoralni svet, ki šteje 27 članov: 17 je bilo izvoljenih, pet članov je po službi in pet imenovanih. 1. maja je novi ŽPS izvolil še nove ključarje, ker je dosedanjim mandat potekel.

Martjanski prvoobhajanci

Slovesnost prvega sv. obhajila smo imeli 05. junija. 17 otrok je prvič prejelo Kristusa pod podobo kruha. V pripravi in pri sami slovesnosti so aktivno sodelovali tudi njihovi starši.

V mesecu juliju je župnija obhajala še eno slovesnost: 25-letnico duhovniške službe svojega župnika. Tudi pri tej slovesnosti je močno prišla do izraza dobrotu prekmurskega človeka: kelih, mašni plašč in razna druga darila so samo zunanji dokazi, gotovo pa je še več vredna nabito polna cerkev, molitev in vsa druga zavzetost članov ŽPS, cerkvenih ključarjev, pevcev, mladine, mežnarja in večine župnijskega občestva. Ob jubileju je somaševalo še šest duhovnikov, med njimi tudi dr. Karel Bedernjak, ki je v pridigi spregovoril o pomembnosti in potrebnosti duhovnika v današnjem času. Naj bo vsem sodelujočim tudi na tem mestu izrečena iskrena zahvala.

Ker je župnija versko mešana, tudi ekumenska srečanja niso izostala. Blagoslov zvona v Markišavcih, mrliških vežic v Vučji Gomili, Moravskih Toplicah, Puconcih in Noršincih, kjer so nabavili tudi zvon, je bil opravljen ob prisotnosti katoliškega

Somaševanje ob 25-letnici

Pogreb † Roberta Ivaniča iz Noršinec

in evangeličanskega duhovnika. Najpomembnejše ekumensko srečanje pa je bilo v tednu edinosti v evangeličanski cerkvi v Moravskih Toplicah, katerega se je udeležilo veliko vernikov iz naše župnije.

Tudi smrt je naš reden spremljevalec. Včasih jo pričakujemo, dostikrat pa nas preseneti. Tako je 10. decembra vso župnijo pretresla novica, da je na cesti pred Benediktom v prometni nesreči umrl komaj 22-letni Rober IVANIČ iz Noršinec. Na zadnji poti ga je spremljala velika množica ljudi in ob domačem župniku tudi p. Štefan Balazič iz Kančevca. Naj se Robiju tako nepričakovano pretrgana življenjska pomlad nadaljuje v srečnejši večni pomladi.

Tako se je izteklo pastoralno leto, v katerem se je župnija privajala na novega župnika in župnik na novo okolje. Naj bo ob koncu izrečena iskrena zahvala vsem, ki so novega župnika sprejeli in mu omogočili, da se med novimi farani dobro počuti.

MURSKA SOBOTA – Nedeljska in praznična maša je za vse vernike zelo pomembno srečanje z Bogom in med seboj. Če hočemo božjo besedo sprejeti, jo moramo dobro slišati. V ta namen smo v naši cerkvi oskrbeli novo ozvočenje, ki ga je naredil dipl. inž. Jože Poler iz Lormanja pri Lenartu.

Naši verniki radi romajo. Letos so spet poromali v znamenito Marijino božjepotno cerkev Maria Zell v Avstriji. Člani in članice Rož rožnega venca so poromali k Mariji na Svete Gore.

Skrb za bolne in ostarele mora biti naša velika naloga. Na misijonsko nedeljo smo se spet zbrali v naši cerkvi na dekanijem srečanju, ki ga je vodil kaplan g. Marijan Fescl. Skrb in zavzetost imajo tudi v Župnijski karitas, saj je njeno vodstvo za božične praznike obiskalo in obdarilo oskrbovance v Domu starejših v Rakičanu in zapornike v soboških zaporih.

Ob že ustaljeni maši na prvi petek v Domu v Rakičanu, smo na veliko noč imeli prvič mašo tudi v avli kirurškega oddelka soboške bolnišnice. To je bil naš velikonočni dar našim trpečim bratom in sestram. Hvaležni smo vodstvu bolnišnice, ki nam je omogočilo, da imamo vsako zadnjo nedeljo v mesecu mašo v bolnišnici. Mašujejo duhovniki Pomurskega pastoralnega področja. V novem prizidku soboške bolnišnice je predvidena tudi kapela.

Župnijsko proščenje je vodil upokojeni župnik in dekan g. monsignor Franc Puncer iz Gornje Radgone.

Organist Sašo Frelj iz Ljubljane je pred božičem imel dobrodelni koncert za bolnišnico. Po božičnem prazniku je nastopil cerkveni pevski zbor od Sv. Trojice v Slovenskih goricah s spevoigro prof. Matija Tomca: Slovenski božič.

Pomurske župnijske gospodinje so imele pri nas vsakoletno srečanje. Škoda, da jih ne pride več. Ali jih mogoče ni?

V letu 1993 je bilo v naši župniji krščenih 142 otrok, cerkveno pokopanih 144 oseb in poročeno 62 parov, od tega 19 mešane vere in en različne vere.

V tednu krščanske edinosti smo se udeležili ekumenskega srečanja v evangeličanski cerkvi.

V postnem času smo tudi v naši župniji izvolili nov Župnijski svet, ki ga je potrdil škof. Upamo, da bodo novi člani aktivni in v resnično pomoč župniku in župniji.

Po veliki noči je na reviji cerkvenih pevskih zborov iz Pomurja sodelovalo 15 zborov. Vsak zbor je zapel dve pesmi in na koncu vsi zbori skupno še tri pesmi.

V maju smo prepleskali notranjost župnijske cerve. S posebnim dvigalom je delo odlično opravil pleskarski mojster Janez Škraban iz Sobote.

Blagoslovitev obnovljene kapele v Lukačevcih

26. maja je škof ordinarij dr. Franc Kramberger potrdil v veri 170 birmancev iz 7. razreda.

17. julija je škof dr. Jožef Smej blagoslovil obnovljeno kapelo sv. Petra in Pavla v Lukačevcih.

14. avgusta sta na borejskem pokopališču blagoslovila novo mrliško vežico senior evangeličanske cerkve Ludvik Novak in soboški župnik Franc Režonja.

Blagoslovitev mrliške veže v Borejcih

V avgustu je imela orgelski koncert Angela Tomanič iz Ljubljane.

Po dveletnem delovanju v naši župniji, je bil kaplan Fredi Mlinarič prestavljen za kaplana v Ljutomer. Na njegovo mesto je prišel Andrej Lampret iz župnije Šmartno pri Slovenj Gradcu.

Po treh letih smo se poslovili tudi od treh sester. Sestra Marija Kociper je odšla v Ljubljano, sestra Ivanak Zakrajšek na Bled in sestra Simona Komar v Radlje ob Dravi. Nove sestre so: sestra Marjetka Sraka, ki je predstojnica, sestra Elizabeta Petek in sestra Anka Benedičič. Od prej sta ostali sestra Irena in sestra Mojca.

25. septembra smo v naši župnijski cerkvi slovesno obhajali Slomškovo nedeljo. Po molitveni uri, ki so jo pripravili mladi iz Pertoče in Sobote, je bilo somaševanje treh slovenskih škofov. Ob mariborskem škofu dr. Francu Krambergerju in pomožnem škofu dr. Jožetu Smeju ter ljubljanskem nadškofu in slovenskem metropolitu dr. Alojziju Šuštarju, se je zbralo še 70 duhovnikov. Pri maši so bili verniki iz vseh pomurskih župnij in tudi od drugih.

ODRANCI – Najmlajša župnija lendavske dekanije je v minulem letu srečala Abrahama, obhajala je 50-letnico svojega obstoja. Tudi zato se je nekaj več dogajalo na duhovnem in gospodarskem področju.

Prvi cvet v šopku dogodkov je bila prireditev Klic dobrote za mir v družini. V nedeljo, 28. novembra 1993 so se na pobudo področne Karitas v dvorani gostilne Bogdan v Odrancih zbrale pevske in glasbene skupine iz pomurskih župnij. Kljub slabemu vremenu, močno je snežilo, se je zbralo zelo veliko obiskovalcev, ki so s prostovoljnimi prispevki omogočili nakup videorekorderja za otroški oddenek soboške bolnišnice.

Odranski prvoobhajanci

Z drugim cvetom so bili obdarjeni predšolski otroci. Obiskal jih je Miklavž, najprej v cerkvi pri maši, nato pa še v dvorani vaškega doma, kjer so po kulturnem programu prejeli darila.

Božični prizor msgr. Lojzeta Kozarja Blagoslovljeno srečanje, ki ga je pred polnočnico uprizorila mladina, predstavlja nov cvet, ki bogati in plemeniti srce.

Tridnevnicja in praznik celodnevnega češčenja – podoba rože z mnogimi cvetovi. P. Lojze Markelj je nagovoril različne skupine vernikov in mnoge okrepil z zakramentom sprave.

Na pastoralnem področju so pomembni še sledeči cvetovi: Nastop mešanega pevskega zbora v Soboti, petje združenih otroških zborov v naši cerkvi, šmarnične prireditve ob nedeljskih popoldnevih, ki so jih pripravljali in vodili otroci višjih razredov, slovesnost prvega obhajila in izpoved vere osmošolcev, romanje bolnikov na Brezje, župnijsko romanje na Remšnik, Radlje, Vuzenico, romanje pevcev otroškega zbora in raznašalcev verskega tiska po prelepem Goričkem, pa še kolesarsko romanje osmošolcev in mladine. Mnogi naši verniki so bili deležni duhovne hrane tudi na srečanjih ob veliki maši v Turnišču. Sedem ministrantov

Skupina mladih na duhovnih vajah pri Sv. Križu

je krepilo svojo vero na duhovnih vajah pri Sv. Benediktu v Kančevcih, 12 mladih pa je pri Sv. križu nad Belimi vodami doživelo, da je lepo biti kristjan. Tudi novoizvoljeni člani ŽPS so se duhovno bogatili na duhovni obnovi v Kančevcih. Razna praznovanja je lepšala tudi skupina pritrkovalcev.

Statistika za leto 1993 je skrb vzbujajoča. Krstov je bilo 19, pogrebov 26, porok le 6. Nedeljnikov smo našli 796, kar znese 55%. To število iz leta v leto pada. V letu 1993/94 je verouk obiskovalo 207 otrok (vsi, razen 3 nekrščenih), v letu 1994/95 pa 199.

Ob 50-letnici župnije je dobila cerkev novo, bakreno streho. Z delom smo začeli že leta 1993, končali pa jeseni letos. Večino del je opravil klepar Horst Kysela s Ptuja.

V škofijski pasarski delavnici v Hočah smo dali narediti 12 križev, ki označujejo mesta, na katerih je bila ob posvetitvi cerkev maziljena. Načrt za križe je izrisal msgr. Lojze Kozar, križe pa so plačali posamezniki oz. družine, za kar se vsem lepo zahvaljujemo. Zahvala velja tudi vsem, ki so darovali za obnovo cerkvene strehe. Hvala tudi domačinu, Ivanu Smeju, ki je zastonj zbrusil in polakiral parket na koru. Hvala Stanku Skledarju, ki je zastonj naredil ograjo ob vhodu v cerkev. Hvala vsem, ki so karkoli storili za naš skupni dom.

15. decembra 1993 je bil na dunjski univerzi promoviran za doktorja filozofije naš rojak, Štefan Ferenčak, salezijanski duhovnik. Raziskal in obdelal je cerkveno ljudsko pesem Lepa si, lepa si, Roža Marija. Novemu doktorju, ki sedaj vodi orglarsko šolo v Mariboru, iskrene čestitke.

In še nekaj o 50-letnici naše župnije, oz. duhovnije. Samostojno odransko duhovnijo, ki je kasneje postala redna župnija, je 1. oktobra 1944 ustanovil sombotelski škof Aleksander Kovacs. Za minulih 50 let smo se Bogu zahvaljevali v nedeljo, 1. oktobra, ko je somaševanje dekanijskih duhovnikov in odranskih rojakov vodil škof Franc Kramberger. Duhovno pripravo so vodili odranski duhovniki, šest jih je živih, za vsak delavnik v tednu eden. Pri mašah so spregovorili o pomenu župnije, ki je naše zavetje, naša moč in naš ponos in o manjšem občestvu, družini, ki je prvo zavetje, ki vzgaja in posreduje vero. »Ni je ustanove v zgodovini slovenskega naroda, ki bi toliko storila za duhovne in etične vrednote – za ljubezen, mir, pravičnost, poštenost medsebojnih odnosov, enakost – kot ta duhovna središča, imenovana župnijska. Največji varuh dostojanstva in osnovnih pravic človeka je bila Cerkev prek svojih duhovnikov, ki so vodili župnijska občestva. Tudi dandanašnji je tako. To predvsem je moj ponos!« (jz)

Preteklost odranske župnije je bila razgrnjena na razstavi, oživljena pa v igri Neuničljivo upanje, prirejeni po istoimenskem romanu Lojzeta Kozarja. Igro je 1. oktobra v dvorani vaškega doma uprizorila domača mladina in počela val odobravanja in pohval. Za oder jo je priredil in igro vodil Lojze Kozar ml.

Ob praznovanju so bili deležni pozornosti tudi otroci. Odranske rojakinje s. Marta Zadavec, s. Cilka Hozjan in s. Marija Kociper so 1. oktobra zanje pripravile nepozabni dan. Ob petju, molitvi, filmski zgodbi o blaženi Lavri Vicuni, ob pogovoru in igri je nekaj čez sto otrok spoznalo lepoto krščanskega življenja, pa tudi lepoto in pomen redovniškega poklica.

Bog daj, da bi vsaj nekaj semen, posejanih v dneh ob praznovanju 50-letnice duhovnije, vzkliko in obrodilo sad.

PEČAROVCI – Kot prvo zanimivost v naši župniji naj navedem obhajanje visokega jubileja, to je biserne poroke, ki sta*jo obhajala 28. januarja Štefan Šeruga in Kristina rojena Kerec. Kristina je nečakinja našega velikega misijonarja Jožefa Kereca iz Prosečke vasi in je bila rojena prav v isti hiši kakor g. misijonar. Jubilanta sta imela samo eno hčerko Olgo, ki pa jima je v 26-tem letu starosti umrla. Njuno kmetijo v Šalamencih sedaj vodi nečak Gusti Kerec in vsa Kerecova mlada dužina lepo skrbi za ostarela Štefana in Kristino. V Šerugovi-Kerecovi hiši imajo naročenega precej verskega tiska: Mohorjeve, Družino, Ognjišče, Prijatelja, Tretji dan in seveda kupijo vsako leto tudi Stopinje. Najbolj rad pa bere Štefan in zato se mu pozna, da je načitan in razgledan, ter dober svetovalec drugim. Vsi so ponosni na svojega sorodnika misijonarja, ki od Petrovega praznika 1974 počiva

na veržejškem pokopališču. V družini se tudi vsi trudijo, da bi bili verna družina. Pri hiši je tudi gostoljubje in je pri njih vsak prijazno sprejet. Jubilejno slavlje je bilo kar na domu zaradi Kristinine bolehnosti. K visokemu jubileju so slavljenca poleg domačega župnika Friderika Gumilarja čestitali še predsednik Občine Murska Sobota Andrej Gerenčer, predsednik KS Puconci, predstavnica matičnega urada in vaški predsednik. Slavlje pa se je ob lepem vzdušju nadaljevalo kar v noč.

Prenovljeni Farni dom v Pečarovcih

V naši župniji kot druga leta tudi v tem preteklem nismo mirovali, da ne bi česa prenovili. Ker je bila lepa pomlad, smo začeli s prenovo našega Farnega doma pred cerkvijo. Ta je bil zgrajen 1938. leta in blagoslovljen 6. januarja 1939. Takrat so bili farani ponosni na svoj Farni dom, ki so si ga s skupnimi močmi naredili. Toda tudi to hišo je zadela usoda z Zakonom o nacionalizaciji zgradb in je delno prišla v občinsko last. Na zahtevo Župnijskega urada Pečarovci pa je Izvršni svet Skupščine M. Sobota stavbo leta 1990 vrnil v popolno last prvotnemu lastniku, to je župnijski cerkvi. Po teh letih je hiša zgubila svojo prvotno lepoto in je zadnje čase zelo kazila prijetno okolico cerkve svetega Sebeščana. Dogovorili in pogodili smo se s Podjetjem Komunala iz M. Sobote in zaradi »hitrega« vodja del g. Nacija Jakopina je bilo delo že pred dogovorjenim rokom končano. Ravno na veliki četrtek smo slavili »odomašč« – zaključek. S to prenovo je bila lepša tudi naša velika noč in seveda tudi naša »topla proška«, čeprav je bila tokrat deževna in mlačna, pa nas je zato gospod naslovni škof Vekoslav Grmič ogrel s toplo besedo v cerkvi. Proščenja so se množično udeležili naši in verniki iz okoliških župnij, ki vsako leto radi pridejo k Sebeščanu na proško. Za prenovo Farnega doma so se naši verniki tokrat slabo odzvali, zato smo poleg njihovih prispevkov

nekaj krili s prodano hlodovino, nekaj pa iz drugih virov, ki jih je izposloval župnik sam.

Zasedba v Farnem domu pa je sedaj taka: dve redno stanujoči stranki, podstrešna soba je oddana v uporabo TO, v pritličju je trgovina »Sebeščanka«, ki jo ima v najemu Bela Lehar – sosed, naš »mežnar«, ki vsakemu postreže z njemu lastno prijaznostjo. Ker ima ključke od cerkve, tudi vsakemu odklene in pokaže cerkev ter da informacije kjer in kdaj lahko dobijo župnika, zato se je treba nanj obrniti.

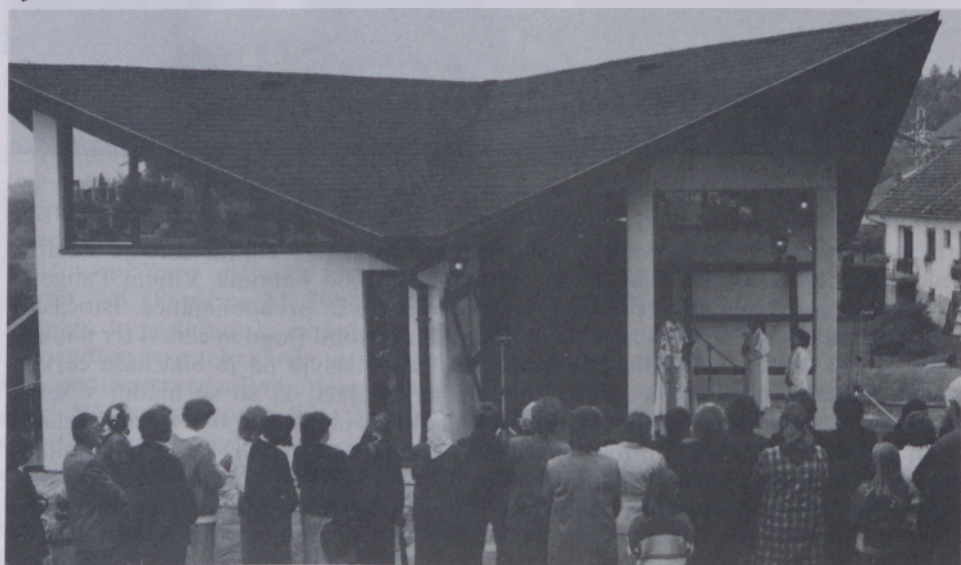
Birma v Pečarovcih

Lep dogodek za župnijo pa je bila tudi sveta birma. Tokrat smo jo imeli v nedeljo, 19. junija. Prvič je pri nas birmoval gospod kanonik Viljem Pangerl. Tudi on je znal lepo združiti in nagovoriti birmance in prvoobhajance. Istočasno pa so naši osmošolci izpovedali vero in obljubili zvestobo Bogu in cerkvi ter nauku, ki so ga bili deležni v osmih letih kateheze. Za to slavlje pa je bila naša cerkev seveda premajhna, vročina pa velika in zunaj stoječi, ki so se hladili v senci kostanjev, so tudi lahko sledili lepemu in svetemu dejanju. Kaj naj si sedaj želimo drugega kot to, da bi naši birmanci in tudi vsi verniki vedno bolj rastle v poglobljeni veri in čutu odgovornosti za lepoto božje hiše – to je svoje župnijske cerkve in vsega, kar pripada župniji, kakor jih je g. birmovalec ob koncu maše lepo spodbujal in poučil. Samo v lepem domu se radi zadržujemo in se tudi dobro počutimo. Lepa cerkev in lepo versko življenje župljanov je znamenje dobre fare, pa četudi ni velika in bogata.

Biserna poroka Štefana in Kristine Šeruga iz Šalamenec

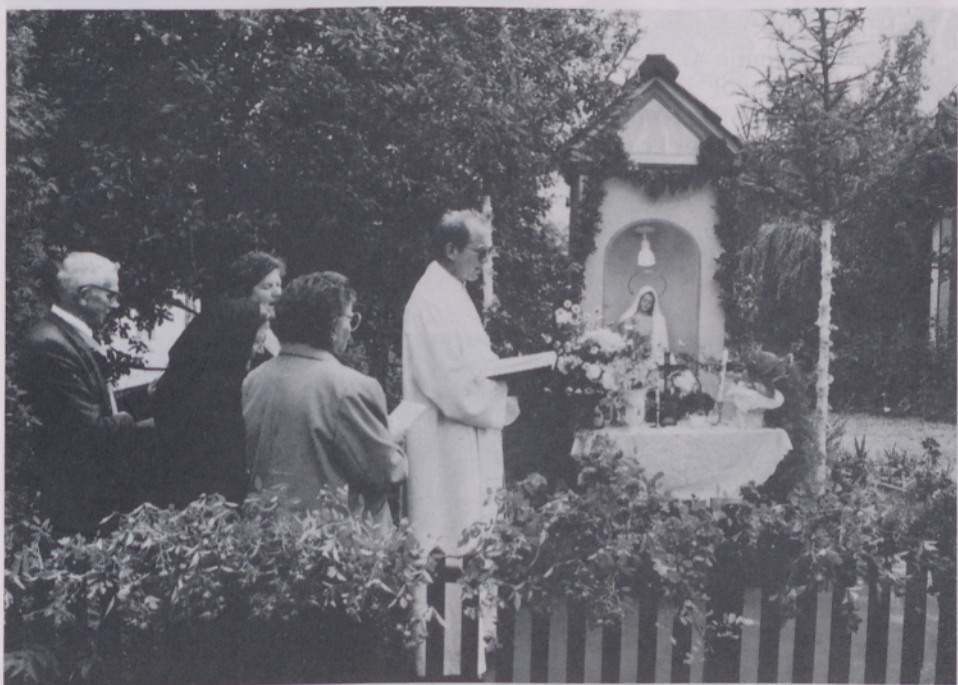
PERTOČA – Ko so Stopinje 94 (torej preteklo leto) že bile v tiskarni, je pertoško župnijo pretresla nenadna smrt organista Janeza Bertalaniča. 31. okt. 1993 je smrt prekinila kar 55 let »Hancijevega« orgljanja. Mesec dni so potem orgle molčale. Takojšnje zamenjave ni bilo. Nato pa je za orgle sedel Kalman Kuzma. Lepo je začel. Toda le za kratek čas. 17. maja 1994 se je smrtno ponesrečil. V pol leta že druga žalost za vso župnijo. Bog naj bo obema dober plačnik za njuno cerkveno službo.

Blagoslovitev mrliške veže na Pertoči

Z molitvijo, svetimi mašami in urejanjem grobov izkazujemo kristjani hvaležnost pokojnim. Stiri leta je trajalo urejanje pokopališča na Pertoči. Med grobovi so bile že lansko leto tlakovane poti. Mrliška vežica pa je bila dokončana v letošnjem letu. Odprtje in blagoslovitev je bila 18. sept. 1994. Bila je nedelja. Ne le da je to dan večjega obiska, ampak je tudi spominski dan Jezusovega vstajenja. Lepa vežica tako ne bo le zadnji dom zemeljskega bivanja, ampak že »predsoba« večnosti. Upajmo, da srečne večnosti. Prvi, ki je ležal v njej, je bil +Janez Kolmanko iz Večeslavce. Pokopali smo ga 20. sept. Ob sinu duhovniku (Jožetu) se je pogreba udeležilo še 25 duhovnikov.

Ob žalostnih dogodkih minulega leta pa ne bomo pozabili veselih. Župnija je bogatejša za Marijino kapelico. Kristina Lenarčič iz Ropoče jo je postavila na svojem dvorišču. Kapelico je sezidal njen brat Jožef. Marijin kip pa je naredil Anton Šterman iz Lastomerc. Na blagoslovu, 5. junija, se je zbralo veliko Marijinih častilcev.

Blagoslovitev kapele v Ropoči

Tudi obe župnijski romanji sta privabili več ljudi, kot je bilo prostora v avtobusih. S spomladanskim smo najprej počastili Marijo v Zagorju. Na jesenskem pa smo obiskali Marijo na Kureščku in Rakovniku v Ljubljani.

Čeprav smo v kratkem času izgubili oba organista, pa se od starega leta poslavljamo s hvaležnostjo, da nas pri cerkvenem petju že spremljajo dekleta, ki igrajo na sintetizator. Naše petje je lepše ob pomoči: Jožice, Mojce, Monike, Patricije, Renate in Tatjane. Pod vodstvom p. Pashala lepo napreduje omenjena šesterica in tudi drugi učenci naše glashbene šole.

Z lepim petjem častimo Boga. Z lepimi svetimi posodami pa Bogu izkazujemo »kraljevsko« čast. Vsi kelihi (cerkveni in kapelski), oba ciborija za hostije in tudi

dragocena monštranca so bili na novo pozlačeni v Škofijski orglarski delavnici v Hočah.

PETROVCI – NĚDELA – Na prošnjo šolskega upravitelja OŠ G. Petrovci je nedelski župnik v sredo, 15. decembra 1993, sedmo- in osmošolcem razlagal o adventu in božiču; prisostvovala je tudi razredna učiteljica.

Zaradi snega in zapihov sem 27. decembra maševal le v Martinju.

Po naročilu Cerkve smo se v petek, 21. jan. 94, postili, naslednjo nedeljo pa molili za mir v Bosni in Hercegovini.

V nedeljo, 13. marca, smo volili člane ŽPS, pri vseh mašah je govoril salezijanec Ivan Turk iz Boštanja. Napovedan je bil tudi misijon v naši župniji za mesec oktober.

Za veliko noč novi urnik maševanja:

Martinje ob 7.30h

Boreča ob 8.45h

Nedela ob 10h

Delegacija župnije G. Senik je pri g. škofu milo prosila, naj bo pri njih sv. maša ob 10h (kakor je lepo bila obiskana!), pri NĚdeli pa zato ob 11.15h. Tozadevno pristrčno škofovo pismo je prečital dekan Poredoš pri glavni maši pri NĚdeli v nedeljo 17. aprila. »Revolucija«, zlasti člani ŽPS ostro protestirajo.

Pri majniški pobožnosti smo čitali iz knjige: Miha Žužek, Mati krščanske družine.

Na Trojiško nedeljo, 29. maja ob 10h, je pri NĚdeli maševal p. Stanko Matjašec, obisk minimalen. – Popoldne ob 15h so v cerkvi sv. Ane v Boreči prepevali cerkveni pevski zbori: Grad, Martinje, Dolenci, Markovci, Tišina, Bakovci.

Prvo sveto obhajilo pri NĚdeli, 26. 6. 1994

(Sebeščanski pevci so odpovedali udeležbo zaradi nenadne smrti sorodnika več pevcev.) – Ker je po končanem petju lilo »kakor iz škafa«, zato je bila južina servirana kar v cerkvi.

Od 1. junija so bile pri vsaki sv. maši v Martinju litanije J. dragocene krvi, do 26. junija za prvoobhajance, nato za birmance!

V nedeljo 5. junija, je bila 100. obletnica blagoslovitve evangeličanske cerkve v G. Petrovcih, nedelski župnik je bil povabljen, vendar se slovesnosti ni udeležil, ker ni dobil namestnika. – Pri vseh mašah v župniji čitamo iz Zakonika cerkvenega prava o botrih.

Birma pri Nedeli, 9. 7. 1994

V nedeljo 19. junija je vse 4 maše opravil župnik v Odrancih Lojze Kozar ml. Nedelski župnik je namreč maševal ob 9h v madžarščini, ob 10h pa v slovenščini pred kapelo sv. Vida ob Bukovniškem jezeru. V nedeljo, 26. junija, je bilo prvi sv. obhajilo v naši župniji, 8 prvoobhajancev, fotografiranje rekordno.

V torek, 28. junija, smo imeli obisk šolarjev širiteljev verskega tiska in pevcev iz Odrancev pod vodstvom msgr. Kozarja in Kozarja ml. Od četrtek, 30. junija, do petka, 8. julija je bila devetdnevna birmancev, v soboto, 2. julija, pri Nedeli pa duhovna obnova pod vodstvom p. Štefana Balažica, vodje duhovnega centra v Kančevcih; vsak dan je bila maša pri Nedeli in v Martinju.

V ponedeljek, 4. julija, župnik G. Senika Sándor Bencze prvič v Sloveniji, obiskal je Martinje in Grad pod vodstvom župana Martina Ropoša.

Proščenje pri Ani je bilo v nedeljo, 24. julija, ob 10h je maševal salezijanec Ivan Turk iz Boštanj. Proščenje v Martinju v nedeljo, 21. avgusta, ob 10h je maševal salezijanec Tone Ciglar, srebrnomašnik.

Kip Fatimske Marije v Monoštru 30. in 31. avgusta. Vabilo so dobile vse pomurske župnije. V torek, 30. avgusta ob 17h, smo pod vodstvom škofa ordinarija dr. Krambergerja in pom. škofa dr. Smeja somaševali v slovenščini.

V soboto, 3. septembra, so se s tremi avtobusi pripeljali na G. Senik romarji iz Bogojine pod vodstvom župnika Stanka Zvera in Lojzeta Kozarja ml. Somaševanje je vodil župnik Camplin, »slovenski senički kaplan«; med mašo je bil ofer za novi slovenski misal z odličnim uspehom. Po maši smo obiskali grob župnika Košiča, položili venec, molili in peli.

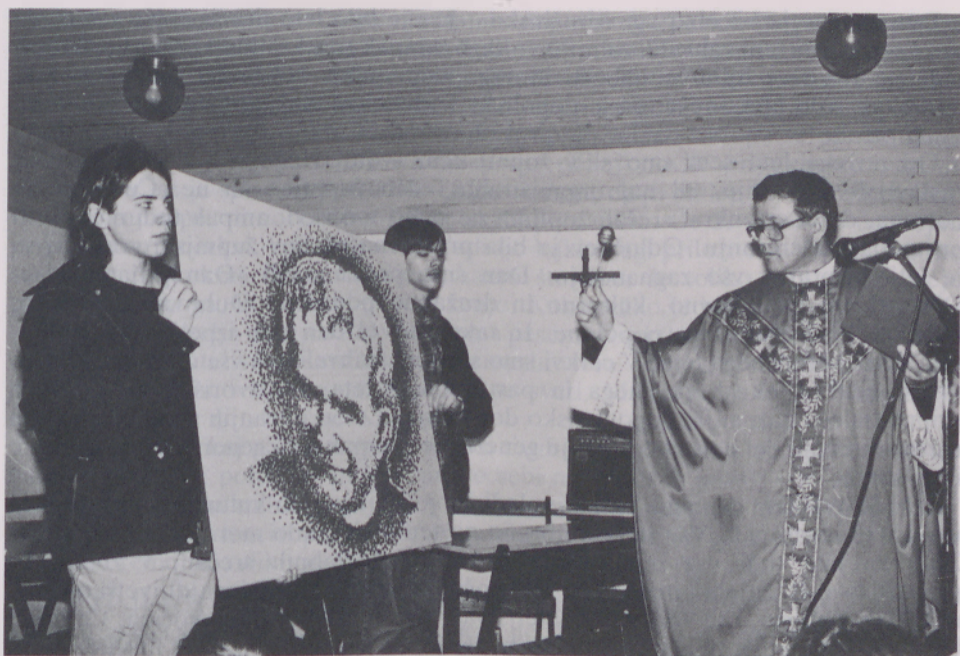
RADENCI »*Vsakdo mora imeti prijatelja*« – Ta nslov je vzet iz gesla naše zadnje župnijske prireditve v minulem pastoralnem letu. Pravzaprav so se vsi dogodki ves čas odvijali pod gornjim vidikom. Končno, saj gre v vsaki župnijski skupnosti za ustvarjanje prijateljskih vezi med Bogom in bližnjim. Krščanskega življenja brez omenjenih odnosov v pravem pomenu sploh ni.

Že na začetku veroučnega leta smo se z veroučenci usmerili na pomoč prijateljem v stiski, predvsem tistih iz revnih afriških držav. Do misijonske nedelje so zbrali kar lepo denarno vsoto. Višek misijonske zavzetosti je bila »misijonska tombola« na samo misijonsko nedeljo. To ni bila v pravem pomenu besede tombola, ampak srečolov. S pomočjo sponzorjev in samih župljanov se je nabralo prek 300 dobitkov. Tako je »igra na srečo« zgrabila številne, ki so kupili srečke v upanju, da jim bo sreča naklonjena. Končno so vedeli, da s tem, ko kupijo srečko, podprejo tega ali onega misijonarja, oziroma njegovo karitativno delo v misijonu. Čeprav vsi niso imeli sreče, so odhajali domov veseli. Vedeli so, da denarja niso vrgli proč, ampak so ga dali v dobre namene. To pa je tudi namen takih in podobnih prireditev. Organizatorji so sklenili, da bodo v prihodnje misijonsko akcijo še razširili.

Mesec december je poln prireditev. Če je za otroke prav »Miklavžev obisk« nekaj najlepšega in pričakovanega, je za odrasle vernike to lahko praznik Brezmadežne ali kaj podobnega. O tem, da »miklavževa« prireditev vedno uspe, ni treba govoriti. Tudi ni bojazni za obisk. Bolj vprašljivo je, kakšen bo odziv župljanov, ko se v župniji začne uvajati nekaj novega. Poskusili smo z obiskovanjem »Marije, ki išče po družinah prenočišče«. Ljudje so kmalu doumeli, za kaj gre. Ob Marijinem kipu ali podobi naj bi družina ali več družin skupaj molili za različne namene. Marijina podoba ostane pri družini do naslednjega večera, ko jo družina gostiteljica pospremi v cerkev in jo po maši sprejme v »prenočišče« druga družina. Odziv vernikov je bil presenetljiv. Bilo je preveč kandidatov in premalo večerov! Bogu hvala!

Ves advent je med otroki potekala akcije »otroci za otroke«. Svoje darove – prihranke so prinesli na praznik Gospodovega razglasenja, ki je misijonski dan otrok. Dar so položili malemu Jezusu k jaslicam. Po darovih sodeč, so bili prihrankom otrok dodani tudi prihranki staršev ali babic. Nič hudega.

Na drugo nedeljo v februarju je bilo pod cerkvijo zelo živahno. Blagoslovili smo začasno urejen mladinski center. Namenjen je otrokom in mladini, ki naj bi pod nadzorstvom asistenta preživljali svoj prosti čas. V sam center je bilo poleg denarnih sredstev vloženega tudi precej osebnega dela. Starši in mladi so v ureditev vložili veliko delovnih ur. Iz nekoč zastrašujočega »bunkerja« je nastal prijeten prostor, v katerem se sedaj otroci zadržujejo pred veroučnimi srečanji, mladina pa ob večernih urah.

Blagoslovitev župn. mladinskega centra

Ob dnevu staršev v Radencih

Dan staršev je bil obarvan »družinsko«, ker je bilo leto družine. Ne samo, da so se otroci staršem zahvalili za njihovo skrb, ampak so s kratkimi prizori opozorili tudi na nekatere njihove slabosti in vzgojne napake. Nihče od staršev ni tem oporekal. Kdo lahko reče, da je popoln?! Tudi otroci vzgajajo starše in ne samo starši otroke!

Od novega leta sem smo si v župnijskem svetu, (tedaj še v stari postavi) zastavljali vprašanje, ali naj organiziramo »dan župnije« ali ne. Čutila se je potreba, da bi se enkrat srečali župljani ne samo v cerkvi, ampak tudi na nekem prijateljskem srečanju. Odločitev je bila preložena na nov župnijski svet. Ta se je lotil priprav z vso zagnanostjo. Dan smo poimenovali »Dan prijateljstva«. Obsegal naj bi duhovno, kulturno in družabno področje. Duhovno dopoldne, kulturno in družabno pa popoldne. In tako smo ta dan tudi izpeljali 19. junija, ob sklepu veroučnega leta. V cerkvi smo se Bogu zahvalili za vse dobre, ki nam jih je delil v teku veroučnega in pastoralnega leta, na dvorišču pa je vrvež pripravljalec naznanjal popoldansko dogajanje. Že od jutranjih ur je bila odprta razstava ročnih del ne samo sedanje generacije, ampak tudi generacije naših babic in prababic.

S sodelovanjem osnovne šole in mladine, je bil izpeljan kulturni program, kot uvod v družabni del. Vse je bilo ubrano na temo »Vsakdo mora imeti prijatelja«. Zato so bila tudi vsa tekmovanja v okviru družabnih srečanj v znamenju prijateljstva. Bližnjemu priznati, da je močnejši, spretnejši in iznajdljivejši od nas, ni tako preprosto. Ob »dnevu prijateljstva« to gre. Bila je huda vočina. Če ne bi bilo poskrbljeno za pijačo in jedačo, bi se ljudje izsušili. Toda, ne mislite, da je bilo tako kot na kakšni veselici. Bilo je podobno in vendar ne tako. Vsi so čutili, da so prišli iz drugega razloga, ker preprosto hočejo doživeti občestvenost, srečanje s prijatelji, pa četudi drugače misleči. Zato so bili dobrodošli vsi ljudje dobre volje. In bilo jih je veliko, celo zelo veliko. Priznati jim je treba: vsi v okviru dostojnega in kulturnega obnašanja.

Ob dnevu prijateljstva v Radencih

Glavna skrb je bila na ramenih članov župnijskega pastoralnega sveta, ki so pridobili sponzorje in sodelavce. Več ljudi več ve in tudi več zmore. Kar prehitro je potekel čas. Ljudje so vedno znova spraševali, ali bo še kdaj takega in zakaj že ni bilo. Očitno potrebujejo srečanja, pa tudi družabnosti. Morda je to še posebej pomembno za starejše ljudi, ki jim ni do hrupnih zabav, radi pa se nasmejejo in pokramljajo. Če se je tedaj stkalo samo nekaj novih prijateljskih vezi in poznanstev, se je splačalo potruditi. Lahko rečem, da je bil lep in nepozaben dan. In če nekaj uspe, ni nobenemu žal ne skrbi ne napora. Če že skušamo ustvarjati prijateljstvo v cerkvi, zakaj ga ne bi tudi ob kaki drugi priložnosti. Dandanes, ko so ljudje tolikokrat tako osamljeni, samo številke, še toliko bolj potrebujejo prijatelja, nekoga, ki bo imel posluh zanje. Kako težko je biti sam, osamljen. Za vsakega od nas velja gornji naslov, oziroma pesem »Vsakdo mora imeti prijatelja!«

Z dnem »prijateljstva« smo sklenili pastoralno leto. Seveda bi se dalo še marsikaj postoriti. Tudi ni vedno vse zlasto, kar se svetí. Marsikaj bi se dalo tudi bolje narediti. Vendar se vsi učimo. Do smrti.

Ker je in če je kaj napisanega, je zaradi tistih, ki se dejansko trudijo in zaslužijo naše priznanje in pohvalo. In ker sami o sebi ne bi hoteli pisati, sem napisal jaz. Kdo so tisti, jih ni treba omenjati. Vsakdo v župniji jih pozna. Posebno pa Bog, ki naj jim za vse stotero povrne! V prijateljstvu je moč. V prijateljstvu z Bogom pa premoremo še veliko več!

SVETI JURIJ OB ŠČAVNICI – Novo veroučno leto 1993/94 smo začeli v začetku meseca septembra s slovesno katehetsko nedeljo. Pri maši so sodelovali osnovnošolci z uvodi in prošnjami ter majhnim prizorčkom, ki nas je na poseben način uvedel v zahtevno veroučno leto. Pri maši je sodeloval otroško-mladinski zbor, pod vodstvom g. Marije Simonič. Z lepim in ubranim petjem so olepšali mašno bogoslužje in napolnili naša srca z mirom in veseljem, ki nam v življenju tolikokrat manjkata.

V lanskem pastoralnem letu je 306 otrok redno obiskovalo osnovnošolski verouk, od teh je bilo 36 prvoobhajancev in 29 osmošolcev, ki so letos slovesno

Mladi na duhovnih vajah pri Sv. Križu

končali osnovnošolski verouk. Večina od njih se je vključila v mladinsko veroučno skupino. Mladinskih veroučnih srečanj se je udeleževalo 30 fantov in deklet. Mladi so se redno udeleževali: romanja v Stično (50 mladih), molitvenih ur po župnijah naše dekanije, sodelovali in oblikovali so mesečne mladinske maše, nekateri so bralci beril, pripravljali so jaslice, sodelovali pri božičnem koncertu, kolesarili in se v počitnicah udeležili duhovnih vaj pri Sv. Križu nad Belimi vodami.

V župniji smo ustanovili molitveno skupino, ki se vsak mesec enkrat zbere k molitvi za različne namene. Začutili smo, da brez molitve ni božjega blagoslova, saj ga Bog v obilni meri daje tistim, ki ga v molitvi **prošijo** in ga neutrudno iščejo. V ospredju nam je Benediktovo načelo: **ORA ET LABORA** – moli in delaj. Šele v molitvi dobi delo pred Bogom pravo vrednost. Molitvena skupina naj bi bila vzpodbuda tudi ostalim župljanom, da bi po družinah radi sklepali roke in z molitvijo častili Boga – Stvarnika. Prav tako smo ustanovili študentsko veroučno skupino, v kateri so vključeni študentje, ki se ob koncu tedna vračajo domov in želijo v skupini napredovati v krščanskem življenju.

Ob dobrem in ljubečem svetniku Sv. Miklavžu ne pozabljamo tudi najmlajših, saj so tudi oni sestavni del našega župnijskega občestva. Skupaj s turističnim društvom Videm smo pripravili miklavževanje v župnijski cerkvi. Menim, da so vsi, ne samo najmlajši, ob bogatem kulturnem programu in prijaznih besedah »sv. Miklavža«, začutili dobroto in ljubezen, ki naj nas ne samo ta dan, ampak vse življenje povezujeta in delata srečnejše in bogatejše ljudi in kristjane.

Proti koncu adventnega časa smo gostili v župnijski cerkvi mešani pevski zbor PRO MUSICA iz Maribora, ki ga vodi naš rojak, mag. Ivan Vrbančič, ki že vrsto let živi v Mariboru.

Z latinskimi in slovenskimi adventnimi in božičnimi pesmimi so nas uvedli v lepo praznovanje božičnih skrivnosti.

Na sveti večer smo imeli božični koncert pri Sv. Duhu na Stari gori in ponovitev pred polnočnico v župnijski cerkvi. Pri božičnem koncertu so sodelovali: domači cerkveni mešani zbor, otroško – mladinski zbor, svetni dekleški zbor in kot gostje tamburaši iz Beltincev, ki so božičnemu koncertu dodali poseben pečat. Kljub izredno slabemu vremenu se je koncerta udeležilo veliko ljudi, ki so duhovno bogatejši odhajali domov.

V postnem času pa smo zopet uvedli pobožnost križevega pota. Križev pot smo molili pred vsako nedeljsko mašo. Obisk je bil proti pričakovanju zelo velik. Ob doživljanju Kristusovega trpljenja in smrti smo se bolj doživeto pripravljali na Njegovo zmagovito vstajenje.

Po veliki noči smo dali velik poudarek pripravi na župnijsko proščenje. Na jurjevsko nedeljo smo ob župnijskem prazniku blagoslovili tudi prenovljeno župnišče. Farno proščenje je vodil stolni kanonik g. Viljem Pangerl. Po pozni maši je blagoslovil prenovljeno župnišče in s tem dejanjem smo se Bogu zahvalili za opravljeno delo. Obnovitvenih del smo se lotili temeljito in sicer pod strokovnim vodstvom dipl. inž. arhitekture g. Aleksandra Šmidlehnerja. Župljani so se lepo odzvali. Prispevali so denarna sredstva in veliko postorili s prostovoljnim delom. S tem so dokazali, da spoštujejo duhovnike, ki jim oznanjajo božjo besedo in se zavedajo, da je župnišče zares DOM vsch župljanov. Tudi župnik želi in si prizadeva, da bi bilo tako.

V maju smo poživili šmarnično pobožnost. Imeli smo šmarnice za odrasle in otroke. Okrog 260 otrok se je redno udeleževalo šmarnic. Nekateri so prihajali v župnijsko cerkev, ostali pa so se zbirali ob vaških kapelah in drugih krščanskih znamenjih. Bilo jih je nekaj, ki so peš prihajali tudi do 7 km daleč. Ti zaslužijo

še posebno pohvalo. Naj nam Marija pomaga, da ne bi nikoli izgubili vere v Boga in da bi se imeli radi kot nas imata rada Marija in njen sin Jezus.

V juniju smo imeli dve župnijski slovesnosti. Najprej prvo sveto obhajilo, kjer je 39 proobhajancev prvič prejelo Jezusa v sveti hostiji. Po lepi in doživeti maši, so se proobhajanci skupaj s starši zbrali v veroučni dvorani in se zadržali v prijateljskem srečanju.

Zadnjo nedeljo v juniju pa so osmošolci pred župnijskim občestvom izpovedali vero. Bili so zelo navdušeni v pripravi na to slovesnost in zelo ganjeni pri sveti maši. Želimo jim, da bi vedno bili, kar so obljubili med mašo, se pravi dobri ljudje in dobri kristjani.

Zlata maša dr. Valterja Dermote

V juliju pa smo zopet imeli dve veliki slovesnosti. V naši župniji se je Bogu zahvalil za 50 let duhovništva salezijanski duhovnik prof. dr. Valter Dermota. To ni njegova rojstna župnija, ampak župnija, kjer je preživel svoje otroštvo in mladost. Čeprav smo vedeli, da je hudo bolan, smo vseeno upali, da mu bo vsemogočni Bog dal toliko moči, da se mu zahvali v krogu svojih sorodnikov, znancev in prijateljev. Pridigal mu je naslovni škof dr. Vekoslav Grmič, ki je v nagovoru poudaril, da je vsaka maša zlata maša, še posebej pa maša po petdesetih letih duhovništva. Jubilanta je še prikazal kot skromnega, a velikega strokovnjaka na področju katehetike. Dr. Valter si je vse življenje prizadeval, kako približati božjo besedo človeku, da bi jo razumel in po njej živel. Druga slovesnost pa je bila srebrna maša našega domačina, sedaj župnika v Vojniku, Antona Pergerja. V rojstni župnijski cerkvi se je v krogu svojih domačih, sorodnikov in vernikov zahvalil za 25 let duhovniške službe. Domača župnija mu želi še naprej veliko božjega blagoslova v Gospodovem vinogradu. Želimo in prosimo Gospoda žetve,

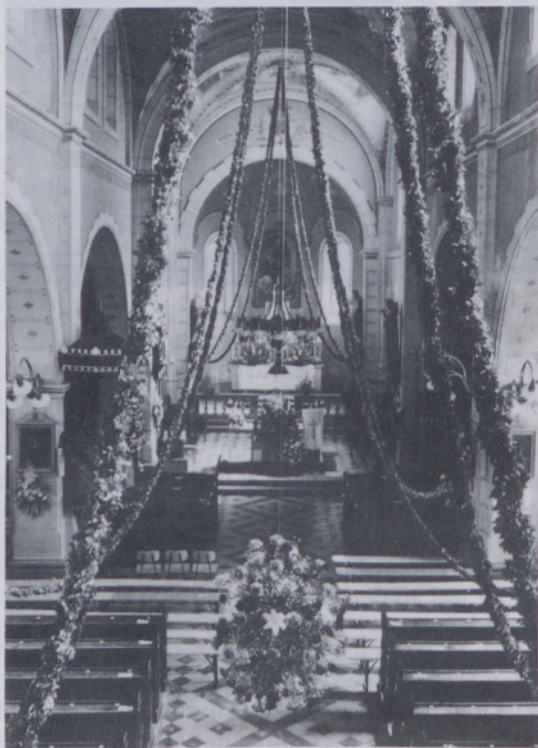
naj tudi takšni duhovniški jubileji vzpodbudijo mlade v naši župniji za duhovne poklice.

V avgustu pa smo se s tremi avtobusi udeležili že tradicionalnega romanja na Ptujsko goro. Popoldne pa smo še obiskali in si ogledali druge cerkve po Prlekiji in Prekmurju. V župniji so se še organizirala druga romanja: na Kurešček, v Mariazell, na Brezje... Z otroško-mladinskim zborom ter minsitranti pa smo romali na Svete gore in si ogledali še cerkev v Brestanici. Tudi romanja naj imajo nalogo, da nas utrdijo v veri, zbližajo kot ljudi in kristjane, da v vsakdanjem življenju bolj živeli po zgledu prvih kristjanov, ki so bili enega duha in enega srca...

To je kratek prerez verskega življenja v naši župniji. Veliko se je tudi zgodilo takega, kar je našim telesnim očem prekrito. Za vse tisto ve le dobri Bog. Bog daj, da bi tudi v novem veroučnem-pastoralnem letu bili enako dobri in verni in da bi se dan za dnem še bolj trudili za kvalitetno človeško in krščansko življenje.

Pomagaj nam, Gospod!

SV. JURIJ V PREKMURJU – Minulo katehetsko – pastoralno leto je bilo v znamenju sv. birmе. Želja nas vseh je bila, da bi se birmanci, njihovi starši, botri, sorodniki in vsa župnija dobro pripravili na sprejem Sv. Duha. Sejali smo, se trudili in upamo tudi na sadove. Birmanci so se zbirali k skupni pripravi vsako prvo soboto v mesecu, ter se pripravljali pri rednih veroučnih srečanjih. Pred devetdnevno je opravil g. prodekan Franc Režonja skušnjo birmancev, tako smo se devet dni v miru duhovno pripravljali na praznik sv. birmе. 26. junija je g. stolni kanonik Viljem Pangerl 133 birmancem podelil zakrament sv. birmе.

Cerkev sv. Jurija v Prekm. na praznik sv. birmе

Hvaležni smo župljanom, ki so lepo pripravili praznik sv. birme z okrasitvijo župnijske cerkve. Prav tako organistu Dominiku in vsem cerkvenim pevcem ter vsem ostalim sodelavcem, da je skovesnost ob lepem vremenu lepo potekala. Želimo si, da bi navdušenje in pripravljenost za lepoto bogoslužja in bogoslužnega prostora bilo živo in se stopnjevalo v času do naslednje sv. birme.

Prvoobhajanci pri sv. Juriju v Prekmurju 1993

Prav tako lepo pripravljen na zunaj in upamo tudi duhovno je bil praznik prvega sv. obhajila na risalsko nedeljo, ko je 36 prvoobhajancev prvič prejelo Jezusa v svoje srce. Osem osmošolcev pa je pristopilo k svetemu obhajilu pred sv. birmo. Tako kot na dan prvega svetega obhajila tudi danes prosimo in molimo, da bi prvoobhajanci imeli radi Jezusa vse življenje.

Dvakrat smo poromali k Mariji v Mariazell v Avstriji. Kljub okvari avtobusa in nekoliko slabšemu vremenu ob prvem romanju je bilo razpoloženje romarjev obakrat vedro. Ko smo ob praznovanju prošenj po naši župniji pričakovali miren zaključek dopustniških in počitniških dni, saj nismo opravljali kakih večjih del na cerkvenih stavbah, nas je pretresla nesreča še ~~ne~~ 23-letnega Frančka Kikeca od Sv. Jurija. Kljub prošnji, molitvi in pomoči zdravnikov se je po desetih dneh poslovil. Toda upamo in verujemo, da Frančkova smrt tudi za našo župnijo ni bila zaman.

TIŠINA – 28. novembra sta bila pri nas dva bogoslovca mariborske škofije in sicer: Zlatko Gričnik iz tretjega letnika in Matej Jakopič iz 2. letnika. Bogoslovci gredo dvakrat na leto – v novembru in na nedeljo Dobrega pastirja – na dvodnevni pastoralni obisk na različne župnije. Namen teh obiskov je: uvajanje bogoslovcev na delo v župniji in spodbuda župniji pri delu za duhovne poklice. Med mašo smo

imeli z njima kratek pogovor. Na stavljena vprašanja sta lepo in pogumno odgovarjala.

Vsako leto imamo tečaj o pripravi na zakon. Tudi letos smo ga imeli v mesecu februarju. Udeležilo se ga je 26 fantov in deklet. Ob koncu tečaja so dobili knjigo Štirideset let babica.

Dekanijsko mesečno obnovo smo imeli 2. marca pri nas. Obnove se je udeležil tudi g. škof dr. Franc Kramberger. Vodil je somaševanje in pridigal. Po obhajilu je domačega župnika ustoličil za častnega kanonika.

Volitve članov Župnijskega pastoralnega sveta smo imeli 13. marca. V ŽPS je bilo izvoljenih 20 kandidatov. Imenovani od župnika so bili trije, tako naš ŽPS šteje 23 članov. Škofijski ordinariat je izvolitev vzel na znanje in ŽPS potrdil za dobo pet let do 13. 3. 1999.

Slovesnost izpovedi vere je bila na praznik Svete Trojice. Vseh osmošolcev je bilo 49. Naslednjo nedeljo, 5. junija, smo imeli prvo obhajilo. Prvoobhajancev je bilo 65, med njimi so bili tudi Romi. Najstarejša prvoobhajanka je bila stara 37 let.

Tišinski prvoobhajanci 1994

Molitveno srečanje mladine je bilo v naši cerkvi 29. 1. ob treh popoldne. Vseh udeležencev je bilo 90 in sicer iz Beltincev, Turnišča, Črensovec, Sobote in s Tišine.

V soboto, 18. junija, so v Pleterju pokopali brata Jakoba Žemljiča iz Petanjec.

Kamnito spominsko znamenje »ECCE HOMO« z napisom 1740 na ozemlju Krajne je 27. 1. podrla neka voznica. Sama se ni poškodovala. Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Mariboru je dal znamenje popraviti. Znamenje je zopet na svojem mestu. Ljudje temu znamenju pravijo beli križ. Kdo ga je dal postaviti in v kakšen namen, ni znano. Beseda ECCE (izgovori Ekce), pomeni

glejte, homo – pa človek. Besede ECCE homo je izgovoril Poncij Pilat, ko je bičanega in s trnjem kronanega Jezusa pokazal judovskemu ljudstvu.

Tretjega julija smo imeli sv. birmo. Birmoval je pomožni g. škof dr. Jožef Smej. Vseh birmancev je bilo 167. Po birmi se je birmovalec srečal s člani ŽPS in se z njimi pogovarjal o nekaterih pastoralnih vprašanjih.

Župnijsko romanje smo imeli v soboto, 23. julija, s tremi avtobusi. Obiskali smo župnijske cerkve: Cankovo, Pertočo, Dolence, Pečarovce, Dobrovnik, Kobilje, Hotizo, Veliko Polano, Dokležovje in Bakovce.

Duhovno misijonsko obnovo smo imeli 2., 3. in 4. septembra. Vodila sta jo ga patra kapucina: p. magister Karel Gržan, voditelj Centra v Kančevcih in p. magister Stane Bešter, župnik pri sv. Ožbaltu v Pruju.

Kapelo Marije pomočnice na Petanjcih smo obnovili. Sezidati sta jo dala Jožef Šiftar in Matija Debelak, kmeta iz Petanjec leta 1924.

Pri obnovi kapele je sodelovalo veliko mojstrov. Zidarji mojstra Viktorja Gabra iz Gederovec so temelje presekali in izolirali-zaščitili pred vlago, kapelo prekrili, v kapeli položili nov tlak. Stolp je na novo pobarvan, narejeni bakreni žlebovi na kapeli, notranjščino je prepleskal mojster Ozvatič. Kapela je elektrificirana, nameščeno je električno zvonjenje. Poslikal jo je znotraj in zunaj Tinč Mertük. Za obnovo so prispevali tudi vaščani Petanjec iz sredstev zbranih s krajevnim samoprispevkom. Okolica kapele je tudi urejena. Največ skrbi, pota in truda pri obnovi kapele je imel Bogomir Mlinarič iz Petanjec. Vsem, ki so tako ali drugače prispevali k lepoti obnovljene kapele, naj jih Marija Pomočnica spremlja in varuje pri njihovem delu in v življenju.

Kapela Marije Pomočnice na Petanjcih

TURNIŠČE – Preteklo pastoralno leto je bilo zaznamovano s pastoralo birmce. Že sredi počitnic smo s prihodnjimi birmanci naredili uvod v SP in ga začeli tudi brati. Med starši smo poiskali 13 voditeljev skupin, jih na srečanjih posebej usposabljali in uvajali. Že na prvo nedeljo v septembru smo začeli z veroukom s starši vseh šolarjev in mladimi. Pogovorili smo se o našem skupnem prizadevanju v pouku, uvajanju v zakramente, o molitvi, o maši, o pogovoru v družini, o pomenu mizne skupnosti. Vse teme smo nadaljevali v rednih mesečnih srečanjih: za starše birmancev in prvoobhajancev vsak mesec po vseh nedeljskih mašah, za ostale skupine nekajkrat v letu. Starši so se zbirali od 80–100%.

Birma v Turnišču – sodelovanje pri maši

Birmanska pastoralna je pri nas dokaj utečena. Poleg rednega verouka so se pod vodstvom staršev birmancev zbirali v trinajstih skupinah. Postavili so si tri cilje:

1. Prebrati 1 Mz in 2 Mz knjigo iz stare zaveze in Lukov evangelij.
2. Vsaka skupina pripravi mašo in pri njej sodeluje.
3. Vsaka skupina napravi neko dobro delo – obisk bolnikov v vasi, v Domu oskrbovancev, se poveže z misijonarjem ali pomaga pri Karitas.

Prvi in drugi cilj so vse skupine izpolnile odlično. V dvakratnem kvizu iz poznavanja vsebine prebranih svetopisemskih knjig so pokazali odlično znanje. Prvi kviz pred župnijskim občestvom je bil na tretjo adventno, drugi na tretjo postno nedeljo, ko nas je obiskal gospod škof ordinarij, dr. Franc Kramberger. Vse nas je nagovoril pri vseh mašah, posebej se je srečal s starši in hotri, člani ŽPS in spremljal kviz birmancev. Tudi drugi cilj so birmanci izpolnili. Vsaka skupina je skupaj z voditeljem vsaj dvakrat pripravila nedeljsko bogoslužje in pri njem sodelovala.

Tretji zastavljeni cilj so nekateri izpolnili v celoti, drugi samo delno. Tako je birma 8. maja bila krona vztrajnega prizadevanja staršev, 155 birmancev in njihovih 13 animatorjev.

Na rednem mesečnem srečanju, 13. oktobra, nas je dekanijske duhovnike obiskal g. škof dr. Franc Kramberger. Imel je bogato predavanje o družinski pastoralni in blagoslovil spominsko ploščo posvetitve slov. naroda Mariji.

Na Miklavževo nedeljo pa nas je obiskal glavni urednik Družine dr. Janez Gril. Nagovoril nas je o vlogi in pomenu verskega tiska. Že na predvečer se je srečal z mladino, v nedeljo pa je imel posebej srečanja za starše birmancev, za ŽPS in nas vse spodbujal k zvestobi, razmišljanju, poglobljanju vere in osebni duhovni rasti ob branju verskega tiska.

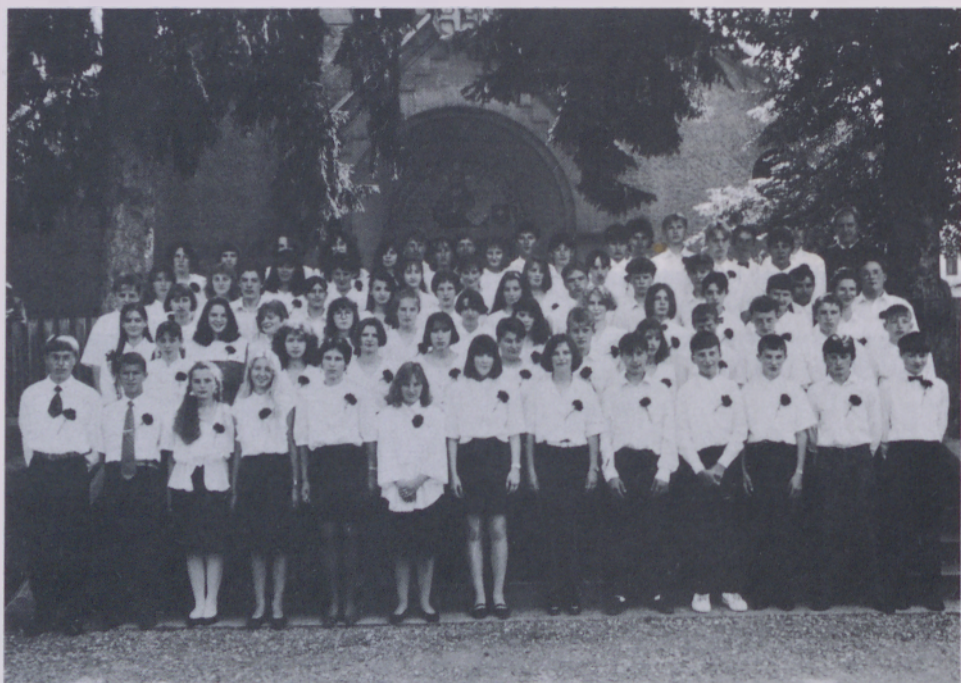
Prvo sveto obhajilo v Turnišču, binkošti 1994

Miklavževa nedelja je bila seveda v znamenju malih in predšolskih otrok, saj jih je razveselil Miklavž s svojimi darili.

Tudi z lepim božičnim prizorom, ki so ga skupaj pripravili mladina in ministranti, smo lepo doživljali sveto božično noč – razmeroma mirno brez motenja petard.

Tik pred 1. majem je izšla knjiga Turnišče izpod peresa priznanega slovenskega strokovnjaka, umetnostnega zgodovinarja, dr. M. Zadnikarja in odličnega mladega umetnostnega zgodovinarja Balažica, opremljena s 50 posnetki fotografa M. Smerketa. Knjiga je izšla v nakladi 1600 izvodov. V prednaročilu smo jo v župniji Turnišče kupili 800 izvodov. Skoraj vsaka naša družina jo ima.

Romanja k naši Mariji pod logom so vedno bolj množična: 27. aprila so poromali k nam vsi slovenski bogoslovci in pri nas imeli slovesno mašo, 28. julija so poromali župnijske gospodinje in njihove pomočnice in z njimi okrog 75 duhovnikov, poleg njih pa je poromalo k nam ob sobotah in nedeljah 15 župnij na svoja župnijska

Izpoved vere, 26. 6. 1994

romanja. Pri Mariji Vnebovzeti so imeli mašo, mnogi so prejeli zakramente. Glavno romarsko srečanje pa je seveda bilo na praznik Marije Vnebovzete, 15. avgusta. Petdnevno duhovno pripravo je vodil p. dr. Vinko Škafar, glavno romarsko slovesnost pa ljubljanski pomožni škof Lojze Uran. Radio Slovenija in Murski val pa sta direktno prenašala glavno slovesnost.

V duhovni pripravi smo se dekanijski duhovniki vključili in imeli za različne skupine vernikov srečanja, prav tako za vso dekanijo. Lepo so se odzvali člani rož rožnega venca, ministranti, mladina, osmošolci, nekoliko manj člani ŽPS in njihovih družin, zelo množično pa so se odzvali poročenci na vigilijo, pri večernem srečanju je sodeloval tudi zakonski par Fras iz Maribora.

Materialne zadeve: pleskarsko podjetje Škraban je ob koncu junija in v začetku julija prepleskalo po tonski ideji Bineta Kovačiča notranjost župnijske cerkve.

S prostovoljnim delom in zelo močnim angažiranjem mladine smo deset dni bili na ostrejšu starega župnišča, datiranega l. 1639. Ta stavba je bila župnišče vse do leta 1927, ko je cerkev župnišče prodala za simbolično vsoto bistriškimi sestram, ki so vse do 1946. leta tukaj razvile odlično vzgojno dejavnost.

Letos spomladi so sestre Frančiškanke Brezmadežnega spočetja dobile stavbo vrnjeno v popolnoma razdejanem in propadajočem stanju. Stavbo s pripadajočim zemljiščem vred so podarile župniji Turnišče. Stavba je kulturno-zgodovinski spomenik iz zgodnjega baroka. Ostrešje smo popravili – vendar nas čaka še ogromno dela, da bi mogla nekoč znova služiti pastoralno-vzgojni in kulturni dejavnosti župnije Turnišče in širše okolice.

Tudi pri obnovi vinograda smo nadaljevali z delom. Tako je zdaj celotni župnijski vinograd prenovljen in zasajen s 3000 trtami. Tudi v tem letu smo se

poslovali od mnogih zvestih vernikov, mnogih tudi trpečih Jobov. Nazadnje, 6. oktobra, je odšel v večnost naš zvesti mežnar in zvonar Alojz Vnuk, po krajši težki bolezni je doživel v bolnišnici v Soboti. Po smrti očeta Ignaca Vnuka je leta 1975 prevzel službo zvonarja in mežnarja. Pri vseh obnovitvenih delih je bil zraven. Vedno pripravljen za vsako delo v dobro župnije, največkrat za Bog plačaj. Zvestemu pomočniku župniji in župniku naj bo Bog bogat plačnik.

VELIKA POLANA – Leto 1994 – mednarodno leto družine – smo začeli v naši polanski župniji z lepo slovesnostjo že na novega leta dan, 1. januarja, s sprejemom mladih v Marijino družbo popoldne pri večernicah. Za sprejem je zaprosilo, se pripravljalo in bilo sprejetih 41 mladih: od tega 24 fantov in 17 deklet.

Novi člani Marijine družbe v V. Polani

V mesecu marcu smo izvolili in dobili novi Župnijski pastoralni svet, ki je že potrjen. Večina članov se je meseca junija udeležila enodnevne duhovne obnove v Duhovnem centru Kančevci pri Sv. Benediktu na Goričkem.

Razveseljiva novica iz župnijskega življenja je, da se mladi prav v letu družine v večjem številu odločajo za zakonsko in družinsko življenje.

V polanski župniji imamo najbrž po številu otrok daleč naokoli največjo družino: to je družina Alojza in Marije Hozjan iz Velike Polane, št. 142a, ki se je prav v letu 1994 povečala še za enega novega člana: novorojenko Urško. Tako je pri Hozjanovih sedaj 13 članov od tega 11 otrok, med njimi kar 7 šolarjev.

V župnijo prihaja kar lepo število verskega tiska: DRUŽINE 88 izv., OG-NJIŠČA kar 183, MOHORJEVIH le 20, PRIJATELJA 20, MAVRICE 45, MISIJONSKIH OBZORIJ 9, STOPINJ prodamo preko 200 in POTI K BOGU 300. Vse to pomaga, da se ohranja versko življenje. Vsako leto pa ga poglobljamo s tremi prošenji in romanji. V letu 1994 smo poromali v Logarsko dolino z dvema

avtobusoma v največji vročini in sicer v soboto, 2. julija. Zelo lepo so nas sprejeli v Radmirju in v Nazarjah, posebno še sestre klarise. S pevskim zborom pa smo v enem dnevu preromali vso Slovenijo preko Škofje Loke-Cerknega-Tolmina-Trente-Vršiča in Brezij nazaj domov.

Polanski prvoobhajanci

† Daniel Halas

Na še daljše romanje: k nebeškemu Očetu je v prvi polovici leta odšlo kar 6 naših moških župljanov, v drugi polovici pa sta se do sedaj pridružili 2 ženski. Najprej Barbara Hozjan iz Male Polane št. 95 v starosti 84 let. V njeni sobi sta med drugimi nabožnimi slikami viseli sliki škofa Slomška in župnika Jožefa Sakoviča. Kmalu za njo je po daljši bolezni lepo pripravljena umrla Marija Copek iz Velike Polane 27, stara 71 let, ki je vedno rada priskočila na pomoč bližnjemu in župnijski skupnosti. Za obema ostaja hiša prazna, upamo, da ne za dolgo.

V materialnem oziru smo se trudili za redno vzdrževanje cerkvenih zgradb. Obnovili smo električno omrežje delno v župnišču in cerkvi. Za veroučni dom: učilnice smo nabavili 12 novih miz-pultov, da bodo veroukarji lažje sodelovali pri verouku. V načrtu imamo še dokončno ureditev ogrevanja veroučnega doma, ureditev poti okrog cerkve...

Novo pastoralno in veroučno leto je za polansko župnijo birmansko in jubilejno. Načrtujemo v mesecu marcu sv. misijon ob 50- obletnici mučeniške smrti (16. 3.) prvega umeščenega župnika v Veliki Polani, g. Daniela Halasa. V letu 1995 bo tudi 70 let rednega dušnega pastirskega dela v naši župniji, 70 let cerkve in 20 let njene posvetitve.

VERŽEJ – V letu družine se je tudi v Veržecu zvrstilo precej pobud, da bi to glavno celico človeške družbe ovrednotili, če potrebno, jo ozdravili, posebno pa ji pomagali, da začne zopet izvrševati svoje izredno poslanstvo za prihodnost našega kraja in naše domovine. Študijska in molitvena srečanja, pridige in konference, širjenje koristnega čtiva, duhovni vikendi doma in v Dominikovem domu na Pohorju, kakor tudi duhovne vaje smo ponudili vsem, ki hočejo duhovno napredovati. Odzvali so se posebno birmanski in mladinski voditelji in nekatere družine. Uspehi niso izostali, čeprav bi lahko bili mnogo večji.

Novo izvoljeni **ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET** se je navdušeno vključil v pastoralno delo, razdeljen v razne komisije in podkomisije. Ima redne seje. To krepi naše upanje, da bo v bližnji prihodnosti naša župnija postala res živo občestvo.

Ključarji in gradbeno ekonomski odbor, načrtujejo čimprejšnjo gradnjo novega gospodarskega poslopja, kjer naj bi bile učilnice, dvorana in drugi prepotrebni prostori. Da bi med ljudmi zbudili zanimanje za ta načrt in začeli zbirati sredstva, so organizirali lepo uspeši festival s srečanjem pevskih skupin in srečolovom.

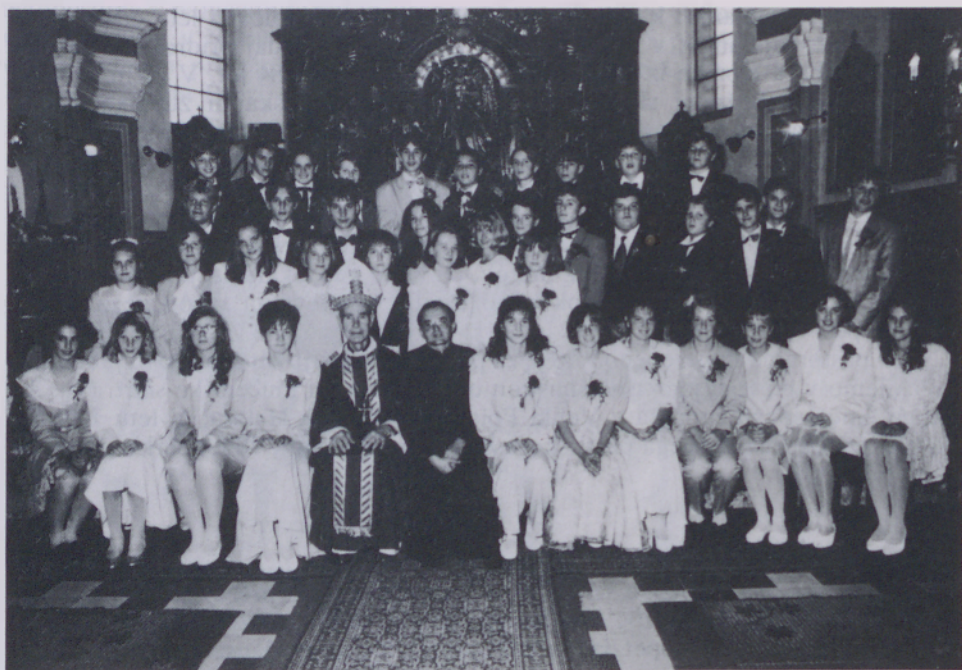
To leto je bilo tudi birmansko leto. Dvoletna priprava, pod vodstvom birmanskih voditeljev, je bila temeljita za birmance in njihove starše. Sv. birmo je 17. septembra podelil g. pomožni škof dr. Jože Smej. Izrazil je svoje veliko zadovoljstvo za izredno sodelovanje birmancev in staršev. Slovesnost je pod vodstvom g. župnika res bila odlično pripravljena.

Skavti so svoje delo redno opravljali. Dobili so obisk dveh skupin skavtov iz Italije: slovenskih iz Trsta in italijanskih iz Firenc.

Romali smo na Ptujsko goro, v Škocjan in Pleterje, na Rakovnik in h Kraljici miru na Kurešček.

Pevsko udejstvovanje je bilo bogato in raznovrstno. Prednjači štiriglasni mešani mladinski zbor pod vodstvom prof. glasbe Tatjane Rozmarič. Udeležili so se srečanja zborov v Št. Vidu pri Stični, na Rakovniku in drugod, tudi v Nemčiji. Skupaj z otroškim zborom, ki ga vodi ga. Marjeta Ivančič, so uprizorili opereto »Miklavž prihaja«. Moški oktet in zbor, pod taktirko g. Franca Rozmariča, je

Sv. birma v Veržaju

tudi nastopil na več krajih. Vsi pa radi nastopajo v cerkvi. Cerkveni zbor starejših pevcev, ki redno spremlja na zadnji poti vsakega farana in ima dolgoletne zasluge za cerkveno petje v Veržaju, žaluje za svojim pevovodjem in organistom g. Jožefom Štraklom, ki je 15. septembra odšel orglat in prepevat v nebesa. Globoko veren mož je vestno, strokovno, vztrajno in pobožno opravljal svojo službo v naši cerkvi kar 57 let. Ob petdesetletnici je prejel za svoje delo škofijsko odlikovanje. Zadnje čase je začel vidno pešati. Moral je v bolnico. Drugi dan sta ga obiskala domača duhovnika. Takoj je vprašal: »Ste mi prinesli Bogeca?«... Dva dni pred smrtjo, ko že ni mogel več govoriti in ga je duhovnik vprašal, če kaj potrebuje, je komaj slišno rekel: »Da!... Jezuščka!«. Še zadnjič ga je prejel vidno ganjen. Med boleznijo je veliko molil. Bil je res dober človek in še boljši kristjan, zaljubljen v Evhariističnega Jezusa in v Marijo Pomočnico, kateri je pripisoval čudežno rešitev iz nemške ječe med vojno. Kot dober oče šestih otrok, jih je lepo vzgojil. Zdaj žalujejo za njim: žena, sin in 5 hčera z družinami in vnuki, ki so bili njegovo veselje. Pogrebno mašo in slovesnost je vodil g. pom. škof dr. J. Smej. Spremljajo ga je 7 duhovnikov in veliko število sorodnikov, prijateljev in občudovalcev. Naj mu bo sam Bog večno plačilo.

Sledi nekaj besed iz pogrebnega govora tajnika KS g. Janeza Ferenca:

»Od župnijske cerkve se je poslovil organist, ki je več kot 60 let služil vernikom za orglami kot glasbenik in s taktirko kot pevovodja. Ko bi raziskovali človekovo voljo in vztrajnost, bi jo kje drugje le redko našli. Najdemo jo pa v Štraklovem Jošku, ki je bil po premoženju skromen, po življenju pa bogat. Pa se je kdo vprašal, koliko kilometrov je ta človek žrtvoval za kulturni nivo župnije ali kraja samega, kolikokrat je pridrvel s kolesom iz Bunčan vsak dan, kasneje dvakrat ob

nedeljah in praznikih, ali pa tudi trikrat, če je bilo treba?.. In če bi takrat kot danes obstojali potni nalogi, dnevnice in kilometrini, bi to navrglo več premoženja, kot pa si ga je v času življenja prigaral. Pa v življenju poznamo dvoje ljudi: tiste, ki so bogati na premoženju in tiste, ki so bogati v srcu. In to sree, ki je bilo več kot 77 let, je bilo za Marijo Pomočnico, zavetnico in njegovo pomagalko, ki mu je v življenju marsikdaj pomagala. Zato je izpod njegovih prstov privrela tolikokrat pesem: »Marija skoz življenje, Lepa si Roža Marija... in še bi naštevati. Prsti so božali orgelske tipke, misli pa blodile na tiste hude trenutke, ko je klical Marijo na pomoč. In ta je vedno prišla. Prišla je tudi takrat, ko mu je uspelo pobegniti iz nemških zaporov, ko je bil hudo bolan, in prišla je takrat, ko je bil srečen. Nasmehnila se mu je in on je bil srečen in ji je odgovoril, ko je z okornimi rokami spet pobožal bele in temne tipke svojih orgel. V četrtek je na bolniški postelji obljubil, da bo v soboto spet igral... Da, morda res igra!... Toda ne več v naši župnijski cerkvi ne več v križevski cerkvi ne v radgonski, ampak igra Mariji, ker mu je prišla spet na pomoč: vzela ga je k sebi, da na zemlji ne bi več trpel. Tako bo spet igral njej v zahvalo in Bogu v čast.«

† Jože Štrakl, 57 let organist v Veržeju

Za mlade begunce iz Bosne, ki še vedno bivajo v bivšem Marijanišču, smo imeli redni verouk. Štirje so prejeli prvo sv. obhajilo, šest pa sv. birmo. Eno begunko je zadela kap, drugi je umrl po daljši bolezni. Ta je bil mož molitve. Malo pred smrtjo je pokaral svojo ženo, ki je preveč tarnala: – »Kaj tarnáš?... Rajši moli. Bog ve, kaj je za nas najboljšo. Moramo ga ubogati!« Oba smo slovesno pokopali na našem pokopališču, kot da sta domačina.

Zadeva Marijanišča, po dolgih in mučnih pogajanjih s predstavniki občine in ministrstva je toliko dozorela, da zdaj čakamo le na podpis dokončne vladne

odločbe, ki noče in noče priti. Salezijanci pripravljamo programe za bodoče delovanje, ki bo, tako upamo, v korist Pomurju in celi Sloveniji.

Iz Čila sta nas obiskala dva naša misijonarja: g. Anton Gril in g. Franc Petek. Prvi je dolga leta misijonaril na čilenski planoti ob bolivjanski meji med potomci slavnih Inkov, g. Petek pa na Ognjeni zemlji »študira vesolje«, saj je dolgoletni ravnatelj meteorološkega observatorija, najstarejšega v tistih krajih in najbližjega južnemu tečaju. Oba sta bila za svoje delo že odlikovana od čilenske vlade. Bo slovenska vlada kdaj odlikovala kakega slovenskega misijonarja, ker je domovini v veliko čast?...

Iz pobratene župnije Erlengen smo dobili več obiskov, ki smo jih tudi vrnili, Kolpingova družina iz iste župnije je že prispevala izdatna sredstva za pomoč našim prizadetim v Pomurju (vozičke). Bog jim stotero povrni, kakor je obljubil.

Kazalo

	Stran
Izidor Veleberi: Stopinjam na pot	3
Koledarski del	5
Franc Puncer: Rožni venec	17
Jože Smej: Premišljevalna molitev ob rožnem vencu	23
Jože Zadavec: Veseli se, milosti polna, in spomni se	29
Jože Zadavec: »Pri vas sem, goloroki romar evangelija...«	33
Vilko Novak: Spomini na Jožefa Klekla st.	38
Jože Smej: Nastajanje, izid in začetne težave Marijinega lista	44
Franc Kuzmič: Plečnikova pisma Jožefu Kleklu	50
Franc Kuzmič: Ustvarjalnost dr. Antona Trstenjaka	52
Metka Fujs: V imenu ljudstva	55
Karel Bedernjak: Svoboda že, toda kakšna...?	60
Karel Bedernjak: Družina ob konferenci v Kairu	64
Irena Šavel: Prenova stalne razstave v soboškem pokrajinskem muzeju	69
Jože Vugrinec: Rokopisno bogastvo soboške knjižnice	72
Štefan Skledar: Kupinarji iz Renkovec	74
Lojze Kozar: Bitka pri Monoštru	79
Vili Kovač: Hotiza nekoč in danes	84
Lojze Kozar ml.: Zgodovina župnije Dolenji Senik	90
Franc Tement: Rojstvo župnije Sv. križa v Črensovcih	94
Jože Zadavec: Fotokronika	97
Tone Kuntner: Dve pesmi	106
Jakob Šešerko: PESMI – Naši maziljenci; Na dnu; Zaman je; Češnja; Malharji; Kramar	107
Jože Gerič: Tiha odhajanja: Samotnik; Vrtnica, Zorenje, Odšli so pastirji	109
Stanislav Koštric: Dve pesmi – Temno spoznanje, Skrita želja	110
Franc Puncer: Škof zlatomašni	110
Avgust Pavel: Izgubil sem svojo dušo	111
Avgust Pavel: Znati pokopavati – blažena modrost	112

Sever: Na obrobju polja	114
Lojze Kozar ml.: Splet prekmurskih krajev	114
Tine Mlinarič: Kamen	117
Martin Maroša: Skrita sposobnost	117
Jung Tamás: Škrlatan jesenski večer	117
Lojze Kozar: Mak in čebele	118
Lojze Kozar ml.: Vse globlje v noč	121
Lojze Kozar: Padec z nebotačnika	126
Jože Ftičar: Resne in okrogle o potujčeni šoli	130
Lojze Kozar ml.: Ime mi je Vztrajnost	134
Jakob Šešerko: Lizikin kruhek	136
Stanko Zver: Dan potem...	137
Štrkov Jožek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	138
Jože Smej: Prvi introitus za Kleklov simpozij	141
Jože Gruškovnjak: Gospodi Kleklini	142
Lojze Kozar: Kleklov simpozij v Rimu	142
Franc Tement: Bil sem Kleklov sodelavec	146
Jože Zadavec: Na posvečenih tleh Metodove nadškofije	154
S. Ema Sobočan: Sestre Frančiškanke Brezmadežnega spočetja	163
Dragica Breskvar: Slovenska katoliška misija v Berlinu	168
P. Stanko Matjašec: Na obisku pri rojakih v Kanadi	173
Lojze Kozar ml.: Po pouli mi en fantič gre	175
K. B.: Ob umiranju duhovniške matere	178
Lojze Kozar ml.: Sramota našega stoletja	180
S. Marija Kociper: Vzgojno delo sester v Soboti	183
Lojze Kozar: Profesor ing. arch. Janez Valentinčič	184
Lojze Kozar: V spomin p. Cirilu M. Zveru	186
Jože Smej: Dr. Valter Dermota – in memoriam	188
Franc Puncer: Pesnik se je vrnil	188
Jožko Vinkovič: Janez Bertalanič	190
Lojze Kozar: Ferdu Godini v spomin	192

Karolina Godina: Ob grobu kiparja F. Goršeta in biseromašnika J. Godina	193
KNJIGE NAŠIH LJUDI IN O NAS:	195
Tone Kuntner – O domovina (L. Kozar);	195
Plečnikova dela v Prekmurju v dveh knjigah (V. N.);	197
Košič in njegov čas (J. Ftičar);	197
Lepa si, Roža Marija (St. Hočevar)	198
Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja	200

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA, p. o.

ŠTUDIJSKI ODDELEK

Grajska 2

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE

STOPINJE /1995

Župnija

19285/1995

262 2(497 12-18)(059)

19000595

COB155

Apače	69240	80-100
Bakovci – M. Sobota	69232	70-073
Beltinci	69223	79-018
Bogojina	69231	41-604
Cankova	69204	59-077
Cezanjevci – Ljutomer	69250	61-236
Črenšovci	69264	53-010
Dobrovnik	69220	76-001
Dokležovje – Beltinci	69206	54-138
Dolenci – Šalovci	69252	65-305
Gornja Radgona	69223	79-329
Grad	69242	87-406
Hotiza – Lendava	69263	55-023
Kančevci – Križevci	69220	75-096
Kapela – Radenci	69240	81-065
Kobilje – Dobrovnik	69243	82-020
Križevci pri Ljutomeru	69204	
Kuzma	69221	48-394
Lendava	69000	32-121
Ljutomer	69232	70-181
Mala Nedelja	69202	51-057
Markovci – Šalovci	69262	57-028
Martjanci	69203	56-036
Murska Sobota	69252	65-207
Odranci – Črenšovci	69244	68-021
Pečarovci – Mačkovci	69262	57-017
Pertoča – Rogašovci	69251	46-704
Petrovci (Martinje)	69224	72-015
Radenci	69225	70-083
Sv. Jurij ob Ščavnici – Videm ob Ščavnici	69241	87-556
Sv. Jurij v Prekmurju – Rogašovci		
Tišina – Mobitel 0609613886		
Turnišče		
Velika Polana		
Veržej		
Evangelikičanske župnije		
Bodonci	69265	49-066
Domanjševci – Križevci v Prekm.	69206	
Gornji Slaveči – Kuzma	69263	55-037
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	54-003
Murska Sobota	69000	22-304
Moravci – Martjanci	69221	48-234
Petrovci	69203	56-039
Puconci	69201	45-381

